

E V A N G E L I C A E

C O N C I O N E S D O M I N I C A R U M

totius anni, per Dialecticā &

Rhetoricā artificia breuiter tra-

ctatā. Subnexis Epistolā-

rum argumentis,

P E T R O A R T O P O E O

A V T O R E.

D E S A C R I S C O N C I O N I B V S F O R M A N D I S

compendiaria formula praefixa,

per D. Ioannem Hip-

pinum.

B A S I L E A E ▶

— M. D. XLV. —

Autopaces

8° 605

Dicet aliquis an non, hoc est prophanare sacrum dei uerbū, cum illud adigimus ad hasce Rhetorum & Scholæ regulas? Respondeo. Maledictus sit qui uerbum dei prophanat. Prophanat autem qui pro eo humana docet aut illud ipsum peruersa interpretatione deprauat. Syncerū Christi Euangeliū nobis commendatum est, & anathema sit uel angelus è cælo qui aliud euangelizare uoluerit. Verum quando idem Euangeliū salutis docendum est, quemadmodum præcipit Christus: Ite, docete omnes gentes, prædicare Euangeliū omni creaturæ. Et quando Christus dominus sic uult & ordinat, ut nos homines hominibus loquamur: requiritur profecto, ut si nõ eloquentissime, tamen non omnino sine dispositione aliqua aut ordine dicamus, ne ipsi uideamur non intelligere quid uelimus docere, & auditores frustra nos audiant. Quæ est enim illa oratio in qua nihil proponitur, nihil certo statuitur, ubi nihil coheret, ubi neq; cõfirmatione, neq; cõsutatione opus est, cuius epilogum neq; sperare, neq; ipse colligere potes? Quomodo docebimus, exhortabimur, aut consolabimur alios per ipsum syncerum salutis nostræ uerbum, si interim nulla ratio habenda est nostri sermonis? Vtinam præ-

dicatores nostri seculi qui Euangeliū profitentur in
hoc toti incumbant, ut suas Ecclesias catholiciſimum
ſincere doceant, ſed ita, ut ſperent non ſine fructu ſe
docere, uiderent certè uberiorē prouentum euange-
lij ſacri, quando inter ea uani ſuæ ſapientiæ iactatores
nihil aliud efficiunt, quàm ut infelix lolium & ſteri-
les dominantur auenæ. Itaq; conſiliū noſtri Petri in
ad dendo hoc libello fuit, ut doceret, aut ſaltem admo-
neret imperitos dicendi, qua cōmoditate proſtrant,
quæ ſuos auditores docere uolunt, nihil inuidens eis,
qui uel ex arte, uel ſuo pte ingenio, uel longo rerum
uſu, meliora præſtare poſſunt, ad gloriam dei, & ſa-
lutem multorum. Chriſtiani igitur pectoris
fuerit hunc pium laborem boni con-
ſulere. Chriſtus nos ſeruet
in æternum, Amen.

5

DE SACRIS CON=

CIONIBVS FORMANDIS

compendiaria formula.

VE M A D M O D V M sine contro-
uersia, solus Dei spiritus pro dicitur scri-
pturæ est autor, ita & solus sui uerbi
est uerus ac fidus interpres: imbuens
omnium fidelium animos, sana, & re-
cta uerbi sui cognitione, ut iuxta Prophetæ uaticini-
um, omnes sint Theodidacti. Hæc autem institutio nõ
fit his seculis, Euangelio prodigijs confirmato mira-
culo, sed diligenti nõ modo sacrarũ, sed aliarũ quoq;
scientiarũ lectione. Has siquidẽ non temerè dedit Do-
minus, sed ut sint tam adminicula, tum etiã emblema-
ta. Nisi enim sacra alijs honestentur literis, nihil ita
incomptũ, nihil ita perplexum, atq; sacra sunt. Quod
ad noscẽdos affectus, ad uersuta rationis atq; ad eò ma-
litiosa cõsilia attinet, neq; clarius, neq; exactius disci-
tur, quàm ex prophanis autoribus, quorũ scripta cha-
racter sunt animalis hominis, representatq; uelut in
speculo rationis suasus & carnis natiuos imperius.
Quod aut ad docendi aut discẽdi modũ spectat, id ex
dialecticis & rhetoricis est petendũ. Nemo tam per-
spicax ingenio, qui nõ infelicissime, omni opera lusa,
uel discat uel doceat, neglecta dialectica et rhetorica.

Nemo etenim clare, exactè, propriè, ac ordine docebit, nisi rhetorica fuerit secutus uelut Theseli filius. Hanc aut qui sequitur ducè, præter hoc, quod nõ modo suã adiuuat memoriã, sed aliorũ itidem rem ita exponit planè, ac si in tabula suis expressã coloribus cerneret.

Tria autem sunt rhetorica dicendi genera, in quæ cogatur omnis sacra concio, uel complexi, uel simplicis thematis, cuius locos postea indicabimus.

CAPITA EORVM QUAE DOCENTUR in ecclesia ex sacris.

Omnia autem quæ docentur: aut sunt mysteria gratiæ, aut iræ dei, id est, legis aut euangelij: aut historie sunt, aut doctrina morum est, qua suadetur aut dissuadetur. Quo pacto hæc docenda sunt, seorsum ordine docebimus.

DE ENARRATIONE TEXTVS

Interpretaturo textum Bibliorum, primum sit cura, uerborum genuina significatio, quam assequetur linguis ipsis (quibus uelut fidelibus monumentis sacra seruantur integra) accurate collatis et expensis. Deinde reddat uerbum ex uerbo, rhetorico ordine diligenter indicato, ne infirmis cõscientijs aliquid coactũ & extortum uideatur. Quod si obscura dicta, aut impeditus locus inciderit, dictionis significatum germanum colligendum est ex alijs locis, ubi circũstantiæ textus hanc ipsam dictionẽ clarius exponunt. Obscurus
locus

locus apertiori exponendus, ut scriptura scripturæ sit expositio, ne comitatur quid humano ingenio quod posset (sicut interpretum nugis sæpe factam uidere licet) comminisci, quod uel à scripturis alienū esset, uel prorsus pugnaret: id tamen ita fiet, ne multitudine locorum obruantur auditores. Pauci adducendi, & illi qui in hoc uelut clariore electi, Scripturam scripturæ locis exponere non est opus, nisi cõegerit aut loci obscuritas aut breuitas. Qui sexcentos producunt in publicis concionibus scripturæ locos ostentantes potius inscitiam quàm eruditionem, nihil ædificant, obruunt tantum ita auditorū animos, ut finito sermone quid dictum sit, ignorent. Oportet hanc sibi præscribant metam, facturi ad populum uerba, ut doceant, consolentur, aut exhortentur, hucq; tendant toto suo sermone. Vrgeant omnia ad hunc scopum argumenta, idq; ordine & prolixius, ut stupidiores animi etiam imbibant. Nam centones farcire, Stentoria uoce opplere delubra usq; ad rauim: hinc inde, quasi emendicatis occasionibus debacchari in monachos, atq; alium præstigiaturū dei cultum, salutaribus scripturæ uerbis omiſſis uel neglectis, non est docere euangeliū, sed potius sacra prophano ore conspurcare.

Si quis impia textu est demoliturus, oportet hoc nõ calumnijs sed scripturæ uerbis ita clarè et benigne propositis, ut omnes intelligant in cõcussa cõscien-

tia, ita esse quemadmodum dicitur, & eum quoque, quem, audiunt, synceriter erga ecclesiam esse affectū et ex animo loqui. Suspecta sit omnibus fluctuantibus animis eorum doctrina, etiam si pia, si relicto textu, diuerticula quærent.

Quod si res poscat refutare erronea, exponere imposturas regni Papiſtici, hypocrisim operū, et id genus, illud fiat peculiari oratione ad hoc instituta, ne dū hoc interpretariū facit, suspectū reddat, & suam doctrinam. Postremò, ut qui textui fidem est facturus, teneat quo cōsilio seu occasione scriptus sit, & qui sit eius fixus scopus. In hoc nempe tota uis argumentorū et rei perspicuitas est sita. Hæc intelligēda puta de omni textu, siue legis siue euangelij, siue historiarū. Idē est filum exponendi omnia in enarratorio genere.

DE EXPONENDIS PVG=

nantibus Locis.

In Scripturis loci sunt pleriq; multi, qui secū in specie pugnare uidentur, hos expedies ut congruāt sibi per circumstantias textus, & consilium scriptoris. Sicut unus est dei spiritus, ita est una & eadem spiritus sententia; pugnantiā loquitur nunquā. Sæpe etiā pugnare uidētur loci, propterea uocabula, ab interpretibus aut perperā, aut supersitiose reddita, hos natius expones linguis, quibus locutus est dominus.

DE HISTORIARVM VSV.

Multi

Multi putant, cum historiæ sacræ accommodantur ad nostra tēpora, detorqueri carnali quodā aut phis lautias, aut odij affectu, ob id paucis de historiarū usū dicemus. Quia impietas humani cordis non credit facile, neq; legi neq; euangelio, nō tam uerbo intendēs quā externis rebus. Ideò Deus in scripturis sacris duplicia exēpla reliquit memoriæ prodita, gratiæ scilicet & iræ. In quibus uelut ob oculos ponit Legis & Euangelij uirtutem. Incomprehensibilem suā bonitatem, & facilitatem, & intollerabilem suam seueritatem iusti iudicij.

Sunt itaq; historiæ perpetua uolūtatis diuina tū erga pios, tum impios argumēta, qualis tū erat Deus erga impios et impios: talis est et hodie. Ita historiæ ad posteros pertinent, nō quod historiæ respiciant ad hominis ipsius personā, sed ad ipsius aut pietatē aut impietatem. Accommodaturus historias, recte oportet inter se cōferat istius seculi mores, cū huius seculi moribus. Omnia quæ nouū aut uetus Testamentū habet, ad nos posteros pertinet quoq;. Omnia siquidem scripta sunt ad nostram doctrinam et consolationem. Ad hæc historiæ sunt prophetiæ loco, cum sint hypotyposes & zographiæ piorum & impiorum. Sunt quoq; Prophetarū ueteris Testamenti sigilla. Qui ad hunc modum accommodauerit historias, docebit feliciter.

DE DICENDI GENERIBVS.

Omnia erudita Concio siue ad doctrinam fidei, siue ad formandos mores pertineat, siue historica sit, potest cogi in suū rhetoricū genus, Genera autē quibus formetur quæcūq; sacra concio, sunt tria: Didacticū Demonstratiuum et Deliberatiuum. Docturus itaq; aliquid, diserte & exacte, orationem iuxta didactici generis organa instituat. Historice traditurus aut commendaturus aliquid, sequatur genus Demonstratiuum. Formaturus mores, suadendo aut dissuadendo, locis generis deliberatiui utatur, quo aut pacto fieri oporteat, docebit quoq; genus suo loco.

DE DIDACTICO GENERE

Cōcionaturus præuideat cuius generis oratio sit futura: deinde ad eam eius generis artificium exigat. Si docturus est, sequatur filium generis Didactici. Primum tamen de quo dicturus sit, colliget certum thema, ut certe habeat quod dicat, ne rudes animos uarie, rerum mole obruat, & consarcinata oratione operam ludat, & frustra laboret.

Huius generis duplicia sunt themata. Simplicia & Composita, cuiusq; Didactici generis thematis oratione auditores magnitudine rei et uerborū multitudine onerentur, tribus locis uelut suis septis claudenda est.

Exordio.

Narratione,

Peroratione.

Qua scilicet summatim præcipua narrata repetuntur.

DE EXORDIO.

Committo cuiusq; industriæ exordia, maxime omnium petenda ab obseruatis circumstantijs, à temporis, à loci oportunitate, à moribus auditorum, ab effectu incidentium causarum. Quisq; hic intendat proprias ingenij vires. Exordia vires namq; certis regulis præscribi nequeunt.

Prima in Exordijs esse debet cura cõcionatori, ut doctrinæ suæ fidem faciat. Id cõmode fiet si piè, si pro gloria Dei & omniũ salute, nullo carnali affectu uel quorundam odij uel amoris, se loqui testetur in cõspectu Dei. Exordio adnectet Insinuationem: quasi quid acerbius aut lenius dicendũ foret, excuset. Et hoc miris modis confert ad faciendam doctrinæ fidem.

DE NARRATIONE.

Narratio nihil aliud est nisi rei expositio quã thema propositum siue simplex siue complexum iuxta certa organa, clarè & ordine explicatur.

ORGANA GENERIS DIDACTICI

Iuxta præscriptos hosce Locos sunt omnia thema ordine exigenda. Et illi satis admonebunt, quid & quomodo dicendum sit: Nimirum propter inuentionem excogitati à priscis rhetoribus. Vnde, finitio, causa, partes, officia, comparatio partium, similia, affinia, contraria.

Fides,

Fides, sit thema exempli gratia.

Vnde? Ex auditu uerbi Dei, Rom. 10.

Finitio, est animi fiducia, qua assentimur uerbo Dei.

Causa, quod ex sola fide uoluit imputare iusticiam.

Partes. Est historica & iustificans fides.

Officia. Quod inserit nos Christo.

Comparatio partium. Historica n & iustificante
compara. Similia & affinia. Quod per Christum dat
nobis gratiam & Dei donum.

Contraria. Incredulitas.

ALIUD EXEMPLUM DE

Matrimonio.

Vnde? A Deo, quia ipse constituit in paradiso.

Quid? Mutuus cōsensus quo alter alteri se dedat,
omnia siue bona, siue mala tolleraturus.

Causa. Ne periret posteritas.

Partes, Hic non habent locum, quia unicum est
matrimonium.

Officia. Procreare prolem, piè educare.

Cōparatio partium. Idem ardor libidinis tam cle
ricis quàm laicis, ergo ducenda est uxor.

Similia et affinia. Fœdera in rebus humanis ser
uantur, ergo Dominus uoluit matrimonium inuio
bile esse. Contraria, Scortatio.

Hi aut loci non humano cōfingendi sunt ingenio,
sed petendi ex apertis Scripturæ locis. Hoc enim dif
fert

fert oratio de rebus sacris & prophanis. Prophana formari potest sagaci industria. Sacra autem sacris scripturis fingenda est, etiam contra humani ingenij acumen, ob id cōuenit egregie uersatū esse in sacris qui rhetorico ordine declaraturus sit. Et ad hæc in parato habeat communes locos, unde uelut à penuria petat de quocunq; themate dicendi materiam.

Complexū thema, quod semper probatur aut improbatur, uersatur iisdem in locis, in quibus simplex partibus thematis diligēter iuxta præscripta organa inter se collatis. Et hac ratione omnia euicentur, ita planè uera aut falsa esse quæ dicuntur, ut uel contra nemo mutire possit. Sed hoc genus sicut & alia genera diligenter meditationē poscit. Loci siquidem singuli præter scripturas, exemplis illustrandi, alijsq; elocutionum figuris augendi sunt, ut omnia auditoribus hoc modo fiant quàm planissima.

Perorationi accommodamus Narrationē, ad institutū repetitis præcipuis argumētis. Idq; suis accommodis affectibus petitis ab honesto, inhonesto, utili, inutili, facili, difficili, et necessaria. Hoc modo inferēda erit doctrina, ut penitus agat in animis uel corde radices. Tropos, schemata exaggerandæ rei, et amplificandæ orationis, commendo priuatæ diligentiae cuiusq;.

GENVS DEMONSTRATIVVM

Quoties Concio incidit laudandi aut uituperādi

ali-

aliquid, usus est huius generis. Quæ autem laudantur aut uituperantur, sunt aut personæ, aut res, aut factū. Qui igitur in hoc genere dicturus est, oportet certū thema suæ orationis statuatur, & proponatur in animo fixum scopū, in quem dirigat totum sermonē iuxta historię usum supra dictum, ut commode aut ad seueritatem aut bonitatem Dei: ut sit hypotyposis piorum aut impiorum. Huius aut generis sunt duplicia themata. Cōplexa et Simplicia. Personæ et Res, sunt simplicium thematum, Facta sunt compositi thematis.

Persona, uiua creatura, ut Petrus.
Paulus.

Loci exempli uice. Factum, ut abrogare Missas, destruere statuas.

Res, ut erigere scholas, domos pauperum.

LOCI PERSONARVM.

Oratio de personæ laudibus uel uituperio, uersatur in tribus locis. Exordio, Narratione, et Peroratione. Ipsa namq; Narratio nihil aliud est nisi historica facti et totius uitæ recensio, idq; iuxta sequentia dicendi organa. Natalis, Educatio, Pueritia, Adolescentia, Iuuetus, Senectus, Mors, et quæ mortē sunt cōsecuta. Sit nobis exempli uice Christus. Natales Christi, Parentes fuerunt ignobiles, ignoti, infimæ sortis.

EDUCATIO.

Maria educauit Christū, ut matres ceteræ filios suos

saos, Pueritia ignobilis, delituit domi Christus, obsequabatur patri et matri, tandē cōtulit cū doctoribus.

ADOLESCENTIA.

Cōuersatus est ut simplex homo, quò cōsolemur ne desperemus.

IUVVENTIA.

Huc uocandi sunt Loci miraculorum Christi, quomodo sanauit claudos, restituitq; cœcis uisum.

SENECTA.

Non habet hic locum, quia immatura morte sublatus est, & hoc non fuit signum irati Dei.

MORS.

Huc adducendi sunt omnes loci Euangelistarum de morte Christi.

PERORATIO.

Christus ignobilis est in mundo, quare tu desperas quantumuis infimæ sortis? Ipse pro te mortuus est, crede firmiter tua causa esse factum.

In singulis ijs organis, Dei bonitas et seueritas est consideranda diligenter. Itaq; ex internis et externis commodis & incommodis. Hæc docendi ratio, mire facit ad cōfirmandos fluctuantes animos, et ad alendā fidem. Nulla enim res tam præsentē adfert consolationem afflictæ conscientie, & tam firmū roboramentū nutanti fidei, quàm res simillimæ ex sacris historijs.

DE LAVDE VEL VITUPERATIONE

facti.

Hæc generis Demonstratiui pars semper habet

com-

compositū thema, & illud petetur ex narratione facti. Eius multus est hodie in ecclesia usus cū abrogentur & nouentur multa, quorum reddenda est ratio, cum in ecclesia nobis commissa, tum omnibus alijs, idq; scripto. Ideò non solum formandis concionibus hæc seruiant, sed stilo quoq;.

LAVDANDI VEL VITVPERANDI facti, organa.

Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Peroratio.

Narratio, est historica facti cōmemoratio, ex hoc petitur propositio seu thema, de quo futurus sit sermo.

Propositio ex Narratione collecta, uelut certum concionis thema confirmationum locis, uel probatur aut improbatur.

Loci Confirmationis sunt. Honestum, Inhonestum Vitale, Inutile, Facile, Difficile, Necessarium, nō Necessarium.

Honestum, Inhonestū petitur à natura rei ex cōmunibus uirtutum et uitiorum locis. À iure, ab institutoribus, à uetustate. Cæterorum locorum argumenta sumuntur à circumstantijs.

DE LAVDE VEL VITVPERATIO REI.

Hæc tertia generis Demonstratiui pars, semper est simpliciū thematum. Eius toties est usus, quoties aliquid

aliquid, quod rei uocabulo conuenit, quod concionator ecclesiæ commendatum uelit, aut contra. In hoc simplici themate tantum ut certam summam comprehendat, oportet, eorum quæ aut commendaturus, aut uituperaturus coram Ecclesia.

Laudandæ uel uituperandi rei organa, Exordium, Propositio, Confirmatio. Peroratio. Hæc generis Demonstratiui sedes non habet narrationem, sed summam, qua summam proponitur, quod suis commendaturus, aut damnaturus sit, & hanc summam Rhetores propositionem uocant. In hac Propositione, sunt paucis colligenda omnia, quæ dictu uidebuntur necessaria: quia Confirmationis loci non extendunt se ultra Propositionis uerba. Quò igitur absolutior est propositio, hoc plenior & clarior fit oratio per confirmationis locos. Confirmationis loci paulò ante patent.

GENVS DELIBERATIVVM.

Hortatoriæ aut dehortatoriæ, & obiurgatoriæ Conciones ad hoc pertinent genus, eiusq; themata semper sunt composita. In hoc differt à tertia specie generis Demonstratiui, quæ rei uocabulo censentur quod illud in docendo, hoc magis in suadendo et dissoluendo consistat.

Themata huius generis sunt dubia, sicut nihil certi eorum, neq; approbatur, neq; damnatur de quibus

consilia conferuntur. Themata ferme ex his nascuntur locis: an sit, quale sit, & alijs circumstantijs: ubi, quando, apud quos, quorum consilio. Ex hoc dubio themate qui docturus, statuatur certam Propositionem quid adhortaturus est, aut dehortaturus, & ad hanc omnia Confirmationis argumenta referantur.

CONCIONIS DELIBERATIUI generis orationis.

Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Peroratio. Narrationes in hoc genere sunt rare, quod si tamen inciderint, sunt perquam breues.

LOCI CONFIRMATIONIS.

Honestum, inhonestum &c.

CONCLUSIO.

Hæc formandarum sacrarum concionum indigentia præscribere duximus operæ præciû. Quisq; conetur diligenter suos sermones ad hæc instituere, quemadmodum multis & in singulis generibus præmonstratore didicit.

GENVS IUDICIALIS.

Genere Iudicali utimur in litibus & controuersijs. Non est huius in sacris concionibus creber usus. Commode tamen eo utimur in concionibus, de Lege & Euangelio: ubi per legem damnamus hominem, Euangelio

euangelio autem restituiimus in gratiam. Item in con-
trouersijs & disputationibus. De Libero arbitrio
de Purgatorio, de Sacramento Eucha-
ristie, de Anabaptismate. Exem-
pla sunt, ubi Christus cōten-
dit cū Scribis & Pha-
riseis passim a-
pud Euange-
listas.

F I N I S.

VENERABILI VIRO AC DOMINO

Magistro Paulo de Rhoda, Stettinen
sium Superattendenti, ac Pa-
trono suo

PETRVS ARTOPOEVVS

S. D.

MVLTVM debeo liberalissimis tuis erga
me beneficijs, uenerande D. Magister Paule,
tenuitas autem mea facit, ne quid possim tuæ humani-
tati satis dignum pro gratitudinis argumento produ-
cere. Valde igitur precor, ut interim hoc quicquid
est munusculi, grato accipias animo, tuamq; sub li-
mam & censuram sumas: legas, relegas, tuoq; pro iu-
dicio, aut addas aut auferas, ut tua opera, si uisum est
alijs usui esse possit. Non quidem hoc nomine, ut lite-
ratissimo huic seculo aliquid addam, sed postquam in-
confesso est Dialecticam & Rhetoricam maximè ad
hoc diuinitus esse datas, ut sint cuiusq; rei tractandæ
uerissima & aptissima instrumenta: nec posse quem-
quam de rebus rectè, uerè, signatè, ordine & ornatè
dicere, qui non qualemcunque earum artium habet
cognitionem. Volui propterea ostendere tantum
quàm frugale & facile sit, res præsertim tam arduas
& profundas, literas sacras scilicet, per hæc ut pro-
pria sua instrumenta tractare. Neq; hic Commenta-
ria præscribo, quæ alioqui, tum à ueteribus, tum re-
centioribus

centioribus, satis copiosa & benè docta præscribuntur, ut non sit opus aquam in mare, et ligna in syluam ferre: sed artificia solum, commentariorum materia, assigno, quæ facile satis multum, non inanem, & bene conuenientem uerborum copiam subministrât. Nec deerunt uerba, re prius bene perspecta, & ordine posita, ut inquit, ille. Verbaq; præuisam rem non inuita sequentur. Quàm ergo uellem, ut omnes concionatores eas artes perspectissimas haberēt, ita procul dubio fieret, ut minori negotio, facilioriq; memoria, docerēt rectius, auditoresq; caperēt facilius, et hærerent mentit tenacius: Et quod Rhetores aiunt, Oratorem oportere uirum bonum esse, idem ego de bono Concionatore, ut qui est Oratorum præstantissimus, quoniam præstantiora tractat: censeo eum oportere optimum uirum, benè doctum, bene moratum, literarumq; sacrarum, & bonarum artium studiosum esse, non qui grandiloquentia tumeat, sed qui grauitate, probitate & pietate, alijs præcellat, & ipsa uita doceat. Et quemadmodum, qui uult orationem ex arte & ingenio conscribere, oportet primum inuenire, inuenta aptè & ordine disponere, & tandem ea bene eloqui. Ita ego quoque faciendum puto necessarium in omnibus concionibus, quæ sunt excellentissimæ orationes, ne temerè omnia commisceantur, & ut in buccam uenerint præter

X
 cionat,
 ribus

iudicium, ordinem, & præmeditationem effucian-
 tur, ut uulgo fit ab inertibus & indoctis concionato-
 ribus, qui solis Teutonicis confisi & contenti, nulli
 arti & latinitati student, sed securi stertūt & torpēt.
 Vnde ualde timendum est, ut passim fieri uidemus,
 ne res Euangelica patiatur irreparabile damnum,
 maximè cum uidemus perniciosos Anabaptistas, &
 Sacramentarios, ibiq; genus uarium & subinde no-
 uum, oppida passim, & totius regionis perrepere,
 & sua uenena spargere, uulguſq; (quoniam ratio-
 niabilia docent) statim arripere & amplecti. Ad quos
 lupos inermes mercenarij concionatores exterriti,
 & uersutis argumentis conuicti: aut in eorum de-
 scendunt sententiam, similia docēt, & ita cancer iste
 letalis incipit serpere, & ea pestis grassari: aut pe-
 nitus fugiunt ac deserunt oues, ita miser ille grex ma-
 lis doctrinis dilaniatur, & ab unitate fidei dispergi-
 tur: quod præcaueat omnis gratiæ & misericordiæ
 Dominus, & nobis danda erit opera, erigendis scho-
 lis, & bene, pieq; efformanda iuuentute, ne quid ta-
 le fiat. Rogant me, quibus uisus est libellus, ut lu-
 cem darem, distuli tamen dum tu, aliq; doctiores
 de eo diceretis sententiam, quæ iam uobis est libera.
 Quàm uellem tamen ut mea hac opera postposita,
 ipse hoc onus & negocium subires, quod spero facies,
 qui longè maiorem eius rei usum & exercitationem
 habes

habes. Equidem hoc, quicquid est, pro ingenij & ar-
tium exercitatione, atq; ut talentum meum ad
foenus uberius darem, & ut pluribus pro-
dessem, si quid prorsum, feci. Be-
ne diuq; ualeat tua reueren-
da dignitas. Stettini,
Mense Ianua-
rio.

Anno M. D. XXXIX.

b 4 DOMI-

DOMINICA PRIMA

ADVENTVS EVANGE

lium Matthei.

C A P V T X X I.

LT Cū appropinquassent Hierosolymis et uenissent Bethphage ad mōtem Oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra uos est, et statim inuenietis asinam alligatā & pullū cū ea, soluite & adducite mihi. Et si quis uobis aliquid dixerit, dicite: Dominus hic opus habet, & confestim dimittet eos. Hoc autē factum est ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem; Dicite filiaē Sion: Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus sedens super asinā & pullū filium subiugalis. Euntes autē discipulī fecerunt sicut præcepit illis Iesus. Et adduxerunt asinam & pullum, & imposuerunt super eos uestimenta sua, & eum desuper sedere fecerūt. Plurima autem turba strauerūt uestimenta sua

ta sua in uia. Alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in uia. Turbæ aut quæ præcedebāt, & quæ sequebātur, clamabāt, dicētes: Hosanna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini, Hosanna in excelsis.

Euangelium est generis Didascalici. Euangeliorum simplex recitatio præcedat omnia exordia. Exordium cum suis locis, Beneuolentiæ, Attentionis & docilitatis est liberum: aut à loco, tempore: aut à re ipsa de qua dicturi sumus. Illud obiter tamen omnium maximè concionatores admoneo, ne prolixa ducant exordia, quæ alioqui breuissima esse debent, & ad rem, de qua dicendū erit, cōuenientia, ne uē excursus faciant longiores, et ab re alienores. Caueantq; ne nimia prolixitas tædiū faciet audientibus: nam non est, quod citius offenditur, quàm auditus, odiosaq; est omnis prolixitas, quin potius re ipsa bene & breuiter tractata, desinant dum desiderātur, quæ (ut inquit ille) omnium gratissima concio est.

Propositio. De primo aduētū Christi, quomodo ad nos uenerit in carnem, & quomodo quotidie per prædicationē Euangelicæ gratiæ ad nos uenit ad secundum aduentum usq;, Ex Zacharia propheta.

Narratio. Huius diei Euangelium cōstat hoc argumento. Messias uaticinio prædictus est equitare in

Hierusalem super asina, regem fore mansuetum, etc.

Illud ex huius Euangelij historia uidemus in Iesu Nazareno effectum. Ergo Iesus ille, quem prædicamus, in quem credimus, uerè Messias est. Atq; hoc in uniuersum omnes Prophetæ uno consensu student, ut suspensum populi animũ, et fidem de Messia uenturo confirment. Idemq; porrò Euangelistæ urgent, ut Iesum illum, quem prædicant, Christum esse, secundum uaticinia Prophetarum declarent, eaq; tanto diligentius citant, ut suas prædicationes, nostramq; fidem ex ipsis confirment: nempe quod per omnia sic uenerit, quemadmodum Prophetæ de eo uaticinati sunt, ut si mus de nostra salute certiores. Porrò autem quæ sit huius Euãgelij de Christo prophetia, & qualis sit primus eius aduentus, uidebimus ex Zacharia cap. 9.

Exulta ualde, seu uehementer filia Sion, iubila filia Hierusalem.] Hortatio est ualde Euangelica, quæ deiectum & planè consternatum animũ erigat. Nam si circumstantias consideras, uidebis Iudeorũ longã expectationẽ de Christo post multa secula, multas erumnas, et captiuitates, post multorum prophetarũ egregia uaticinia suspensam, iam planè desperatam esse. Zacharias enim inter postremos prophetas est post captiuitatem Babylonicã. Propterea consolatur desiderabũdos pios, et erigit eorũ animos, ne quid de Christo dubitent, quin certissimũ habeant quasi rem præsentem

præsentē. Nam exultare & iubilare, sunt uerba re-
latiua, lætitiæ, rem bonam præsentem amplectentis.

Filia.] Consolatoria, blanda, amica & beneuo-
lentiæ uox est, ad crudelos Iudæos, et omnes pios, sub
cruce & peccati consternatione constitutos.

Iubila filia Hierusalem.] Expolitio est, idem re-
petens ex Emphasi, & nimio hortatorio adfectu, qua
si de rebus certissimis. Ecce rex tuus.] Aetiologia,
& causa est iubilationis & exultationis.

Rex tuus.] Tibi promissus & deputatus, qui re-
gat, defendat et saluet te. Veniet tibi.] Non est quod
dubites & metuas, dum protrahit aduentum, eman-
surum se. Ea est indoles Dei de suis promissis.

Iustus, saluator ipse.] Est descriptio regis à per-
sonæ et animi qualitate, Non erit uiolentus, depopula-
tor, suorum pernicius, superbus, & fistu tumidus ad
quem trepides, & uerearis accedere, quasi ad tyran-
num. Sed iustus erit, & iusticiam colet, adeò ut à iu-
stitia nomen habat. Hieremiæ 23. Dominus iustus no-
ster non supprimet tyranni de pauperes, imò iustitia
sua iustificabit, & saluator ipse saluabit te, ab omni-
bus uiolentia Satanae, legis & peccati.

Et pauper, et ascēdens super asinā et super pullū filiū
asinæ.] Non ergo rex erit aliorū regū more, opulētus
et diues sed submissus, tenuis, modestus, humilis et mā-
suetus, qui facile sui similes pauperes spiritu suscipit,
& admittit

admittit. Quam paupertatem externo etiam argu-
mento demonstrabit, scilicet equitabit in asina et pullo
filio subiugalis. Nec tamen adeo pauper, quin etiam
sua paupertate subiugabit sibi et Iudeos & gentes,
utrunq; populum: sed gentes Iudeorum filij sunt ex
Iudeis per uerbum Dei nati.

Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equis
de Hierusalem, & dissipabitur arcus belli] A poten-
tia. Est & periphrasis pacis ab antithesi. Est descri-
ptio regni, ab animi qualitate regis. Erit rex pacis,
& regnum eius, pacis regnum erit, pacifica loque-
tur gentibus, imperabit, & subiugabit sibi populos
pace. Hic de pace huius regis dices & discernes à mū-
di pace. Non erit mundanus rex, ergo non erit mun-
danum eius regnum, nec pax erit mundana: Pacem
meam do uobis, pacem meam relinquo uobis, Non
quomodo mundus dat, ego do uobis. In mundo pres-
suram, in me pacem habebitis. Item Esaiæ 9. capite.
Pacis non erit finis, erit ergo perpetua pax, & eter-
num eius regnum, Psalmo 144. regnū tuum, regnum
omnium seculorum, & dominatio tua in omni gene-
ratione. Dominabitur à mari usq; ad mare, à flumi-
ne usq; ad fines orbis terræ. Est magna regis et re-
gni sui descriptio. Erit sui regni populus, sparsus su-
per omnem terram, & tamen pauper erit rex et spi-
ritu & fortuna. Est rationi & mundo paradoxon.
Non est

Non est rationale, ut pauper & tenuis rex dominum teneat omnis terræ, & dissipet omnia bella, faciatq; perpetuam pacem. Non erit carnalis rex, sed spiritus & uerbo dominabitur in cordibus fidelium suorum in medio mundi regno. Erunt ergo duo reges & regna, quæ discernes, & describes per amplificationem à circumstantijs & scripturæ locis. Psalmista 18. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Non sunt loquela, neq; sermones quorum non audiantur uoces eorum Psalmista 71. 110. Et Esaiæ. 2. 8. 9. 11. 14. 22. 26. 27. 30. 32. 25. 40. 65. 52. & Hieremiæ 23.

Tu quoq; in sanguine testamenti tui, &c.] Per Apostrophem. Est mortis suæ, & redemptionis nostræ descriptio, & finalis causa, cur uenerit. Redemptio nostra fieri non potuit, nisi per effusionem sanguinis & mortem: Ergo interficiendus fuit tandem magnus ille rex omnis terræ. Atque hoc paradoxon est: nempe quod futurus esset rex æternus per uniuersum orbem, attamen moriturus, ergo plus quàm humanus erit. Hoc increduli Iudei in Christo non obseruabant, propterea errauerunt, & excæcati sunt. Porro sanguis eius, erit sanguis eius testamenti, quo paciscetur cum omnibus fidelibus.

Emittes] Vis & potentia sanguinis & mortis Christi est omnibus credentibus.

Vinctos tuos.] Vincti Christi sunt quod ipse solus eos liberaret. Conclufit Dominus omnia sub peccato, ut omnium miferetur.

De lacu in quo non est aqua] Est periphraſis carceris malæ conſcientiæ, & perpetuæ damnationis, in quo non eſt refrigerationis aqua.

Hæc eſt magnifica illa deſcriptio noſtri regis ſui imperij & latiſſimi regni ſui, redemptionisq; noſtræ.

Hæc à prophetis de Meſſia uaticinata, Apoſtoli et Euangeliftæ in Ieſu Nazareno effecta eſſe teſtantur, & confirmant eſſe uerum Meſſiam. Adeò et eius equitatum in Hieruſalem huius Dominicæ Euangelium declarat, cuius narrationem ſimpliciſſimè ſecundum hiftoriam recitabis & applicabis.

Citatos autem locos ſcripturæ, bonus concionator pro tēpore & rei neceſſitate, aut augebit aut minuet, obſeruato tantū ſcopo Euangeliftæ, qui declarat Ieſum Nazarenum eſſe Meſſiam: ad fidei noſtræ confirmationem, ad quam auditorum animi ſunt concipiendi. Plura uidebis infra Dominica Palmarum.

Epilogus conſtat Enumeratione ſuperiorum, & Exhortatione.

DOMINICA PRIMA AD-
uentus, Epiftola Rom. 13.

Præparat & exhortatur hominum corda ad Chriſtianam uitam.

Fratres

FRatres, Et hoc scientes tēpus, quia hora est iā nos de somno surgere. Nūc em̄ propior est nostra salus quā cū credidimus. Nox processit, dies aut̄ appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarū, & induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus. Non in cōmessationibus et in ebrietatibus: nō in cubilibus et impudicijs: nō in cōtentione & æmulatione, sed indui mini dominū Iesum Christum, & carnis curā ne feceritis ad desideria.

DOMINICA II. ADVENTVS.

Euangelium Lucae. XXI.

ET erūt signa in sole & luna et stellis, & in terris pressura gentiū præ cōfusione sonitus maris et fluctuū: arefcētibus hōibus præ timore et expectatione, quæ superueniēt uniuerso orbi. Nā uirtutes cælorū mouebūt. Et tūc uidebūt filiū hominis uenientē in nube, cum potestate magna et claritate. His aut̄ fieri incipiētibus: respicite & leuate capita uestra, quoniā appropinquat redemptio uestra. Et dixit illis similitudinem

nem: uideate ficulneam & omnes arbo-
res, cum producant iam ex se fructum
scitis quoniam propè est æstas. Ita & uos
cum uideritis hæc fieri scitote, quoni-
am propè est regnum Dei. Amen dico
uobis, quia non præteribit generatio
hæc, donec omnia fiant. Cælū & terra
transibūt: uerba autē mea nō transibūt.

*E*vangeliū est generis Deliberatiui.

*N*arrationem secundi aduentus Christi ad iudi-
candum, sequitur hortatio. Pijs pro consolatione,
Impijs pro terrore.

Exordium eiusq; loci, sunt concionatoris arbi-
trio, aut à collatione utriusq; aduentus. Poteris & o-
biter præfari prauitatem & malitiam mundi hoc no-
stro seculo, in quo omnia ad fastigium usq; uenerunt,
quæ merito prouocent Dominum ut maturet iudici-
um. Habemus & huius iudicij testimonia propheta-
rum, Psal. 96. Iudicabit orbem terræ in æquitate, &
populos in ueritate sua. Item, Dies illa, dies iræ, dies
calamitatis & miseriæ, dies magna & amara ualde
&c. Sopho. In igne zeli eius deuorabitur omnis ter-
ra, quia consumptionem cum festinatione faciet cum
his habitantibus terram.

À Definitione. Dies Domini, seu iudicium ex-
tremū est, quando Dominus Iesus Christus extremam
sententiam

sententiam dicet omnibus hominibus, aut ad uitam, aut ad mortem æternam. Eius diei tempus scire nos non uoluit Dominus, Marci 13. Actorum 1. signis tamen declarat.

Propositio, de signis præcedentibus iudicium, Postea de iudicio ipso.

Narratio signorum. Antichristus abrogabitur 2. Theß. 2. Hæresis restituet omnia. Prædicabitur euangeliũ regni per uniuersum orbem, & tunc ueniet consummatio, Matth. 24. Audientur prælia, & rumores præliorum, seditiones, surget gens contra gentem. Erunt pressuræ gentium, & tribulatio magna. Serpens antiquus soluetur ad modicum tempus. Apo. 10. Hoc est Pseudopropheta, Hæretici, Anabaptista, Sacramentarij, Suermerij, Seductores, Fanatici spiritus. Timoth. 4. 2. Timo. 3. Erunt pestilentia, fames, terræ motus per loca, erunt confusiones sonitus et fluctus maris. Erunt eius rei signa in sole, luna & stellis, Sol obscurabitur, Luna non dabit lumen suum, Stelle cadent de cælo, Virtutes cælorum commouebuntur. Ea signa cõparat ficulneæ, ut ex qua consideramus, æstatem ita ex his signis colligamus diem Domini.

His fieri incipientibus.] À certitudine. Hic dies pijs est in magna expectatione & consolatione, Impijs in magno terrore.

Collatio adhæc, ab hominum securitate 2. Pet. 2. Vbi

c est

est promissio & aduentus eius? Dicent pax, securitas
& tuta omnia 1. Thess. 5.

A Similibus. Sicut erat in diebus Noë, ita erit in
aduentu filij hominis. Sicut fulgur, ita apparebit Do-
minus sicut fur in nocte latenter, & præter opinio-
nem ueniet, quasi Dominus profectus ad nuptias, ab
inopinato ueniet. Et quasi laqueus occupat et obruit
uolucres, Lcæ 21. Ita irruet super eos repentinus inte-
ritus. Et tunc apparebit signū filij hominis in cœlo. Et
plangent omnes tribus terræ. Ignis ante ipsum præce-
det, & inflammabit in circuitu inimicos eius, Mittet
angelos suos cum tuba & uoce magna, & congrega-
būt electos eius à quatuor uentis, Matth. 24. 1. Theß
4. Apoca. 10. Et dabit mare mortuos suos, Mors &
infernus mortuos suos.

DESCRIPTIO IVDICII.

Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nu-
be, quæ recepit, reddet eum cum potestate magna et
maiestate & omnes angeli cum eo, & sedebit super
sedem maiestatis suæ. Et congregabuntur ante eum
omnes gentes, separabitq; eas ab inuicem, etc. Apoca.
20. Sedebit super thronum magnum candidū, à cuius
conspectu fugit terra & cœlum. Et mortui magni &
pusilli stabunt in conspectu throni. Et tunc aperietur
liber uite, et libri conscientiarum, & iudicabuntur
ex his quæ scripta sunt in libris secundum opera ipso-
rum

um. Qui bona egerunt, ibunt in uitam æternam, qui erò mala, in ignem æternum. Ea Mat. 25. latius per arabolas declarat. Adde Dan. 12. Efa. 30. 60. Apo. 2. De inferno seu perpetuo cruciatu, Sapien. 5.

A Confirmatione. Cœlum & terra transibunt, erba mea non transibunt.

Epilogus constat Enumeratione & exhortatione. Vigilare ergo, quia nescitis qua hora Dominus ueruenturus sit. Sint lumbi uestri præcincti, et cande ardentes in manibus uestris, &c. Attendite, ne forè grauentur corda uestra crapula & ebrietate, & uræ huius uitæ, &c. Vigilare omni tempore, orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Luca 21. Abneantes omnem impietatem et secularia desideria, sorie et iuste & pie uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni dei Tium 2. Cætera addet bonus concionator quæ huc spectant, & quæ aptè referenda uidentur.

EPISTOLA ROMA. XV.

Christum suo aduentu impleuisse promissiones Patribus factas, ipsisq; & nobis gentibus misericordiam attulisse æternam.

Q Væcunq; enim scripta sunt, ad nostram doctrinã scripta sunt, ut per patientiam & consolationē scripturarum

pturarum spem habeamus. Deus autem patientiæ & solatiij det uobis idem sperare mutuo inter uos secundum Iesum Christum, ut unanimes uno ore honorificetis Deum & patrem Domini nostri Iesu Christi. Propter quod suscipite inuicem, sicut & Christus suscepit uos ad gloriam dei: Dico enim Christus Iesum ministrum fuisse circumcisioni propter ueritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum. Gentes autem super misericordia honorent Deum sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in gentibus, dñe, et nomini tuo cantabo. Et iterum dicit: Lætamini gentes cum plebe eius. Et iterum: Laudate eum omnes gentes Dominum, & magnificate eum omnes populi. Et rursus Esaia ait: Erit radix Iesse, et qui exurget regere gentes: in eum gentes sperabunt. Deus autem spei, repleat uos omni gaudio & pace in credendo: ut abundet in spe & uirtute spiritus sancti.

DOMINICA III. ADVENTVS

Euangelium Matthæi XI.

Ioann

Ioannes autem cum audisset in uinculis opera Christi, mittens duos discipulis suis, ait illi: Tu es qui uenturus es, an aliū expectamus? Et respondens illis ait: Euntes renunciate Ioanni uæ auditis & uidetis. Cæci uident, laudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est, qui nō fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioāne. Quid existis in desertum uideri? Arundinem quæ uento agitatur? Sed quid existis uidere? Hominem mollibus uestitū? Ecce qui mollibus uestiuntur in domibus regū sunt. Sed quid existis uidere? Prophetam? Etiam dico uobis, et plusquàm prophetam. Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelū meū ante faciē tuam, qui præparabit uiam tuā ante te.

Vangelium est generis Didascalici. Queritur an Iesus sit Christus, & colligitur ex signis, Iesum esse Messiam.

Exordium est liberum, uel à tempore, cum iam Ioannes esset in carceribus: aut à fortuna, aut ab officio ueri preconis Christi, qui discipulos suos, non a se, sed ad Christum manu ducit, quod hactenus magistri doctores non fecerunt. Ioannes iam ante discipulos suos de Christo fecit certiores, cū digito eum demonstrauit, nunc autem ut ab ipso idem doceantur, & tanto liberius accedant suo nomine mittit.

Propositio seu Questio est. Tu ne es ille, qui uertur est, an alium expectamus? Hæc non propter se, sed suos discipulos interrogat, non dubitat iam, de quo ante certa prædicauit.

Cæci uident, &c.] Narratio sui est. Non clarè respondet ad interrogationem, quod esset incertum, & moueret dubium: sed remittit ad scripturas, et e signis & factis colligere iubet, se esse uaticinatum illum Messiam, de quo prædictum erat, ut aperiat oculos cæcorum, coram quo saliret, sicut ceruus, claudus, et qui cõsolaretur lugentes, euangelizaret pauperibus, annum placabilem domino. Esa. 35. 61. Ecce uidetis per me uaticinata miracula fieri. auditis bona nunciari ad fluctis cõscientijs, hæc renūciate Ioāni, ut ex hi colligat, quis sim. Est modestia Christi, & relegati ad scripturæ testimonia, quæ reddunt nos de Christi et salute certiores, sine quibus nulli credere debemus.

Beatus qui non fuerit offensus in me] Cautio offensionis

fenſionis & commendatio conſtantie, eſt in Chriſti tenuitate et humilitate.

Iam non dubium eſt, Ioannem hæc reſponſa diſcipulis ſuis reuerſis, declaraffe, et eos per hæc de Chriſto feciſſe certiores.

Hic poteris excurrere in Chriſti fructum, qui languores & ægrotudines noſtras tollat, dum medetur et corpori et animæ. Cæci uident, ſurdi audiunt, claudi ambulāt, leproſi mūdantur, pauperib. euāgelizantur

Definit quid pauperes? Quid Euangelium?

Abeūtib. diſcipulis bene loquitur de Ioāne. Non bene decet in ōs laudare. Atq; hæc facit, ut confirmet audientium animos de Ioanne, & quid eſſet Ioannes: nam multi erant in ea turba, qui audierant, & baptizati erant à Ioanne.

Quid exiſtis in deſertum?] Taxatio eſt neglectus uulgi de Ioanne. Et eſt cōmendatio Ioannis de eius teſtimonij et prædicationis cōſtantia. Sequuntur bona prædicata de Ioāne, de quolibet bono concionatore.

Ioannes non eſt uacillans arundo, non iam dubitat de quibus ante de me aſſeruit. Non mollibus uestitur, non loquitur ad gratiam hominum, ut lautè uiuat: propterea in carceribus, nō in domibus regū eſt.

Non eſt propheta, ſed pluſquàm propheta: non prænunciat, ſed demonſtrat Meſſiam. Quo loco obiter inſinuat ſe eſſe uaticinatum Meſſiam.

Hic est de quo dictum est.] Malachia tertio. *Confirmat scripturae testimonio. Hinc sequitur doctrina & exhortatio ab exemplo Ioannis de bono Concionatore. Hæc poteris latius amplificare ab exemplis & locis scripturae.*

Confutatio ab Antithesi de malis concionatoribus et seductoribus, qui incautam multitudinem non ad Christum, sed à Christo ad suas traditiones ducunt, ut hætenus fecit totus Papatus & Monachatus, Hæretici & Antichristiani.

EPISTOLA I. COR. IIII.

Omnes Apostolos, & Concionatores esse ministros Christi, optime referenda ad Ioannem, qui fidelis minister Christi fuit.

Sic nos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum dei. Cæterum queritur inter dispensatores ut fidelis quis inueniatur. Mihi autem pro minimo est, ut à uobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque me ipsum iudico. Neque enim mihi cõscius sum: sed nõ in hoc iustificatus. Qui autem iudicat me, Dõns est: Itaque nolite ante tẽpus iudicare quoad usque ueniat Dõns qui et illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit

manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à deo.

DOMINICA IIII. ADVENTVS

Euangelium Ioannis 1.

ET hoc est testimoniū Ioānis, quando miserunt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes & leuitas ad eum, ut interrogarent eum. Tu quis es? Et confessus est, et non negauit. Et cōfessus est quia non sum ego Christus. Et interrogauerunt eum. Quid ergo? Elias ne tu? Et dicit, Non sum. Propheta es tu? & respondit, Non. Dixerūt ergo ei: Quis es, ut responsum demus his qui miserunt nos? quid dicis de teipso? Ait: Ego uox clamantis in deserto, dirigite uiam domini, sicut dixit Esaias propheta. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. Et interrogauerunt eum & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque propheta? Respondit eis Ioannes dicens: Ego baptizo in aqua, medius autem uestrum stetit quē uos nescitis. Ipse est qui post

me uenturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus ut soluam eius corrigiam calceamenti. Hæc in Bethabara facta sunt, trās Iordanē, ubi erat Ioannes baptizans.

Evangeliū de testimonio Ioannis, est generis Didascalici: quoniam hic quæritur, & prædicat de se quis sit Ioannes.

Exordium commodius erit à loco, tempore, persona, uita, prædicatione, et habitu Ioannis, unde commoti et causati Iudæi, mittunt ad ipsum interrogare, an fortè sit ipse Christus. Luca 2.

Propositio. Testimoniū reddit Ioānes de Christo quoniam hoc suum officium et negocium ad quod missus erat, Ioannis 1.

Narratio à questione. Tu qui es? Breuiter respōdisset Ioannes. Ego sum uox clamantis, Esaiæ 40. Ego sum angelus ille. Malach. 3. Sed diluit prius falsas ipsorum opiniones. Non sum Christus, seu uaticinatus Messias. Non sum Helias, quem putatis propria persona reuer surum. Non sum propheta, non uaticinor tantum, sed digito demonstro Messiam. Aut non sum propheta ille de quo Deut. 18.

Egregius est hic locus de remotione uanæ, adeò & oblate glorie, quem uon sibi sumit Ioannes: eam falsi doctores data omni opera, obuijs ulnis uenantur captant,

raptant & amplectantur. Hoc interest, inter ueros
& falsos concionatores.

Quis ergo es?] Quid prædicas de teipso? Tatum
de titulo quærent, non de officio. Ego uox] Defini-
tio sui est, ab officio, æquè omnium bonorum concio-
natorum, Christus uerbū est, concionatores uox uer-
bi sunt: Ac si diceret: Non uerbum meum adfero, non
ego clamo, sed dominus ipse clamat: cuius uox sum,
eius uerbum persono, scilicet: Dirigite uiam domini,
rectas facite semitas eius & c. Dominus in ipso est iti-
nere, penè me sequitur. Vaticinatus Messias adest, pa-
rate ipsi uia, secedite de uia. Pœnitentiam agite uitæ
prioris, ut inueniat superba et impia corda uestra hu-
miliata, deiecta et emēdata, alioqui non fugietis eius
iram. Hæc est prædicatio Ioannis, ita paratur Christo
uia, terrore peccati, et promissione gratiæ. Ea pote-
ris amplificare à loco pœnitentiæ, quid et quotuplex.

Sicut dixit Esaias.] Confirmat ab autoritate scri-
pturæ. Satis euidenter arguit, declarat et aperit Mes-
sias tempus, modo obseruassent excœcati Iudæi, sed
ut nunc, ita tunc, negligentia præterierunt, quæ est
indoles impij uulgi de uerbo dei, etiam hodie.

Quid ergo baptizas?] Porrò argumentis
claris edocti et conuicti de Messia, nō latius quærent,
nec doceri uolunt de Christo, pro fābula habent quæ
dicit, adeò & dæmonium habere putant, ut testatur

Christus

Christus postquam non inueniunt in eo quod querūt
Iam quasi per excandescētiā interrogant de auto-
ritate sui baptismi, quoniam ipsi sibi ius & autorita-
tem uendicat ritus statuendi in populo. Amarum est
illis, quod ita sua prædicatione & baptismo multitu-
dinem post se trahit & allicit. Quamuis sciunt ex scri-
pturis, Esa. 44. Ezech. 36. baptismū esse ex deo, sed
cum ipse non est Messias, nec Helias, nec propheta,
unde sibi sumat eam auctoritatem: nam cuiusq; ope-
ris solidum & firmum, est auctoritas.

Respondet à discrimine sui baptismi, & baptis-
mi Christi. Respondisset clarius se diuinitus missum
esse ad baptizandum, ut inquit infra Ioannis 1. nihil
profecisset tamen, dixissent, ubi Deus secum locutus
esset. Propterea rem simplicissimè narrat, ita tamen
ut urgeat & testetur Messiam adesse. Ac si diceret:
Perspicite officium meum, tunc facile cognoscetis qui
sim. Hic moraberis, et expones latius, quid sit baptis-
mus aquæ, & quid baptismus ignis & spiritus. Quid
inter sit inter baptismum Ioannis & Christi.

Ipsē est qui post me uenturus est] Est descriptio
Emanuelis Dei & hominis.

Cuius non sum dignus & c.] Tapinosis & mode-
stia Ioannis est, ut exaltet Christum.

Hæc in Bethabara.] Epilogus. À loco ubi erat
frequentia & confluxus eorum, qui baptizabantur.

Hoc

Hoc scilicet testimonium factum esse, clara luce, palam, & conspicuè omnibus, ne quid habeant Iudæi, quod pro ignorantia adducant: propterea subinde Christus illis obijcit testimonium Ioannis. Huc refer cætera loca de testimonio, officio, et opera Ioānis. Obiter si uacat et opus est asperges Præoccupationem & Refutationem imitationis uitæ, & habitus Ioannis, ut hæctenus factum est.

Oritur hic quæstio, cur neget Ioannes se esse Heliam, cum tamen Christus affirmat eum esse Heliam Matth. 11. Respondeo. Ioannes quidam erat Helias spiritu, habitu, & uita, non autem persona & nomine, Luca 1. Ipse præcedet ante ipsum in spiritu & in uirtute Helie. Figura & phrasis est, ut illud: Alius Latio iam partus Achilles. Es uuir d ein rechter Helias sein. Ita accipiamus, & illud Matth. 4. Ante secundum aduentum Christi Helias restituet omnia.

Exacta descriptio Ioannis erit in eius natalibus. Hic tantum de eius officio agitur.

EPISTOLA PHILIP. IIII. DE
uicinitate & propinquitate Christi.

FRatres gaudete in domino semper iterū dico gaudete. Māsfuetudo uestra nota sit omnibus hominibus. Dominus enim propè est, nihil solliciti sitis sed

sed in omni oratione, & obsecratione cum gratiarum actione petitiones uestrae in notescant apud Deum. Et pax Dei, quae exuperat omnem intellectum custodiat corda uestra et mentes uestras per Christum Iesum.

IN DIE NATIUITATIS CHRISTI.

secundum Euangelium Lucae II.

FACTUM autem est in diebus illis, exiit edictum a Caesare Augusto, ut describeretur uniuersus orbis. Haec descriptio prima, facta est praeside Syriae Cyrenio. Et ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph a Galilaea, de ciuitate Nazareth in Iudaeam, in ciuitatem Dauid, quae uocatur Bethlehem: eo quod esset de domo & familia Dauid, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore, quae erat praegnans. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in praesepe, quia non erat ei locus in diuersorio. Et pastores erant

erant in regione eadem uigilantes, & custodientes uigilias noctis super gergem suum. Et ecce angelus domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos. Et timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere. Ecce enim euangelizo uobis gaudium magnū, quod erit omni populo, quia natus est uobis hodie saluator, qui est Christus dominus, in ciuitate David. Et hoc uobis signum. Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum & dicentium: Gloria in altissimis deo, & in terra pax, hominibus bona uoluntas.

Euangelium est generis Didascalici. Exordium est liberum à rei ipsa, loco, aut tempore, aut ab articulo nostræ fidei, natum ex Maria uirgine: cum locis beneuolentiæ, attentionis et docilitatis.

Propositio, de natiuitate Christi, Deus factus est homo. Mater permansit uirgo, contra naturam et rationem. Messias ille Emanuël, Rex Israël per prophetas uaticinio prædictus uenit, in quo completæ sunt prophetarum scripture.

Narratio sit primum à uaticinijs Prophetarum de Messia.

À definitione essentiali. Messias est Emanuel. Deus & homo. Esa. 7. Baruch. 3.

À Natione. Dabo in Sion salutem.

À Natalibus. Promissus Abrahamâ, Iuratus David.

À parentibus matre Maria uirgine, Esa. 7.

Deus sine matre. Homo sine patre.

À Patria Nazareth.

À Loco Bethlehem, Micheæ 5.

À Tempore. Non auferetur sceptrum de Iuda, et dux de scemore eius donec &c. Gene. 49. Item, expletis septuaginta hebdomadis. Dani. 8.

Ab humilitate, tenuitate et paupertate aduentus. Zacha. 9. Et quod non terrenus rex futurus esset, qualem expectabant Iudæi, Esa. 9.

Transitio. Tantum de eius natiuitate ex prophetis breuiter, qui uolet addet plura. Confirmabis ex Euangelistarum historijs hæc in Iesu Nazareno esse effecta contra incredulos Iudæos, qui nobis huiusmodi producere non possunt.

Ab essentia, quod Iesus Nazarenus Deus sit, id testatur ange'i nunciū ad Mariam, Lu. 1. & sua (dum erat in terris) miracula. Item quod Deus homo factus sit, Ioan. 1. Deus erat uerbum. Et uerbū caro factū est &c. Item Ioannes Baptista multis testatur Ion. 1.

Quod

Quod mater uirgo sit, testatur secum disputabilis Ioseph, de impregnatione Mariæ coniugis, Mat.

1. Quod erat natione Iudæus, & ex progenie Dauid natus, extat ex Maria matre, quæ erat ex tribu Dauid prognata, Mat. 1. Lucæ 1. & 3. Quod Nazarenus est. Ioseph nutritius pater habitauit Nazaret, Mat. 2. Quod natus est Bethlehem, subseruiuit exactio tributi Cæsaris Augusti: nam Bethlehẽ erat ciuitas Dauid, & Ioseph erat ex tribu Dauid: oportuit ergo Ioseph proficisci Bethlehẽ ut censeretur. Quod suo tempore sceptrum erat ablatum, & nullus restabat rex Iudeorum. Item testatur Augustus Cæsar, cui subiectus erat totus orbis. Quod rex pacis, tempore pacis nasceretur, etiam subministravit Augustus.

Propositio. Porrò humilem, & pauperem eius natiuitatem testatur ipsa ueritas.

Narratio natiuitatis. Præ paupertate Ioseph cogebatur secum sumere coniugem Mariam: quippe quod non haberet domi, cui committeret grauidam. Et quod ex scriptura sciebant Christum nascendum esse Bethlehem. Ita nihil fit casu. Vbi iam ex tarditate itineris hospitia & loca commodiora in hospitijis erant præoccupata, & quod erant pauperculi humunculi, unde nõ multus questus proueniret hospiti, necessitas coëgit eos diuertere in stabulum.

Postquàm iam tempus partum urgebat, cæteris

d interim

interim stertentibus, & nihil obseruantibus: dum medium silentium tenerent omnia: dum nulla spes erat reliqua de uenturo Messia, noctu, media et acuta hyeme, apud ignotos, non domi suæ, in stabula inter bruta, non in aula, aut qualicumq; commodo loco, peperit summum illum dominatorem cœli & terræ, nulla præsentis obstetrice, nullis in partu administrantibus, & obsecundantibus in summa egestate, nullo structo foco, nullis adornatis infantilo cunis, & strato puerperæ lecto, cogitur pannis inuoluere reclinare in præsepium, & fœno stipare.

Exclamationes hinc erumpunt beneficiorum dei humilitatis Christi &c. Poteris hæc latissime amplificare per circumstantias. Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. Porro pauper hic Christus pauperibus pastoribus noctu uigilantibus, concussis conscientijs, diem salutis cupide expectantibus, ab angelis diuinitus nunciatur natus, quod est gaudiũ magnũ omni populo credenti, diuitibus interim relictis.

Inuenietis.] Confirmatio à signis. Quem puerum inuenietis pannis inuolutum, & positũ in præsepio, hic Christus dominus, ac si diceret, cæteros non inuenietis itidem, sed bene compositos in cunis. Item; Signum placati Dei est puer Christus homo. Allegorias huius loci ex alijs quæres, ego nudis uerbis gaudeo & studeo. Canticum angelorum arguit eorum
gaudium

gaudium & congratulationem de nostra redemptione à Satanae imperio. Gloria deo] Relatione beneficiorum, & gratuita misericordiae, scilicet nati Christi.

Pax in terra] Inter deum & hominem.

Hominibus bona uoluntas.] Ergo deum & eius mandata, quae ante fuit coacta. iam homines erunt ultronei, & faciles per fidem.

Epilogus, & fructus natiuitatis Christi. Iesus ille Nazarenus, uaticinio praedictus. Messias uere natus est secundum uaticinia prophetarum, ad salutis et fidei nostrae confirmationem. Exhortatio ad gratiarum actionem & fidem, et ut ab angeli nuncio, hoc est, uera praedicatione de Christo, cum pastoribus ad puerum Iesum accedamus fide, quia facilis & liber accessus est. In stabulo est, non est in principis aula. Puer est, non nouit discrimen & acceptionem personarum. Pauper est, pauperibus gaudet, eosque libenter suscipit, id arguit, quod pauperibus pastoribus, non principibus & tumidis Phariseis. Per angelos suam natiuitatem fecit annunciari: Deus homo factus est: propterea quod uult cum hominibus commercium habere, eosque à terris in caelum subuehere &c. Porro eius paupertas, humilitas, & tollerantia nobis pro exemplo & imitatione erit. Philip. 2.

EPISTOLA AD TITVM II:

Ibidem 3. Hebr. 1.

d

x

Christum

Christum scilicet uenisse & apparuisse nobis.

Apparuit enim gratia Dei & saluatoris nostri omnibus hominibus erudiēs nos: ut abnegantes impietatē et mundana desideria, sobrie, modeste & pie uiuamus in præsenti seculo, expectātes beatā spem et apparitionē gloriæ magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum peculiarem, sectatorem bonorum operum. Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio.

IN DIE STEPHANI.

Euangeliū Matth. 23.

ECce ego mitto ad uos prophetas et sapientes & scribas. Et ex illis occidetis et crucifigetis, & ex illis flagellabitis in synagogis uestris, & persequimini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, usq; ad sanguinem Zachariæ filij Barachæ,

Barachiaë, quẽ occidistis inter templũ & altare. Amen dico uobis, ueniẽt hæc omnia super generationem istam. Hierusalem Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt: quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum congregat gallina pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquet̃ uobis domus uestra deserta: Dico enim uobis, non me uidebitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Euangelium est generis Iudicialis. Accusat Christus incredulos, ingratos, negligentes et cõtemptos Iudeos, & defendit se, ut satisfecerit ipsis.

Exordium est liberum. Commodius sumitur à tempore, & fructu natiuitatis Christi. Quippe, propterea Christum natum esse in terris, ut nos renasceremur in cœlo, cuius natiuitatis hic Stephanus exemplum est. **Propositio.** De ingratitude & contemptu mundi erga Euangelium & eius precones.

Narratio. Ecce ego mitto ad uos prophetas.] Nõ potest dominus maiora beneficia exhibere mũdo, quàm cum dat uerbum suum, & bonos, benedictos & fideles concionatores. Hæc amplificabis.

Et ex illis occidetis &c.] Collatio indolis, malicia & ingratitude mundi, ergatā egregia & summa beneficia Dei. Confirmabis hæc à diuersis exemplis, maximè ab hoc Stephano.

Vt ueniat super uos.] À consequentijs, Hoc studium, hic labor, non bene cedit uobis, & malum merebitur præmium, pedes uestri in malum currūt etc. Impij etiam alterius peccati rei sunt, quia in scelere consentiunt, propterea & pœnæ participes sunt. Sed pij in bonis mutuo consentiunt, propterea est sanctorum communio.

Amen amen dico uobis.] Confirmatio est. Venient hæc omnia, scilicet omnis sanguis iustus effusus. Aut hæc omnia quæ prædixi de destructione Hierusalem, & horrore iudicij. Repete. ante dicta.

Hierusalem Hierusalem.] Miserabile pathos est, ubi uidemus diligentes nostros conatus male cefisse, & collatos esse.

Quoties uolui.] Hæc dicit secundū suam humanitatem, alioqui dei uelle, est eius facere: Dixit & facta sunt. Et sicut Dominus uoluit fecit in cœlo et in terra. Idem dicunt omnes boni Concionatores, bene cupiunt & uolunt, multitudini omnem impendunt operam & studium, ulterius non possunt, cætera sunt deo cōmittenda, ut inquit ille. Quando fecimus quod debuimus, leuiter quod euenit feramus.

Quemad

Quemadmodum gallina.] Elegantissimum simile, ad bonum dei adfectum erga nos. Expones simile, Gallina studiose fouet, nutrit & defensat pullos suos, illi autē, neglecta gallina, longius progressi, sese perditum eunt in ungues, rostrum & fauces milui.

Et noluiti.] Est remotio culpæ, scilicet quod peris, culpa non est mea. Videtur hic Christus liberum arbitriū adferre, sed re ipsa non: quoniā & hæc Christus loquitur secundū suam humanitatem, secundum diuinitatem autem nemo potest suæ uoluntati resistere. Ex creatione debemus quidē omnes ad deum conuertere et in deo manere, sed ex deprauata natura & ex Adā innata malicia nolumus omnes, adeo ut quos seruat Christus præter arbitriū suū trahit, ut inquit: Nemo uenit ad me, nisi pater meus qui misit me, traxerit eum. Ergo nō saluantur nisi quos pater traxerit et designauerit ad uitā æternā. Propterea oramus cū sponsa in Canticis: Trahe me post te, etiam inuitum.

Ecce relinquetur uobis.] Comminatio & uaticinium est desolationis, & ablationis uerbi, quæ summa Dei uindicta est. Genes. 6. Non usq; iudicabit spiritus meus in homine, quia caro est. Prædicat horrendam illam destructionē Hierusalem, & deuastationē totius gentis et terræ Iudaicæ. Non auferunt inultum quotquot negligūt et contemnunt uerbū & oblatam

gratiam dei. Pro exemplo est tota Iudæa, Græcia, Italia, & cætera.

Non me uidebitis abhinc.] Porro desinam ab officio prædicationis & miraculorum, uidebor ut simplex homo. Donec dicatis: Benedictus.] In iudicio extremo uidebitis me potentem Deum. Hæc est ultima Christi in mundo concio, cætera quæ sequuntur ad discipulos locutus est.

Epilogus repetit superiora. Deus exhibet mundo sua beneficia, mittit suos prædicatores euangelicos, eos mundus contemnit, cõtumelijs adficit, tormentis exercet, profligat, & demum occidit, uario & crudeli mortis genere. Eius rei est Stephanus exemplũ, cuius historiam describit Luc. 6. & 7. cap. Actuum, quæ est huius Euangelij epistola interpretatoria, cuius argumentum est.

Stephanus falso à Iudæis de Mose & templo accusatus, longa narratione, ab exordio Iudæicæ gentis repetita, defendit se, & eos inobedientia, præfractionis, & duræ ceruicis erga Dei uerbum arguit, illud eos in Iesu Christo crucifixo declarasse. Vnde Iudæi conciti furore, rapiunt, & lapidibus obruunt Stephanum. Inde sumitur hortatio constantiæ in prædicatoribus ab exemplo Stephani.

EPISTOLA ACTVVM VI.

Quomodo Iudæi Stephanũ secundũ uaticinia Christi lapidauerunt.

Stephanus

Stephanus autem plenus fide & potentia, faciebat prodigia & signa magna in populo. Surrexerunt autem quidam de synagoga, quæ appellabatur Libertinorum & Cyrenensium & Alexandrinorum, & eorum, qui erant à Cilicia & Asia, disputantes cum Stephano, & non poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur. Tunc submiserunt uiros qui dicerent se audiuisse eum dicentem uerba blasphemiæ in Mosen & Deum. Commouerunt itaq; populum & seniores & scribas: & inuadentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium, & produxerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui uerba blasphemia aduersus locum sanctum & legem. Audiuimus enim eum dicentem: quod Iesus Nazarenus hic destruet locum iustum, et mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moses. At intuentes eum omnes qui sedebant in concilio, uiderunt faciem eius tanquam faciem angeli.

I N D I E
I N D I E I O A N N I S.

Euangelium Ioan. XXI.

ET cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Conuersus Petrus, uidit illum discipulū, quem diligebat Iesus, sequentē, qui & recubuit in cœna super pectus eius, et dixit: Domine, quis est, qui tradet te? Hūc ergo cū uidisset Petrus, dixit Iesu: Domine, hic autē quid? Dicit ei Iesus: Sic eum uolo manere, donec ueniam, quid ad te? tu me sequere. Exiit ergo sermo inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Iesus non mori, sed sic eum uolo donec ueniam quid ad te? Hic est discipulus ille, qui testimoniū perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus quod uerum est testimonium eius.

Euangelium est generis deliberatiui, de uocatione. Exordium cum suis locis est liberū. Propositio, de uocatione Petri. Præcedentia cohæret. Vbi Christus Petrū ter interrogat de sui amore querens, an etiam nūc se plus alijs amet: taxans eius præsumptionē cum dixerat, et iniussus iactabat: Si omnes scādalizati fuerint in te, ego autē non scandalizabor. Paratus sum te-

cum in carcerem et mortē ire. Antea cum non urge-
bat res, uliro uoluit, nunc autē cum res cogit, an etiā
uelit intrepidus perstare. Hic interrogatus, contri-
statur & trepidē respondet: Tu scis quia amo te, Si-
bīpsi diffidit, postquā se se fefellit, timet sibi ne ite-
rum simile periculum impendat, quia dulce bellum
inexpertus, expertus metuit. Quod ter interrogat
Christus signat rem esse seriā. quoniā hic illi suas uo-
luit cōmendare oues pascendas, et defendēdas, ubi re-
quiritur diligentia, et perseuerantia, fortitudo, et cō-
stantia. Hinc cernere est, quā seriā res sit domino,
suas oues pascere, quod nemo potest, nisi impense dili-
gat Christū. Nam falsi pastores, sese diligūt, non Chri-
stum, nec oues curant, sed suum quærunt lucrū, quod
si defuerit, aut quādo lupus uenerit, deserunt oues et
diffugiunt. Hoc interest, inter ueros et falsos pastores
nec certē leuis res est. Poteris hunc locū amplificare,
et exponere, quid pascere? quid oues Christi? Petrus
docet nos, ne quid nobis præsumamus præter dei uer-
bum, uoluntatem, & uocationem, nihil siquidē benè
succedit. Ea est indoles humana. Inuisi præsumimus,
iūsi trepidamus & refugimus. Ergo præter uocatio-
nē nihil tenta. Vocatus, aude in domino, & tamē cum
timore domini. Amen amen dico tibi.] Signat præ-
dicatoribus & pijs crucem subsecuturam, aliā alijs
grauiolem. Hoc atem dixit &c.] Sese exponit.

Sequere

Sequere me.] *Christus Petrum per crucem uult sequi & glorificari. Vocationum discrimina sunt, alios uocat per crucem, alios aliter, durius aut leuius. Distribue per amplificationem, confirma ab exemplis. Conuersus Petrus.*] *Periphrasis Ioannis est.*

Hic autem quid?] *Ea est humana imbecillitas, ut ut semper rebus arduis & durioribus, respiciamus aliorum fœlicitatem, eam illis inuidemus, consideramus nostram infœlicitatem, erumnas & laborem, et facimus ipsi nobis crucem nostram aïfficiorem, diligenter uolumus cauere, & de ipsis esse certiores, ne sint nobis fœliciores.*

Si eum uolo manere.] *Subirascitur Christus Petro, quod aliena curat, ita planè uult Christus se recta sequi, & facere quod iusserit, alienis incuratis: nam hoc molestiã adfert inanem, ac si diceret: Quod si uolo illũ uocare et uiuere sine cruce, qd hoc tua refert?*

Tu me sequere.] *Administra tuam uocationẽ, ne sis de alijs sollicitus, de his ego uidero. Ita uult planè dominus, nostram ut curemus uocationem sine aliorum respectu: nam si hoc simul in animum induxerimus, putabimus alios semper nobis esse fœliciores, cum tamen non sunt: nam singule uocationes, suas habent molestias, ut omnes qui uolũt piẽ uiuere in Christo, persecutionem patientur. Hanc opinionem planè uult Christus animis nostris eximere. Nam cui placet*
alterius

alterius sua nimirum est odio fors, ita nemo esset sua sorte contentus. Vult ergo ut quisq; in ea uocatione, qua uocauit eum dominus, maneat. 1. Corinth. 7. Poteris hunc locum amplificare: Quid sit sequi Christū? Sed hoc loco simpliciter intelligit Christus, ut Petrus sequatur se cruce. Ego per crucem glorificatus sum. Ita & tu per crucem glorificaberis.

Me] Emphasim habet. Ne respicias alios, ne imiteris alios, me obserua, posthabitis alijs omnibus.

Exijt sermo inter fratres, &c.] Tollit Ioanes errorem de uerbis Christi non recte intellectis. Poteris hic obiter de uita Ioannis dicere ex historijs.

Hic est discipulus ille.] Confirmatio sui, & Epilogus est totius libri. Repete superiora, & exhortare de pascendis ouibus Christi, & de uocatione.

EPISTOLA ECCLESIASTICI, XV.

De fructu timoris et iustitiæ.

Qui timet Deum faciet bona, & qui continens est iustitiæ, apprehendet illam, & obuiabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à uirginitate suscipiet illum, Cibabit illum pane uitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illum, Et firmabitur in illo; & non flectetur, & continebit

tinebit illum & non cōfundetur, & exaltabit illum apud proximos suos, & in medio ecclesiæ aperiet os eius, et adimplebit illū spiritu sapientiæ & intellectus: & stola gloriæ uestiet illum.

DOMINICA POST NATIVITATIS

Euangelium Lucae 2.

ET erant pater & mater eius mirantes super his, quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in ruīnam, & in resurrectionem multorum in Israēl; & in signum, cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, & reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Hania prophetissa, filia Phanuēl de tribu Aser. Hæc præcesserat in diebus multis, et uixerat cum uiro suo annis septem à uirginitate sua. Et hæc uidua usq; ad annos octoginta quatuor, quæ non discedebat de templo, ieiunjs & obsecrationibus seruiens nocte ac die. Et hæc, ipsa hora superueniens, confitebatur do-

tur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabāt redemptionem in Hierusalem. Et ut perfecerūt omnia secūdum legem domini, reuersi sunt in Galilæā, in ciuitatē suā Nazaret. Puer autē crescebat & confortabatur, plenus sapientia; & gratia dei erat in illo.

Euangelium est generis Didascalici de cruce. Exordium est liberum, aut à fortuna Christi, eiusq; uerbi. Et eorum qui Christum habent, dum uiuunt in hoc mundo, illud hoc Euangelio declarabis.

Propositio, Reddunt testimoniū Christo, duo senes spiritu pleni, & secundū legē inculpabiles. Ita fides nostra testificata est à lege & prophetis. Rom. 3.

Mirabantur Ioseph, & Maria, &c.] Transitio superiorum est. Repete superiora.

Et benedixit illis Simeon.] Quid benedicere?

Narratio. Ecce positus in ruinam. À sorte & fortuna Christi, eiusq; uerbi. Simeon ex spiritu cognouit puerum hunc uerū esse Messiam, propterea repetit hoc uaticiniū ex prophetis de Christo, et huic puero deputat et adscribit, Esa. 8. 23. Psal. 17. &c.

Quid ruina? Quid resurrectio? Quid cōtradicere sit, expone. Impij offendunt in Christo & ruunt. Pij resurgunt.

resurgunt. Amplificabis. Confirma contradictionem ab exemplis, Act. 28. Ioan. 15. 1. Pet. 2. Eam contradictionem testantur omnes Scribæ, Pharisei, & omnes impij, & hodie sacerdotes & Monachi, &c.

Et tuam ipsius animam, &c.] À fortuna piorum habetium Christum in hoc seculo. Illa felicitas, quod sis mater Christi, satis magno pensabitur mœrore & cruce. Ita nihil est ab omni parte beatū. Et: Cōmoditas omnis sua fert incommoda secum &c. Pro consolatione est omnibus pijs sub summa cruce, quod utiq; habent Christum, summum bonum & gaudium. Expone quid anima? quid gladius? quid petram scire. Gladiū in singulari dixit, pro perpetuo cruce in hac uita. Hæc duo coherent, habere Christum, & ferre crucē, seu animā transfigi gladio. Ioan. 16. Plorabitis & flebitis, &c. In mundo pressuram. Si libet & uacat per ocium excurre in enumerationem gladij Mariæ, quas ipsa molestias cum Christo perpeffa sit. Mariam statuunt sibi pro exemplo omnes pijs.

Vt reuelentur] Ioan. 7. Quidam dicebant, quia bonus est: alij autem dicebant: non quia seducit turbas. Idem factū est nostro tēpore, reuelato euangelio.

Et erat Hanna prophetissa.] Transitio est. Hætenus de Simeonis, nunc de Hannæ testimonio dicemus. Eius personam describit Lucas, ut habeamus fidem eius testimonio.

Erat prophetissa.] Vel quod futura prædixerat
 uel quod fortè fuerat prophetae, aut concionatoris
 uxor. Filia Phanuël.] À parentibus.

De tribu Aser.] À natalibus.

Hec processerat in diebus multis.] À senio

Cum uiro suo à uirginitate &c.] Ab integritate,
 & statu uitæ.

Vsq; ad annos octogintaquatuor.] Ab ætate.

Non discedebat de templo.] À pietate.

Ieiunijs & obsecrationibus.] A parsimonia &
 religione. Omnia hæc spectant ad probam, honestam
 integrã et piã uitã, pro testimonij cõfirmatione.

Præoccupatio & refutatio impiorum de ieiunijs
 et obsecrationibus Hânæ, per inuersionẽ. Oportet pri-
 mum personã deo placere, deinde placebunt opera.

Et hæc ipsa hora superueniens.] Ab euentu,
 & consilio diuino.

Confitebatur domino.] Hunc esse illum Mesiã
 & saluatorem, scilicet hunc solum ad salutem suffice-
 re, non suas obseruationes, obsecrationes & ieiunia,
 quæ hinc citant iusticiarij.

Et loquebatur de illo.] Alij pro fabula habebant.

Puer autem crescebat &c.] Inuentus est ut homo
 ita tamen, ut præ cæteris hominibus, singulare ali-
 quid & diuinum haberet. Epilogus repetit superio-
 ra. Consolatur & exhortatur.

*Christus factus est sub lege, ut nos
de lege redimeret.*

Dico autem, quāto tempore hāeres paruulus est, nihil differt à seruo cum sit dominus omniū, sed sub tutoribus & procuratoribus est, usq̄ ad præfinitum tempus à patre. Ita & nos cum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruiētes. At ubi tempus completum est, misit eius filium suum natū ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autē estis filij dei, misit deus spiritū filij sui in corda uestra clamantē: *Abba pater*. Itaq̄ iam non est seruus, sed filius. Quod si filius, & hēres dei per Christū.

IN DIE CIRCVMCISIONIS

Euangelium Luca 2.

ET postquā cōsummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, uocatum est nomen eius Iesus. Quod uocatum est ab angelo priusquā in utero conciperetur.

Euangelium

Evangeliū est generis Didascālici. Exordiū, unde libet: aut à die, aut à re ipsa &c. Si libet et opus est, adde locos Exordij.

Propositio à loco communi. De circumcissione.

Narratio à definitione. Quid circūcisio? quæ causa? qui effectus? Rom. 4. Quæ partes? Fides erga promissiones, et ipsum opus, Roma. 2. Non statim Iudæus est, qui circumcisus est. Quare Christus circūcisus sit, cum non fuit illi opus circumcissione. Paulus Gala. 4. exponit factus sub lege, ut eos, qui sub lege erant redimeret. Quare additur nomen in circumcissione? Per circumcissionē ex fide in spiritu accipimus nomen filiorum dei: reputamur inter filios dei: inscribimur in librum vitæ. Nam qui inscribitur, proficitur nomen suum. Quid sit circumcidi die octauo? Per septimanam in perpetuo uiuimus, in hac uita. Dies septem complent septimanā, & ita uoluuntur omnes anni, et tempus totius uitæ nostræ. Die autē octauo, in futura uita, cum hæc uita transierit: tum primum uerè circumcidimur, eritq; circumcisio perfecta. Quare secundū genitale membrū facta est circumcisio? Ea est indoles dei, ut se in suis operibus ridiculum præbeat rationi, & eam confundat. Signat autē circumcissione genitalis membri uniuersam nostrā generationē ex Adam præcidendā esse ut malā et deprauatā, idq; solum in masculis: q̄a Adæ imputatur præuaticatio, & transgressio

transgressio & peccatum. Oritur interrogatio, quare circumcisio non etiamnum durat, cum tamen alia signa, ut arcus fœderis, qui est longè antiquius, promissionis signū, non cessat? Ratio est quod signa promissionibus addita durant, quàm diu promissiones manēt. Promissio autem de semine Abraham (in quo benedicendæ essent omnes gentes, ad cuius promissionis confirmationem data est circumcisio) in Christo iam completa est, idcirco & signum eius promissionis in Christo cessauit. Arcus autem durabit usq; ad finem mundi, quia eius promissio tam diu durabit. Genes. 8. & 9. Iam circumcisione abolita, Christus eius loco restituit nobis baptismum, nouum suæ promissionis signum: eius serè similis est ratio, præterquàm quod de circumcisione erat certus dies, de baptismo non item. Adducimus infantes ad Christum per baptismum quàm primum possumus, ex mandato Christi, Matth. 18. Sinite paruulos uenire ad me. Vt circumcisio præter fidem nihil ualet, sic nec baptismus. De baptismo paruulorum erit alibi narrandi locus, aut poteris pauca obiter aspergere.

De nomine Iesu. Definitio est ab Etymologia & officio. Etymologia exprimit & declarat eius officium: nam Iesus saluatorem significat, propterea quod ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Populus suus est, tota credentium multitudo. Increduli non

duli non saluantur, Ioã. 6. Qui non credit iam iudicatus est. Epilogus repetit superiora.

EPISTOLA GAL. III.

Lex cessauit in Christo.

PRius autē quàm ueniret fides sub lege custodiebamur, cōclusi in eā fidem quæ reuelanda erat. Itaq; lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur. At ubi uenit fides, iam nō sumus sub pædago. Omnes enim filij dei estis per fidem, quæ est per Christum Iesum. Quicumq; enim per Christū Iesum baptizati estis, Christū induistis. Non est Iudæus, neq; Græcus non est seruus neq; liber: non est masculus, neq; fœmina. Omnes enim uos unus estis in Christo Iesu: Si autem uos Christi, ergo semen Abrahamæ estis, & secundum promissionem hæredes.

IN EPIPHANIA DOMINI

Euangelium Matth. ii.

CVm ergo natus esset Iesus in Bethlehē Iudææ, in diebus Herodis regis: ecce Magi ab Oriente uenerunt

e 3 Hierusa

Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorū? uidimus enim stellam eius in oriente, et uenimus adorare eum. Audiens autem Herodes rex turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes principes Sacerdotum & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: in Bethlehem Iudææ. Sic enim scriptum est per prophetam. Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda. Ex te enim exiet mihi dux qui regat populum meum Israēl. Tunc Herodes clam uocatis Magis diligenter, didicit ab eis, tempus stellæ quæ apparuerat eis, & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis, renunciate mihi, ut & ego ueniens adorem eum. Qui cum audissent regē, abierunt. Et ecce stella, quam uiderant in Oriente, antecedebat eos, usq; dum ueniens, staret supra ubi erat puer. Vi-

dentes

dentes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno ualde. Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adorauerunt eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam uiam reuerfi sunt in regionem suam.

E Vangelium est generis Didascalici, constat argumentis de tempore, & loco Christi.

Exordium est liberum aut à die, aut unde libet, additis exordij locis.

Propositio. gentiles Magi secundum prophetias quærent & inueniunt natum Christum, Esa. 65. Quæsierunt me, qui ante non interrogabant. Iudei autem ex industria, securitate & negligentia aspernantur, adeo tristantur nato Christo

Narratio. Cum natus esset Iesus, &c.] Transi-
tio est, seu breuis repetitio superiorum à loco & tempore. Mich. 5. Genes. 49.

Ecce.] Miratis est, quod prophetiæ sese ita urgēt. Magi.] Persica uoce, erāt diuinorum interpres et cultores. Inde Magia quæ Plato diuinorum scientiã uocat,

qua imbuebantur Persarum regum filij. Est & naturalis philosophiæ apex. Vide plura in Lexico græco.

Ab Oriente.] Ex Persica scilicet, quæ est Iudæis ab Oriente.

Venerunt.] Relatione fidei, & uaticinij de Christo, quod etiã ingentes sparsum est. Genes. 49. Ipsum gentes expectabunt.

Hierosolymam.] Quia hæc erat regia ciuitas, ergo putabant ibi regem natum esse. Hæc erat prima fidei impugnatio.

Vbi est qui natus est rex Iudæorum.] Regem illum uaticinio prædictum, dominatorem terræ, certo natum esse sciunt & affirmant ex argumento stellæ.

Vidimus enim stellam eius.] De qua Nume. 24. Orietur stella ex Iacob. Sed de loco incerti sunt, postquam non inuenerunt in regia ciuitate Hierusalem, propterea quærun ubi natus sit. Ecce diligentiam gentium, & negligentiam Iudæorum. Causa efficiens itineris est stella.

Venimus adorare.] Est causa finalis. Quid adorare? Est phrasis, Volumus dominum suscipere et agnoscere, Teutonice, uuir uuellend ihm huldin.

Herodes præter necessitatem timet sibi de suo regno auferendo. Turbari, est relatio adfectus, doloris, & metus, præsens, futurumq; malum fugitantis. Hierosolyma turbatur ad gratiam Herodis, quæ merito gaude-

to gauderet. Ecce maliciam carnis.

Congregans.] Sciscitatur & clam discit à sacerdotibus & scribis, locum: à Magis, tempus. Clam uocare & sciscitari, est relatio & signum uersutiae, & uasfriciei, uult rem astu tractare, et fallitur tamē. Hinc est, quod Christus hunc Herodem uulpē appellat. Sacerdotes & Scribæ docent quidem Herodē, sed non perdocēt, nec Herodes plura requirit. Nec sciscitatur ut doceatur, sed quomodo perdat Christum. Simili ratione omnes impij scrutantur scripturas, et quod quærun inueniunt. Sic nostri Papistæ sciunt et docent quidem, sed non perdocent, negligenter, frigide, & præter spiritum tractāt scripturas. Tripharij igitur sunt scrutatores scripturæ. Alij scrutātur uerbum, ad uerbi perditionem, ut Herodes. Alij sciunt & tractant, sed negligunt, ut sacerdotes & Scribæ, monstrant uiam, quam ipsi non ambulant. Alij quærun uerbū ad salutem, ut Magi.

Sic enim scriptum est.] Hoc testabitur iustam eorum damnationē, et iudiciū Dei de eorū negligentia.

Mittens illos in Bethlehē.] Iam cognito loco et tempore pueri Christi. Porrò uult certior esse de eius persona, & fallitur tamen: quoniam non est prudentia, non est sapientia, non est conciliū contra dominū.

Audito rege abierunt.] Hic quidem Magorum fides, nimirū impugnata est. Ipsi gentes scilicet tantū

iter profecti, quæsitum regem Iudæorum, in regia ciuitate Hierusalem non inueniunt. Ipsi Iudæi quorum rex est, quibus uaticinio promissus et expectatus est, nihil pensi habent, negligunt, nemo animaduertit, putant se fortè delusos opinione & arte. Certiores tamen facti de loco Bethlehem, perstant cœpto, & abeunt. Hæc sunt nobis pro egregio constantiæ exemplo.

Ecce stella.] Ab inopinato. Fidelis est deus qui nõ finit suos tētari supra quā ferre possunt. Stella eos admonet cōstatiæ, certitudinis, et perducit ad Christū.

Quā uiderant.] Scilicet certū & indubitātū esse quod per stellā, de nato rege Iudæorū cognouerant.

Antecedebat eos.] Ergo hastenus eos intermisit. Stella, lux euangelica, antecedit, & perducit nos ad Christum. Lucerna pedibus meis uerbum tuum domine, Psalmo. 118.

Gaui sunt.] Effectus est Euangelicæ lucis, adfert letam & serenam conscientiam. Relatio est eos nimium tristes, perterritos et abiectio animo fuisse Hierosolymæ apud Herodem, et occisos Iudæos. Gaui sunt se iam esse per stellā de suis rebus certiores. Non fallit in extremis uerbum & promissio Dei,

Gaudere est præsens bonum cōplecti. Fides uarias et magnas habet oppugnationes, cōstans tamen perducit ad Christū. Qui perseuerauerit usq; in finem. hic saluus erit. Confirma scripturæ sententijs. Psal.

Quantas

Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & malas, & conuersus uiuificasti me &c.

Vsq; dum ueniens.] Lux Euangelica & fidei constantia nos perducit ad Christum.

Intrantes inuenerunt puerum.] Certitudo et uera consequentia est uerbi & promissionum Dei.

Adorauerunt.] Stella duce certificati, non abhorruerunt humilem speciem Christi, quam prociidunt, adorant & agnoscunt, ut dominum. Fides non iudicat secundum uisum & speciem. Non dubium est, quin uaticinia de Christo, late, sparsa sint etiam in gentes: hunc scilicet fore deum & hominem. Offerunt munera, soluunt sua tributa, non uacui ueniunt. Fides non est ociosa & sterilis.

Accepto responso.] Christus ad se inuenientes puro adfectu, non permittit ad impietatem redire. Per Christum redimus in patriam. Per Adam egressi. Per Christum redimus. Exemplum curae domini de suis. Epilogus constat enumeratione, adfectu, & exhortatione.

EPISTOLA ESA. LX.

Prophetia de regibus uenturis ad Christum expleta est.

SUrge illuminare Hierusalem, quia uenit lumen tuum, & gloria domini super te orta est. Quia ecce tenebrae operient terram, & caligo populos
super

super te autē oriētur Dominus, & gloria eius in te uidebitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos, & uide, omēs isti cōgregati sunt, uenerūt tibi. Filij tui de longe uenient, & filia tuæ de latere surgent: Tunc uidebis et afflues, et mirabitur et dilatabit cor tuū: quando cōuersa fuerit ad te multitudo maris, & fortitudo gentium uenerit tibi. Abundantia camelorum operiet te, Dromedarij, Madian et Ephā, omēs de Sabba ueniēt et thus deferētes, & laudē domino anunciantes.

DOMINICA I. POST EPIPHANIA.

Euangelium Luca 2.

ET cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi, cōsummatisq; diebus cū redirent, remansit puer Iesus in Hierusalē, & non cognouerūt parentes eius. Existimantes autem illum esse in comitatu uenerunt iter diei, & requirēbant eum
inter

inter cognatos & notos. Et non inuenientes, regressi sunt in Hierusalem, requirentes eum. Et factum est post triduum, inuenerunt illum in templo, sedentem in medio doctorum, audientem omnes, qui eum audiebant, super intelligentia & responsis eius. Et uidentes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illū: Fili, quid fecisti nobis sic: Ecce pater tuus & ego, dolentes quærebat te: Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis, quod in his, quæ patris mei sunt oportet me esse? Et ipsi nō intellexerunt uerbum quod locutus est ad eos. Et descendit cum eis, & uenit Nazaret, & erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud deum & homines.

Evangeliū est generis Demonstratiui facti, & habet admixtū genus iudiciale, ubi defendit se Christus coram parentibus, Status legitimi. Et est generis Didascalici, ubi Christus nos docet.

Exordium

Exordium est liberum cum suis locis, et ita tamen ut sit breue, et commode adaptetur ad propositionē.

Propositio. Maria perdidit Christum, & inuenit rursum. Christus se subduxit à parentibus, remansens Hierosolymæ, & statuit se nobis pro exemplo.

Narratio à consuetudine et descriptione diei festi. Deut. 16. Quem ritum propterea præcepit dominus, et uni loco addixit, ut Iudeos populum suum, ter in anno in uniuersum, omnes in unum locum conuocaret: ut quemadmodum esset in illis unus deus, ita esset de deo una fides, doctrina, religio & cultus, ne falsæ doctrinæ etc. subreperent. Quæ unitas etiam nobis Christianis imitanda est, præterquam quod non sumus addicti uni certo loco. Quod iter solis masculis mandatū erat, fœminis nō. Item ut quæ fortè erāt occupatæ domi, liberorum educandorum causa, aut oneri uteri grauidæ. Virorum officium erat, uxores ea docere. Maria autem unā ascendit, quia fœmineū negociū eam non impediuit. Præoccupare hic oportet malas, quamuis ueteres consuetudines, ut bene dictum est. Veterem consuetudinē pro lege tenendam esse, sed si fuerit bona, & ueritati consentanea, ut inquit Cyprianus, & citatur in Decretis.

Maria de puero Iesu iam duodecim annos, nato; securior, negligit, et abit domū cum Ioseph, arbitrati in comitatu esse, interim perdit. Puer Iesus de industria

Maria manet Hierosolyma. Vbi uentum est uesperis in diuersoriū, puer nusquam comparet, requiritur inter cognatos & notos, & non inueniunt. Iam solliciti & secum disputabundi ingenti cum dolore & animi angustia, quærunt ad tertium usq; diem, filium illum primogenitum et unigenitū, ab angelo annunciatum ex spiritu sancto conceptum, Mesia et Emanuelem illum, ipsis à deo patre curandū cōmissum, tot seculis expectatum. Patriarchis promissum, à prophetis uaticinio prædictum, in quo consistit totius mundi salus, qui sustinet præciū pro omnibus hominibus redimendis: hunc summum thesaurum, cogitaret Maria, pater cœlestis abs te, quasi indigna & incuriosa transtulit. Ita dominus tentat nos in optimis suis donis, et subducit à nobis aliquando, ut uideat, quid adfectus ad sua dona habeamus. Hic perdidit eius animā Simeonis ille gladius. Tandē redit eò, ubi eum reliquerat, & reperit. Non sinit dominus tentari super quàm ferre possumus. Incidisset proculdubio, ex ea ægritudine in languorē, nisi dominus subuenisset. Inuenit Christum in templo inter doctores, in loco sacro, ac honesto, & consortio bono non in ganeo, &c. Quod egregiū exemplū est pueris, à puero Iesu, ut se ad seniores pios, probos & sapientes homines adiungant, quorū conuersatione reddantur meliores, et fugiant praua consortia. Pro. 12. 3. &c. Syrach. 6.

Audientem

Audientem & interrogantem.] Bene decet pueros. Et est signum bonæ indolis, de honestis & pijs rebus libenter interrogare.

Stupebant omnes.] Paradoxon est. Christus semper radios suæ diuinitatis sparsit, ut re ipsa cognoscerent Iudæi plusquàm humanum aliquid in eo laterè. Et stupent adhuc magni isti Theologi, qui sibi solis arrogant scripturæ scientiam, ubi uident in puero et homine idiota inopinatã uerbi dei cognitionem.

Fili, quare sic fecisti nobis?] Accusatio est modesta. Est hoc boni filij officium, tanto mœrore adficere parentes? Quare quærebatis me?] Diluit & defendit se ab officio. Perfuncti estis uestro officio de me curastis & educaſtis me liberaliter. Iam porrò non sum uestri iuris sed patris, in eius negotio oportet me esse, habeo alium patrem uobis superiorem, cui me plus quàm uobis oportet obsequi.

Occupatio. Christus sciuit hunc dolorem futurum parentibus, utiq; de industria facit, quos tamen ipsemet præcipit honorandos. Certè qui parentes mœrore adficit, non honorat, quod hic Christus facit.

Responsio. Videtur hic locus pugnare cum tamen reuera non pugnat. Nam Christus hic docet, quatenus honorandi sunt parentes. Pater deus est, mater homo est. Ergo Deo magis quàm hominibus obediendum est. Acto. 5.

Occupatio

Occupatio. Sed oportuit hoc prænarrasse se, sic nihil fuisse periculi & negotij.

Responsio. Christus fecit quod sua interfuit, fuit in negotio patris. Maria mater fecisset quod sua interfuit, scilicet curam egisset tanti pueri. Tam facile & statim fallit nos illa secuta opinio de deo, eiusq; uerbo, ut hic Mariã de puero Iesu. Item in diuina uocatione, & negotio, parentes in filios ius non habent nec respiciendi sunt, aut de eo interrogãdi. Ideo Christus ius matris in se nõ admittit in diuino negocio, ubi inquit Ioannis 2. Quid mihi & tibi est mulier? Et qui facit uoluntatem patris mei, hic est mater, frater, & soror. Adeo qui non odit patrem & matrẽ & c. propter me, non potest meus esse discipulus. Et ceteros locos adduces pro amplificatione.

Non intellexerunt.] Scilicet tantum exigere diuinum negocium, & hæc ex industria non ab impro uiso fecisse.

Descendit, & subditus factus est.] Extra diuinum negocium, parentibus obsequendum est. Magnam exemplum humilitatis & obedientiæ. Certum est Christum non ociosos exegisse dies usq; dum prædicaret. Iesus proficiebat.] Inuentus est ut homo, ita tamen ut uideretur semper aliquid supra humanum habere.

Epilogus. Repetit superiora, scilicet quod Christus

stus nos docet quomodo nos prestemus erga parentes in diuino negotio. Maria docet, ut summa cura conseruemus Dei dona, ne per negligentiam & securitatem amittamus. Item puer Christus docet pueros & hortatur.

EPISTOLA ROMA. XII.

Vt humiliter sentiamus, & subiecti sumus mutuo quemadmodum Christus Dei filius subditus factus est parentibus humanis.

OBsecro itaque uos fratres per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra, hostiam uiuentem, sanctam, deo placentem, rationale obsequium uestrum. Et nolite conformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus uestri, ut probetis quæ sit uoluntas dei bona & bene placens & perfecta. Dico enim per gratiam, quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter uos, non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem & unicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus: omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum

corous

corpus sumus in Christo, singuli autē alter alterius, membra. Habentes autem donationes, secundum gratiā quæ data est nobis, diuersas. Siue prophetiam, ut cōsentiat fidei: siue ministerium in ministrando: siue qui docet, in doctrina, qui exhortatur, in exhortando, qui tribuit, in simplicitate, qui præest in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate.

DOMINICA II. POST EPIPH.

Euangelium, Ioan. 2.

ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Chana Galileæ: & erat mater Iesu ibi. Vocatus autem & Iesus & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente uino, dicit mater Iesu ad eum: Vinū non habent. Et dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est mulier? Nondū uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunq; dixerit uobis, facite. Erant autem lapideę hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas uel ternas. Dicit eis

f 2 Iesus

34 DOMINICA II. POST

Iesus: implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usq; ad summū. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc & ferte architriclino: et tulerunt. Vt autē gustauit architriclinus aquam uinum factum, & non sciret unde esset, ministri autem sciebāt qui hauserant aquam, uocat sponsum architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primum bonum uinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est. Tu autem seruasti bonum uinū, usq; ad huc. Hoc fecit initiū signorū Iesus in Chana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius.

Evangeliū est generis Demonstratiui rei, ubi cōmendantur nuptiæ, & miraculum Christi. Genes Didascalici, ubi fidem & orationem in Maria docemur. Exordium cum suis locis liberum est.

Propositio. Quomodo se parat dominus, et quomodo nos paremus in oratione. Idem de nuptijs. Christus uocatus ad nuptias, eas honestat, aqua in uinum uersa. Narratio historiam recitat.

A definitione. Quid nuptiæ? Quæ causæ? Qui effectus seu officia? Ab honesto, utili, necessario, iucundo

cundo, antiquo, & cætera. Confirmatio à scripturæ locis, & hac historia.

Vinum non habent.] Est brevis narratio necessitatis, atq; id est, oratio. Hæc fidei sunt uerba quibus tantum rem signat iam scienti, et facile posse eius rei remedium inuenire.

Quid mihi & tibi muler? Os durum ut qui deus est, parat se, ac si repellat nostram orationem, ac nobis durus sit: id fit ad fidei probationem & constantiam, propterea matrem uulgari nomine appellat, atq; quod fidei relatione eius mater nihilo plus est, quam quisq; pius, neq; in diuino negotio matris ius habet, quatenus obtemperandum parentibus.

Nondum uenit hora mea.] Dona & opera Dei non sunt prostituenda. Non abnego, non recuso, sed nondum uenit hora seu tempus, nondum est tempestuum, necdum exigit gloria patris, necdum sentiunt uini defectum, & nihil superesse. Sed ubi iam incaluerint, cœperintq; exhilarari, & porrò primum libuerit bibere, & nihil reliquum est uini, ubi parant abire, et hilaritas nuptiarum incipit solui, tunc uenit hora mea, tunc simul omnibus patefcet hoc singulare dei beneficium & miraculum esse, ut tanto uehementius glorificent patrem, & innotescat Christus.

À Similibus. Innumera sunt exempla, in quibus producit auxilium ad extremum usque, re omni

planè desperata. Quod iusserit facite.] Est orationis & fidei constantia.

Lapideæ hydriæ.] Descriptio à quantitate, & causa finali. Define quid metreta.

Implete hydrias aqua.] Iam parat Christus petitionem explere, præter rationem & opinionem.

Dominus sua miracula per media exercet. Haurite nunc, iam uenit hora, ferte architriclino: Ergo architriclinus non sciebat. Est modestia Christi, docet nos ne opera dei faciamus ad nostram ostentationem, ueniet ad lucem, etiã nobis nolentibus et ignorantibus.

Bonum uinum.] Opera quæ facit Dominus, sunt ualde bona. Genes. 1.

Inebriati.] Hinc nascitur præoccupatio & refutatio eorum, qui hinc ex architriclino & inebriatis, sumunt excusationem & causam sumptuum & barbaræ potationis in nuptijs. Licet exhilarari et inebriari in nuptijs, potare & commessari non item. Quid aqua? Quid uinum?

Hoc fecit initium signorum.] Epilogus est. Peroratio, Maria assequatur sua uota, Aqua in uinũ conuertitur. Dominus quamuis nobis durus apparet, nõ tamẽ repellit nos in oratione. Ipse scit horã exaudiendi. Item in singulis nuptijs seu matrimonio, quo uocatur Christus, primum iubet aquam in hydrias fundere, & quidem ad summum usq; postea in opti-

num & exhilarans uinum conuertit.

Adde exhortationem & consolationem.

EPISTOLA ROMA. XII.

*Vt nostris donis seruiamus proximo, quemadmodū
hic Christus.*

HAbentes autem donationes, secundum gratiam quæ data est nobis, diuersas. Siue prophetiam, ut consentiat fidei: siue ministerium, in ministrando: siue qui docet in doctrina, qui exhortatur, in exhortando, qui tribuit, in simplicitate, qui præest, in sollicitudine, qui miseretur, in hilaritate. Dilectio sine simulatione. Odientes malum adhærētes bono. Charitate fraternitatis inuicē diligentes, honore inuicē præuenientes. Sollicitudine nō pigri, spiritu feruētes, tēpori seruiētes, spe gaudētes, in tribulatione patiētes, orationi instātes. Necessitatibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes. Benedicite persecutibus uos. Benedicite & nolite maledicere. Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus. Idem

f 4 inuicē

inuicem sentientes. Non alta sapientes
sed humilibus consentientes.

DOMINICA III. POST EPIPH.

Euangelium, Matth. 8.

CUm descendisset Iesus de monte
secutæ sunt eum turbæ multæ. Et
leprosus ueniens adorabat eum, dicēs:
Domine, si uis, potes me mundare? Et
extendens manū Iesus tetigit eum, di-
cens: Volo. Mūdus esto. Et confestim
est mundata lepra eius. Et ait illi Iesus:
Vide nemini dixeris, sed uade, ostende
te sacerdotibus, & offer munus tuum,
quod præcepit Moses in testimonium
illis. Cum autē introisset Capernaum,
accessit ad eum Centurio, rogans eum,
& dicens: Domine, puer meus iacet in
domo paralyticus, & male torquetur.
Et ait illi Iesus: Ego ueniam, & curabo
eum. Et respondens Centurio, ait illi:
Domine, nō sum dignus, ut intres sub
tectum meum, sed tantū dic uerbū, &
fanabit puer meus. Nam et ego homo
sum sub potestate constitutus: habens
sub me

sub me milites, & dico huic: uade, & uadit: & alteri ueni, et uenit: & seruo meo fac hoc, & facit. Audiens aut̄ hoc Iesus miratus est, & sequētibz se dixit: Amē dico uobis, non inueni tantam fidem in Israēl. Dico autem uobis, quod multi ab oriente & occidente uenient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cœlorum: filij aut̄ regni eijcientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus et stridor dentiū. Et dixit Iesus Cēturioni: Vade, et sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora.

EVANGELIUM est generis Didascalici, de fide & charitate.

Exordium est liberum cum suis locis, commode tamen sumitur à præcedentibus.

Christus post longam illam concionem in monte habitam, re ipsa declarat se esse uerè Mesiam, deum & dominum omnium morborum, adeò & mortis et Satanz quoq;. Secundum illud, Esaiæ 53. Verè languores nostros ipse tulit.

Propositio. Leprosus & Centurio fidem, Christus charitatem docet.

Narratio à definitione, quid fides? quæ eius causæ? qui

f s se? qui

ſe? qui effectus? ſeu officia? quotuplex? Item quid charitas? quæ cauſa, qui effectus ſeu officia.

Confirmationis loco præter cætera loca eſt hoc euangeliũ, ab exemplis leproſi, et centurionis. Quid leproſus? Venit, adorat. Sunt opera fidei.

Domine ſi uis.] Singulæ uoces ſunt relationes, et breuis oratio, qua memorem monet, & ſignat tantũ ſuam neceſſitatem.

Extendens Ieſus manum.] Opera ſunt charitatis, & certitudo exauditionis dei. Tangere leproſum lex prohibet, charitas ſuperat legem.

Et conſeſtim mundata eſt lepra.] Vis & effectus fidei & uerbi Dei eſt.

Vide ne cui dixeris.] Eſt modestia Chriſti, quæ docet nos in Dei operibus, noſtram gloriam non querere.

Oſtende te ſacerdotibus.] In argumentum integritatis. Sacerdotum officium erat, Leporam internoscere, Leuit. 14. Chriſtus & ſuum Euangelium nullius ius abrogat.

Tranſiſſio. Haſtenus de leproſo, nunc de Centurione dicemus. Centurio ex bona fama de Chriſto excitatus, & infirmi neceſſitate compulſus, accedit & rogat, Sunt opera fidei.

Domine, puer meus.] Chriſtus ſcit noſtram infirmitatem, tamen uult, ut eam palam ſibi exponamus.

Ego ueniam

Ego ueniam, &c.] Propè est dominus omnibus inuocantibus eum, &c. charitatis opus est, non differre auxilium proximo.

Domine non sum dignus.] Est extenuatio sui. Et postquam non licet Iudæis ingredi domos gentilium, non est necesse, ut agas contra tuas leges.

Tantum dic uerbum.] Plenæ fidei uerba sunt, à facile & constanti fide.

Nam & ego homo sum, &c.] Confirmatio est à minori, Ergo infirmitates tibi obtemperant. Hinc Deum esse agnoscit.

Non inueni tantam fidem.] À minore, taxat Iudæorum incredulitatem.

Dico enim uobis.] Hic signat Euangelium à Iudæis tauquam ingratum, ad gentes trasferendum esse.

Et sanatus est puer.] Consequentia fidei & orationis. Epilogus constat Enumeratione, adfectu & exhortatione.

EPISTOLA ROMAN. XII.

Vt nos faciles, affabiles & obsecundos præbeamus omnibus iuxta Christi exemplum.

Nolite esse prudētes apud uosmetipsos. Nulli malum pro malo reddentes, prouidentes bona, non tantum coram deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

hominibus. Si fieri potest quod ex uobis est cum omnibus hominibus pacē habentes. Non uosmetipsos ulciscētes charissīmi, sed date locū iræ. Scriptum est enim: Mihi uindictā & ego retribuam dicit Dñs. Sed & si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Noli uinci à malo: sed uinci in bono, malum.

DOMINICA IIII. POST EPI-
phania Euangeliū, Mat. 8.

Ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt eū discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operietur fluctibus, Ipse uerò dormiebat. Et accesserūt eū discipuli eius & suscitauerūt eum: dicētes: Domine salua nos, perimus. Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis, modicę fidei? Tunc surgens imperauit uentis & mari, et facta est tranquillitas magna. Porrò homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia uenti & mare obediunt ei?

Euangeo

Evangeliū est generis Didascalici.

Exordium est liberum, aut à superioribus, aut à re ipsa &c. Eius loci sunt: Benuolentia, Attentio & docilitas.

Propositio à loco communitentatione, aut à fortuna uerbi dei, & piorum in hoc mundo.

Narratio à definitione. Quid tentatio? Quæ causæ? Qui effectus? Quotuplex. Confirmationis loco est hoc euangeliū. & pleriq; multi loci scripturæ.

Ascendente Iesu in nauiculam.] Christus præit, nos sequimur. Dat nobis exemplum ut sequamur uestigia eius. Cœpit facere & docere, &c.

Sequuti sunt discipuli.] Christus discipulos suos à doctrina ducit ad experientiam et exercitationem. Non sequuntur nisi discipuli, cæteri retro manent.

Ecce] Motus ab euentu & fortuito casu. Nostra relatione, non Dei, cuius consilio omnia fiunt. À circumstantijs. Motus magnus.] Mare nauicula, operi ri fluctibus, Super omnia, Christum dormire. Quod dormit Christus, signat se uerum hominem à prædicatione lassum & defatigatum.

Accesserunt discipuli, & suscitauerunt.] Arguunt suæ fidei imbecillitatē. Namq; quamuis humanitate dormit, utiq; diuinitate uigilat.

Domine salua perimus.] Singule sunt relationes. Quid saluare? Quid perire? Nulla spes salutis
reliqua

reliqua est nisi in te. Inde seruator dictus.

Quid timidi estis.] Increpatio. Quid timere? Quid modica fides? Arguit non reijcit parua ipsorū fidem, nostra pro consolatione. Hinc nascitur præoccupatio refutatoria, de nauicula Petri aduersus Papiſtas.

Tunc imperauit uentis & mari.] Signat suam diuinam potentiam & exaudiendi promptitudinem, cum res uocat in extremis necessitatibus.

Homines mirati sunt.] Mirabilis deus in omnibus operibus suis, Psal. 138. Vſus euangelij est, Christus uerbum euangelij, discipuli pios, nauicula carnis imbecillitatem. Mare mundum, uentus Satanam, signat. Priusquam Christus per nauiculam uenit in mare, omnia sunt tranquilla. Quam primum autem uerbum uenit in mundum concitat tumultus, seditiones, & turbas. Discipulos oportet sequi præceptorē. Non est discipulus maior & c. Ioan. 15. Omnes qui uolunt pie uiuere & c. Præpara animam ad tentationem, Eccl. 2. Ioan. 16. Tobie 12. Iud. 3. Roma. 5.

Confirmatio ab utili, necessario, iucūdo. Tētaturus nos dominus, abducit nos ab omni humano præſidio. Ibi fit motus magnus, adoritur nos Satan, inūduſ, & propria caro, præſentemq; nobis intentat omnia mortem. Abyſſusq; abyſſum inuocat, adeo ut noſtræ rationis & totius corporis uires et conatus resistere non ſufficiunt, niſi ſola in Chriſtū fiducia, quantūuis
modica

modica. Ad hæc omnia Christus dormit, fingit se abesse stare, post parietem, adeò dereliquisse & odisse nos. Sic tentationibus obrutos ipsa necessitas & fides cogit nos clamare, et per suas ipsius promissiones excitare Christū. Sententiæ sparsæ sunt passim in Psalm. Exurge quare obdormis domine, exurge & ne repellas in finem, ut quid recessisti longè, Psal. 90. Cum ipso sum in tribulatione.

Tunc surgens.] Nouit deus suos de tentatione eripere. Fidelis est deus, qui non sinit suos, & c. Clamauit ad me, & ego eripiam eum, Psalmo 90. Inuoca me in die tribulationis. Certitudo liberationis, Esā. 46. 49. Ab exemplis. Filij Israë!, Iob. Tobias, Dauid, tres pueri, Daniel, Iudith, Hester, Lazarus, Filius uiduæ, Christus ipse, & c.

A minore. Gentes non permittit inexauditos scire semper. ut Prothesis & Epithasis habeat suam catastrophem. Et plaudite. Epilogus cōstat enumeratione, adfectu, exhortatione. In tētatione factō opus erit, ut constanti fide ad Deum clamemus, qui omnes tentationes Satanae, mundi & carnis, in manu pro instrumento habet, & sic uictores euadimus. Quod si autē nobis freti cum diabolo, carne & mundo, in certamen imus, certissimè perimus.

EPISTOLA COLOS. III.

De patientia & cæteris donis spiritus.

Induite

INduite uos ergo sicut electi Dei sancti & dilecti, uiscera misericordiae, benignitatem, humilitatē, mansuetudinē, patientiam, supportantes inuicē & donantes uobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet quærelam, sicut & Christus donauit uobis, ita & uos. Super omnia autē hæc, charitatem habete, quod est uinculum perfectionis. Et pax Christi regat corda uestra, in quam & uocati estis in uno corpore. Et grati estote. Verbum Christi habitet inter uos abundanter, in omni sapientia docentes & commonentes uosmetipsos psalmis & hymnis & canticis spiritualibus, cū gratia canētes in cordibus uestris domino. Omnia quæ facitis aut uerbo aut facto, omnia in nomine domini Iesu facite, gratias agentes deo & patri per ipsum.

DOMINICA SEPTVAGESIMAE

Euangelium Matth. 20.

Simile est regnum cœlorum homini Spatrifamilias, qui exiit primo diluculo conducere operarios in uineā suā
conuentio

conuentione facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in uineam suam. Et egressus circa horā tertiam, uidit alios stantes in foro ociosos et dixit illis: *Ite & uos in uineā meam, & quod iustum fuerit dabo uobis.* Illi autem abierunt. Iterum exijt circa sextam & nonam horam, et fecit similiter. Circa undecimam uerò exijt, & inuenit alios stantes, & dixit illis: *Quid hic statis tota die ociosi? Dicunt ei: quia nemo nos conduxit.* Dicit illis: *Ite & uos in uineam meam.* Cum sero autem factum esset, dixit dominus uineę procuratori suo, *Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis usq; ad primos.* Cū uenissent ergo, qui circa undecimam horam uenerant, acceperūt singuli denarium. Venientes autē & primi, arbitrati sunt, quod plus essent accepturi. Acceperunt autem & ipsi singuli denariū. Et accipiētes murmurabāt aduersus patrifamiliās, dicentes: *Hi nouissimi unam horam fecerūt,*

& pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstum. At ille respondens uni eorum, dixit: Amice, nō facio tibi iniuriam. Nōne ex denario conuenisti mecū? Tolle quod tuum est & uade. Volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi: An non licet mihi quod uolo facere in rebus meis? An oculus tuus nequam est, quod ego bonus sum? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt uocati, pauci uerò electi-

E *Vangelium est generis Didascalici.*

Exordium cum suis locis est liberum.

Propositio de Iudæis primum, & gentibus postremum missis in uineam dei, et gentes præoccupasse Iudæos. Item de bonis operibus & mercede. Narratio est à simili, ad superiora præcedentis capituli. Quid regnū cœlorū? Quid paterfamiliās? Quid uinea? Quid operarij? Ratiocinatione regni dei, seu prædicationis uerbi. Iudæi primum conducti et missi sunt in uineam. Si ambulaueritis in uijs meis, & feceritis quæ præcepi uobis, ero uobis deus & uos mihi populus. Daboq; uobis benedictiones. Deut. 28. Hi sustinuerunt pondus diei & æstum legis. Gentes ultimi uenerunt

uenerunt nulla pacta mercede, pondere & aestu legis ablato. Stantes tota die ociosi, quod nemo eos conduxerat. Ociosa sunt opera extra uocationem & fidem. Nemo laborat in uinea nisi conductus. Nemo uenit ad me, nisi pater meus qui misit me, traxerit eum. Laborare in uinea, est in ecclesia, in uerbo & uocatione sua laborare. Nō quod sibi uisum est facere, Deut. 12. Porrò in uinea sunt diuersa opera. Alius plantat, alius rigat, alius putat, alius alligat. Sic diuersæ sunt uocationes, Rom. 12. 1. Cor. 12.

Redde illis mercedem.] Reddet unicuique secundum opera sua. Ita tamen, ut nemo habeat unde gloriatur coram deo, quando fecimus quod debuimus, serui inutiles sumus.

Incipiens à nouissimis.] Dominus præposterum seruat ordinem, ut excludatur omnis opinionum. Iudæi laborauerunt in uerbo legis, receperunt conductū denarium, benedictiones legales, Deut. 28: Gentibus autē laborantibus in uerbo gratiæ datur merces æquæ ac Iudæis, nō ex merito operis, sed ex gratia.

Murmurabant.] Indoles carnis, rationis, & oculi nequam.

Nouissimos pares fecisti.] Ab indecoro et præter ius.

Amice non facio tibi iniuriã.] Inuersio & refutatio est. À iure, Nōne ex denario conuenisti mecum? hunc tolle & uade.

Volo huic nouissimo.] À libertate et liberalitate domini. An oculus tuus malus est, quia ego bonus sum?] Taxatio inuidentiæ, ea est oculus nequam, & humanus animus.

À simili, domini & serui seu mercenarij.

Ab exemplo, Iudæorum & gentium, Davidis et fratrum, Petri & latronis, Iudæ & Pauli, Simonis et Mariæ Magdalene, Papistarum & nostri uulgi hoc tempore, Vassi & Hester, Publicani & meretrices antecedent uos in regnum Dei. Phariseus postponitur publicano, Luca 15.

Epilogus. Sic erunt nouissimi primi, &c. Ita fit in regno cœlorum, ut qui primum & multum laborarunt, nihilo sunt sanctiores parum laborantibus. Imò hi plerunq; præoccupant. Alios per multas tribulationes, alios per nullas aut paucas, saluat Dominus. Qui primum ceperunt Euangelium, iam longè cedunt nouis.

Hæc sententia, hic locus, nos admonet timoris domini: ut qui stat, uideat ne cadat, qui cœpit, ut perseueret. Aut ne alios præ se contemnat: quoniam dominus infirma mundi eligit, ut fortia cōfundat, 1 Cor. 1. Nascitur hinc præoccupatio refutatoria, à iusticiariorum meritis, coronis & sedibus in cœlo ex operibus. Non est Maria aut Petrus præstantior latrone.

Ex personæ et meritorum respectu, non est alius
alijs

alijs præstantior, sed donorum relatione, Danielis 12
 Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor
 firmamenti, & qui ad iusticiã erudiunt multos, qua-
 si stellæ in perpetuas æternitates. 1. Corinth. 15. Alia
 est claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stella-
 rum: & stella à stella differt in claritate. Clausula.
 Multi sunt uocati per uerbum, pauci uerò electi, qui
 uocationem suscipiunt eiq; respondent, & se ad eam
 parant. Peroratio cõstat enumeratione et adfectu.

EPISTOLA I. CORINTH. IX.

Omnes currunt, sed unus accipit brauium, Vt in euan-
 gelio: Multi sunt uocati, pauci ue-
 rò electi.

Nescitis quod qui in stadio currunt,
 omnes quidem currunt, sed unus
 accipit præmium. Sic currite ut com-
 præhendatis. Omnis enim qui in ago-
 ne contendit, ab omnibus se abstinere,
 & illi quidem ut corruptibilem coro-
 nam accipiant, nos autem ut incorruptibilem.
 Ego igitur sic curro, non quasi in
 incertum: sic pugno, non quasi aërem
 uerberans: Sed castigo corpus meum,
 & in seruitutem redigo, ne fortè cum
 alijs prædicauerim, ipse reprobus effi-

ciar. Nolo enim uos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Mosen baptizati sunt in nube & in mari. Et omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, et omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibebant autem de spirituali, consequente eos petra: Petra autem erat Christus. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est deo. Nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem figuræ nostri fuerunt, ut non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. Neque idolatræ efficiamini sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare, & bibere & surrexerunt ludere. Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die uiginti tria milia. Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpētibz perierunt. Neque murmurauerit sicut quidam eorum murmurauerunt & perierunt ab extinctore.

IN DIE PURIFICATIONIS

Mariæ Euangelium, Luca 2.

Postquàm impletì sunt dies purgationis eorum secundũ legẽ Mofì, tulerunt illũ in Hierufalem, ut sifterẽt eũ domino, sicut scriptũ est in lege domini: Omne masculinum adaperiens uulnam, sanctũ domino uocabitur. Et ut darent hostiã, secundũ quod dictum est in lege Dñi, par turturum, aut duos pullos columbarũ. Et ecce homo erat in Hierusalẽ, cui nomẽ Simeon, et homo iste iustus et timoratus, expectãs cõsolationem Israël, et spiritus sanctus erat in eo. Et respõsum acceperat Simeõ à spiritu sancto, nõ uisurum se mortem nisi prius uideret Christum Domini. Et uenit spiritu in templum. Et cum inducerẽt puerum Iesum parẽtes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, ipse accepit eum in ulnas suas, et benedixit deum, et dixit:

Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum uerbum tuum in pace.

Quia uiderunt oculi mei, salutare tuum. Quod parasti ante faciē omniū populorū. Lumē ad reuelationē gentiū, et gloriam plebis tuæ Israēl.

EXordium est liberum, cum suis locis.
Proposiuo de purgatione et modestia Mariæ
& charitate Christi, & de Simeone.

Narratio à definitione. Quid purgatio? à Relatione. Quæ causa? Quæ officia? A modestia Mariæ, quæ non erat obnoxia, nec egiit purificatione exempta per spiritum sanctum, exlex fuit de immūdia et purificatione mulierum, quia uirgo fuit. Decessit tamen de suo iure, & pacis & tranquillitatis causa.

Secundum legem Mosi, Leuit. 12. Ceremoniæ legis ad nos non pertinent. Legitimum sempiternū erit in cunctis generationibus uestris. Nos gentes sumus: Ergo liberi & exleges. Seruamus tamen has leges charitatis causa.

Vt sisterent.] À causa finali.

Quia omne masculinum.] Aetiologia, Exodi 34. Nume. 8. Christus primogenitus est, ergo sanctus domino. Nos per ipsum primogeniti & sancti, abundantia charitatis Christi. Quicquid non sanctificatur domino, percutitur & perit cum primogenitis Aegypti. Ab euentu.

Ecce Simeon.] Est descriptio personæ à relationibus

nibus. Expectans consolationem.] Arguunt ardentem adfectum circa Christi aduentum. Venit suggerente, agitante & admonente spiritu.

Benedixit deum.] Se uidisse sua uota. Iam habet in uis, quod haectenus expectauit. Certitudo orationis, spei, & promissionis Dei.

Nunc dimittis.] Sunt pleni spiritus uerba. Petij ne morerer priusquam uiderem salutare tuum. Iam uideo, gesto brachijs iam conspicuum est omnibus, respōdisti tuis promissis: ergo iam mori cupio in pace.

Lumen ad reuelationem.] Causa finalis est, Saluare & lumen, Relationes sunt.

In pace.] Videntes Christum moriuntur in pace. Fructus Christi & Euangelij.

Epilogus. Repetit superiora, modestiam Mariae charitatem Christi. Exemplum Simeonis, ut oremus, ne moriamur nisi prius uiso Christo domini.

EPISTOLA MALACHIAE III.

Aduentus Christi prænunciatur, & transgressores redarguuntur.

ECce ego mittam angelum meum, & præparabit uiam ante faciem meam. Et statim ueniet ad templū suū dominator, quem uos quæritis, & angelus testamenti quem uos uultis: Ecce uenit dicit Dominus excercituum. Et

quis poterit cogitare diem aduentus eius? Et quis stabit ad uidendum eum? Ipse enim quasi ignis conflatus, & quasi herba fullonū. Et sedebit cōflatus, & emundans argentū, et purgabit filios Leui. Et colabit eos quasi aurū & quasi argentum, & erunt domino offerentes sacrificia in iustitia. Et placabit domino sacrificium Iuda & Hierusalem, sicut dies seculi, & sicut anni antiqui.

DOMINICA SEXAGESIMAE

Euangelium, Luca 8.

CUm turba plurima cōueniret, & de ciuitatibus properarent ad eū, dixit per similitudinem. Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus uiam, & conculcatum est, & uolucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit super petrā & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas & simul exortæ spinæ, suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum cētuplum. Hęc dicens

dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius quæ esset hæc parabola. Quibus ipse dixit: Vobis datum est, nosse mysteria regni Dei, cæteris autem in parabolis: ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant. Est autem hæc parabola: Semen est uerbum dei, Qui autem secus uiam, hi sunt qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit uerbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. Qui autem supra petram, hi sunt, qui cum audierint, cū gaudio suscipiunt uerbum: Et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem inter spinas cecidit hi sunt, qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitijs, & uoluptatibus uitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum. Quod autem in bonam terram, hi sunt, qui corde bono, & optimo audientes uerbum, retinent, & fructum afferunt in patientia.

Euangelium

Evangeliū est generis Didascalici, de semine.
Exordiū cū suis locis est in arbitrio cōcionatoris.

Propositio. De quadrisarijs auditoribus uerbi dei, quæ parabola nos docet timorem dei, constantiā, & patientiam. Nam hic de fautoribus & auditoribus uerbi, non de impijs dicitur.

Narratio. Christus ipse parabolam exponit, propterea facilius erit expositio & intellectus.

Vbicunq; prædicatur uerbum dei, ita res fit.

PRIMI, Secus uiam.] Hi quidem fauent euangelio. Abeunt quidem de more in cōciones sacras, sed nihil est reliquum. Diabolus retorquet uerbum ex animis, & suggerit alias uanas cogitationes. Statim à concione ad tabernas pellicit, &c. Illud est summum studium Satanæ, & causa finalis, ne credentes saluemur: nec tamē ea res ipsi bene succedit, quin quò plus seduxerit hoc plus habebit cruciatus et horroris.

SECUNDI. Qui supra petram.] Suscipiunt quidem cum gaudio uerbum, & singulariter adficiuntur, suscipiunt secundum libertatem carnis, aut quod per se iucundum est Euangelium, & euangelij usus. Cæterum genuinam eius naturam non sunt edocti, scilicet euangelium semper crucem comitem habere, ideò nō agūt radices. Vbi Sol aut urens tentationis, persecutionis & crucis exortus fuerit: ubi Satan, mundus & caro repugnant: ubi ex amicis redduntur inimici

tur inimici: ubi relinquenda erit dulcis patria, parentes, uxor, liberi, opes, ædes, agri &c. Vbi profligaris ex ciuitate hac, in aliam, mendicus uiuis, ægrū trahis corpus, tandem conijceris in carcerem, mulstaristadeò de capite et corio tuo agitur: ubi tristis occurSAT mortis imago, ubi amabilis uita deferenda est, per horrenda & uaria tormentorum genera, atque solum hoc euangelij causa, alijs interim ociosis & securis. Hic persistere, hoc opus, hic labor est. Non est illud humanarū uiriū: Hoc perferre humanū cor nō potest, retro cadit, non uenit ad fructum, nisi deus adsit. Hi cadunt à sinistris. Sic cecidit Saul, Iudas & Petrus, qui postea pœnituit. Hi ad tempus credunt, et in tempore tentationis, & diuersæ persuasionis, recedunt ut Galatæ, quibus scripsit Paulus.

TERTII. Qui inter spinas.] Atq; hi quidem amant & libenter audiunt uerbum, sed eorum mens sollicitudinibus, diuitijs & uoluptatibus uitæ occupantur, ne possint animum ad meditandū, uitam, moresq; ad dei uerbum instituere. Ita præsens uoluptas, & molles diuitiæ eorum animos stimulant: propterea Christus eas appellat spinas, aliàs irritamenta malorum, auri sacram famem. Paulus laqueum diaboli 1. Timo. 6. Nimis pungit & urit, lautos dies, diuitias, uoluptates, amicitias &c. commutare dura & horrida cruce. Sæpe uincuntur blandimentis, qui austeritate supe-

ritate superari non possunt: Hi cadunt à dextris. Sic ceciderunt, qui propter uillam, iuga boum, & uxorem, nolebant uenire ad nuptias, Luca 14. Sic Demas reliquit Paulum, diligens hoc seculum 2. Timo. 4. Sic ceciderunt filij Israël, qui in deserto rursus ad fectabant ollas carniū.

QUARTI. Qui in terram bonam.] Quarta tantum pars uerbi, & auditorum eius, radices agunt & persistunt secundum illud, Esaia 45. Verbum meum quòd egredietur de ore meo, non redibit ad me uacuum. Exiguus numerus & pusillus grex Christianorum est. Dura & aspera uia est & angusta porta, quæ ducit ad uitam æternam, & pauci per eam ambulānt. Reliquiæ tantum saluæ erunt.

Retinent.] Ferè est militaris uox, de extremis necessitatibus supra dictis.

Fructum adferunt in patientia.] Quid patientia? Patientia uobis opus est. In patientia uestra possidebitis animas uestras per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum. Patientiæ circumstantias aptissime licet considerare in agro & in grano: grando, nix, glaciæ, tempestas, sol urens, fulgur, tonitru, rastrum, aratrum, etc. huc spectant. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, &

Causa efficiens patientiæ, est opus dei.

Fructum adferent.] Alij centesimum, alij sexagesimum

gesimum, alij tricesimum, secundum dona gratiarũ.

1. Cor. 12. Huius rei exempla sunt omnes prophetae, Apostoli, Martyres, Christus ipse, Paulus ut de se inquit in huius diei Epi. 2. Cor. 11. Omnes pij, aut in publico aut priuato uitæ genere huc pertinent.

Vobis datum est nosse mysteria, alijs tantum in parabolis.] Ergo solum discipulis Christi datur cognitio mysteriorum uerbi dei. Alijs autem parabola manet parabola. Causa parabolarum est. Omnia mysteria dei uidentur rationi obscura & parabolica dicta inquirentibus.

Domine ediffere nobis parabolã.] Explicatur, negligentibus non explicatur. Epilogus superiora repetit. exhortatur, ad timorem & constantiam.

EPISTOLA II. COR. XI.

Fructum iustitiæ asserimus in patientia: Si compati mur, ergo & corregnabimus.

Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis uos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur si quis in faciẽ uos cædit. Cõtumeliose dico, quasi et nos infirmi simus. In quo quis audet (per insipientiam dico) audeo & ego. Hebræi sunt, & ego. Israëlitæ sunt & ego. Semen Abrahamæ sunt, & ego

& ego. Ministri Christi sunt (stulte dico) ego plus sum, In laboribus plurimis, in plagis supra modum, in carceribus abundantius, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas plagas una minus accepi. Ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte et die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex gētibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & erūna, in uigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate. Præter illa quæ extrinsecus acciderūt, accedit quod quotidie obruor, accedit, et cura pro omnibus ecclesijs. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur & ego non uror? Si gloriari oportet de ijs quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor. Deus et pater domini nostri Iesu Christi scit qui est benedictus in secula, quod non mentior.

Damasci

Damasci præpositus gentis Aretæ regis nomine, custodiebat ciuitatem Damascenorū, ut me præhenderet, & per fenestram in sporta demissus sum per murum, & sic effugi manus eius.

DOMINICA QVINQVAGESIMAE

Euangelium, Lucae XVIII.

A Sumpsit autem Iesus duodecim & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymā, & cōsummabuntur omnia: quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus & illudetur, & flagellabitur & conspuetur. Et postquam flagellauerint, occident eum, & die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt: Erat autem uerbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur. Factum est autem, cum appropinquaret Iericho, cæcus quidā sedebat secus uia mendicans. Et cū audiret turbam prætereuntē, interrogabat, quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus transiret, Et clamauit dicēs: Iesu

h filij

fili Dauid miserere mei. Et qui praei-
bant, increpabant eum, ut taceret. Ipse ue-
ro multo magis clamabat: fili Dauid
miserere mei. Stans autem Iesus, iussit illum
adduci ad se. Et cum appropinquasset,
interrogauit illum, dicens: Quid tibi uis
ut faciam? At ille dixit: Domine, ut ui-
deam. Et Iesus dixit ei, respice, fides tua
te saluum fecit. Et confestim uidit, & se-
quebatur illum, glorificans deum, et om-
nis plebs ut uidet dedit laudem deo.

E *Xordium cum suis locis est liberum.*

*Propositio, de passione Christi, & caeci fide
& oratione, & charitate Christi.*

Narratio est textus expositio.

*Prima pars euangelij de passione Christi, constat
hoc syllogismo. Vaticinio praedictum est per prophe-
tas de filio hominis seu Messia, ut tradatur gentibus,
illudatur, conspuatur, flagelletur & occidatur, &
die tertia resurgat. Ego sum ille filius hominis Mes-
sias, ergo in me perficientur omnia quae praedicta
sunt per prophetas. Propterea*

*Ascendimus Ierosolymam] A loco. Christus pa-
titur a sanctissimis, ut uideatur, & religiosissimis.
Scriptura in solum respicit Christum, Christus con-*

contra respicit & exponit scripturas, quem si eximis literis sacris, nihil est porro reliquum. Fides nostra in Christo, hoc est, quod scimus & credimus per hunc, omnia hæc ad nostram salutem esse effecta.

Ipsi horum nihil intellexerunt.] Caro non percipit ea quæ sunt dei, Carnis imbecillitas.

Cæcus exprimit nostram cœcitatem, quæ uerissima causa efficiens est orationis ex fide. Poteris singula amplificare à circumstantijs. Cæcus cõcepit bonam famam de familiaritate et beneficentia Christi, propterea clamat: Fides ex auditu, Rom. 10.

Iesu fili David.] Verè Messia, Est uerbū ueræ fidei. Increpabant ut taceret.] Falsæ illæ opinionæ & diffidentia prohibent orare. Constantis oratio assequitur sua uota.

Quid tibi uis faciam?] Promptitudo & certitudo exauditionis. Ut uideam.] Causa finalis est.

Respice.] Vis uerbi est. Fides tua.] Causa est efficiens. Sequebatur eum & magnificabat.] Officium illuminatorum est.

Plebs de lit laudem deo.] Fructus mirabilium dei. Epilogus cõstat enumeratione et exhortatione.

EPIST. I. COR. XIII. DE CHARITATE. Quemadmodū Christus charitatē exercuit erga cœcum, sic ipsum imitari debemus nostris donis erga proximum.

SI linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam factus sum æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, et non uero mysteria omnia & omnem scientiam, et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: et si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, charitas patiens est, benigna est. Charitas non æmulatur, non agit nequiter, non inflatur: non est immodesta, non querit quæ sua sunt, non iritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit, siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus, cum autem uenerit quod perfe-

perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Cū essem paruulus loquebar ut paruulus, sapiebā ut paruulus, cogitabam ut paruulus. Quando autem factus sum uir, oblita sunt quæ erant paruuli. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, Nunc cognosco ex parte, tūc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Nunc autē manēt fides, spes, charitas, tria hæc Maior autem inter hæc charitas.

DOMINICA INVOCAUIT

Euangelium, Matth. 4.

TVnc ductus est Iesus in desertum, à spiritu, ut tentaretur à Diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit. Et accedens ad eum tentator ille, dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit. Scriptum est: Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. Tunc assumpsit eum Diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra

pra pinnaculū tēpli, et dixit ei: Si filius dei es, mitte te deorsum. Scriptū est enim quia angelis suis mādauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidē pedem tuū. Ait illi Iesus rursum: scriptū est: Nō tētabis dominū deū tuū. Iterū assumpsit eū diabolus in mōtem excelsū ualde, & ostendit ei omnia regna mundi & gloria eorū, & dixit ei: Hæc omnia dabo tibi, si cadens adoraueris me. Tūc dixit ei Iesus: Vade Satana. Scriptū enim: Dominū deū tuum adorabis, & illū soli seruiēs. Tūc reliquit eum diabolus, & ecce angeli accesserunt & ministrabant ei.

Evangeliū est Didascalicum de tentatione.
Exordium cum suis locis est liberum, como
ditus erit à conditione piorum.

Propositio, de tentatione, & uictoria Christi.

Narratio à definitione. Quid tentatio? Quæ cau
se? Qui effectus? Rom. 5.

À Diuisione. Duplex est tentatio, dei et satanæ.
Deus tentat ut saluet, et ut fidē, uerbumq; suum in no
bis confirmet. Satā tentat, ut perdat, auferatq; et fidē

& uerbum

¶ uerbum dei. Præterea est tentatio, cum primis de uictu, de adulterino sensu uerbi, de prædestinatione, de posthabendo deo etc. Hæc autem per Satanã, mundum, carnem, aut mortem fiunt.

Confirmatio ab exemplo Christi in hoc euangelio, qui est noster scopus ¶ exemplar, cui nos oportet conformes fieri tentationibus, cruce ¶ gloria. In Christo tentamur ¶ uincimus, Ioan. 16. Confidite ego uici mundum.

Narratio. Tunc.] Scilicet statim à baptismo.

Ductus est.] Non sese ingessit.

In desertum.] Locum tentationi aptum. Tentandos ducit ¶ segregat dominus ab omni humano præsidio, desertum quid sit, expone.

À spiritu.] Is causa efficiens est tentationis.

Vt tentaretur.] Causa finalis est.

À Diabolo.] Is tentationis instrumentum dei est. Ab officio, ¶ etymologia diaboli.

Confirmatio ab exemplo in Iob. cap. 1. qui propterea tentator dicitur.

Et cum ieiunasset.] Ieiunare quid sit.

Quadraginta diebus.] Est ieiunium plusquã humanum, est ergo singularis dei substantiæ. Per quos Dominus uult mundo singulare quicquam demandare, et singulares doctores esse, prius seorsum ducit, rapit spiritu, ac docet. Deinde bene tentatos et eruditos

mundo producit, ut Mosen, Eliam, Ioannem Baptistam, Christum, & ueros concionatores omnes.

Præoccupatio refutatoria Ieiunij quadragesimalis Papistici: quia non est nobis inde uerbum dei, nec possibile, nec fructuosum, aut meritorum est.

Postea esuriit.] Reliquit eum diuina sustentatio, permisit ad se redire, destitutus est ab omni præsidio & diuino & humano. Esurit, & nemo suppeditat, inde sumit Satan tentandi occasionem, hætenus dubitans: sit ne ipse deus, et semen illud quod sibi conterat caput: postquam hic, plusquam humanum in eo obseruauit, dum nihil edit quadraginta diebus.

Accedens tentator.] Est relatiua uox officij

Si filius dei es.] Sarcasticè & ironicè alludit, ad superiora Matth. 4. Hic est filius meus dilectus, & c. Est hypothetica propositio. Deus est omnipotens, Si eius filius es, facile ergo poteris ex lapidibus facere panes, ne fame pereas: quoniam uiuēs hic in deserto nihil esse, unde uitam sustentantes et serues. Prædicas deum patrem tuum esse, ipseq; te filium agnoscit. Ecce quàm egregiè iam, cum res postulat, paternum suum ad se diuinitatis erga te declarat. Vana illa uox est, quod te filium appellauit, Ieiunia & uana res est religio, perinde ac si ex lapidibus panes facias. Hac tentatione Satan multos à pietate auertit, & ad sinistram deiicit.

Scriptum est.] Nihil est fortius quàm per uerbum resistere

resistere. Turris fortissima uerbum dei, arx munita, clypeus, gladius anceps, &c.

Non in solo in pane &c.] Refutat & defendit nō solo pane, sed magis uerbo dei sustentari uitam. Et panem tantum esse medium uerbi dei. Docet quid hæc ætenus ipsum sustinuerit: nempe uerbū dei. Egregius locus fidei de uictu, nos non perituros fame, etiam si panis defuerit. Confirma ab exemplo filiorum Israël in deserto. Huc refer locos scripturæ de uictu,

Assumpsit in sanctam ciuitatem.] Est Periphrasis Hierosolymæ, à loci circumstantijs.

Mitte te deorsum.] Tentatoria propositio est.

Scriptum est.] Sarcasticè confirmat dei uerbo, sed suo more. Quod si uerbum dei citas, & ego cito: Nimis acris hæc est tentatio, ubi falso intellectu uerbi dei adoritur, & nititur nos persuadere Satan. Hac tentatione uincit, & conijcit multos in hæreses & sectas. Hinc Anabaptiste, Sacramentarij & cæteri nati sunt. Est et hæc tentatio, de prædestinatione. Climax. Quod si filius dei es, prædestinatus es. Si prædestinatus es, non cadet, Angeli enim custodient & portabunt te. Si autem non prædestinatus es, nec filius dei es, Iam tenta an filius dei sis nec ne. De prædestinatione uult nos dominus nescios, ergo nihil de ea tentandum & scrutandum est, Satis scit prædestinatum esse, qui credit.

Rursum scriptum est: Non tentabis, &c.] Refutat scripturam male citatam. Habeo aliam descendendi uiam, quæ si non esset, tum uiderit Dominus de salute mea.

Iterum assumpsit eum diabolus.] Est & hæc hypotetica propositio. Iam cum de filio dei, uictu, & prædestinatione uincere non potest, tandem tentat uana huius mundi, & uitæ gloria, diuitijs, uoluptatibus, &c. Quoniam credentium res nimis aspera, & ieiuna est. Magna promittit dominus, sed nihil est reliquum, uana spe lætat: expecta, re expecta: modicum ibi modicum semper ibi. Interim nudus, ieiunus, egenus, et miser es, crux semper comes sequitur. Agnosce me dominum, me adora, ego melius meis promissis respōdebo. Ego sum deus et princeps mundi, mea sunt hæc omnia, & dabo largissimè. Quod quidē facit, ut satis uidere licet in impijs et regno Papistico, ubi adorauerunt satanam pro deo, & potiti sunt potissimis huius mundi felicitatibus. Pijs autem cuncta adimit, etiam bonum ex faucibus rapit.

Vade Satana.] Est hostilis, amara, et contemptoria increpatio & reiectio. Quid Satan sit. Ab Etymologia, aduersarius.

Scriptum est.] Scriptura amussis, certa regula, et omnium tentationum et questionum resolutio est.

Dominum Deum tuum adorabis, &c.] Dominus deus

nus Deus est qui solo uerbo creauit & sustentat cœlum & terram, quod nec angelus, nec homo, nec Satan fecit. Is summo iure ut Deus & Dominus adorandus est, & sibi soli seruiendum. Quare ergo falso tibi Dei honorem & maiestatem arrogas, cum sis perditissimus Satan? Hinc satis liquet Deum alienum esse, quicquid præter uerum Deum colimus. Hunc locum poteris pro loco, tempore, & necessitate amplificare.

Tunc reliquit eum Diabolus.] Satan longius perdurare & persistere non potest, uincitur & cedit, postquam eius dolus detegitur, eique satis acriter, & animose resistitur.

Accedunt angeli.] Successus tentationis est: Non uult dominus suos de tētatione eripere. Non sinit suos tentari supra quā ferre possunt, &c. Post acrem tentationem uenit magna consolatio, lætitia, reuelatio, & cognitio dei. Post hanc tentationē Christus prodit in uulgus, & suscipit euangelizandi prouinciā, designatus doctor, Mat. 3. Mar. 1. Luc. 3. Ipsum audite.

Epilogus repetit superiora consolatur & exhortatur ab exemplo Christi, ut simili ratione nos præstemus in quauis tentatione: quoniam post baptismū Christo inserimur, et tentationibus exponimur, compatimur ut conregnemus.

EPISTOLA II. CORINTH. VI.

Hortatur

*Hortatur, ut Christianè, piè & inculpate uiuamus
tempore gratiæ, maxime ut patienter tolleremus
tentationes, & uarias afflictiones.*

A Diuinautes autem adhortamur, ne
in uacuum gratiam dei recipiatis.
Ait enim: Tempore accepto exaudiui
te, & in die salutis audiui te. Ecce nunc
tempus acceptabile, ecce nunc dies sa-
lutis. Nemini dantes ullam offensionem,
ut non uituperetur ministerium nostrum:
Sed in omnibus exhibeamus nosmet-
ipsum, sicut dei ministros. In multa pati-
entia, in tribulationibus, in angustiis,
in plagis, in carceribus, in seditionibus
in laboribus, in uigiliis, in ieiuniis, in
castitate, in scientia, in longanimitate,
in suauitate, in spiritu sancto, in charita-
te non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtu-
te dei. Per arma iustitiæ à dextris & à si-
nistris. Per gloriam & ignobilitatem:
Per infamiam & bonam famam, quasi
seductores, & tamen ueraces, quasi igno-
ti, & tamen noti. Quasi morientes & ec-
ce uiuimus, ut castigati, & non mortifi-
cati.

cati. Quasi tristes, semper autem gaudētes, sicut egentes, multos autē locupletantes. Tanquā nihil habentes, & tamen omnia possidentes.

DOMINICA REMINISCERE

[*Euangelium, Matth. 15.*

ET egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri & Sydonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamauit, dicens ei: Miserere mei domine fili David, filia mea male à dæmonio uexatur. Qui non respondit ei uerbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondēs, ait: Non sum missus, nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. At illa uenit et adorauit eum, dicens: Domine, adiuua me. Qui respondens, ait: Non est bonū sumere panem filiorum, & proijcere ante canes. At illa dixit: Etiam Domine, Catelli autem edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondēs Iesus, ait illi: O mulier magna

magna est fides tua, fiat tibi, sicut uis. Et sanata est filia eius ex illa hora.

EVANGELIUM est generis Deliberatiui, quo petimus.

Exordium commode à superioribus, aut unde libet, sumitur, additis suis locis.

Propositio, de constanti fide & oratione mulieris Syrophenissæ. Primū defini, Quid fides, Quæ cause, Qui effectus, Quotuplex. Item quid Oratio. Quæ cause, Qui effectus. Quotuplex. À Confirmatione est hoc Euangelium.

Narratio. Secessit Iesus in partes Tyri & Sydonis.] Indignabundus propter Iudeorum præfractam duriciem, supra eodem capite, quæ poteris orbiter perstringere.

Ecce.] Ab euentu, unde tale non sperabatur.

Mulier Chananæa.] Aliàs Syrophœnissa, à Syria & Phœnicia, hoc est, planè gentilis. Quam gratiam Iudei aspernabantur, eam gentiles summis uocis expetunt, & rogant.

Egressa clamauit.] Fidei effectus seu opera sunt.

Miserere mei.] Exordium orationis est à Pathos seu adfectu. Quid misereri. Signat se uehemens desiderium ad Christum habere, quod eam necessitas cogit clamare.

Fili David.] Captatio beneuolentiæ est, & plena fidei uerba, ac si diceret: Verè Messia, rex Iudeorum ex stirpe David nate.

Filia mea, &c.] Propositio est, & causa efficiens orationis.

Qui non respondit ei uerbum.] Zelus Christi hoc facit erga Iudeos. Statuit namq; ut Iudei primum deinde gentes ex Iudeis reciperent uerbum dei: iam autem uidet ordinem præposterum, id eum male habet. Item hæc est satis magna oppugnatio fidei mulierculæ, & egregiè illius familiaritatis Christi, quã de eo audierat, ut qui quò suis faciliè audit & iuuat. Ita separat Christus primum adorationē nostrã quasi non audiat, quod in plerisq; Psalmis queritur David.

Et accedentes discipuli.] Clamoris & miserie tadio adfecti. Præscupabis intercessionem Sanctorum.

Non sum missus, &c.] Non est hoc meum officiũ Hoc nimis est os durum. De Prædestinatione.

At illa uenit.] Secuta in domum.

Adorauit eum.] Constãs fides, repulsam etiã de prædestinatione nõ admittit. Promisisti, ergo debes.

Non est bonum, &c.] Ab indecoro & absurdo.

A collatione Iudeorum & Gentium, filiorum & canum.

Etiã domine.] Cõuincit cõcessione, inuersione et Dilutione

Dilutione obiecti argumenti, ita ut iam Christus nihil habeat quod proferet contra. Sic Dominum convincere nostra oratione & argumentis possumus, non respecta nostra dignitate, aut indignitate, sed sola sua promissione: quoniau promisit deus, ergo debet, qui promittit, debet. Item uerus est deus, quæ semel locutus est, non facit irrita. Hunc locum poteris latissimè amplificare adductis promissionum sententijs.

Ô mulier.] Exclamatio est admiratoria constantis fidei.

Magna est fides tua.] Fidei præconium.

Fiat tibi sicut uis.] Constans fides & oratio quid uis impetrat.

Sicut uis.] Copiose dictum est. Amplifica ab exemplis ex ueteri & nouo Testamento. Item parabolis de oratione, Lucae 11. & 18. &c.

Vsus euangelij est omnibus pijs in necessitate constitutus, & confirmatio orationis nostræ.

Epilogus constat enumeratione et exhortatione.

EPISTOLA I. THESSAL. IIIII.

Vt corpus & uas nostrum purum conseruemus, & possideamus, ne gentilium more, malis adfectibus, & immundo spiritu agitemur, quemadmodum filia huius mulierculæ.

Ceterum

CAeterum fratres rogamus uos, & adhortamur in domino Iesu, ut quemadmodū accepistis à nobis, quomodo oporteat uos ambulare & placere deo, sic & ambuletis, ut abundetis magis. Scitis enim quæ præcepta dederim uobis per dominum Iesum. Hæc est enim uoluntas dei, sanctificatio uestri, ut abstinere uos à fornicatione, ut sciat unusquisque uestrum uas suum possidere in sanctificatione & honore non in passione desiderij, sicut & gentes quæ ignorant deum. Et ne quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum, quoniam uindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus uobis & testificati sumus. Non enim uocauit nos Deus ad immundiciem, sed ad sanctificationem.

D O M I N I C A O C V L I

Euangelium, Luca XI.

ERat Iesus eiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus & admirata

miratæ sunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt : in Beelzebub principe dæmoniorum, eijcit dæmonia. Et alij tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo. Ipse autem, ut uidit cogitationes eorum, dixit eis : Omne regnum contra seipsum diuisum, desolabitur, & domus supra domum cadet : si autem & Satanas cōtra seipsum diuisus est, quo modo stabit regnū eius, quia dicitis, in Beelzebub me eijcere dæmonia. Si autē ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij uestri in quo eijciunt ? Ideò ipsi iudices uestri erunt. Porrò si in digito dei eijcio dæmonia, profecto peruenit in uos regnū dei. Cum fortis armatus custodit atriū suū, in pace sunt ea quæ possidet. Si autē fortior eo superueniens, uicerit eū, uniuersa arma eius auferet, in quibus cōfidebat, & spolia eius distribuet. Qui nō est mecū, contra me est, & qui nō colligit mecum, dispergit. Cum immūdus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem,

quiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et cū uenerit, inuenit eam scopis mundatam & ornatam. Et tunc uadit & assumit septem alios spiritus, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Factū est autem cum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quin imò beati qui audiunt uerbum dei, & custodiunt illud.

Evangeliū contentiosum, & argumentosum est. Exordium cum suis locis est liberum.

Propositio. Christus curat obsessum, id malè interpretantur Pharisei, Christus contra defendit. Ea est fors uerbi & operum Dei in mundo.

Narratio. Christus eicit dæmonium mutū, quod præter omnem cōtrouersiam singulare opus dei est. Expone quid Dæmoniū. Quod inditium obsessi, mutum esse à uerbo Dei. Sic omnes nascimur filij iræ, & dæmonio obsessi, male à iustione obnoxij, muti ad uerbum dei. Gratis autem per gratiam Christi præter meritum saluamur.

À consequentijs. Id alij admirantur, alij blasphemant, alij hoc non contenti, tentantes, quærunt signũ de cœlo. Ea est indoles increduli mundi.

In Beelzebub & c.] Est contentionis status seu propositio, & peccatum in spiritum sanctum, quia perspicuũ dei opus Satanae adscribunt. Expone quid sit peccatum in patrem, filium, & spiritum sanctũ, Marci 3. Amen dico uobis, quoniam omnia dimittentur hominibus peccata, quibus peccauerint in patrẽ & filium: peccatum autem in spiritum sanctum non dimittetur, neq; hic, neq; in futuro. Confirma exemplis Petri & Pauli, & c. qui peccauerunt in filium. Contra autẽ Iudas desperatione, & hic Iudæi aperta blasphemia peccant in spiritũ sanctum. Vide in Ser. Mar. Luth. de peccato in spiritum sanctum.

Vide cogitationes.] Ipse est scrutator cordium, & scit quid est in homine.

Omne regnum.] Refutat argumento Darij per negatiuum erotema. Adde similes locos & sententias discordiæ.

Si ego in Beelzebub, & c. filij uestri in quo & c.] Alia Hypothetica refutatio per erotema. Est Enthymema, ab exemplo simili. Vna est eijciendi Satanam ratio. Si ego in Beelzebub eijcio dæmonium: Ergo & filij uestri prophetae et Apostoli eijciunt in Beelzebub. Quod si per deum eijciunt, Et ego per deum eijcio

eijcio. Porro si in digito dei eijcio, &c.] Corrigit ab Antithesi per Hypothesin. Quid digitus Dei? Quid regnum dei. Si per uirtutē dei, & spiritus sancti eijcio dæmonia, quod irrefragabile est, profecto certum est uenisse ad uos regnum dei, uenisse Mesīā supplantatorem & destructorem Satanae, & filij regni. Obiter se, quis sit, designat.

Cum fortis armatus, &c.] Confirmat à simili, argumento Darij, de regno dei & satanae. Fortē fortior uincit. Satan fortis est, Deus fortior est. Ego eijcio Satanam, & regnum eius destruo: Ergo fortior et Deus sum. Apertē declarat se esse Mesīam, Emanuëlem. Ita conuincit eos apertis argumentis, ut eorum damnatio iusta sit.

Qui non est mecum, &c.] À pugnantibus. Non conuenit deo & Belial. Satan & uos: non estis mecum, nec colligitis mecum. Propterea aduersamini, dispergitis, & benè gesta pessimè interpretamini.

Cum immundus spiritus, &c.] Parabolam adiicit qua nobis incutit timorem, & obiter significat multo peius quàm ante cum ipsis fieri, qui oblata dei beneficia reijciunt. Christus suo aduentu eiecit immundum spiritū, idololatriæ & falsi cultus dei ex Iudæis, & emundauit eos. Cæterum cum suam mundiciē neglexerunt, eiectione sunt è regno, terra promissa dei cognitione, &c. multo deteriores sunt quàm ante. Obi-

ter assignauit, quid iudæis esset futurū. Adapta hæc ad nostra Euangelica tempora, amplifica, & confirma senientijs & exemplis scripturæ. 2. Pet. 3. Heb. 6. Ita accidit Græcis, Italis &c. Docet & hæc parabola, Satanam non relinquere intentatos à quibus semel eiectus est.

Extollens uocem &c.] Humile uulgus admiratur Christum, & attentè auscultat, Tumidi autem et excæcati Pharisei, dānant & blasphemant Christū.

Beatus uenter.] Epiphonema est. O foelix illa mater, quæ te talem peperit filium.

Quin imò.] Non refutat sed corrigit.

Beati qui audiunt uerbum dei.] Hæc est summa totius pietatis, religionis & Christianismi. Quid au dire. Quid custodire uerbum. Epilogus constat enumeratione, & exhortatione.

EPISTOLA EPHES. V.

Ne admittamus regnum Satanæ, quod consistit malis adfectibus, dissoluta uita, spurcitia, & immundo spiritu, cuius mentio fit in Euangelio.

EStote ergo imitatores dei sicut filij charissimi, et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationē & hostiā deo in odorē suauitatis. Fornicatio

nicatio autem, & omnis immundicia aut auaritia, nec nominetur inter uos, sicut decet sanctos: aut turpitudine aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent: sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelligentes quod omnis fornicator aut immundus aut auarus, qui est idolorum cultor, non habet hereditatem in regno Christi & dei. Nemo uos seducat inanibus uerbis. Propter hæc enim uenit ira dei in filios diffidentiae. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Ut filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate & iusticia et ueritate.

DOMINICA LETARE.

Euangelium, Ioannis VI.

A Bñt Iesus trans mare Galilææ, quod est Tyberiadis, & sequebatur eum multitudo magna, quia uidebant signa quæ faciebat, super his qui infirmabantur. Subñt ergo in montem Iesus: & ibi sedebat cum discipulis suis.

Erat autem proximum pascha dies festus Iudæorum. Cum subleuasset ergo oculos Iesus, & uidisset quod multitudo maxima uenisset ad eū, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, ut manducent hi: Hoc autem dicebat, tentans eum, ipse enim sciebat quid esset faciurus. Respondit Philippus, Ducentorū denariorū panes non sufficiunt eis, ut unusquisq; modicum quid accipiat. Dicit ei unus ex discipulis eius Andreas frater Simonis Petri. Est puer unus hic quinque panes ordeaceos et duos pisces: sed hæc quid sunt inter tot. Dixit ergo Iesus: Facite homines discūbere. Erat autem scœnum multum in loco eo. Discubuerūt ergo uiri numero quasi quinque millia. Accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discubentibus. Similiter et ex piscibus, quantum uolebat. Vt autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Colligerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos

cophinos fragmentorum ex quinque panibus ordeaceis quæ superfuerunt his qui manducauerunt: Illi ergo homines cum uiderent, quod Iesus fecerat signum dicebant: Hic est uerè ille propheta, qui uenturus est in mundum. Iesus ergo cum cognouisset, quod uenturi essent, ut raperent se, & facerent se regem, fugit iterum in montem ipse solus.

Euangelium est generis Deliberatiui seu Suasoriij
 contra sollicitudinem de uictu.

Exordium est liberum, aut à communi quærela de uictu, & de fidei nostræ tenuitate.

Propositio, de cura domini pro nostro uictu. Christus re ipsa præstat quod docuit, Math. 6. Breuiter. Sequentes se nutrit dominus. Adeo & quicquid creauit dominus, pascit. Pios autem singulari et supra humano modo, si res urget, nutrit. Confirmationis loco est huius Euangelij historia. Narrationis exordium est transitio superiorum. Postquam Christus ita cum Phariseis disceptauit, uulgus pendet ab eo, & sequitur. Sequimur et adhæremus Christo fide ex suis promissionibus.

Quia uidebant signa &c.] Causa sequelæ, Rapitur uulgus secundum doctrinam ipsis signis. Duce-

re & sequi, sunt correlatiua. Ducit nos Christus promissionibus, Psal. 32. 33. 236. 54. 80. 144. 146. Deu. 8: Pruerb. Matt. 6. 1. Petri 4. Exemplis filiorum Israel in deserto. Mose, Eliæ, uiduæ Saraptanæ, uxoris prophete. 4. Regum. 4. Danielis, Sampsonis, de siti. Hic quinque milia, aliàs quatuor milia hominum paut. Interim dum magna promittit, & lactat promissionibus, ecce ducit nos in desertum. Est ne ibi de uicta benè prospectum; Desertum, à relatione uocis. Ita ne lactat uana spe famelicos & suspensos? Ea est domini ratio, priusquàm pascat, ducit in famem, per mortem ad uitam per inopiam ad diuitias &. Ita dominus semper abludit à suis promissionibus et parat diuersum agere. Causa est, ut clarescat gloriosus, & magis perspicuum fiat suum miraculum.

Cum subleuasset oculos.) Respectus & cura domini est. Oculi domini super iustos. Non uidi iustum derelictum. Quis sperauit in Deum, & derelictus est? Iam subleuat oculos, hactenus uisus nō respicere.

Non potest latere Christus. Indignabundus, & præfractos Iudæos perosus, quærit secessum, ut quiescat dum recta abit, ecce sequitur magna hominum copia. Venientem ad se.) Non potest sequentes reijcere & dimittere. Omnis qui uenit ad me, non eijciam foras.

Vnde ememus panes? Tentationis causa dixit, ut uideret

uideret quid fidei haberent: quoniam iam uiderant
 aquam in uinum uersam: tot infirmos curatos, scie-
 bant sententias & exempla scripturæ de uictu. Sic
 semper interrogat nos mente Dominus, fauendo no-
 biscum rem excellentem parat, ut de matrimonio, de
 œconomia, alijsq; functionibus suscipiēdis. Ad hæc re-
 spondemus quemadmodū hic Apostoli Philippus &
 Andreas, qui ex media etiā ratione & acutissimo cō-
 silio, extremam produnt infidelitatem, obliti Christū
 deum omnipotentem, dum aiunt: Ducentorum dena-
 riorum panes non sufficere. Et quid hæc inter tantos.
 Ita humana ratio plane nihil agit ad fidem & opera.
 Patienter utiq; fert dominus, non reijcit Apostolorū
 imbecillitatem, nobis pro exemplo omnibus despera-
 ti: locus desertus est, hora præterijt, triduo sustinue-
 runt, non habent quod manducent, adeò & Apostoli
 iubetur dare cibū populo, cū nihil habet ipsi. Rauffe
 da Keyn hor ist. Ut autē manifeste sentiant opus dei,
 Christus iam primū suo more parat suis respondere
 promissis. Iubete homines discumbere.) Ego scio
 de uictu præsidium. Paradoxon hoc est.

Discubuerant.) Nostrū est discūbere, & domini
 iussis in singulis uocationibus, & uitæ genere obse-
 qui, Ipse interim de uictu prospiciet. Laborem præci-
 pit, sollicitudinem prohibet.

Viri quinque milia.) Præter mulieres, & pueros. Hæc
 admiraculi

ad miraculi excellentiam spectant.

Accepit, gratias egit, benedixit & distribuit.]
 Per manus & benedictionem domini, panes, pisces,
 & quæuis augmentur, aliâs non item. Benedictio Do-
 mini diuites facit & saginat. Benedicere & gratias
 agere, hoc loco docet Christus, quando ad men-
 sam accedimus. Idem Paulus 1. Timo. 4. Omnis crea-
 tura dei bona est, si cum gratiarũ actione sumatur.

Distribuit.] Dante te illis, colligent, aperiẽte te
 manum tuam, omnia implebũtur bonitate, Psal. 103

Vt autem impleti sunt.] Ad saturitatem usq; re-
 plet dominus. Esurientes impleuit bonis. Dilata os, et
 ego implebo illud.

Colligite fragmenta.] Docet non abuti dei do-
 nis, sed quæ supersunt, reseruanda esse in usus poste-
 ros & pauperum. Item, ut ostenderet miraculum be-
 nedictionis & curæ Domini, & multo plus superesse
 quàm fuit ante. Simile exhibet pijs omnibus, ab exem-
 plo Iacob, Genes. 32. In baculo meo transiui Iordanẽ
 hunc, & nunc cum duabus turmis egredior. Item, ne
 simus de uictu securi et negligentes, putantes nos sem-
 per miraculose pascendos esse. In sudore uultus tui ue-
 sceris pane, & cætera.

Hic est uerè propheta ille.] Deut. 18. Ergo Mes-
 sias & Emanuël est. A signis colligebant. Christus
 fuit rapturos & facturos ipsum regem. Quod maxi-
 me

mè cauendū est, ne felicitatis tempore superbiamus, ne uē applausum uulgi suscipiamus & assentatoribus patefaciamus aures. Nam Euangelium rude uulgus non tam fide & uerbo quàm miraculis agitur: uult euangelium ad suos adfectus rapere, ad libertatē carnalem, et ad uanam mundi ostentationem, omnes adcurrunt, et sequuntur & suscipiunt Christū et euangelium, dum uiuitur sine cruce, dum datur cibus & prospera succedunt omnia. Quod si non fit, scandalizatur, retrocedit, relabitur, & crucifige clamitat. Quæ tamē omnia Christus ignorantie adscribit: nam eorū multos à resurrectione per prædicationē Apostolorum ad poenitentiam reuocauit, & ad gratiam recepit spirituq; sancto illustrauit in die Pentecostes. Amplificabis ab antithesi si uacat diffidentia scilicet, quæ æquè multa subministrabit argumenta & locos. Qui non sequuntur, non credunt, nec nutriuntur. Diuites eguerunt et esurierunt: inquirentes autem dominum, non minuentur omni bono.

Epilogus repetit superiora et exhortatur. Vfus euangelij est, ut sequamur Christum quocunq; duxerit suspensos, uel in desertum usq; nec recurramus, nisi ab eo pasti et dimissi, futurum est ut uideamus mirabilia dei. Item, Dominus miro suo opere confundit nostram diffidentiam et sollicitudinem de uictu, ita ut cum incredulis Apostolis confusi, porrò discamus nos deo cōmittere.

Epistola

EPISTOLA GALA. IIII.

*Docet allegoricè de seruitute Legis, & Libertate
Euangelij, ut posthabitis seruilibus Pha-
risæis, sequamur liberum, & libe-
ratorem Christum.*

Dico autem, quanto tempore hæ-
res paruulus est nihil differt à ser-
uo, cum sit dominus omnium, sed sub-
tutoribus & procuratoribus est, usq[ue]
ad præfinitum tempus à patre. Ita &
nos cum essemus paruuli, sub elemen-
tis mundi eramus seruietes. At ubi
tempus completum est, misit deus fi-
lium suum, natum ex muliere, factum
sub lege, ut eos qui sub lege erant, re-
dimeret, ut adoptionem filiorum reci-
peremus. Quoniam autem estis filij
dei, misit Deus spiritum filij sui in cor-
da uestra clamātem: Abba pater. Itaq[ue]
iam non est seruus, sed filius. Quod si
filius, & hæres dei per Christum.

DOMINICA IVDICA

Euangelium, Ioan. VIII.

Quis

Q Vis ex uobis arguet me de peccato? Si ueritatem dico, quare uos non creditis mihi? Qui ex deo est uerba dei audit; Propterea uos non auditis, quia ex deo non estis. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne benedicimus nos, quod Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & uos inhonorastis me. Ego autem nō quæro gloriam meam. Est qui quærit & iudicat. Amen amen dico uobis si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in æternum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nunc cognouimus, quod dæmonium habes, Abraham mortuus est & prophetæ; & tu dicis, si quis sermonem meum seruauerit, nō gustabit mortē in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et prophetæ mortui sunt. Quē teipsum facis? Respondit Iesus, Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus,

meus, qui glorificat me, quem uos, dicitis, quia deus noster est, et non cognouistis eum. Ego autem noui eum, & si dixerō quod non scio eum, ero similis uobis mendax, sed eum scio, & sermonem eius seruo. Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum, & uidit, & gauisus est. Dixerunt ergo Iudaei ad eum, quinquaginta annos nondum habes, & Abraham uidistis? Dixit eis Iesus: Amen amen dico uobis, antequam Abraham foret, ego sum. Tulerunt ergo lapides ut iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.

Argumentosum est euangelium.

A Exordium cum suis locis est liberum.

Propositio. Christus confirmat se filium dei esse Messiam. Iudaei contra refutant, non ex ignorantia, sed induratione et obstinatione, atque hoc sub specie pietatis et bonae rationis, offensi tenuitate personae Christi, à circumstantijs collecta, Ita nusquam conuenit Christo cum Phariseis.

Narrationem orditur ab insultatione, qua suam uitam defendit.

Quis ex uobis arguet me de peccato?] Hoc nemo de se

de se prædicare potest, & plusquàm humanum est: quoniam omnes peccauerunt, & nõ est iustus: Ergo diuinum quiddam est in Iesu, quod de Messia prædixit Esaias. Qui peccatum non fecit &c. Nemo uestrum potest me de peccato arguere. Sequitur me esse Messiam. Defendit suam uitam.

Si ueritatem dico &c.] Defendit suam doctrinam. Dico, quæ refellere nõ potestis, quare ergo non creditis mihi? Quare autem impij non credunt ueritati, causam efficientem ipse exponit hoc syllogismo Baraco, ab effectu fidei. Fides diligenter audit uerbum dei, Vos non auditis, ergo fidem non habetis. Fide sumus ex deo & filij dei, Ioannis 1. & in suis Epistolis. Collectio est à signis externis. Qui ex deo est, uerba dei audit, ut credat & confirmet fidem. Vos non auditis, quia ex deo nõ estis. Sequitur ergo eos & omnes incredulos ex diabolo esse. Hoc remordet sanctos Phariseos, quia supra dicebant se patrem habere deum. Hinc conuiciantur, excandescunt, calumniantur, & sarcasticè præter conscientiam Christum Samaritanum appellant, et demonium habere.

Nõne benedicimus nos &c.] Collectio refutatoria ex superiori argumento. Tu non es genuinus Iudæus, sed apostata. Samaritanus es, cum negas nos ex deo esse, quia patrem, & nostræ stirpis originem habemus deum. Summa, demonium habes cum hæc

k dicis,

dicis, tu non diuina sed planè diabolica doces. Expo-
ne quid Samaritanus. Quid demonium habere. Hæc
sors Christi suorumq; est, et testimonium mundi. Per
Samaritanū, uitam, per demonium, doctrinam eius,
damnat. Hinc patet, quid sit peccatum in spiritū san-
ctum, quoniam refragantur aperta ueritati, dū dam-
nat eius uitam, & doctrinam planè diuinam, adeo
& Satanae adscribunt.

Ego demonium non habeo.] Refutat & defen-
dit doctrinam, de uita tacet, quoniam nihil refert ui-
tam nostram ne damnent, aut laudēt, modo rectè ui-
uamus. Doctrinam autē defendere oportet, quia dei
est: Qui me confessus fuerit &c. Ibi non oportet ta-
cere etiam ad sanguinem, ignem, & mortē usq;. Ec-
cle. Ne uerearis agonizare pro uero usq; ad animā.

Sed honorifico patrem.] Verbum eius prædico,
celebrè facio eius nomen, qui summus dei est honor.

Et uos inhonorastis me.] Ita suscipitis dei nun-
cium, unde perspicuum est, quàm gratum habetis dei
uerbū, quàm estis ex deo: Qui me suscipit, suscipit eū
qui misit me: Qui me reijcit, reijcit eū qui misit me.
Cōsequētia est. Ea est fortuna omniū Cōcionatorū.

Non quero gloriam meam.] Præteritio est. Non
uolo meipsum magnum facere, & multa de me præ-
dicare, quamuis uerè possum, prudens prætermitto.
Non qui sese, sed quem deus commendat ipse proba-
tus est. Non laudet te os tuum. Est

Est qui querit & iudicat & c.] Modesta permissio est. Tradidit se iudicanti iuste, 1. Pet. 2. Cum malediceretur non maledixit: ita dei ministris praterenda sunt omnia cōuitia mūdi. De mea gloria uiderit dominus. Ipse me suo tēpore egregiē glorificabit.

Amen amen dico uobis & c.] Dictorum confirmatio est, & ualde euangelica sentētia & noua propositio. Si quis sermonem.] Expone quid sermo Christi. Credere in eū quē pater misit. Quid seruare

Mortem non uidebit.] Virtus & effectus uerbi dei est: Quid mors aeterna.

Nunc cognouimus.] Exclamatio cum collectione ex amphibolo seu ambiguo, unde eum mendacij arguunt, & confirmant quod dixerant ipsum demoniam habere. Ita nihil est aduersus sycophantiæ morsum, nec proficitur cum his, qui ex aduerso data opera argumēta querunt, qui penitus sinendi sunt ut indigni, quibus mysteria Dei prostituamus. Quod autem hic non desinit Christus, facit ut eorum damnatio iusta sit, & non habeant quod in iudicio pro excusatione adducant. Nisi uenissem et locutus fuisset eis, peccatum non haberent.

Abraham mortuus est & c.] Hic suo more cauillantur & refutant Christi uerba aperto argumento ab exēplis, sed ex ambiguo de duplici morte, aliterq; loquuntur quā sentiunt. Christus de morte aeterna

loquitur, ipsi de corporis morte accipiunt. Iudæi in uita & ironica concessione permittunt ipsum esse deū, sed amarè refutant ab exemplo Abrahæ & prophetarum, qui seruauerunt sermonem dei, & utiq; mortui sunt. Ita ueritatē mendacij arguere student, cum tamen uerum est argumentū. Abraham & propheta crediderunt in me futurū Messiam: Ergo seruauerunt sermonem dei et uiuunt. Tu arguis te deū, & sermonem tuum dei sermonem esse, & qui sermo nem tuum seruauerit nō moriturum. Iam Abraham & propheta sermonem dei seruauerunt utiq; mortui sunt, ergo mentiris. Et certè non es maior etate & senior patre nostro Abraham, qui mortuus est & propheta. Est despectus tenuitatis Christi. Ita præsentia, ut ut optima, fastidimus, absentia & ablata prædicamus. Gloriantur de patre Abraham, ut solèt degeneres filij, ad suum ipsorum dedecus.

Quem te ipsum facis?] Quid prædicas de te ipso? Quis es? Amara quæstio est. Certè non est plus quàm Abraham.

Si ego glorifico me ipsum & c.] Extenuatio, & periphrastica insinuatio sui est, qua signat se deum & dei filium esse Messiam. Possset simpliciter respondisse: Ego sum dei filius ille Messias, sed modeste dissimulat, & relinquit hoc negocium deo patri, qui ipsum glorificat ipso opere et miraculis, unde satis innotescit

notescit quis ipse sit. Egregia doctrina modestiæ est. ut humiliter de nobis sentiamus, né ue de nobis magna iactemus. Deus ipse producet nos ad lucem, & gloriosos faciet, modo rectè agamus. Gloria Christi est, se esse Mesiam saluatorem, hoc ubiq; dissimulat, attamen innotescit. Quanto maior es, tanto submissius te gere.

Quem uos dicitis, quia pater uester est &c.] Taxat eos mendacij, quod ita de deo patre gloriantur, & discernit fictam fidem auersa fide. Idem faciunt falsi Christiani.

Ego scio eum &c.] Insultatio, & certa testatio est fidei contra infideles.

Abraham exultauit &c.] Obiter indicat se esse promissum illum Mesiam dei filium, uidit Abraham diem meum spiritu & fide, ex promissione: In semine tuo benedicentur omnes gentes.

Quinquaginta annos &c.] Iudei rursus taxant eum mendacij ab ætate. Nō est humane ætatis, te Abraham, tot annos uita defunctum, in carne uidisse uiuū, quod tu prædicas, qui quinquaginta annos nō dum habes, & Abraham uidisti? sarcastica irrisio est.

Antequam Abraham fieret &c.] Christus rursus ab ætate cōfirmat se scilicet esse infinitum, ergo deum. Tulerunt lapides.] Hic suo more furibundi ad arma profiliunt, & ut blasphemum uolunt la-

pidare. Illa sequuntur ueritatem. Iesus abscondit se.] Nondum uenit hora eius, nec fuit hoc mortis genus quod pateretur. Epilogus repetit superiora. Nihil proficitur cum induratis impijs.

EPISTOLA HEBRAE. IX.

Christus expulsus ex manufacto templo, ingressus est summus et æternus pontifex in templum, & sanctuarium æternum & coeleste.

CHristus assistens pontifex futurorum honorū per amplius & perfectius tabernaculum, non manufactū, id est, nō huius creationis; neq; per sanguinem hircorum aut uitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æternam redemptionem inueniens. Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis uitulæ aspersus, inquinatos sanctificat purificans carnem, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum æternum semetipsum obtulit immaculatum deo, emundat conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendū deo uiuenti. Et ideo noui testamenti mediator est, ut morte intercedente, hi qui uocati sunt ad æternam

nam

nam hæreditatem, accipiant promissionem ad redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priore testamento. Vbi enim testamentum est, necesse est, ut mors intercedat testatoris: testamentum enim in mortuis ratum est, nondum enim ualet, dum uiuit qui testatus est. Vnde nec prius illud sine sanguine dedicatum est.

DOMINICA PALMARVM

Euangelium, Matth. XXI.

ET cum appropinquassent Hierosolymis, & uenissent Bethphagæ ad montem oliueti: tunc Iesus milit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra uos est, & statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea, soluite & adducite mihi, & si quis uobis aliquid dixerit, dicite: Dominus his opus habet, & confestim dimittet eos. Hoc autem factum est, ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens

k 4 super

super asinam & pullum filium subiugalis. Euntes autem discipuli fecerunt sicut precepit illis Iesus. Et adduxerunt, asinam & pullum, & imposuerunt super eos uestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alia autem caedebant ramos de arboribus, & sternebant in uia. Turbae autem quae praecedebant, & quae sequebantur clamabant, dicentes: Hosanna filio David, Benedictus qui uenit in nomine domini, Hosanna in excelsis. Et cum intrasset Hierosolymam, commota est uniuersa ciuitas, dicens. Quis est hic? Populi autem dicebant: Hic est Iesus ille propheta a Nazareth Galilaeae. Et intrauit Iesus in templum dei, & eiciebat omnes uendentes, & ementes in templo, & mensas nummulariorum & cathedras uendentium columbas euertit, & dixit eis: Scriptum est, Domus mea, domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt

cesserunt ad eum cœci & claudí in templo, & sanauit eos. Videntes autē principes sacerdotum, & scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosianna filio Dauid. indignati sunt, & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis, Vtiq̃, Nunquam legistis: Ex ore infantium & lactantium perfecisti laudem. Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibiq̃ mansit.

*E*uangelium est didascalicum, docet Christum uenisse, ita ut propheta prædixerant inter quæ & equitatus est.

Exordium est liberum cum suis locis, aut quid cause quod hoc Euangelium bis ponitur.

Propositio, Christus equitat in Hierusalem. Causa est uaticinium Zachariæ 9. de Messia: Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens super asinam, &c. Hoc in Iesu Nazareno ostensum est: Ergo rex & Messias est. Hæc oportuit fieri Hierosolymæ, quæ est filia Sion. Expone.

Narratio est simplex & historica huius equitatus recitatio. Christus mittit allatum asinam & pulum, abeunt, adducunt, imponunt Christum, uulgaris
k s plebe-

plebecula agnoscit eum ut regem, substernit uestimenta in uiam, cædit ramos de arboribus, ut decoret uiam, præcedentes & subsequentes occinunt nouo regi carmen gratulatoriũ, soli Christo regi congruũ. Osianna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini. Benedictum regnum patris nostri Dauid. Ita dominus promouet sua uaticinia.

Hoc factum est ut impleretur, &c.] Confirmatio est à scripturæ testimonio.

Ecce rex tuus, &c.] Descriptio Messie ab habitu, & animi qualitate.

Ecce.] Ab inopinato, & insolito regio more.

Rex tuus.] Tibi uaticinio prædictus, & expectatus. Venit tibi.] In præsentia, non est quod aliũ expectes. Mansuetus.] Ab animi conditione Zachariæ 9. Iustus saluator & pauper.

Sedens super asinam.] Ab habitu, non est pomposus, fastuosus, superbus & sumptuosus, sed mitis, benignus, mansuetus, & humilis. Est egregia nostri regis descriptio, Et planè Euangelicus rex, omnibus concussis animis.

Et cum intrasset Hierosolymam.] Innotuit omnibus Iudæis ne habeant excusationem ignorantie. Præterea & effectus Euangelij est, ut primum concitet turbam in mundo, festinat in templum. Sumit sibi, & prosequitur regia sua officia. Spiritualis rex est.

est, propterea spiritualem, eumq; falsum & male deprauatum dei cultum, restaurare intendit.

Eijcit uidentes & ementes.] Id eos falso inuenisse, & statuisse, repete ex ueteri testamento, Leuitici. Quod percutit eos, Zelus domus domini facit quod eam speluncā latronū fecerant, & latrocinium suū his rebus exercuerant, sub dei cultus prætextu. Adapta ad nostra Papisica tempora. Quod autem eijcit, signat illum dei cultū iam per ipsum cessare.

Scriptum est: Domus mea, &c.] Confutat eos autoritate scripturæ, de abusu templi & ceremoniarum. Discipuli & pueri clamant Christo in templo: Osianna. Defini quid sit Osianna. Quod ille sit uerè saluator, & filius David Messias. Hoc excæcati Pharisæi ferre non possunt, iubent ut discipulos suos increpet. Respōdet lapides clamaturos si hi tacuerint, adeò non posse opus dei occultari, & oportere Christum Iudæis innotescere, ne habeant excusationem, & si impedirentur homines, lapides clamaturos. Mirum est quod pueri clamant & agnoscunt Christū, seniores non item: omnia ad Iudeorum dignum iudicium. Ita fit nostro iam nouo Euangelico seculo.

Audis quid isti dicunt?] Arrogas tibi hæc? sumis tibi hæc præconia?

Nunquàm legistis? Ex ore infantium, &c.] Re-
darguit eos, et cōfirmat autoritate scripturæ. Hæc de

Messia

Messia dicta sunt et mihi iam exhibentur, Ego Messias sum. Ita promouet dominus sua uaticinia in Christo, impijs interim negligentibus & aspernantibus. Porro conuicti Pharisei, nihil ea die interrogant amplius, quoniam singularem dei uirtutem & maiestatem uidebant in Christo. Ab hinc quotidie docet & sanat Christus in templo, uerus ille doctor & saluator, falsis doctoribus expulsis. Contra autem cessant ab his Pharisei, donec Christum e medio tollant & crucifigant.

Et relictis illis abiit.] Epilogus est. Hæc est huius diei historia, in qua expleta est prophetia Zacharie de Christo. Allegoricè, si uacat & uisum fuerit, poteris obiter & breuiter perstringere. Christus nos redempturus, per uiam oliueti, hoc est gratiæ, uenit, mittit Apostolicos concionatores, allatum ad se asinam & pullum, Iudæos & Gentes. Sedet & equitat in asina, hoc est, ex Iudæis nasci uoluit: nam ut asinus est iugale & ponderiferum animal: ita Iudæi erant sub iugo legis. Antecedentes & subsequentes, significant credentes, ante & post aduentum Christi. Hi Christum suscipiunt, prædicant regem, filium David, quæ est Messie periphrasis. Occinunt Osianna triumphale & gratulatorium carmen nouo regi, quod soli filio David Messie saluatori conuenit. Substernunt uestimenta, corpora sua pro Christo exhibent. Decorant

corant eius uiam frondibus & ramis palmarum, bonis moribus, constanti fide, et honesta uita. Pueri infantes abiectissimi & idiotæ coram mundo homines suscipiunt, agnoscunt, & prædicant Christum. Sapientes carne interim uruntur & æstuant animo, præ nimio dolore, contemnunt & contemnentur. Epilogus breuiter repetit & exhortatur.

EPISTOLA PHILIP. II.

Vt exemplo Christi submittamus nos & humiliter donobis sentiamus, qui cum esset Deus, rex regum & dominus dominantium, humilem tamē, mansuetum & submissum se præbuit in terris, ut habet huius Euangelij prophetia ex Zacharia.

HOc enim sentite inter uos, quod et in Christo Iesu Qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est, ut esset equalis deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus ut homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod deus exaltauit illum & donauit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium,

lestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quod dominus Iesus Christus in gloria est dei patris.

DE SACRAMENTO EVCHARISTIAE.

Habet genera admixta Didascalicum, Demonstratiuum, & Deliberatiuum.

Exordium commodius ducitur à nostra perditione per Adam, et à restauratione nostrae salutis per Christum, pro cuius rei certificatione sunt nobis Sacramenta relicta.

Propositio, de Sacramento corporis et sanguinis Christi. Captatio benevolentiae, attentionis et docilitatis.

Narratio, À definitione essentiali. Quid est Sacramentum? est uerum corpus & sanguis Christi, per uirtutem eius uerbi. Non est impossibile apud deum omne uerbum: Dixit & facta sunt. Deus siquidem per uerbum est omnipotens. Confirma à mundi creatione, mortuis suscitatis, infirmis curatis &c. per solum uerbum.

À causa materiali. Panis & uinum, & uerbum Christi. A causa Formali. Corpus & sanguis Christi. Duae substantiae in uno subiecto. A simili ut corporis & animae unitas est, Sic corporis Christi in pane, & sanguinis in uino est. A causa efficiente. Christus ipse, eius uerbum omnipotens. Vis et efficacia uerbi in omnibus

nibus

nibus creaturis à condito mundo. A causa Finali. Ad edendum & bibendum. Ab effectu. Pro nobis datur in remissionem peccatorũ. Christus promissionem æterno signo annectit, ut qui accedit ad sacramentum per fidem, accipit remissionẽ peccatorũ. Liberatur à peccato & morte, datur gratia & uita æterna. Ab Officio. Vt memores simus mortis Christi, & gratia (unde nomen Eucharistiæ habet) & charitatẽ exerceamus in proximos. A simili. Quemadmodũ dominus agnũ paschalem instituerat ad memoriã redemptionis & transitus ex Aegypto, Sic Christus sese dedit in sui memoriã: nempe nos sua morte liberatos esse ab æterna morte. Et quemadmodum se Christus nobis dat comedendũ. Sic nos totos præbeamus proximis. Et sicut ex multis granis panis cõficitur, & ut ex multis baccis & botris uinũ confluit, Ita nos multi unũ corpus sumus. A partibus. Verbũ & elementum, panis & uinum, corpus & sanguis Christi. Ab Accidentiibus. Fides potest aut adesse aut abesse, citra Sacramenti corruptionẽ. Cæterũ fides dignos, diffidentia indignos facit. Sunt & cætera accidentia, ieiunare, orare, &c. Confirmationes & amplificationes ab honesto, Vtili, Necessario, Iucũdo, facili, antiquo. A Similibus. Ab exemplis seu figurati agni paschalis, Serpente æneo. Ab autoritate & Sententijs scripturæ in euangelijs, 1. Cor. 11. A Circũstantijs. Quis, Quid, Vbi.

Vbi, quibus auxilijs, Cur, Quomodo, Quando.

Ab Antithesi, & Refutationibus errorum, & abusu Sacramenti. Epilogus enumerat & exhortatur.

EPISTOLA I. COR. XI.

De Sacramento Eucharistie.

COnuenientibus ergo uobis in unum iam non est dominicam cœnam manducare. Vnusquisq; enim suã cœnam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? Aut ecclesiam dei contemnitis, et confunditis eos qui non habent? Quid dicã uobis? Laudem uos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino quod et tradidi uobis, quoniam dominus. Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem et gratias agens fregit & dixit: Accipite & manducate. Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur. Hoc facite in mei commemorationem. Similiter & calicem postquã cœnauit, dicens:

Hic

Hic calix nouū testamentū est in meo sanguine. Hoc facite quotiescūq; biberitis in mei commemorationem. Quotiescūq; enim manducabitis panē hunc & calicem biberitis, mortem domini annūciabitis donec uenerit. Itaq; quicūq; manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudiciū sibi manducat & bibit, nō dijudicans corpus domini. Ideò inter uos multi infirmi et imbecilles, & dormiunt multi. Quod si uosmetipsos dijudicaremus, non utiq; dijudicaremur. Dum iudicamur autem à domino, corripimur ut non cum hoc mundo damnemur.

DE PASSIONE CHRISTI.

Locus est Didascalicus de articulo fidei nostræ.

LExordium à tempore, aut unde libet. Cum locis, Beneuolentiæ, attentionis & docilitatis. Breuiter ante Narrationem perstringes. *Quid mors Christi.*

Que causa efficiens. Adæ lapsus, nostra peccata. Misericordia dei, & ueritas. Que causa finalis. Ut restitueremur in gratiam & penitus saluaremur. Qui effectus? Deuincit Satanam, abolet peccatum, extinguit infernum, legem implet, mortem aufert, tribuit iusticiam, facit nos filios dei, & hæredes cœlestis regni. Que officia? Ut sibi pro tãtis beneficijs grati simus, credamus suam mortem pro nobis omnibus satisfacere. Et ut rursus nostra corpora pro ipsius nomine tribuamus. Singula confirma scripturæ locis.

Propositio, Christus passus est secundum scripturas, sub Pontio Pilato Romano, ablato regno Iudeorum. Narratio breuiter persiringit historiam secundum Euangelistas: ea constat cœna, abitione, & captione in horto, traditione Iudæ, fuga discipulorum, negatione Petri, falsa accusatione coram Anna, Caiapha, Pilato, Herode, & rursus Pilato, Suspensione Iudæ, flagellatione, coronatione, & damnatione ad crucem, Crucifixione, septem uerbis Iesu in cruce, signis mortem Christi consecutis, & sepultura.

Confirmatio à scripturæ & prophetarũ testimonijs & uaticinijs, Psal. 21. Esa. 53. Zachar. 11.

Ab exemplis seu figuris ueteris Testamenti, ab Isaac, Ioseph, Agno paschali, submerso Pharaone & liberatis filijs Israëli. Ab æneo serpente, David cum Goliath, Samson cum leone, Gedeon cum Madianitis, Ionas in Cete.

Vsus

Vsus seu fructus crucis & mortis Christi, est ut credamus hæc propter nos esse facta, ut redimeremur & restitueremur in integrum. Cōsolemurq; nos in nostra cruce per exemplum crucis Christi. 1. Pet. 2. & 4. ad Roman. 6.

Quoniam Christus quotidie in suis patitur, ergo ijdem adhuc restant persecutores, & infirmi discipuli. Facile poteris elicere qui referant Christiū, Petrum, discipulos, Iudam, Caipham Pilatum, Herodē, Phariseos, & principes populi, uulgus, Nicodemum & Ioseph, &c.

Epilogus enumerat superiora hortatur ad gratiarum actionem, imitationem, & timorem domini, postquam uidemus deum patrem tam acerbè offensus esse peccato, quod etiam proprio filio non pepercit, uiridi illi ligno.

TRACTATUS PAS-

SIONIS DOMINI NOSTRI IE-

su Christi, iuxta ordinem historiæ, secun-

dum quatuor Euangelistas. In

genere Iudiciali.

Exordiū passionis Christi cœpit à resurrectione Lazari, unde exarsit Phariseorum & Scribarum inuidia aduersus Christum, tantam copiam uulgi post se trahentem,

INSTABAT dies festus azy-
morum, qui dicitur pascha.
Et dixit Iesus discipulis su-
is: Scitis quod post biduum
pascha fit, & filius hominis
traditur, ut crucifigatur.

Tunc congregati sunt principes Sa-
cerdotum & Scribæ & Seniores popu-
li in atrium principis Sacerdotum, qui
dicebatur Caiphas, & concilium inie-
runt, ut Iesum per dolū apprehensum
occiderent. Timebant enim plebem,
Dicebant autem: Non in die festo, ne
tumultus fiat in populo.

*Concilium inierunt. &c.] Tantum absuit ut sus-
ciperent desideratissimum illum Messiam.*

*Vt occiderent.] Erat scopus & causa finalis, at
hoc, honesta specie: nā sectarius uidebatur esse Chri-
stus, aduersus Scribis & Phariseis, ueris (ut habeban-
tur) doctoribus.*

*Non in die festo &c.] Cautio est. Maturemus
consilium ante pascha, priusquam ociosa multitudo
conueniat, quæ ab ipso penitus pendet, ne tumultus
fiat, & sæuiat in nos populus. Honestas species est, sed
arguit eos dolo, & iniusta causa occidisse. Interim
Christo*

Christo coena apparatus in Bethania à Simone. Mulier unguento profundens Christum, refert suam fidem, quam Christus postea declarat.

Et cum esset Bethaniae in domo Simonis leprosi, accumbente eo, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti nardi pisticae praeciosae, & comminuto alabastro effudit illi in caput. Videntes autem quidam discipuli indignati sunt, dicentes: Ad quid perditio haec unguenti? Nam poterat hoc vendi pluris quam trecentis denarijs ac dari pauperibus. Et fremuerunt aduersus illam. Eo autem cognito, Iesus ait illis: Sinite illam, quid molesti estis mulieri? bonum opus operata est erga me. Semper enim pauperes habetis uobiscum, & quodcumque uolueritis, potestis illis benefacere, me uero non semper habebitis. Quod potuit haec fecit, praue nit ut ungeret corpus meum ad sepulturam. Amen dico uobis, ubicumque praedicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, hoc quoque, quod haec fecit,

l 3 nar-

narrabitur in memoriam ipsius.

Ad quid perditio hæc?] Ab inutili & prodigalitate. Nam poterat hoc uendi.] Correctio ab utili & frugaliore. Hic Iudas sub pietatis specie, suæ studet auaritiæ, quod cum non succedit indignabundus, furit, & meditatur aliunde quæstum facere cum damno Christi.

Semper enim pauperes habebitis &c.] Diluit à sua persona, & tempore, non potestis mihi hoc modicum commodi fauere? Si uultis liberales esse in pauperes, non deerit occasio.

Præuenit ut ungeret corpus meum ad sepulturam.] Exprimit fidem mulieris. Prædicabitur hoc in uniuerso mundo, Hoc malè urit Iudam, propterea rapitur à Satana, abit, & se ultro offert Iudæis de tradendo Christo.

Intrauit autem Satanias in Iudam cui cognomen erat Ischariotes, qui erat è numero duodecim, abiitq; & locutus est cum principibus sacerdotum & magistratibus, dicens: Quid uultis mihi dare, & ego uobis tradam illum? Quo audito, gauisi sunt, & polliciti sunt ei, se duros triginta argenteos, & ille spondit, Et ex eo tempore quærebat,
quo-

quomodo oportune illum tradet illis sine turba.

Quid uultis mihi dare &c.] Quasi proprium mancipium, & putridam mercem uenalem exponit Christum, ac si esset in eius potestate. Meditabundos & secum disputabundos Iudeos, de captione hic reddit certiores & tranquilliores.

Et ego uobis tradam illum?] A facili est, a me sibi non cauebit, qui sum eius discipulus. Apparatur Christo agnus paschalis, celebris illa desideratissima, & ultima coena. Agnus referebat Christum, ergo hoc tempore erat immolandus Christus.

Cæterum primo die azymorum in quo necesse erat immolari pascha, accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi uis paremus tibi ad edendum pascha? Et misit Petrum ac Ioannem, dicens: Ecce introentibus uobis in ciuitatem occurret homo quidam hydriam aquae portans, sequimini eum in domum in quam intrat, & dicetis patrifamilias ædiu. Dicit tibi magister: Tempus meum prope est, ubi est diuersorium ubi pascha cum discipulis meis edam? Et ipse ostendet uobis coenaculum magnum, stratum & paratum, & ibi parate

nobis. Euntes autem, inuenerunt sicut dixerat illis, et parauerunt pascha.

Itaque ante diem festum paschæ, sciebat Iesus quod uenisset hora ipsius, ut transiret ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, usque in finem dilexit eos. Et cum uespera iam esset, uenit & accubuit cum duodecim Apostolis, & ait illis: Desiderio desiderauí hoc pascha comedere uobiscum antequam patiar. Dico enim uobis, Posthac non edam ultra ex eo donec compleatur in regno dei. Et accepto poculo, gratias egit ac dixit: Accipite hoc & diuidite inter uos. Dico enim uobis, quod posthac non bibam de hoc fructu uitis, donec regnum dei ueniat cum illud bibero uobiscum nouum, in regno patris mei.

Desiderio desiderauí &c.] Ex nimio affectu nostræ redemptionis.

Vescentibus autem eis, Dominus Iesus in ea nocte qua traditus est, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit,

git, deditq; discipulis & ait: Accipite, comedite, hoc est, corpus meum quod pro uobis datur, Hoc facite in mei recordationem Similiter et calicem postquam cœnauit, accepit, & gratiis actis, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hoc poculum nouum testamētum est in meo sanguine, qui pro uobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei commemorationem. Et biberunt ex eo omnes.

Veteri Testamento expleto, Nouū instituit. Agno paschali absumpto, sese dat comedendum & bibendum uerum suum corpus et sanguinem, sub pane & uino in remissionem peccatorum.

Et cū esset cœna facta, cū diabolus iā immisisset in cor Iudæ Simonis Ischariotis, ut proderet eū, sciens Iesus quod omnia dedisset sibi pater in manus, & quod à deo exisset, & ad deum iret: surgit à cœna & ponit uestimenta, & cum accepisset linteū, præcinxit se. Deinde misit aquam in peluim, & cœpit lauare

l s pedes

pedes discipulorum suorum, & extergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrū, & dicit ei Petrus: Domine tu mihi lauas pedes: Respondit Iesus dixit ei: Quod ego facio tu nescis nunc, scies aut postea. Dicit ei Petrus: Non lauabis meos pedes in æternum. Respondit ei Iesus, Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes, sed & manus & caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non opus habet nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus, Et uos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quisnam esset qui proderet se. Propterea dixit: non estis mundi omnes.

Ponit uestimenta, &c.] Ut nos uestiret. Item. lauat nostras sordes. Lauare pedes, est mundare adfectus.

Non lauabis meos pedes &c.] Extenuatio Petri, non temeritas aut præfracta mens est. Non habent partem regni dei, nisi fuerint loti à Christo. Mundi sumus per fidem, sed subinde purgandi sunt adfectus.

Post.

Postquam ergo lauisset pedes eorū,
 receptisq; uestibus suis accubisset, ite-
 rū dixit eis: Scitis quid fecerim uobis?
 Vos uocatis me magistrū ac dominū,
 & benedicitis, sum etenim. Si ergo ego
 laui pedes uestros, dominus & magi-
 ster, uos quoq; debetis inuicem alijs alio-
 rum lauare pedes. Exemplū enim præ-
 bui uobis, ut quemadmodū ego feci uo-
 bis, ita & uos faciatis. Amen amen dico
 uobis, nō est seruus maior domino suo,
 neq; legatus maior est eo qui legauit ip-
 sum. Si hæc nouistis, beati estis si fecerit-
 is ea. Non de omnibus uobis loquor,
 ego scio quos elegerim. Sed ut adim-
 pleatur scriptura. Qui edit mecum pa-
 nem, sustulit aduersum me calcaneum
 suum. Nunc dico uobis priusquam fiat,
 ut cum factū fuerit credatis quod ego
 sum. Amen amē dico uobis, qui recipit
 quemcunq; misero, me recipit: qui au-
 tem me recipit, recipit eū qui me misit.

*Postquam ergo lauisset &c.] Christus, postquā
 nos lauit, recepit uestimenta sua, posita mortalitate
 induit immortalitatem.*

Scitis

Scitis quid fecerim uobis &c.] Indicat, quid ea lotione significatum uelit.

Si ergo ego &c. Dominus et magister uester &c.] Exemplum à maiore.

Cum hæc dixisset Iesus turbatus est spiritu, & accumbentibus, edentibusq; illis, testatus est, dicens: Amen amen dico uobis, quod unus ex uobis me proditurus est qui edit mecū. Mœsti ergo uehementer redditi, aspiciebant se inuicem discipuli hæsitantes de quo diceret. Et cœperunt querere inter se, quisnam esset ex ipsis, qui hoc facturus esset, ac singulatim ei dicunt: Nunquid ego sum domine? At ille respondens ait: Unus ex duodecim qui intingit mecum manum in catinum, me proditurus est. Filius quidem hominis uadit sicut scriptum est de illo. Væ autem homini illi, per quem filius hominis proditur, bonum erat ei, si natus nō fuisset homo ille. Respondens autē Iudas qui tradidit eum dixit: Nunquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti. Erat autem
unus

unus ex discipulis Iesu recumbens in sinu ipsius: nimirum is quem diligebat Iesus, innuit ergo huic Simon Petrus, ut sciscitaretur quis esset, de quo loqueretur. Itaque cū recubuisse ille super pectus Iesu, dicit ei: Domine quis est? Respondet Iesus, ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cū intinxisset panem dedit Iudæ Simonis Ischariotæ. Et post offulam ingressus est in eum Satanas. Dicit ergo Iesus: Quod facis fac citius. Hoc autem nemo intelligebat discumbentium ad quid dixisset ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus: eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret. Cum ergo accepisset ille offulam, exiuit continuo. Erat autem nox.

Vnus ex vobis &c.] Id est, unus ex vobis deditis meis discipulis, non ex Pharisæis aliquis.

Tradet me.] Emphaticum pathos est.

Ac singulatim ei dicunt: Nunquid] Diffidebant sibiipsis, & uoluerunt reddi certiores de seipsis, ut mutarent

mutarent propositum. Oportet quidem filium hominis tradi, idq; per homines, sed propterea non sunt excusati, quod dei opus urgent & perficiunt. Dominus creauit ipsum ad diem malum.

Bonum erat ei &c.] Satis admonet Iudam, ne habeat erroris excusationem. Hinc elici potest, quo cōsilio Iudas Christum secutus sit: nempe ut bene ueretur secundum carnem in ocio. Iam cum non uidet succedere, deficit ad Phariseos.

Cui ego intinctum panem porrexero.] A signis. Dedit bucellam Iudæ: ergo Iudas traditor est.

Quod facis fac citius.] Postquam non uis resipiscere satis admonitus, nec mutare propositum, tantum matura factum, sum paratus.

Erat autem nox.] Relatione temporis & Iudæ. Quare discipuli non prohibuerunt Iudam? Euangelistæ excusant ignorantiam.

*Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum uideretur esse maior. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eos benefici uocantur. Vos autem non sic, sed qui maior est in uobis, fiat sicut minor, & qui princeps est, sicut qui ministrat. Nam uter maior est, qui
accum/*

accumbit, an qui ministrat? At ego in in medio uestrū sum, ut qui ministrat. Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono uobis sicut disposuit mihi pater meus regnū, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatís super thronos, iudicātes XII, tribus Israēl.

Contentionem discipulorū de ambitione et precellentia, familiariter corrigit Christus, à dissimili, & suo exemplo probat. Traditore discesso, familiariter loquitur Christus cum discipulis, de suis ipsorumque rebus.

Vos permansistis mecum.] Propterea & glorię regni mecum participes eritis. Rom. 8. Si compatiemur, & conregnabimus.

Ait autem Iesus: Nunc glorificatus est filius hominis, & Deus glorificatus est per eum. Si Deus glorificatus est per eum, & Deus glorificabit eum per se, & continuo glorificabit eum. Filio-
li, adhuc paulisper uobiscum sum, queretis me, sicut dixi Iudæis, quò ego uado uos non potestis uenire: ita & uobis

bis dico nunc. Præceptum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexit uos, ut & uos diligatis inuicem: in hoc cognoscent omnes quod mei discipuli sitis, si charitatem habueritis inter uos mutuam. Dicit ei Simon Petrus: Domine quò uadis? Respondit ei Iesus. Quò ego uado nō potes me nūc sequi, sequeris autem postea. Dicit ei Petrus: quare non possum te sequi nunc? animam meam pro te ponam. Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Simon Simon, ecce Satanas expetiuit uos ut cribraret sicut triticum, sed ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. At ille dixit ei: Domine tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire. At ille dixit: Amen amen dico tibi Petre, nō canet hodie gallus, priusquā ter abneges te nosse me. Et dixit eis: Quando misi uos sine sacco & pera & calciamentis, num quid defuit uobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis:

eis: Sed nunc qui habet sacculum tollat
 similiter & peram; & qui nō habet, uen-
 dat tunicam suam & emat gladium. Di-
 co enim uobis, quod adhuc hoc quod
 scriptum est oportet perfici in me. Et
 cum iniquis deputatus est: etenim ea
 quæ sunt de me, finem habent. At illi
 dixerunt: Domine, ecce duo gladij hic.
 At ille dixit eis: Satis est

Nunc glorificatus.] Iam properat & maturat
 mea glorificatio per crucem. Iudas iam propositum
 suum urget.

Quo ego uado &c.] Obiter assignat suã passio-
 nem. *Sequeris autem postea.]* Significans Petro
 crucem olim ferendam. *Petrus inquit, sequar, te non
 deseram. Animam meam.]* Est carnalis præsum-
 ptio, & tamen beneuolus adfectus Petri.

Animam tuam.] Diluit, eleuat Christus Petri
 præsumptionem, repetitis uerbis per Erotema. Non
 cantabit gallus ter, quin ter me negaueris, tantum
 abest, ut animam pro me ponas, aut moriaris.

Ecce Satan as expetiuit.] Non tantum nocet fi-
 delibus, nisi admittatur.

Domine &c.] Perstat sua præsumptione Petrus.
Amarum quippè est se fore incōstantem desertorem,

Et adeò negatorem. Sunt uerba Petri nimij ardoris erga Christum.

Non canet hodie gallus.] Diluit, refutat & repetit superiora Christus, indicans inconstantiam carnis in cruce, etiamsi ualde præsumat. Hic locus docet nos timorem Domini & orationem.

Quando misi uos &c.] Hactenus nihil defuit uobis, nihil fuit periculi & belli, iam qui habet duas tunicas, uendat unam & emat gladium, iam necesse est bellare. Princeps mundi cum suis satellitibus adorietur nos. Domine, ecce duo gladij hic.] Syncera promptitudo est, aliter intelligunt, atq; Christus putat. Iam sequitur longa & familiaris illa cõcio Christi, qua consolatur & præmunit suorum animos de cruce, & gloria. Dat præceptum suum nouum, & subinde diligenter repetit de mutua dilectione &c. Ioan. 14. 15. 16. 17.

Et ait discipulis suis : Ne turbetur cor uestrum. Creditis in deum & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Quod si secus esset, dixissem uobis, uado paraturus uobis locum. Et si abiero ad parandum uobis locum, iterum ueniam & assumam uos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis &c.

Et

ET cū hymnū cecinissent, egressus, Iesus ibat, ut solitus erat, trans torrentem Cedron in montem oliuarum. Secuti sunt autem illum & discipuli. Tunc dicit illis: Omnes uos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorē & dispergentur oues gregis. Postquā autem surrexero, præcedam uos in Galileam. Respondens autem Petrus ait illi: Et si omnes scandalū passi fuerint in te, ego tamē nunquam scandalum patiar. Ait illi Iesus: Amen dico tibi quod hodie in nocte hac, priusquā bis gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehementius dicebat: Imò si me oportuit cōmorri tibi, non te abnegabo. Similiter autem & omnes discipuli dicebant.

Et cum hymnū.] Hymno dicto, seu gratijs actis, abiit cum discipulis, de more, trans torrentem Cedron, in montem oliuarum, ubi erat hortus.

Omnes uos scandalum.] Verum præmonet eos offensionis & defectus, idq; confirmat autoritate uaticinij Zacha. 13. scilicet, sic esse ex consilio patris.

Et si omnes scandalum.] Admittit offensionem fore in alijs, in se non item, est sibi confidentior. Non patitur Petrus Christum uera prædicere, adeoq; de se dictum esse ideò temerè præsumit, & cadit.

Tunc uenit Iesus cum illis in uillam quæ dicitur Gethsemani, ubi erat hortus in quem introiuit ipse, & discipuli eius. Nouerat autem & Iudas proditor eius, locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Tunc Iesus ait illis: Sedete hic, donec uadam & orem illic. Et assumpto secum Petro & Iacobo & Ioanne duobus filij Zebedæi, cœpit expauescere, dolere & grauius angui. Et dicit illis: Tristis est anima mea usq; ad mortem. Manete hic et uigilate mecum, orantes ne intretis in tentationem. Et progressus pusillum ab eis fermè ad iactum lapidis, positiscq; genibus, procidit in faciem suam prostratus in terram, & orauit, ut si possibilis esset, transiret à se hora, dicens: Abba pater mi, omniaabilia sunt tibi, si possibile est, transeat à me calix iste, uerun-

ueruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos & reperit eos dormientes, & dicit Petro: Simon dormis? Adeo non potuistis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate ut ne intretis in tentatione. Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma. Rursum altera uice abiit & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire a me nisi bibam illum, fiat uoluntas tua. Et reuersus inuenit illos iterum dormientes. Erant enim oculi eorum grauati, neque sciebant quid responderent. Et relictis illis, iterum abiit, & orauit tertio eundem sermonem, dicens: Pater, si uis transfer calicem hunc a me, ueruntamen non mea uoluntas, tua fiat &c.

Ibi erat hortus &c.] Abiit in hortum Christus, ut inde salus exordiretur, unde transgressio & damnatio coepit. Non abstrudit se Christus, cum scit suam horam uenisse, sed in coenae cognitum, frequentemque locum abiit.

Tristis est anima &c.] Pathetica exclamatio est angustiatae animae, non possum esse tristior etiam in morte. Contra eos qui leui de causa & aduersitate

mortem expetunt: aut cum benè illis est, & à morte sunt procul, mortem se non reformidare iactant.

Vsq; ad mortem.] Hic primū cœpit mortis horror uersari ob oculos: propterea abit & orat.

Abba pater mi.] Captatio beneuolentiæ est.

Si possibile est.] Oratio conditionalis est.

Veruntamen &c.] Correctio est sui, Nolo ut meæ orationis causa mutes propositū. Ego meas partes ago, in angustia mea ad te clamo. Id secundo & tertio facit, non desistit ab oratione, significans rem esse sibi seriam. Nihil tamen responsi, & consolationis consequitur, neq; exauditur. Apud patrem nihil spei reliquum est de hac re. Redit ad discipulos, ut ab his demum aliquid solatij cōsequatur, dormiunt, nihil uidet præsidij, & consolationis à Deo, & hominibus desolatus est, hoc est, extremæ angustiae, & tentationis. Hinc erumpit sanguineus sudor, quod signat extremū horrorem. Quoniam suscepit toties mundi delicta, seriam dei iram sentit, & æternam maledictionem, unde dominus faciem suam planè auertit, uidetq; inimicorum ingentem copiam aduentare.

Simon dormis?] Vbi iam est egregia illa tua præstantia? Vel. Iudas non uides? Ab exemplo contrario. Iudas uigilat ut perdat me, tu dormis, qui me defenderes.

Vigilate & orate &c.] Ea est piorum sacra anchora

hora, in summis angustijs, Quasi dicat: Ego iam satis experior quid sit tentatio.

Spiritus quidem promptus est. Caro autem mortem & iudicium dei abhorret.

Apparuit autem illi angelus de cœlo confortans eum. Et correptus sudore prolixius orabat. Et erat sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentes in terram. Et cum surrexisset à deprecatione, uenissetq; ad discipulos suos, reperit eos dormientes præ mœstitudine. Et ait illis: Dormite posthac & requiescite, quid dormitis? sufficit. Ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite, eamus: ecce appropinquauit qui me tradit, orate autem ne intretis in tentationem.

Apparuit autem illi angelus.] Non sinit deus tentari suos supra quàm ferre possunt. Pater interim tamen uidetur aduersus & inflexus. Angelus confortat eum, ergo inferior factus est angelis.

Dormite posthac.] Ironica permissio est, quasi ab importuno. Dormite scilicet, cum maximè uigilandum est.

Surgite eamus.] Scilicet illis obuiam. Non conijcit se in periculum, sed cū uidet non posse aliter fieri ultroneum se offert.

Et continuo adhuc eo loquente, ecce Iudas unus è duodecim, accepta cohorte & ministris à pontificibus ac pharisæis & senioribus et scribis, antecedens turbam multam, uenit illuc cum lateranis ac facibus, cum gladijs & fustibus. Dederat autem hic proditor cōmune signum illis, dicens: Quemcunq; osculatus fuero is est, comprehendite illum, & abducite cautè. Iesus itaq; sciens omnia quæ uentura erant super se, processit ac dixit eis: Quē quæritis? Responderunt ei Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem & Iudas qui prodebat eum cum ipsis, Vt ergo dixit eis: ego sum, abierunt retrorsum, & cæciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit Iesus, Dixi uobis quod ego sim. Si ergo me quæritis finite hos abire,

re,

re, ut impleretur sermo quem dixerat:
Ex ijs quos dedisti mihi non perdidit
quenquam. Et appropinquauit Iesu Iu-
das, ut oscularetur eum, Cōfestimq̄ ac-
cedens, dixit: Rabbi aue ac deosculatus
eum. Dixitq̄ illi Iesus: Amice, ad quid
ades Iuda osculo filiū hominis prodis?
Tunc accesserunt & manus suas inie-
cerunt in Iesum, & comprehenderunt
eum. Videntes autē ij qui circa ipsum
erant, quod futurum erat, dixerunt ei:
Domine, percutiemus ne gladio? Simō
ergo Petrus cum haberet gladium, edu-
xit eum, & percussit summi sacerdotis
seruum, & abscidit auriculam eius de-
xteram. Erat autem nomen seruo Mal-
chus. Respondens autem Iesus, ait: Si-
nite hucusq̄. Et ait Petro: Immitte gla-
dium tuum in uaginam. Omnes enim
qui acceperint gladiū, gladio peribunt.
An putas quod non possum nunc roga-
re patrē meum, & exhibebit mihi plus-
quā duodecim legiones angelorum?
An non bibam calicem quē dedit mihi

pater? Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri. Et cum tetigisset auriculam serui sanauit eum. In illa autē hora dixit Iesus ad eos qui uenerant ad se, principes sacerdotū & magistratus templi & seniores: Tanquā ad latronem existis cum gladijs & fustibus ad comprehendendum me, quotidie apud uos sedebam docens in templo, & non extendistis in me manus. Sed hæc est hora illa uestra & potestas tenebrarum, ut impleantur scripturæ. Hoc autē totū factum est ut cōplerentur scripturæ prophetarū. Tunc discipuli omnes relicto eo fugierunt. Et unusquispiam adolescentulus sequebatur illum, amictus sindone super nudū et cōprehendūt illū adolescentuli. Ille uerò relicta sindone nudus effugit ab illis.

Quem queritis?] Voluit palam ipsorum negocium audire. Ego sum.] Non negat se.

Et ceciderunt.] Ad nomen Christi impij ruunt, pij resurgunt. Nam positus est in ruinam & resurrectionē multorū. Atq; hoc factō satis admonet eos, ne temerē

temerè quid faciant: Nam uerbo tantā copiam prostertere, non est humanarum uirium, sed diuinæ potentiae. Sinite hos abire.] Me solum oportet pati, ego mihi soli sumpsi hoc negocium, et ne quis pereat quos mihi commendauit pater.

Amice.] Adhuc admonet eum, ne quid temerè faciat, & imprudens ruat.

Iuda.] Iudas tradit Christum osculo. Est factum sceleratissimi & illiberatissimi hominis, quasi dicat: Quid peius facere posses.

Oculo filium?] Hæc pungunt conscientiam. Sic hodie omnes impij sub bono prætextu uideri uolunt deo optime uelle: interim tamen tradunt, persequuntur, & extinguere nituntur dei uerbum, eiusq; professores. Simon ergo.] Petrus temerè gladium sumit, Christus, corripit: scilicet se, eiusq; uerbum non defendendum esse gladio & ui.

Omnes enim.] Scilicet absq; magistratus iussu, gladio pereunt. Confirmat sententiam, Deus te non constituit uindictorem meum. Ipse uindictabit & ultor existet, Deut. 18.

An putas.] Confirmat ita deum uelle. Nam si uoluerit, non permittet, certè defendere me etiam duodecim legionibus angelorum. Vis ne tu impletionem scripturæ impedire? Vis ne tu calicem meum & salutem hominum prohibere? Ab inhonesto, inutili & temeritate. Et

Et cum tetigisset auriculam &c.] Pro maleficio beneficium reddit.

Tanquam ad latronem.] Ab indecoro & non necessario. Nō esset opus ita uos armis instructos nec capere quasi latronem, qui præsens quotidie adfuit inermis, docens in templo. Taxat eos dolo, & non iusta causa rem agere.

Sed hæc est hora illa uestra.] Permissio & correctio sui. Hactenus non fuit uobis liberum & concessum, iam hora uestra est, iam permissum est, exerce te iam uim, explete iam uestram libidinem.

Potestas tenebrarum.] Est crassa illa ignorantia & excecatio Iudæorum de Iesu Christo. De qua Esaiæ 6. Excæca cor populi huius &c. & iam uim exercet in Iudæis cōtra Christū. Significat nihil posse mali pijs contingere ante horam quam concessit pater. Huc respicit illud Ioannis 8. cum uolebat ipsum lapidare, & euauit, quia non uenit eius hora: iam autem uenit: Est ergo hora seu tempus, nocendi pijs.

Tunc discipuli.] Ea est constantia carnis in cruce. Huc spectat illud Zacha. 13. Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis.

Cohors igitur & tribunus ac ministri Iudæorum comprehensum Iesum ligauerunt, & abduxerunt eum ad Annam primum, Erat enim socer Caiphe qui

qui erat pontifex anni illius. Erat autē
Caiphas is qui consiliū dederat Iudæis,
quod expediret unum hominem mori
pro populo. Et duxerunt eum ad Cai-
pham pontificem, id est, principem sa-
cerdotum, ubi scribæ & seniores conue-
nerant. Sequebatur autem Iesum emi-
nus Simon Petrus, & alius discipulus
usq; ad atrium pontificis. Discipulus au-
tem ille erat notus pontifici, et introiit
cum Iesu in atrium pontificis. Petrus
autem stabat ad ostium foris. Exiit ergo
discipulus ille alter, qui erat notus pon-
tifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Pe-
trū. Ancilla ergo ostiaria ad lumen Pe-
trum intuita, defixis in illū oculi, dixit:
Et tu cum Iesu Galilæo eras. Num &
tu ex discipulis es hominis istius? At
ille abnegauit coram omnibus, dicens:
Mulier, non sum, non noui illum, neq;
scio quod dicas. Stabant autem serui &
ministri qui prunas cōgesserant in me-
dio aulæ, quia frigus erat, & calefacie-
bant se. Erat autem cum eis & Petrus
stans

stans & calefaciens se. Et exiuit foras in uestibulum & gallus cecinit. Abduxerunt eum ad Hannam.

Nam ab ingressu erat proximus & senior. Hic Petrus primum de Iesu interrogatus, negat.

Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis suis & doctrina ipsius. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga & in templo quo omnes, Iudei conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quod locutus sim ipsis. Ecce hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorū dedit alapam Iesu, dicens: Siccine respondes pontifici? Respondit ei Iesus: Si malè locutus sum testare de malo, sin bene cur me cedis? Miserat eum Annas uinctum ad Caipham pontificem. Stabat aut Simon Petrus in uestibulo & calefaciebat se. Et pusillum post primam negationem, uidit eum altera ancilla, & rursus cœpit dicere

cere ijs qui astabant ibi, Et hic erat cum Iesu Nazareno. Dicunt ergo ei: Num et tu ex discipulis eius es? Et alius dixit, & tu de illis es. Et iterum negavit cum iure iurando, dicens: Homo, non sum, sed neq; noui hominem. Et post pusillum, interuallo interiecto ferè unius horæ, alius quidam affirmabat cum ijs qui astabant, dicens: Verè & tu ex illis es. Nam & Galilæus es, & loquela tua te manifestum facit. Dicit ei unus ex seruis pontificis, cognotus eius cuius abscidit Petrus auriculam, Nonne ego te uidi in horto cum illo? Tunc cœpit execrari ac deierare. Non noui hominem istum, de quo dicitis. Et cōtinuo adhuc illo loquente, gallus iterum cecinit. Et conuersus dominus intuitus est Petrū. Et recordatus est Petrus uerbi domini Iesu, quod dixerat ei, priusquam gallus cecinerit bis ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amarè.

*Christus interrogatur de discipulis & doctrina: nã
Annas sibi arrogat iudiciũ & autoritatem doctrine*

ab officio. Christus de discipulis desertoribus, cū bene loqui non posset, nec malè locutus est, tacuit potius. Magis placet tamē ipsum ironice interrogasse: ubi est iam ingens illa copia discipulorum tuorum, quam pone traxisti? Nam nouus es doctor, quid doces? quæ ista est tua egregia doctrina, postquam ita cursitat populus? Nos sumus designati scripturæ doctores, quis te designauit? unde tu tibi hoc munus arrogas? Videtur hæc sanè satis iusta interrogatio. De doctrina respondet & cæditur in faciẽ.

Interroga eos.] Nolo esse prece meæ doctrinæ. Si bona est, auditores mei bene de ea loquentur. Scitè respōdet, & remouet à se, & penitus præcidit. Annæ latius interrogandi occasionem.

Sic respondes Pontifici?] Videtur crimen læsæ maiestatis, ita constanter & nõ supplicatoriè, & reuerenter respondere, præsertim Pontifici, tam excellenti personæ & uiro.

Quid me cædis?] Christus ad illatam iniuriam non tacet, sed defendit se: ne putet aduersarius iure fecisse. Innocentiam licet assignare, & suam causam defendere, referire, non licet. Non est hic locus aduersus illi: Qui te percusserit in maxillam unam, obuer te illi & alteram. Christus non tantum maxillam, sed totum corpus male tractandū dedit. Annas, quoniam nihil aduersus Christum potuit, misit ad Caipham, ut
qui

qui erat eius anni pontifex, ubi erat totum concilia-
bulum ueteratorum. Hic Petrus secundo et tertio de
Iesu interrogatus, negat, pernegat cum execratione
& iuramento, ubi uidere poteris carnis imbecillita-
tem, & inconstantiam in tentatione et cruce, etiamsi
egregie præsumas.

Continuo gallus cantauit.] Non fallunt uerba
Christi, hinc commune fit Petrus & recordatur uer-
bum Iesu esse uerum. Interim dum Petrus tam cōstan-
ter & impudenter negat, respicit eū Christus, quod
quidem est signū gratiæ & admonitionis. Galli can-
tus & respectus Christi, uox legis & Euangelij, ad-
monent nos nostri delicti & pœnitentiæ. Multi imi-
tantur Petrum negatione.

Fleuit amare.] Ergo pœnituit, & gratiam ade-
ptus est. Petrus pro exemplo & consolatione est om-
nibus grauius lapsis: non tamen ex animo præfracto,
sed ex imbecillitate carnis & horrore crucis. Hor-
rendum est, Christum eiusq; uerbum negare ad ex-
tremum usq; etiam iureiurando. Non tamen reijcit
eos dominus, modo pœniteant. Non pœnitemus nisi
cantet gallus, & respiciat nos Christus.

Principes autem Sacerdotum & Se-
niores, & totum consilium quærebant
falsum testimonium contra Iesum, ut
morti eum traderent, & non inuenie-
bant,

bant, etiam cum multi falsi testes accessissent: non enim erant satis idonea testimonia. Nouissimè autem uenerunt duo falsi testes, & testimonium falsum ferebant aduersus illum, dicentes: Nos audiuimus eum dicentem: Ego possum diruere & diruam templum hoc Dei, quod est manibus factum, et tribus diebus aliud sine manibus factum extruam. Et ne sic quidem satis idonea erant testimonia illorum. Et surgens summus sacerdos in medium, interrogabat Iesum, dicens: Nihil respondes? Cur isti aduersum te dicunt testimonia? Iesus autem tacebat, neque quicquam respondebat. Rursus princeps sacerdotum interrogauit & dicit illi: Tu es ille Christus filius benedicti? Adiuuro te per deum uiuum, ut dicas nobis an tu sis Christus filius dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti, ego sum. Verumtamen dico uobis. A modo uidebitis filium hominis sedentem a dextris uirtutis, & uenientem in nubibus caeli. Tunc princeps sacerdotum

tum discidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit, quid insuper egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam eius, quid uobis uidetur? Illi uerò omnes condemnauerunt eum, dicentes: Reus est mortis. Tunc uiri qui tenebāt Iesum, illudentes ei, expuerūt in faciem eius, & colaphis eum cæciderunt. Alij uerò cum obtexissent faciem illius, palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Vaticinare nobis Christe, quis est ille qui te percussit? Et alia multa conuiciantes, dicebant in eum.

Querebant falsum testimonium.] Ergo iure occidere non poterant. Quæsitus nihil respondet ad insignia mendacia.

Adiuro te.] Non hoc fecit ut fieret de Christo certior, sed ut extorqueret tandem responsum & raperet occasionem accusandi. Christus adiuratus, testatur ueritatem se esse Messiam filium dei, etiam si scit eos non fore emendatiores, uiderint ipsi.

Blasphemauit.] Arrogat sibi dei honorē, appellat se Messiam, filiū dei, ergo reus est mortis. Hinc à satellitibus, uelo ligatis oculis, conspuitur, cæditur in faciem. Omnia tamen ex patris consilio, & uaticiniij prophetarū. Prophetiza.] Amarus Sarcasmus est.

Mane autem factō, conuenerunt omnes principes sacerdotū & scribæ, senioresq; populi ac totum cōsiliū aduersus Iesum, ut eum morti traderent. Et duxerunt eum in conciliū suum, dicentes: Num tu es ille Christus? Dic nobis. Et ait illis: Si uobis dixero non creditis, quod si etiam interrogauero, non respondebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc tempore erit filius hominis sedens à dextris uirtutis dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius Dei? Qui ait: Vos dicitis me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audiuimus ex ore eius. Et surgēs uniuersa multitudo eorum, uinctum abduxit Iesum à Caipha in prætorium, tradiditq; Pontio Pilato præsidi.

Mane inito consilio à principibus sacerdotum, & senioribus populi, Christus iterum interrogatur, an sit ipse Messias: quoniam iam uulgo rumor ex rebus gestis increbrescebat. Aut potius aduocatis senioribus populi, ut audirent ipsi, & testarentur eius blasphemiam

blasphemiam, & dignum morte iudicarent, tanto maiore illis cum iudicio.

Si es Messias.] Familiariter, & dolose tamen interrogant.

Si dixero non creditis &c. Si interrogauero uos ex scripturis de Messia, & cōuicero uos, non respondetis, nihil proficitur uobiscum, præfracti estis, nihil nisi mortem meam captatis. Interrogatus tamen, rem ipsam dicam, ne habeatis ignorantie excusationem. Ab his uidebitis filium.] Periphrasi, se esse Messiam declarat. Filium hominis appellat se, ab extenuatione, scilicet quem uos iam uilem hominem aestimatis, sedebit olim in nubibus seuerus iudex. Ab his consuluissent scripturas, si saperent & rē non existimassent uilem. Sed scandalizati tenuitate personæ & fortunæ, excæcati sunt, & expectatum illum Messiam turpiter reijciunt. Horrendum exemplum cæcitatæ rationis.

Quid egemus testibus? audiuimus ipsi.] Furibundo & præcipitato animo, ut blasphemum condemnant, & mortis reum iudicant: propterea ad Pilatum, ut qui extremam mortis sententiam diceret ducunt. Interim Iudas uidet rem desperatam, suspendit se, ergo desperat & damnatur. Summum peccatum est diffidentia & desperatio misericordiæ dei. Legem sentit, Euangelium non assequitur.

Tunc uidentis Iudas, qui eum tradiderat quod damnatus esset, poenitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, et senioribus, dicens: Peccaui tradens sanguinem innoxium. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu uidebis: Et proiectis argenteis in templo, recessit, & abiens laqueo se suspendit. Suspensus autem crepuit medius, & effusa sunt omnia uiscera eius. Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in carbonam, quia precium sanguinis est. Consilio autem inuito, emerunt ex illis argenteis mercede iniquitatis, agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Et innotuit omnibus habitantibus Hierosolymæ, ita ut appelleretur ager ille, lingua illis uernacula Akeldama, hoc est, ager sanguinis usque in hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, præcium æstimati, quem

quem æstimatū emerunt à filijs Israēl,
& dederunt eos in agrum figuli, sicut
constituit mihi dominus.

Retulit pecuniam.] Projicit ad pedes sacerdotum, pœnitens facti, inquit: Peccaui, tradens sanguinem iustum. Testimonium perhibet innocētiæ Christi. Malè pœnitet, iam toties & tam familiariter dissuasus, & admonitus.

Quid ad nos.] Translatiō criminis est, & securitas de iudicio dei. Tu accepta pecunia tradidisti, ergo uideris. Vt confitetur, ita absoluitur. Omnia faciunt ad desperationem.

Non decet mittere in carbonam.] Quia pre cū sanguinis est. Hypocrisis est impiorum.

Agrum figuli emunt.] Vt impleretur scriptura Zachariæ i. cap. Ita dominus sua cōsilia agit, etiam per malos, ipsisq; ignorantibus.

Mane igitur, adducto Iesu ad præsidem, ipsi non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, sed ut ederent pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem adfertis aduersus hominem hunc? Responderunt & dixerunt ei: Si non esset hic nocens, haud quaquam tibi tradidisse-

didissemus eū. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos, & secundum legem uestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam. Vt sermo Iesu impleretur quem dixit, significans qua morte esset moriturus.

Mane igitur adducto &c.] Christus conuictus falsis testibus ut blasphemus adducitur ad Pilatum, ut sententiam mortis diceret. Pilatus Romanus & gentilis, ius dicit in regno Iudaico, ergo à Iudæis translatum est, iuxta prophetiam Iacob, quæ eos satis admonisset temporis Messia. Iudæi non intrant domum Pilati, ne contaminentur ad esum paschæ, Culicæ colant, & Camelum deglutiunt. Peccatum æstimant, gentilis domum ingredi: occidere autem innocentem Christum, peccatum non æstimant, imò obsequium deo, Leui. 24. blasphemum ne patiaris uiuere. Pilatus egreditur, querit accusationis causam, & rationem delicti, ut inde posset ius dicere. Est decorum iudicis. Nisi hic esset malefactor &c.] Ironice diluunt à collectione, quasi dicerent: quid opus est de causa interrogare facile colligere possis, cum hunc adducimus, necesse est reum esse, aliàs haud dubiè adduceremus nos integri, sancti, & sine dolo uiri.

Accipite

Accipite eum uos &c.] Scitis eum maleficum, & contra legem uestram peccasse, nec uultis dicere causam secundum quam possem iudicare, Ergo iudicate eum uos, secundum legem uestram. Ego non legis uestræ, sed Cæsaris iudicia ago, non scio legum uestrarum rationem, non sum lege uestra doctus. Remouet à se.

Nobis non licet.] Dilutio. Iudicium nostrum ablatum est, Cæsar sibi uindicat, tu Cæsaris locum sustines, ergo iudica & interfice, & ut scias causas. Ecce accusamus eum. Seditiosus est, commouit uulgus à Galilea usq; huc. Aduersus est magistratui, prohibet dare censum Cæsari, nominat se filium dei, blasphemus est, nominat se regē Iudeorū opponit se Cæsari.

Hic status est causæ Iudicialis, & tamen mentitur omnia: nam non commouit uulgus, sed docuit & sanauit. Iussit dare Cæsari, etc. fugiebat, cum uolebant ipsum regem facere. Sed filium dei esse non mentitus est, opera ipsa testabantur, et multa alia argumenta.

Cœperunt autē illum accusare summi sacerdotes, & seniores de multis, dicentes: Hunc deprehendimus euertentem gentem, ac uetantem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christū regem esse. Introiuit ergo iterum in prætorium

Pilatus, & uocans Iesum interrogauit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Iesus stans ante eum: Tu dicis. A temetipso hoc tu dicis, an alij dixerunt tibi de me? Respondit Pilatus. Nū ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi, quid fecisti? Respondit Iesus: Regnum meum non est ex hoc mūdo. Si ex hoc mundo esset regnū meum, ministri mei utiq; decertarent, ne traderer Iudæis: Nunc autem regnū meū non est hinc. Dixit itaq; ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quod rex sim ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum ut testimonium feram ueritati. Omnis qui est ex ueritate audit uocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et cum hoc dixisset, iterum prodijt ad Iudæos, & dicit eis: Ego nihil inuenio noxæ in hoc homine. Et cum accusaretur à principibus sacerdotum, et senioribus, nihil respōdit. Pilatus autem rursus interrogauit illum, dicēs: Non respon-

respondes quicquam? Ecce quàm multa dicunt aduersum te testimonia, non audis? Et non respondit ei ad ullũ uerbum, ita ut miraretur præses uehementer. At illi inualescebant, dicentes: Cõmouit populum, docēs per uniuersam Iudæam, exorsus à Galilæa usq; ad hũc locum. Pilatus autem audita mentione Galilææ, interrogauit: num homo Galilæus esset. Et ut cognouit quod ad Herodis ditionem pertineret, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosclymis erat per id tempus.

Introiuuit ergo.] Pilatus autem pro iudicis decoro, & alteram partẽ audit, quid ad hæc diceret Christus, an ita se res haberet: nam sunt satis uehementes et capitales accusationes. Præ cæteris interrogationem urget, an regem se arroget, quæ Cæsaris res est. Christus ad interrogationem respondet, diluit, remouetq; suspicionem de affectato regno, ita tamen, ne planè neget se regem esse. Si de teipso dicis, non opus est me fateri: Si ex alijs audisti, illos quære unde sciunt. Hypothesis est.

Num ego Iudæus sum?] Diluit à persona, scilicet ex se non scire, sed ex alijs, qui eum ita accusant.

Ad

Ad hæc respondet Christus, se quidem regem esse, sed non terrenum: propterea quæ uidentur competere in læsam Cæsaris maiestatem diluit, ne quid ea parte timeat. Ergo rex es tu? Collatio, cum non planè negat se regem esse. Cum autem audit nihil esse periculi ab hoc, de Cæsaris regno, facile desistit latius interrogare.

Ego in hoc natus sum, &c.] Causa quare confiteatur se regem esse, quia ueritati natus est. Quæ est ergo illa ueritas, ad quam natus es, ut testeris? Hic Pilatus optimam mouet occasionem discendi, quid Christus sit, & ad quid uenerit: sed non expectat responsum, ac studio dimittendi Christi, exit, postquã audit nihil esse periculi de regno Cæsaris. Vel quod tantopere tumultuabat populus foris.

Ego nihil noxæ.] Desistite à cœpto, falso accusastis. Testimonium est innocentia Christi, & encomium iudicis, non ad gratiam iudicantis.

Et cum accusaretur &c.] Christus uehementer à Iudæis accusatus, nihil respondet: quoniam nihil proficit, etiam si diligenter causam suã defenset: nam prius rem suam declarauit, non tamen sunt emendatiores facti.

Commouit populum, &c. à Galilæa usq; huc.] Accusatio seditionis.

À uoce Galilææ capit Pilatus occasionem remouenda

uenda à se Christum : aut quia erat in Herodis iudicio, quod ante uiolauit Pilatus, nunc uult resarcire.

Herodes autem uiso Iesu, gauisus est ualde. Tenebatur enim multo iam tempore cupiditate uidendi illum, eo quòd audiret multa de eo, & sperabat se signum aliquod uisurum ab eo fieri. Interrogabat autem eū multis sermonibus: At ipse nihil ei respondebat. Stabant autem principes sacerdotum & scribæ acriter accusantes eum. Spreuit autem illum Herodes cum exercitibus suis. Cuncq̃ illuisset, indutum ueste splendida, remisit ad Pilatū. Et facti sunt amici inter se Pilatus & Herodes in eodem die: nam antea similtates inter eos intercesserant.

Herodes autem uiso Iesu &c.] Herodes non gaudet Christo, ut doctore, sed ut præstigiatore. Propterea ad suas interrogationes nihil respondet, ne spargat margaritas ante porcos. Herodes induit ipsum alba ueste ad derisionem, quod se nõ dignatus est responso. Christus est pacificus inter Herodē et Pilatū, sed est inter eos pax, quæ est inter sceleratos latrones
Pilatus

Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotū ac magistratibus & plebe, dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem quasi auertentem populum, & ecce ego coram uobis interrogans, nullum crimen inuenio in homine isto, ex his de quibus accusatis eum, sed ne Herodes quidem. Nam remisi uos ad illum, & ecce nihil dignū morte actum est ei. Emendatū ergo illum dimittam.

Pilatus conuocatis &c.] Palam testatur Christi nocentiam: Tandem tamen ut expleret eorum libidinem, uoluit flagellatum dimittere, hoc fecit studio dimittendi Christū. Adhæc à tempore commodam captat dimittendi occasionem, quod solebant in Pascha ex more, non lege, uinctū dimittere, in memoriam liberationis ex Aegypto. Duos proponit, Iesum et Barrabam, ex scelere celeberrimū & morte dignissimū.

In Festo autē necesse habebat & consueuerat præses turbæ dimittere unum uinctum quemcunq; postulassent. Habebat autē tunc uinctum insignem: nempe latronem, qui dicebatur Barrabas, qui cum seditionis autoribus cōiectus fuerat

fuerat in carcerem, qui per seditionem
quandam in ciuitate factam homicidiū
patrauerat. Et cum acclamasset turba,
cœpit flagitare ut faceret quemadmo-
dum semper faceret ipsis. Itaq; congre-
gatis illis respondit Pilatus. Consuetu-
do est uobis, ut unū dimittam uobis in
pascha. Vtrū ergo uultis dimittam uo-
bis, Barrabam, an Iesum regem illum
Iudæorum, qui dicitur Christus? Scie-
bat enim, quod propter inuidiam tra-
didissent illum summi sacerdotes. Se-
dente autem illo pro tribunali, misit ad
eum uxor eius, dicens: Nihil tibi cum
iusto illo, multa enim passa sum hodie
in somnis propter eum. Principes au-
tem sacerdotum & seniores, concitaue-
runt turbas persuadentes ut sibi potius
dimitti peterent Barrabam, Iesum ue-
rò perderent. Respondens autem præ-
ses ait illis: Vtrum uultis uobis è duo-
bus dimittam. Et exclamauit simul u-
niuersa turba, dicens: Tolle hunc, & di-
mitte nobis Barrabam. Iterum autem
Pilatus

Pilatus locutus est ad eos, uolens dimittere Iesum & ait: Quid igitur uultis faciam Iesu, quem dicitis regem Iudæorum? At illi rursus clamauerunt omnes: Crucifige crucifige eum. Illum autē tertio dixit ad illos: Quid enim malī fecit? Nullum crimen capitale comperio in eo. Castigatum ergo dimittam illum. At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur. Et instabant uocibus magnis, postulantes ut crucifigeretur. Et inualecebant uoces eorum ac summorum sacerdotum.

Sciebant Iesum.] Ergo inexcusabilis est Pilatus. Sedentem autem illo & c.] Præter hæc etiam uxor Pilati palam prohibet, ne quid agat mali cum iusto illo: Nam multa passa sum & c. Causa à collectione. Est & hoc apertum testimonium innocentie Christi. Satan paulatim sentit Iesum filium dei, propterea uoluit nostram salutem impedire, metuitq; sibi uim ab eo inferendam, & spolia sua auferenda.

Principes autem sacerdotum & c.] Principes persuaserunt populo, ut peterent Barrabam, iniustum pro iusto. Data opera studebant ipsum auferre à medio. Pilatus rursus contendit summo studio pro salute

salute Christi. Crucifige, crucifige, præter ius & æquum, ut tollatur è medio, ea est mundi indoles erga Dei uerbum.

Quid enim malè fecit?] Oportet iudicem non temerè iudicare. Pilatus clamore uictus, permittit Iesum flagellari & coronari, ut tandè expleret Iudeorum animum, sed nihil proficit: ita erant planè præfracti Iudei, & in eius mortem iurati. Flagellatur, coronatur, conspuitur, colaphis ceditur, & illuditur amaris sarcasmis, omnia in cõtumeliam, quod se regem appellabat: Vtiq; tamen rex est. Mali sua etiam malicia opus dei perficiunt: nam dominus creauit impium propter se, etiam ad diem malũ. Christũ ita tractari, erat in cõsilio patris & uaticinijs prophetarũ.

Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum & flagellauit. Milites autem abduxerunt eum intro in atrium, quod est prætorium, & conuocans ad eum totam cohortem, exutumq; induunt purpura siue chlamide cœccina, et plectētes coronã de spinis imponunt capiti eius, dantq; arundinem in dexteram eius, & genu flexo ante eum, illudentes ei cœperunt salutare, dicentes: Aue rex Iudæorum, & dabant ei alapas, Et cũ expuissent

puissent in eum, acceperunt harundinem & percutiebant caput eius, & positis genibus adorabant illum. Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco eum uobis foras, ut cognoscatis quod nullam causam in eo inuenio. Exiuit ergo Iesus foras, gestans spineam coronam & purpureum pallium, et dicit eis: Ecce homo. Cum ergo uidissent eum pontifices & ministri clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus: Accipite eum uos & crucifigite. Ego enim non inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudaei: Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori, quia filium dei se fecit. Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem magis timuit. Et ingressus est iterum in pretorium, et dicit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis quod potestatem habeam crucifigendi te, & potestatem habeam absoluendi te. Respondit

dit Iesus: Non haberes potestatem aduersus me ullam, nisi tibi datum esset è supernis: propterea qui me tradidit tibi maius peccatum habet. Ex eo quærebat Pilatus absoluere eū: Iudæi autem clamabant, dicentes: Si hunc absolueris, non es amicus Cæsaris. Quisquis se regem facit, contradicit Cæsari.

Ecce adduco eum uobis &c.] Flagellatum produxit Pilatus Iesum, putabat iam omnino libidinem Iudeorum expletam esse, & fore ut innocens Christus dimitteretur.

Ecce homo.] *δίκτυκός* per extenuationem seu pathopœiam: quasi diceret, non habet ferè hominis speciem, tam malè tractatus est. Iam nisi ferrei & lapidei estis, puto animo uestro satisfactum esse. Aequè instant, & perstant ut crucifigatur.

Accipite eum uos.] Permissio est, & testimonium innocentie. Iracunde dictū uidetur, postquàm omnitentata re, non poterat eorum pertinaciam flectere.

Nos legem habemus.] Lex erat, blasphemos lapidare, sed uolebat crucifigere, ut eius nomen, gloria, res gesta, & totus deniq; Christus, penitus extingueretur. Causam satis probabilem addunt.

Quia filiū dei.] Hinc sibi timet Pilatus, putat

gentiliter, ne quis gentilis deus: ut Apollo, Iupiter, Mercurius &c. lateret sub humana specie, attamen hic plus est quàm timet. Propterea seorsum interrogat unde sit, cœlitus ne?

Iesus autem.] Quoniam huius nihil competit in Cæsaream maiestatem.

An nescis.] À personæ circumstantia & potestate. pro sui contemptu accipit. Iniquè dictum à iusto iudice, sed facit ut fieret de sua interrogatione certior, ne quid forte in deos designaret.

Non haberes potestatem.] Refutat, Optimè dictum: à Christo, quod nos consoletur in quibusuis iniurijs propter dei uerbum illatis, scilicet, nihil fieri nobis, nisi deo patre admittente: siquidem etiam capilli numerati sunt. Item, Omnis potestas à deo est.

Maius peccatum habet.] Tu cum scis me esse innocentem, utiq; malè tractas & damnas, peccatum habes. Sed qui me tibi tradiderunt, grauius peccant, quia sciunt scripturas. Ab his studuit dimittere Christum. Si hunc absolueris.] Comminatio est. Referretur hoc ad Cæsarem te non esse fidum eius ministrum, non tueri eius maiestatem, & sic perdes eius gratiam. Confirmat athiologia: Quoniam qui se regem facit, aduersatur Cæsari, omnem occludunt uiam dimittendi.

Pilatus autem cū audisset hunc sermonem,

monem, produxit foras Iesum, seditq̄
 pro tribunali in loco qui dicitur Litho-
 strotos, hebraicè autē Gabbatha. Erat
 autem parasceue paschæ, hora ferme
 sexta. Et dicit Iudæis: Ecce rex uester.
 Illi autem clamabant: Tolle, tolle, cru-
 cifige eū. Dicit eis Pilatus: Regem ue-
 strum crucifigam? Responderunt pon-
 tifices: Non habemus regem nisi Cæ-
 sarem. Tunc ergo Pilatus uidens quod
 nihil proficeret, sed magis tumultus fie-
 ret, uolens turbæ facere satis, adiudica-
 uit, ut fieret quod illi postulabant. Et
 ecce accepta aqua abluit manus coram
 populo, dicens: Innocens ego sum à san-
 guine huius iusti, uos uideritis. Et re-
 spōdēs uniuersus populus dixit: Sāguis
 eius super nos, & super filios nostros.

*Pilatus cum audisset &c.] Pilatus timuit homi-
 nis gratiam perdere, plus quàm dei: Ita hodie multi
 referunt Pilatum. Iam uictus Pilatus, & oclusus un-
 diq̄, conscendit tribunal, ut mortis sententiam dicat
 de Christo, horam circiter sextam, À tempore.*

Ecce rex uester.] Adhuc commune facit Iudeos

incepti, quasi diceret: Satis pro peccato poenas dedit: ecce expleui uestrum animum, quod se regem nominauit. Tolle, tolle, crucifige.] Grauis est nobis etiam ad uidendum.

Regem uestrum crucifigam?] Ab indecoro.

Regem non habemus.] Planè negant. Cesset à nobis sanctus Israël. Cōfitentur ipsi regnum esse ablatum, ergo Mesſiæ tempus adest quod eos satis admonuisset, ex suo ipsorum ore iudicabuntur. Volebant potius nullum, quàm talem regem habere, non agnoscinus hunc regem inermem, mendicum & circumforaneum. Quem nos, expectamus regem, restituet omnia in integrum, ut erant sub Dauidis & Salomonis regno, Esa. Super solium Dauid sedebit ut confirmet illud.

In publico lauat manus Pilatus, dat conspicuum & apertum testimonium innocentie Christi: non tamen propterea expurgatus. Non est uis inferenda homini innoxio, etiamsi quiduis cogeret. Quicquid huius facio, cogitis me, & urget Cæsaris gratia, uolo ab his esse expurgatus, uos uideritis.

Sanguis eius super nos.] Nihil tibi erit periculi, ne time, perge modo, nos tot homines respondebimus & soluemus pro ipso uno homine. Ita erant pertinaciter excæcati, indurati, & deuoti in Christi mortem.

Dimisit

Dimisit autem illis Barrabam, qui propter seditionem, & homicidium cōiectus fuerat in carcerem, quem poposcerauerant. Iesum autem flagellatum & illulum tradidit arbitrio illorum ut crucifigeretur.

Pilatus iam tutior factus, Barrabam hominem seditiosum, sceleratum, homicidam, & nefarium dimittit: Christum autem innoxium, præter ius ad crucem, ignominiosissimam mortem damnat.

Accipientes autem Iesum milites, exuerunt eum purpura, & induerunt eum uestibus proprijs, & abduxerunt eum baiulantem suam crucem, ut crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt quendam prætereuntem, hominem Cyrenæum nomine Simonem, uenientem ex agro, patrem Alexandri, & Rufi. Hunc apprehendentes coegerunt, ut tolleret crucem eius. Et imposuerunt illi crucem ut portaret post Iesum. Sequebatur autem illi multa turba populi ac mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Cōuersus autem

ad illas Iesus dixit: Filiaë Hierusalem, nolite flere super me, sed super uobis ipsis flete, & super filijs uestris Quoniã ecce uenient dies in quibus dicent: Beata steriles, & uentres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus: cadite super nos, & collibus, operite nos, quia si in humido ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur aut̃ & alij duo cū eo facinorosi, ut interficerent̃.

Induerunt eum uestibus.] Vt ab omnibus nosceretur. Baiulabat crucem suam.] Alij non item, hic est uerus ille Isaac. Præterea omnes horrebant à contactu eius crucis. Porrò cum uident ipsum nimis exhaustum, nec sufficere uires ad portandum, Simon nem Cirenaicum, seruili officio adegerunt Christo ferre crucem. Causa non adigit ad desperationem dominus, nec finit suos tētari supra quàm ferre possunt.

Sequebatur.] Christus corrigit, ut super se ipsas fleant, siquidem mors sua non est merito desflenda, quoniam necessaria & salutifera. Sed futurum est, ut grauissimas daturi sint pœnas huius maleficij: Nam dominus mortem suam non patitur inultam. Præannunciat horrendam deuastationem Hierusalem, & omnium

nium contemnentium dei uerbum. Præterea & horrorem in iudicio extremo, quod tam miserrimè promissum regem adficiunt, què merito passis ulnis exciperent. Item declarat seuerum dei iudiciũ et iram.

Quia si in humido ligno &c.] À maiore. Si ita dominus me innoxium, uiride lignũ, crudeliter permittit tractari, Quid fiet de infidelibus, ligno arido? 1. Petri 4. Si iustus uix saluabitur, Impius ubi parebit? Si non pepercit unigenito filio, quanto minus parcat impijs? Incutit nobis tumorem domini.

Et ducunt eum in locum, qui dicitur hebraicè Golgata, quod est, si interpreteris, Caluariæ locus. Et ibi dederunt ei acetum siue myrrhatum uinum cũ felle mixtum bibere. Et cum gustasset, noluit bibere. Et crucifixerunt eũ in Golgatha, & cum eo duos latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris eius, medium autem Iesum; Et impleta est scriptura quæ dicit: Et cum iniquis deputatus est. Erat autem hora tertia dum crucifixerunt eum. Iesus autẽ dicebat: Pater remitte illis, nesciunt enim quid faciunt.

Et ducunt eum, &c.] Vbi uentum est ad locum crucis, malè tractatum & lassum potant aceto felle

mixto, et addunt dolori dolorē, cōdunt dolorē amaritudine. Psal. Super quē percussisti addiderunt. Item Potauerunt me aceto, Dederunt in escam meam fel.

Iesus in medio latronum pendet, quasi insignis maleficus & antesignanus, iuxta illud Esaię quinquagesimo tertio. Cum iniquis reputatus est.

Pater remitte illis.] Si scissent, haudquaquam regē glorię crucifixissent. Orate pro persecutibus uos.

Scriptit autem & titulum Pilatus, id est, inscriptionem causę illius, & posuerunt super crucem ad caput Iesu. Erat autem scriptum: Iesus Nazarenus rex Iudęorum. Hunc ergo titulum multi Iudęorum legerunt, quia propē ciuitatem erat locus ubi crucifixus est Iesus. Et erat scriptū literis hebraicis, & gręcis, & latinis. Dicebāt ergo Pilato pontifices Iudęorum: Nolite scribere, Rex Iudęorum, sed quod ille dixerit: Rex sum Iudęorum. Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi.

Iesus Nazarenus, Rex Iudęorum.] Epigraphe, & status causę. Hic titulus Christi uerus est, non tam ex industria Pilati, quàm domini consilio scriptus, & manet ut ut refragantur Iudęi.

Milites

Milites ergo cum crucifixissent Iesum, acceperunt uestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem & tunicam. Erat autem hæc tunica inconsutilis, à summo cõtexta per totũ. Dixerunt ergo inter se: Ne scindamus eam, sed fortiamur de illa cuius sit, ut scriptura impleretur quæ scripta est per prophetã, dicẽs: Partiti sunt sibi uestimenta mea, & super uestẽ meã miserunt sortẽ. Sedentes autẽ seruabant eum ibi. Et milites quidem hæc fecerunt.

Partiti sunt sibi uestimenta mea.] Ergo plures quàm unam tunicam habuit. Hæc ad testimonium scripturarum facta sunt, Psal. 22.

Stabant autem iuxta crucem Iesu, mater eius, & soror matris eius Maria uxor Cleophæ, & Maria Magdalene. Cum uidisset ergo Iesus matrem ac discipulum astantem quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo: ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

Mulier

Mulier.] In dei negocijs Christus matrem mulierem appellat, ut quæ ea parte non differt à cæteris hominibus, aliàs non esset boni filij tantos luctus facere parenti: quoniã stultus filius contristat matrē.

Ecce filius tuus.] Magis de Ioanne quàm de se dicta uidentur: Nam mox correlationem subnectit ad Ioannem.

Ecce mater tua.] Hunc loco meo pro filio habe. Ipse uicissim mea uice tui curā aget. Est pietatis exemplum erga parentes.

Et stabat populus spectans. Qui autem præteribant, conuicia iaciebant in eum, mouentes capita sua, & dicentes: Væ qui demoliris templū, & in tribus diebus extruis: Serua te metipsum. Si filius dei es, descende de cruce. Similiter & summi sacerdotes illudentes inter sese, cum scribis & senioribus & populo, dicebant: Alios seruauit, se ipsum seruare non potest. Si hic est ille Christus, rex Israël ille dei electus, seruet se ipsum, descendatq; nūc de cruce, ut uideamus & credamus ei. Cōfidit in deo, liberet eum nunc, si uult eum. Dixit enim: Filius dei sum. Id ipsum autem & latrones

latrones, qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant conuiciantes ei. Illudabant autem ei, & milites accedentes, & acetū offerentes ei atq; dicentes: Si tu es rex ille Iudæorum, saluum te fac. Vnus autem de his qui pendebant facinorosorum, conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es Christus, serua & nos. Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Ne tu quidem times deum quod in eadem damnatione es? Et nos quidem iuste, nam digna factis recipimus: hic uerò nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum: Domine memento mei cum ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Erat autem ferè hora sexta.

Væ qui demoliris templum dei.] Si filius dei es. Si es Messias rex Israël &c.

Confidit in deum &c.] Hic amarissima scommata, & sarcasmos deuorat in summa cruce Christus, quod est omnium molestissimum & crudelissimum, dolorem dolori addere: nisi hic aliquis est confirmatus fide, & uerbo dei, rectissime ad desperationem adigitur.

adigitur. Insuper æque blasphemant latrones, in eadē dem cruce constituti, quid est unquā amarius? Sed alter de blasphemia pœnitet & Messiam agnoscit, hoc fidei opus & indicium est.

Amen dico tibi.] Pœnitentia prompta promptū habet Euangeliū, & promissionem. Tropus loquendi est, quasi diceret: Hodie mecum restitueris in eam gratiam, unde per Adæ lapsum eiectus es.

Cum uerò facta esset hora sexta, ab ea tenebrę factę sunt super uniuersam terram usq; ad horā nonā, & obscuratus est sol. Et circa horā nonā clamauit Iesus uoce magna, dicens: Eli. eli lamma zabatani? quod est, si quis interprete- tur. Deus meus, Deus meus, cur deseruisti me? Quidam autem illic stantiū cum audissent, dicebant: Ecce Heliam uocat iste. Sciens autem Iesus quod omnia iam cōsummata essent, ut cōsummaretur scriptura, dicit: Sitio. Vas igitur erat positum aceto plenum, & continuo accurrens unus ex eis, cum acceptam spongiam impleisset aceto & hyssopo, imposuit harundini, obtulitq; ori eius

eius ut biberet, & cum cæteris dicebat: Sinite, uideamus an ueniat Helias ad deponendum eum. Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Et iterum clamauit uoce magna, dicens: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et cum hæc dixisset, inclinato capite tradidit spiritum.

Cum uerò, &c.] Creaturæ creatorem agnoscunt & compatiuntur, & arguunt insigne aliquid fieri in mundo, ut de Dionysio Atheniensi referunt, cum eæ tenebræ sunt præter naturam. Tribus horis & amplius Christus uiuus pendet in cruce. Circiter horam nonam clamat:

Eli, eli.] Deus meus, Deus meus, quare ita dereliquisti me? Est summæ miseriæ, tentationis & angustie uox, quando etiam dominus uidetur nos dereliquisse, et esse aduersus. Miserrimum pathos.

Eliam uocat iste.] Aut illusionis, aut à procul non satis intellecta uox est.

Sitio.] Voluit omnia de se scripta expleri, etiam illud Psalm. 22. Potauerunt me aceto. In cruce aceto potare, est dolorem dolori addere, & ad illatam iniuriam scommatibus aliquem exercere. Etiam naturale est, sanguine exhaustum, sitire. Et rectissimè sitiuit nostram salutem.

Con

Consummatum est.] In me, quod de Messia uaticinatum est, ne quis porro dubitet de me. Iam negocium meum exequutus sum.

Pater in manus tuas.] Est plusquam humanum plena uoce emittere spiritum, cum sit planè exhaustus tormentis. Omnia committit domino, etiam spiritum & satis tuto. Hic infra cœlum & terram pendet æneus ille serpens, hic extra uineam eiectus occiditur uerus ille hæres. Hic pendet in cruce maledictus pro maledictis: Iam uerus ille agnus fert peccata mundi: Hic deus pater delictum illum filium, in quo sibi singulariter benè complacuit, ne semel quidem respicit, suscipit aut defendit. Inter homines autem ad extremum usq; anxiatur. Ita omni præsidio & Dei & hominum planè destitutus, inter cœlum & terram pendet & moritur.

Et ecce uelum templi scissum est medium in duas partes, à summo usq; ad imum, & terra mota est, & petra scissæ sunt & monumenta aperta, & multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt, & egressi è monumentis post resurrectionem eius, uenerunt in sanctam ciuitatem et apparuerunt multis.

Et ecce uelum.] Hactenus deus pater nullum argumentum

gumentum de filio dedit, planè destituit, & reliquit ad mortem usq;. Nunc tandem emortuum suscipit, & declarat per signa mortem consecuta, se nimis quàm acerbè offensum esse Iudæis, pro unigenito filio, tam horrendè tractato.

Centurio autē qui astabat ex aduerso illi, & qui cum eo erant custodientes Iesum, uidentes quod sic emisso clamore expirasset, uisq; terræ motu, & his quæ facta fuerant, timuerunt ualde & glorificauerunt deum, dicentes: Verè hic homo iustus erat & filius dei. Et omnes turbæ eorum qui simul accesserant ad spectaculum istud, & uiderant quæ contingebant, percutientes pectora sua reuertebantur.

Verè filius dei erat iste.] Colligunt à signis, & dant testimonium innocentie Christi.

Percutientes pectora.] Multi qui antea Crucifige clamauerunt, pœnitebant, & gratiam affecuti sunt cum Apostolis in die Penthecostes.

Stabant ibi omnes noti eius procul, & mulieres quæ securæ erant eum à Galilæa, hæc uidentes. Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi parui

& Iose mater, & Salome mater filiorū
 Zebedæi, quæ etiam, cum esset in Gali
 læa, secuti fuerant illum, & ministraue-
 rant ei, aliæq; complures quæ simul à
 Galilæa ascenderant cum eo Hieroso-
 lymam. Amici eius stabant à longe.
Ita fit in ferenda cruce.

Iudæi ergo, quoniam parasceue erat
 ut non remanerent in cruce corpora,
 sabbato (erat magnus dies ille sabbati)
 rogauerunt Pilatum, ut frangerentur
 eorum crura & tollerentur. Venerunt
 ergo milites, & primi quidem fregerunt
 crura, & alterius, qui crucifixus est
 cum eo. Ad Iesum autem cum uenissent,
 ut uiderunt eum iam mortuū, non
 fregerunt eius crura, sed unus militum
 lancea latus eius fodit, & continuo
 exiuit sanguis & aqua. Et qui uidit,
 testimonium perhibuit, & uerum est
 testimonium eius. Et ille scit quod uera
 dicit, ut et uos credatis. Facta sunt
 enim hæc, ut scriptura impleretur: Os
 non comminuetis ex eo. Et rursus alia
 scriptu-

Scriptura dicit: Videbunt in quem pupugerunt.

Christus cæteriꝫ latrones deponuntur de cruce iuxta illud Deut. 21. Non permanebit cadauer in cruce, sed eadem die sepelietur. Franguntur crura uiuis latronibus, ut tanto citius morerentur. Christo non item quoniam iam mortuus erat, & secundum illud Exod. 12. Os non comminuetis ex eo: Ergo agnus paschalis competit in Christum. Sed perforatur lancea latus eius, ut expleatur illud Zachariæ 12. Videbunt in quem transfixerunt. Hoc fecerunt ne forte quid uitæ in ipso deliteret, ne uiuus deponeretur, & reuiuisceret. Omnia tamen facta sunt ex cõsilio dei. iam expleta est Iudæorum libido.

Post hæc autem cum uespera facta esset, quoniam erat parasceue quæ præcedit sabbatum, uenit Ioseph Arimatæ thienſis, oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, uir diues, senator & bonus & iustus, qui non consenserat consilio & facto eorum. Erat enim & ipse expectans regnũ dei. Nam & discipulus erat Iesu, sed occultus propter metum Iudæorum. Hic sumpta audacia ingressus est ad Pilatum, & petijt ab eo

ut tolleret corpus Iesu. Pilatus autē admiratus est si iam mortuus esset. Et accersito ad se Centurione interrogauit illum, an iamdudum mortuus fuisset. Et re cognita ex Centurione, donauit corpus Iesu ipsi Ioseph, iubens reddi illud. Et Ioseph, mercatus est sindonem. Venit autem & Nicodemus, qui uenerat primum ad Iesum nocte, ferens mixturam myrrhæ & aloës, ad libras ferme centum. Acceperunt ergo corpus Iesu depositum, & inuoluerunt illud in sindone munda, obuinxeruntque lintheis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Erat autem in eo loco ubi crucifixus est, hortus, & in horto, monumentum Ioseph nouum, quod is exciderat in petra, in quo nondum quisquā positus erat. Ibi ergo quia parasceue erat Iudæorū & sabbatum illucescebat, quod in propinquo esset monumentū, posuerunt Iesum. Et aduoluto saxo ingenti ad ostium monumenti abierunt. Erat autem ibi Maria Magdalene &

Maria

Maria Iose sedentes contra sepulchrū
 & spectantes ubi poneretur, & cū mu-
 lieribus cum quibus uenerant cū Iesu
 de Galilæa, uiderunt monumētum, &
 quemadmodū positū erat corpus eius.
 Reuersæ uerò mulieres parauerunt a-
 romata & unguenta, ac sabbato quidē
 quieuerunt secundum præceptum.

Post hæc autem.] Ioseph ab Arimathia tacitus &
 timidus discipulus Christi, propter metum Iudeo-
 rum. Iam palam & aperta fronte profitetur Chri-
 stum, & accedit Pilatum, petit corpus Iesu, ut ad se-
 peliendum de cruce deponeret. Miratur Pilatus tam
 cito esse mortuum, fit certior per præfectum & tra-
 dit. Nicodemus itē qui præ metu nocte uenit ad Chri-
 stum, iam conspicuē & plena luce, damnatum Chri-
 stum sepelit, & condit aromatibus. Christus gloriose
 & in pace sepultus est, iuxta illud Esa. 11. Erit sepul-
 chrū eius gloriosum. Et in pace factus est locus eius.
 Omnia ad scripturam. Hic Christus sepulchro con-
 ditus, descendit ad inferos, mortis mors, & morsus
 inferni. Sepulchrum mortem, non mortuum deglu-
 tit, iam cōterit semen illud Adæ caput serpentis. Iam
 Samson Philistæos prosternit. Iam paruus ille David
 ingentē Goliad superat. Hic Ionas ille, tribus diebus,

& noctibus est in uentre Cœte & corde terra. Hic
 iacet templum illud destructum, in triduo resuscitan-
 dum, quod iam Pharisei benè intellectum profiten-
 tur, antea pro blasphemia citârunt. In doles præfra-
 storum impiorum est, sciunt uerbū dei, attamen scire
 uolunt. Igitur eorū damnatio iusta est. Nunc trepi-
 dant, & uirtutē Christi agnoscunt, produnt animum
 sibi malè cōsciū, dant operam, ne ipsorū malitia ue-
 niat ad lucem: Quod timet impius, ueniet super eū.

Postero autem die quæ sequitur post
 parasceuen, conuenerunt principes sa-
 cerdotum & Pharisei ad Pilatū, dicen-
 tes: Domine recordati sumus quod im-
 postor ille dixit adhuc uiuens. Post tres
 dies resurgam. Iube ergo muniri sepul-
 chrum usq; in diem tertium, ne quan-
 do ueniant discipuli eius & furentur
 eum, dicantq; plebi: surrexit à mortuis,
 et erit nouissimus error, peior illo prio-
 re. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam.
 Ite, munite sicut scitis. Illi autem abeun-
 tes municentes sepulchrum obsignato
 lapide, adhibitis custodibus.

Obsignant lapidem.] Ponunt custodes, ne quis
 surriperet, aut ne cum tertia die reuixerit, posset
 aut

aut ipse lapidē amouere, aut aliquis alius deuoluere,
 & sic prodire: Ita planē extinctum uolunt Christiū,
 Carnalis ratio ab omni parte cauet, & tamen illudi-
 tur. Dominus aliud in consilio habet. Qui habitat in
 cœlis irridebit eos. Christus iam in sepulchro uerum
 agit & sanctificat Sabbatum, iam cessat à suo opere,
 quod expleuerat, permittit patrē planē secū agere.

TRES TENTATIONVM SEV

Crucis gradus sunt.

Primus est carnis, Vbi secundum carnem adfligi-
 mur, priuamur propter Euāgelium nostris bonis,
 amicis, uxore, liberis &c. caro ipsa adfligitur, uaga-
 mur incertis sedibus, exturbamur è patria nudi, ex-
 torres uiuimus &c. ualetudo corrumpitur, corpus
 ægrum est, atq; uarijs morborum generibus exposi-
 tum, non datur eius iustam agere curam &c. Hæc
 satis magna & ualida est tentatio.

Secundus excellentior est. Superiora essent utcunq;
 ferenda, modo mūdus, & uulgus prædicaret nos, lau-
 daret, & beatos diceret, qui talia ob Euangeliū pa-
 timur. Sed insuper scommatibus uexat, & sarcasmis
 urget, nos hæc nostro merito ut hæreticos pati, præ-
 fractāq; nostrā mentem præter necessitatē hæc nobis
 conciliaffe. Satis superq; grauis hæc carnis est crux.

Tertius gradus, est omniū crudelissimus, quippè
 qui est spiritus & animæ. Superiora item utcunq;

p 4 feren-

ferenda essent, modo esset nobis hinc bona conscientia, nos scilicet præter ius, propter dei uerbum, ex dei uoluntate hæc pati. Quin & deus faciem suam auertit, subtrahit consolatorium spiritum, apparet planè auersus, adeoq; aduersus, uidemus impiorum fœlicitatem, nostram infœlicitatem, putamus nos planè in uerbo dei errasse, & non rectè intellexisse, nos iam nostri erroris & temeritatis dare poenas. Mundus nos ridet & pungit, deus nusquam apparet, adeò penitus deseruisse uidetur. Sic cum Christo inter cœlum & terram pendemus. Hic nisi dominus, fidelis deus (qui non sinit suos tentari supra quàm ferre possunt) sustent nos, nihil est reliquum quàm uerissima desperatio. Hic perstare opus dei est, & constantis fidei.

Sunt præterea alla tria genera crucis. Prima Christi est, quam ferunt pij præter meritum, & noxiam suam, solum Christi nomine, & causa Euangelij, ut Christus ipse: atq; hæc est carni omnium amarissima, præter noxiam pati: nam ab hac etiam Christus ipse abhorruit cū inquit: Pater, serua me in hac hora: Tristis est anima mea usq; ad mortem: Pater si fieri potest, transeat à me calix iste: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

Altera est latronis ad dexteram pendentis, eam merito suo quidem pij ferunt, peccata sua agnoscentes.

tes, & poenas dantes cum poenitentia. Hos dominus corripit, ne cum hoc mundo damnentur. Eam crucem tulit Dauid, cum expulsus est e regno ab Absolon. Item, Cum dabatur optio eligendi ex tribus, aut famem, pestem, aut bellum. Item, Cum filij Israël acli sunt in exilium à rege Babylonico &c. Huc spectant sententiæ scripturæ Danielis 9. Omnia nobis in uero iudicio fecisti, Peccauius cū patribus nostris, Tibi domine iusticia, nobis confusio faciei &c.

Tertia latronis ad sinistram pendentis eam suo merito impij ferunt, non resipiscunt, nec poenitentia, agunt, nec pro castigatione domini agnoscūt, sed infortunio adscribunt, & blasphemant nomen domini, & sic tandem indurati, pereūt. Ea cruce, Cain, Saul, Iudas, Iudæi in destructione Hierusalem &c. perierunt. Licet hæc genera crucis & hodie obseruari: nam æquè nunc atq; olim, pij & impij uiuunt.

Cruce est quoduis infortunium, & præter sententiam malus euentus, ex dei consilio.

SEQVITVR PARS

ÆSTIVALIS.

DOMINICA PASCHÆ.

Euangelium, Marci XVI.

T cum transisset sabbatum Maria Magdalene & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, ut uenientes ungerent Iesum. Et ualde mane una sabbatorum ueniunt ad monumentum: orto iam sole. Et dicebant ad inuicem. Quis reuoluit nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes uiderunt reuolutum lapidem. Erat quippè magnus ualde. Et introeuntes in monumentum, uiderunt iuuenem sedentem à dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expauescere. Iesum quæritis Nazarenum, crucifixum, surrexit, non est hic. Ecce locus, ubi posuerunt eum. Sed ite, dicite discipulis eius & Petro, præcedet uos in Galilæam, Ibi eum uidebitis, sicut dixit uobis. At illæ exeuntes, cito fugerunt de monumento. Inuaserat enim eas timor & pavor,

&

& nemini quicquam dixerunt. Timébant enim.

Evangeliũ est generis Didascalici de resurrectione. Exordium commodius sumitur à tempore paschatis, Exod. 12. aut à re ipsa, scilicet, articulum resurrectionis arduum, & multæ disceptationis fuisse in primitiua Ecclesia: quia nec Iudei quidam, ut Sadducæi, nec Gentes omnes credebant mortuos resurrecturos. Hunc Apostoli omnes, & scorsum Paulus in Actis, & 1. Corinth. 15. constanter adfirmat & urget Christum, scilicet resurrexisse, primitias dormientium (cuius rei historiam tractamus) sequitur ergo & nos resurrecturos, suo certo & statuto tempore à deo patre in extremo iudicio. Porrò Christũ resurrecturum propheta passim testantur, Psalm. 15. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Item Psalmo 3. Ego dormiui & soporatus sum & exurrexi, quoniam dominus suscepit me. Et Psalmo 56. & 107. Exurge gloria mea, exurge psalterium cum cithara: Exurgam diluculo, Item Ionæ figura. Iam Christum resurrexisse, huius diei euangelica historia narrat ex Euangelistis. Christus ea sui parte qua erat mortalis, scilicet humanitate, mortuus est: Et ea parte qua erat immortalis, diuinitate scilicet, resurrexit. Narratio. Postridie sabbati: À tempore,

pore, quod tertia die resurrexit, summo diluculo, transfigurato corpore, per lapideum sepulchrū, immoto lapide ante descensum Angeli. Maria Magdalene, Iacobi & Salome, quod emerant aromata, ut ungerent Iesum, dubitabāt adhuc, & oblītæ erāt uerborum Christi, se scilicet tertia die resurrecturum, unde etiam eas taxat Angelus, signant incredulitatē, fragilitatē & inconstantīā humanā in persequutione.

Quis reuoluet nobis lapidem? Frustra est quod intendimus, nisi quis adiuuet. Hec omnia indicant, eas nō querere Christum an resurrexerit, ut prædixerat, sed ut ungerent, & supremum illum sibi honorem exhiberent, siquidem iam de eo actum erat. Ita labascit fides in cruce & rebus aduersis.

Et ecce terræ motus factus est magnus: Angelus enim domini descendit de cœlo, & accedens deuoluit lapidem ab ostio, sedebatq; super eum. Deus non permittit suos in errore, docet, erudit, & reuelat sua mysteria credentibus. Quod angelus de cœlo reuelat resurrectionem Christi, designat diuinitus dari cognitionem secretorum dei & resurrectionē Christi, & omnium mortuorum, diuinam esse rem, & supra omnem captum rationis.

Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & uestimentū eius candidum sicut nix. Est descriptio personæ Angeli, à qualitate corporis.

Præ timore autem eius exterriti sunt custodes,
 & facti sunt uelut mortui.] Humana uis & potestas,
 non potest impedire opus dei, imò exterritar.

Respicientes uiderunt reuolutum lapidem.] Do-
 minus piorum uotis adest: Angelus domini remouet
 quicquid impedit accessum ad Christum.

Ingressæ mulieres non inuenerunt corpus domi-
 ni, & dum erant consternata mente & meditabun-
 da, declinauerunt uultum in terram: ecce duo Ange-
 li astant, & dubia, metumq; soluunt, & docent rem.

Nolite expauescere.] Quasi sit ablatu dominus.
 Iesum, quæritis Nazarenum crucifixum, surrexit nõ
 est hic: ecce locus ubi positus erat. Et quid quæritis
 uiuentem inter mortuos?] Taxatio est obliuionis.
 Recordamini eorum quæ locutus est uobis in Galt-
 lea, scilicet oportere filium hominis crucifigi, & ter-
 tia die resurgere. Certificat eas angelus uerborum
 Christi, ut fidem confirmet, & persuadeat eum resur-
 rexisse. Ita suggerit nobis spiritus dei uerbum dei in
 cruce, & certificat nos.

Sed ite, dicite discipulis eius & Petro, quia præ-
 cedit uos in Galilæam, ibi eum uidebitis, sicut dixit
 uobis.] Iubet mysteria dei nõ reuelare quibusuis de-
 risoribus impijs, sed ijs qui cupidè adfectant, & siti-
 bundo animo suscipiunt: Et Petro, ne desperet de
 negatione anxius. Porro amplificabis & confirma-

bis resurrectionem Christi, adductis cæteris testimonijs, scilicet quod Petrus & Ioannes currentes ad sepulchrum, non inuenerunt Christum, sed sola linteamina. Quod apparuit Mariæ Magdalenæ, duobus discipulis euntibus Emaus, discipulis piscantibus etc. Fructus aut resurrectionis Christi est, credere ipsum uicisse Satanam, destruxisse infernum, deleuisse peccatum, reconciliaffe iratum deum, restituisse nos in integrum, auspiciatum esse regnum suum spirituale & cœleste. Eum esse primitias dormientium. Et nos per ipsum resurrecturos. De nostra resurrectione, Ezechiel. 37. Daniel. 12. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt & c. Iob 19. Scio enim, quod redemptor meus uiuit, et in nouissimo die de terra resurrecturus sum. Et rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea uidebo deum, quem uisurus sum ego ipse, & oculi mei cōspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo 1. Cor. 15 Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientiū: quandoquidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes uiuificabuntur: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur in momento, in ictu oculi, in nouissima tuba & c. oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc immortalitatem: Tunc fiet sermo qui scriptus

scriptus est: Vbi mors uictoria tua? Vbi mors stimulus tuus? & c. Deo autem gratia, qui dedit nobis uictoriam per dominum nostrum Iesum Christum. Item 1. Thessa. 4. Si enim crediderimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo. Item Ioannes Apocalip. 20. Et Christus Matth. 22. confutat Sadducæos de resurrectione errantes. Testantur in resurrectionem mortuorum, & uitam esse æternam, Enoch & Helias. Tantum de Christi et nostra resurrectione: Si libet & uacat, amplificabis exemplis & similitudinibus historicis, ut Christus uerus est ille Samson, qui confregit leonem, Iudi. 13. Verum est illud semen Adæ, quod cõteret caput serpentis. Verè est ille Iosue, qui intròdixit nos in terram promissam. Verè est ille Dauid, qui uicit Goliath, qui eripuit ouem ex ore Leonis. Verus est agnus ille paschalis, Exod. 12. Iam uerum celebramus pascha, & transitum illum à peccato, ad innocentiam, à morte ad uitam, ex inferis ad cœlum, ex ira ad gratiã dei, à mortalitate ad immortalitatẽ. Hinc sequuntur exclamationes, admirationes, Erotemata & c. Epilogus constat enumeratione superiorum, Gratiarum actione, & exhortatione ad fidem. Qui allegorijs gaudet, interpretetur Mulieres, pias mentes quærentes Christum. Angelum à deo missum cõcionatorem, qui uitæ et doctrinæ splendore exterret impios

prohi-

prohibentes Christum. Consolatur pios de resurrectione Christi, & docet ubi porrò inueniendus sit.

EPISTOLA I. COR. V.

Hortatur ut immolato agno paschali Christo, purū pascha celebremus per fidem, in azimis puræ mentis, ueteri fermento uitiorū expurgato. Repete historiam de Paschate, Exod. 12. Et quid sit.

EXpurgate uetus fermentum ut sitis noua conspersio sicut estis azymi. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur, non in fermento ueteri, neque in fermento malitiæ & nequitiae, sed in azymis synceritatis & ueritatis.

Satan propter suam superbiam, & dei contemptum ex cælo exturbatus, inuidet generi humano, suas sedes occupare. Homo creatus, in paradysum constitutus, libero suo arbitrio relictus est, solum ut ab arbore scientiæ abstineret, unde agnosceret & admoneretur, se dominū habere supra se, cum esset ipse dominus omnium creaturarū. Ex eo mandato, cœpit Satan tentandi, de lapsu occasionem, sciens suo exemplo, contemptum dei esse summum peccatum, & peccatum obnoxium reddere æternæ maledictioni. Tentat hominem per dolum, mentiens nō esse periculum

riculum de Dei mandato. Homo relinquens dei mandatum, persuasus, & arbitratus rem non esse tam seriam deo, nec esse tanti negocij uesci pumo, securitate deceptus dolo per Satanam, transgressum mandatum, peccauit, & cecidit. Iam cum Satana damnatus est, iuxta sententiam dei, & tamen præter Satanæ culpam, quoniam homo erat sui iuris liber, non coëgit eum sed persuasit. Deus poterat hic potentiã suam exercuisse, & hominem ui uindicasse, iure autem non poterat. Ita hic potentia, & ius certant. Facta fuisset uis & iniuria Satanæ, si uindicasset hominem ui, præter ius. Quoniam Satan peccauit, ergo damnatus est. Sic & homo peccauit, ergo quoq; damnatus est. Iam deus uult iure hominem uindicare & Satanam iure uincere. Hic iure certatur & quidem hoc astute: quoniam Satan astu decepit hominem, ita uult rursum fallaciam fallaciæ trudere, & rem astu tractare. Propterea quasi per insultationẽ promittit semen hominis nascendum, quod eius dolum, dolo, & tamẽ iure uinceret. Hinc Christus dei filius, homo factus, in mundum uenit, per omnia, præter peccatũ, ut homo. Iam cũ Satan scit omnes homines propter transgressionem primi hominis esse perditos, de alijs omnibus securior est, semen autem illud, de quo sibi dictum erat: interim omni data opera obseruat, ut quoquo modo perdat, offendit hunc Christum planẽ

q sine

sine peccato natus & uiuere, hunc aggreditur, tentat, struit insidias, adornat suos satellites, ut perdant, quàm primum natus erat. Herodes tractat de eius morte, et toties Iudæi, maximè Pharisei: Tandem ad crucem turpissimam mortem, præter ius et meritum adegit. Ita humanitatem Christi, sub qua deitas tecta latebat, deglutiuit. Hic iam iure contenditur. Christus morte damnatus est, & tamè non peccauit: quoniam præmium peccati mors est: Ergo Satan ius suum uiolat, & perdit, & damnatur uiolentiæ, & homicidij: quia morte damnauit deum & hominem præter peccatum, culpam & causam mortis. Porrò iam Christo, ut innoxio, uis et iniuria illata est, eiusq; innocentia uiolata est iusticia manente integra & libera, eam communicat, & gratis dat nobis, & facit nos iustos & liberos à morte & peccato & omni accusatione Satanae. Ita Satan iure uictus & damnatus, & homo iure uindicatus est. Ita semen illud Euae contriuit caput serpentis. Porrò autem ut esset carnalis nostræ transgressionis carnalis poena, mors relicta est carnis poena, animæ non item. Sic mors non est uerè mors, sed umbra & imago tantum, & quasi somnus, qua morte admoneamur timoris et seriæ sententiæ domini, de suis mandatis. Huc spectant iam illæ sententiæ insultatoriæ, Vbi mors aculeus tuus? Vbi mors uictoria tua? Absorpta est mors in uictoria:

Deo

Deo autem gratia, qui dedit nobis uictoriam per Iesum Christum dominum nostrum.

À simili. Quem admodum ingens piscis ceteros pisciculos deglutit, ipse rursus paruo inescato hamo capitur: Ita Satan Leviatan ille, qui nos impostura peccati per mortem absorpsit, per Christi humanitatem, diuinitate teñiam, captus est.

Oritur quæstio, quare eadem gratia non contigit Satanae quæ homini, cum tamen uterq; peccauerunt. Responso. Satan sciens peccauit, & per superbiam deum contempsit, quod est peccatum in spiritum sanctum nunquam remittendum. Homo autem in sciens, dolo deceptus & falso persuasus, peccauit, ideo gratiam cõsecutus est. Insuper satis tamẽ acres, corpore per uitam usq; tandem morte dat pœnas inobedienciæ, quod nos admoneat timoris, postquam uideamus deum tam offensum esse peccato.

DIE SECUNDA PASCHAE

Euangelium, Luce ult.

ET ecce, duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spacio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emaus. Et ipsi loquebantur ad inuicem de his omnibus quæ acciderant. Et factum est dum fabularentur, & se-

q 2 cum

cum quærerent, & ipse Iesus appropinquans, ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad inuicem ambulantes & estis tristes? Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Hierusalē, & nō cognouisti, quæ facta sunt in illa his diebus? Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: de Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta, potens in opere & sermone, coram deo & omni populo. Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus, quod ipse esset redēpturus Israël. Atqui cum omnibus hic tertium hunc diem agit, quod hæc facta sunt. Sed & mulieres quedam ex nobis, terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, uenerunt, dicentes: se etiam uisionem angelorum uidisse, qui dicunt eum uiuere.

uere. Et abierunt quidē ex ijs, qui erant nobiscum ad monumentum, et ita inueniunt, sicut mulieres dixerunt, ipsum uerò non uiderunt. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt prophetae. Nōne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens à Mose & omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Et appropinquaerunt castello, quò ibant. Et ipse finxit se longius ire, & coegerunt illum dicentes: Mane nobiscum domine, quoniam aduersperascit, & inclinata est iam dies & intrauit cum illis. Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum. Et ipse euauit ex oculis eorum, & dixerunt ad inuicem: Nōne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in uia, & aperiret nobis scripturas? Et surgentes eadē hora,

regressi sunt in Hierusalem, & inuenerunt congregatos undecim, & eos qui cū illo erant, dicentes: quod surrexit dominus uerè, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabāt quæ gesta erant in uia, & quomodo cognouerint eū fractione panis.

EXordium cum suis locis liberum est.

Propositio, Testantur duo discipuli Christum uerè surrexisse, quippè quibus apparuit. Et hic uerū est illud. Vbi duo congregati fuerint in nomine meo, illic ero tertius.

Narratio, perstringit historiam. Interim dum discipuli duo inter eundum inuicem colloquuntur sollicitè, adeò & dubitantes de Christo: ecce adest, sed ignotus & peregrina facie, ut labascentes animo erigat, & dubiū tollat de sua resurrectione, non permittit suos in errore, accedit, confabulatur familiarissimè, interrogat, & simulat ignorantiam, ut habeat commodam occasionem ad id quod intendit.

Tu solus peregrinus es &c.] Erotema ignorantie, an tu solus es qui nescit quæ facta sunt Hierosolymæ, omnibus hominibus conspicua?

Narrant primum de persona Christi, deinde de facto postea fidei imbecillitatem declarant.

O stulti & tardi corde &c.] Increpatio diffidentie

tia est. Grauius fert dominus incredulitatē post multam doctrinam fidei. Ita Paulus Galat. 3. increpat.

Nōne hæc oportuit pati Christum?] À necessario, & prophetarū uaticinijs, Christus patiendo, ingressus est in gloriā suam, ita oportet nos illum sequi. Omnes enim qui uolunt piē uiuere in Christo, persecutionem patientur.

Incipiens à Mose.] Confirmat prophetarum testimonijs. Hic poteris satis diu morari dum recites locos de Christo. Genes. 3. 12. 22. Deutero. 18. Psal. 2. 3. 21. 15. Esaia 53.

Simulabat se longius ire.] Quoniam erat peregrinus. Coegerunt illum.] Introire cum ipsis. Locus hospitalitatis.

Inclinata est iam dies.] À tempore. Ingreditur, accumbit, & inter edendum agnouerunt eum, & euauit, postquā eos fecerat certiores de sua resurrectione. Nōne cor nostrum &c.] Effectu uerbis est, in omnium piorum mentibus. Estq; uerū iudicium, & signum pijs hominis & creduli cordis, ad uerbi dei narrationem.

Et surgentes.] Præ gaudio, narrant alijs. Nō possunt continere piæ mentes, et conticere, quæ de Christo percipiunt, erumpunt, prædicant & euulgant. Sic ubicunq; sincero animo loquimur de Christo, adest: quāuis nō statim, nisi in fractione panis, hoc est,

uerbi explicatione, agnoscitur, ubi spiritus datur, qui aperit oculos fidei, quibus ipse cernitur. Sed agnitus euanescit, ne uideatur facie ad faciem, donec reuertatur iudicaturus. Interim miseris sumus expositi, cor intus tamen ardet, & spiritus exultat Christo eiusq; uerbo cognito, & præ gaudio nunciamus quæ de Christo cognouimus. Quod aut Christus apparet peregrinis, signat ipsum transitum Pascha, & nos non habere hic permanentem ciuitatem, sed aliam querere. Epilogus repetit superiora, & hortatur.

EPISTOLA ACTVVM X.

Contestatur Petrus Iesum Nazarenum Christum esse, missum esse à deo Iudeis, à mortuis surrexisse & porro constitutum esse iudicem uiuorum & mortuorum. Et in nomine eius accipere remissionem peccatorum. Idq; omnes prophetas de ipso testari.

A Periens autem Petrus os suum, dixit: In ueritate comperi quod non est personarum acceptor deus, sed in omni gente: quisquis timet eum & operatur iusticiam acceptus est illi. Verbum misit deus filiis Israël, annuncians pacem per Iesum Christum (hic est omnium dominus) uos scitis uerbum quod prædicatum est per uniuersam Iudæam

dæam, inceptum à Galilæa post baptismum quem prædicauit Ioannes, quod Iesum à Nazareth unxerit deus spiritu sancto, & uirtute, qui obambulauit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo: quoniam deus erat cum illo. Et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Iudæorum, & Hierusalem, quem occiderunt & suspendentes in ligno. Hūc deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed nobis testibus præordinatis à deo, qui manducauimus et bibimus cū illo postquam resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis prædicare populo & testificari, quod ipse sit qui constitutus est à deo, iudex uiuorū & mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, quod remissionem peccatorum accipiant per nomen eius, omnes qui credunt in eum.

DIE TERTIA PASCHAE

Euangelium, Ioannis XX.

q

s

Maria

Maria autem stabat ad monumen-
tum foris plorans, dum ergo fle-
ret, inclinauit se, & prospexit in monu-
mentum. Et uidit duos angelos in al-
bis sedentes: unum ad caput, alterum ad
pedes, ubi positum erat corpus Iesu. Et
dicunt ei illi: Mulier quid ploras? Di-
cit eis: Quia tulerunt dominum meum,
& nescio ubi posuerunt eum. Hæc cum
dixisset, conuersa est retrorsum, et uidit
Iesum stantem, & non sciebat quod Ie-
sus esset. Dicit ei Iesus: Mulier quid plo-
ras? Quem quæris? Illa existimans,
quod hortulanus esset, dixit ei: Domi-
ne, si tu sustulisti eum, dicito mihi, ubi
posuisti eum, & ego eum tollam. Di-
xit ei Iesus: Maria. Conuersa illa, dixit
ei: Rabboni, quod dicitur magister.
Dicit ei Iesus: Noli me tangere. Non-
dum enim ascendi ad patrem meum.
Vade autem ad fratres meos, & dice eis:
ascendo ad patrem meum & patrem
uestrum, deum meum & deum uestrum.
Venit Maria Magdalene annuncians disci-

discipulis, quod uidisset dominum, & hæc dixisset sibi.

EXordium est in Concionatoris arbitrio.

Propositio. Et hoc euangelium testatur Christum resurrexisse, ubi Maria sollicitè quærit ablatum Christum, & inuenit.

Narratio. Maria flet ablatum Christum. Angeli interrogant causam: Illa refert sublatum esse dominum, & nescire quò positus sit. Adhuc dubitat eum resurrexisse, dum putat eum sublatum esse. Conuersa uidit Christum. Dominus nõ relinquit suos in errore, et quærentibus se adest. Hortulani habitu, obscura & ignota forma apparet: quia fides eius erat adhuc obscura et imperfecta. Ergo sola diffidètia obūbrat, & obscurum facit nobis Christum. Fides reuelauit, aperit, ostendit. Maria.] In ea uoce aperit se Christus. Ita cognoscimus Christum, quando nos nominatim uocat. Quos nomine uocat, sunt ex ouibus suis, & oues pastoris uocem agnoscunt, Ioan. 10. Prohibet se tangere corporaliter. Causa, quia nondum ascendi ad patrem, tunc uolo tangi & tractari spiritu.

Vade dic fratribus.] Ab officio. Fructus Christi est, nos cum ipso cõmunè patrem habere in cœlis, & nos credentes Christum habere fratrem, & esse eius cõheredes æterni regni, Ro. 8. Gal. 3. Ita pij & adfluctantes plorant ablatum Christum, seq̃; miseriæ relictos,
nesci=

nesciunt ubi inueniant consolationem, abeunt ad monumentum, ad sacras literas, Christum ipsum non inueniunt: sed suo loco angelos, euangelicos concionatores, post hos, mox sese nobis ostendit, sed specie obscura, tanquàm in speculo & ænigmate. 1. Cor. 13. Postea facie ad faciem. Prohibet interim se tangere rationabiliter, sensualiter, & humanis traditionibus & obseruationibus. Porro uiso & cognito Christo, iubemur nunciare fratribus, quod communem cum ipso, & per ipsum, patrem & deum habemus in cœlis quo ascendit, mediator & patronus noster. Epilogus superiora repetit & exhortatur.

EPISTOLA ACTO. XIII.

Omnes prophetias docet in Christo esse expletas.

VIri fratres, filij generis Abraham, & qui in uobis timent deum, uobis uerbum salutis huius missum est. Qui enim habitant Hierusalē & principes eius hunc non noscentes, et uoces prophetarum, quæ per omne sabbatū leguntur, cōdemnato eo impleuerunt. Et nullam causam mortis inuenientes in eo, postulauerunt à Pilato ut interficeret eum. Cumq; consummassent omnia quæ de eo scripta erant, deponen-
tes

tes eum de ligno posuerunt eum in monumento. Deus autem suscitauit eum à mortuis, qui uisus est per dies multos his qui simul ascenderant cū eo de Galilæa in Ierusalem, qui usq; nūc sunt testes eius ad populum. Et nos uobis annunciamus promissionem quæ ad patres nostros facta est, quod hanc deus adimpleuit nobis filijs illorum resuscitans Iesum.

DOMINICA PRIMA POST

Pascha. Quasi modo geniti

Euangelium, Ioan. XX.

Cum ergo sero esset die illo una sabbatorū, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum, uenit Iesus, & stetit in medio, & dicit eis: Pax uobis. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, latus suum. Gauisi sunt ergo discipuli, uiso domino. Dixit ergo eis iterum: Pax uobis, Sicut misit me pater, & ego mitto uos. Hæc cum dixisset, insufflauit, & dixit eis: Accipite spiritum sanctū. Quo-
rum

rum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorū retinueritis, retenta sunt. Thomas autem unus de duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cū eis, quando uenit Iesus: Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus dominum. Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credā. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis, uenit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio & dixit eis: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ, infer digitum tuum huc, & uide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, & dixit: Dominus meus et deus meus. Dixit ei Iesus: Quia uidisti me, credidisti. Beati, qui non uiderunt, & crediderunt, Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorū, quæ non sunt scripta in hoc libro. Hæc autem

autem scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus filius dei, & ut credentes uitam habeatis in nomine eius.

Evangeliū est Didascalicum, quo apertis signis Christus declarat suam resurrectionē, & se eundē esse, quem Iudæi crucifixerunt. Exordiū est liberū, aut ab humana imbecillitate, et incōstantia in cruce.

Propositio. Christus apparet trepidis suis & terrore cōcussis discipulis, consolatur eos, non reijcit ut incōstantes, deficientes, & turpiter negantes. Postea Thomæ incredulitatē apertis argumentis conuincit. Narratio à tēpore. Cum sero esset.] Discipuli nō dū spiritu fortiore cōfirmati, metuunt furibundos Iudæos, non ob sua malefacta, sed quod Christo adhæserunt. Eadē adhuc sunt causæ quare impij pios persequuntur. Et pij ab impijs metuunt. Caro crucē horret, & uitæ suæ timet. Venit Iesus.] Non deserit suos dominus, consolatur trepidos media sub cruce, pacem adfert, interim dum mundus furit, certissimū sui aduentus & præsentia signū. Desini pacē, & diuide Christi & mundi pacē. Aliās, Pax uobis, saluandi phrasī est apud Iudæos, ut Græcis χαίρε.

Ostendit ei manus.] Ad suæ resurrectionis confirmationem, scilicet se esse cum quem Iudæi crucifixerunt: cuius rei argumento sunt uulnera à Iudæis in cruce infixā, ne suspicentur se esse phantasma. Porro

uul-

uulnerum ostensio, est argumentum profundæ suæ erga nos dilectionis, quæ pro nobis suscepit & sustinuit, adeò & mortem ipsam non abhorruit.

Gausti sunt & c. Consequentia præsentis & cognitionis Christi est pax & gaudium. Expone quid uidere Christum. Quid gaudium.

Sicut misit, me pater.] Prædicare Euangelium regni, & ferre crucem, ad quæ opus est spiritu sancto, quem ipsis afflat, traditq; prædicantiū efficacia, & potestatem ligandi ac soluendi peccata. Hunc locum poteris amplificare sententijs & exemplis sacre scripturæ, Actor. 5. de Anania. Et 1. Corinth. 5. Thomas autem Didymus seu gemellus, credere non uult alijs simpliciter referentibus Christum resurrexisse & uiuere nisi uideat & tangat. Refer nimirū crassos Christianos: cuiusmodi multi sunt, qui simplicibus uerbis credere nolunt, nisi apertis scripturæ testimonijs, argumentis, & locis conuincantur, adeò ut uidere & palpate possent, sunt utiq; & hi discipuli Christi: nam conuicti confitentur Dominum & Deum Christum.

Vidisti me Thoma.] Iam conuictus es, & dubitare de mea resurrectione non potes. Est taxatio incredulitatis.

Beati.] Commendatio fidei eorum, qui solis uerbis & promissionibus, non signis, prodigijs, & miraculis

Faculis persuasi, crediderunt. Thomæ autem incredulitas iuuat nostram fidem de Christo, & solatur fidei nostræ imbecillitatem, confunditq; incredulos Iudeos. Iam Christū resurrexisse, negare nemo potest: nam Thomas adeo tetigit & contrectauit.

Multa quidem.] Præteritio est, quia subiicit non opus esse relatu singula miracula Christi, sed solam fidem in ipsum ad beatitudinē sufficere, egregia consolatio simplicibus rusticis & plebeis, qui nesciunt præter solum, Christum.

Hæc aut scripta sunt.] Causa finalis est doctrinæ & miraculorū solum ut credamus & confirmemur fide: scilicet Iesum esse Christum seu Messiam filium dei, saluatorem nostrum, per quem habemus uitam æternam, quæ summa est Christianismi. Epilogus repetit superiora, & hortatur.

EPISTOLA I. IOAN. V.

Solam fidem in Christum uincere mundum. Et Christum uenire per aquam & sanguinem: Et tria dare testimonium, spiritum, aquam & sanguinem, hoc est, Verbum dei, Baptismum, & Eucharistiam.

Quoniam omne quod natum est, ex deo uincit mundum. Et hæc est uictoria quæ uincit mundum, fides nostra. Quis est autem qui uincit mundum,

r dum,

dum, nisi qui credit quod Iesus sit filius dei? Hic est qui uenit per aquam & sanguinē Iesus Christus. Non per aquam solum, sed per aquam et sanguinem. Et spiritus est qui testificatur, quod Christus est ueritas. Quoniam tres sunt qui testimonium dant: Spiritus, Aqua & sanguis, & hi tres simul sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimoniū dei maius est. Quoniam hoc est testimonium dei, quod maius est quod testificatur de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium in se. Qui uerò non credit deo, mendacem, facit eum: quia non credit in testimonium quod testificatur deus de filio suo. Et hoc est testimonium quoniam uitam æternam dedit nobis deus, & hæc uita in filio eius est. Qui habet filium dei, habet uitam: Qui non habet filiū dei, uitā nō habet.

DOMINICA SECUNDA POST

Pascha, Misericordias Domini

Euangelium, Ioannis X.

Ego

Ego sum pastor bonus: Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis. Mercenarius autē, & qui non est pastor cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, & dimittit oues & fugit, & lupus rapit, & dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eū de ouibus. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscor à meis. Sicut nouit me pater, et ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illos oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile & unus pastor.

Evangeliū est generis Didascalici. Exordium est liberum. Propositio, De ueris et falsis pastoribus, de pijs & impijs persecutoribus &c. Constat multis metaphoricis definitionibus, quas si obserues facile erit. Christus ipse definit singula, & cuiusq; officia seu effectus & causas indicat, & sese pro exemplari boni, & ueri pastoris exponit, cæteros, extra se, mercenarios, fures, latrones, & lupos esse declarat.

Narratio. Ego sum pastor bonus.] Prædicatum sui est, & exemplar omnium concionatorum, Episcoporum, & quicumq; eius uicem sustinent, & ministri sunt. 1. Corinth. 4.

Bonus pastor.] Definitio est ab officio, repete superiora: educere, præire, pascere & defendere: postremo animam pro ipsis ponere. Pascua doctrina fidei, uerbum dei est cum à doctrina ad opera ducit. Præit dum facit quod docet, & in omnibus seipsum præbet exemplum bonorum operum, in doctrina, integritate, & grauitate, Titum 2. 1. Tim. 3.

Mercenarius autem.] Descriptio mali pastoris ab Antithesi, qui quidem pascit & docet, sed causa mercedis, & commodi. Sunt qui prædicant uerbum, & syncerè quidem, sed lucri, honoris, gloriæ, popularis gratiæ, & uoluptatis causa, hi lupos non abarcent, fugiunt ubi uenerit persecutio, & commodum non sequitur, de his lege Hiere. 23. Ezech. 32. Lupi sunt persecutores Euangelij sectarij, hæretici, hi lacerant, & dispergunt oues Christianas. Oues pijs sunt, solum pastore Christum agnoscentes. Alias oues intelligit gentes ad fidem conuertendas, ita ut fiat uniuersale ouile ecclesia, & unus pastor fuit Christus. Singula poteris per circumstantias personarum amplificare. Epilogus repetit superiora, pastorem, mercenarium, luum, oues, ouile, &c.

EPISTOLA I. PETRI II.

Vt sequamur Christum in omnibus, quemadmodum oves pastorem, quoniam ipse pastor, & episcopus est animarum nostrarum.

IN hoc enim uocati estis. Quia & Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec est inuentus dolus in ore eius, qui cum malediceretur, non remaledicebat, cum pateretur, non cōminabatur. Tradidit autem iudicanti se iuste. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, iusticiæ uiuamus, cuius liuore sanati estis. Eratis enim sicut oves errantes, sed cōuersi estis nunc ad pastorem, & episcopum animarum uestrarum.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA Iubilate. Euangelium, Ioan. XVI.

Modicum, & iam nō uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me, quia uado ad patrē. Dixerunt ergo quidam ex discipulis eius ad inuicem :

r 3 Quid

Quid est hoc, quod dicit nobis, modicum & non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me, quia uado ad patrem? Dicebāt ergo: quid est hoc, quod dicit nobis, modicum? Nescimus quid loquitur. Cognouit autem Iesus, quod uolebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter uos, quod dixi, modicum & uidebitis me. Amē amen dico uobis, quod plorabitis, & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Vos autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius. Cum autem peperit puerum, iam non meminit angustiae propter gaudium, quia natus est homo in mūdum. Et uos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollit à uobis. Et illo die me non interrogabitis quicquam.

E *Vangelium est generis Didascalici & Deliberatiui. Docet crucem, & hortatur sub cruce.*

Exoro

Exordium est liberum; Aut à sorte piorum.

Propositio de cruce, seu tristitia & consolatione piorum. De mundi foelicitate, & carnis ignorantia, de ijs quæ sunt spiritus dei.

Narratio. Modicum & iam.] Simpliciter intelligit de tempore passionis & resurrectionis suæ, ac si diceret: Paruo tempore, per tres tantum dies, dum crucifigat, et in monumento recondat, non uidebitis me. Iterum modicum uidebitis me, à tempore resurrectionis, usq; ad tempus ascensionis meæ, quando corporaliter discedam à uobis ad patrem.

Quid est hoc.] Rudes et inexercitati sunt discipuli & adhuc crassiores: adeò non intelligunt de quibus toties ante dixit, et ne quidem carnalia intelligunt, quanto minus spiritualia Humane ruditatis specimen est, contra liberum arbitrium.

Cognouit quod.] Præoccupat eos qui se concupiscunt, ut illis se priorem ostendat. Sapien. 6. Repetit eadem uerba. Quid modicum sit, expone, relatione æterni. Amen amen dico uobis.] Iam illud modicum latius exponit: scilicet crucem esse ferendam per totum usq; uitã, atq; id esse modicum collatione æternitatis, & postea perpetuò consolari in uita æterna. Describe crucem, & diuide in suas species. Discerne crucem piorum & impiorum per occupationem. Item quid plorare & flere? sunt relationes, adfectus, tristitia seu crucis.

Mundus contra gaudebit.] Quid mundus, quid gaudere? Sed tristitia uestra.] In die Penthecostes, & media sub cruce. Euangelica & consolatoria sententia est ad superiora. Confirma sententijs, Esaia 14. In momento &c. Matth. 5. Beati qui lugent. Rom. 8. Non reputo &c. A necessario. Crucij in fati est. 1. Timo. 3. 1. Petri 2. & 5.

Mulier cum parit.] Aptissima similitudine res piorum, & quæ ante dixit, declarat. Expone & confer quid sit hora, quid puer natus. Hic poteris obiter excurrere in admonitionem, exhortationem, & consolationem uterum gestantium, & parturientium: ea enim est crux muliercularum. Item de obstetricum officio.

Et uos nunc.] Applicat simile ad omnes pios, inuitabile fatum esse crucem: & omnes qui uolunt pie uiuere in Christo persecutionem oportere pati. Consolatorius locus est omnibus pijs, dum sciunt crucem, erumnas, & omnes suas molestias esse in concilio dei patris. Preoccupanda est aut crux impiorum, quam pro suo scelere ferunt. 1. Petri 4. Nemo uestrum patiat ut homicida, &c.

Nunc quidem.] Dum eslis in mundo, & in hac uita, dum absum, & auferor à uobis, interim uos lex intus, & crux foris præmit. Abest Christus, dum finit nos tentari, persecutionem pati, & uarijs erumnis, molestijs,

molestijs, & periculis exponi & angī. Dauid appellat deum dormire, recessisse longē, et auertisse faciē.

Iterum uidebo uos.] In die Penthecostes per paracletū. Reuertitur ad nos Euangelica consolatione per spiritum sanctum, aut quando nos eximit ex tentationibus, aut penitus de mundo tollit per mortem, aut iudicium extremum.

Et gaudebit cor uestrum.] Fructus reditus Christi est gaudium, consolatio, & solida leticia. Quod inquit, gaudebit cor. Significat intimum solidum, & perpetuum, & uerum gaudium, quod nemo tollere potest. Non tantum os, sed & cor gaudebit. Mundi quidem gaudium fucatum, falsum, breue, & oris gaudium est. Gaudet quidem, dum potitur optatis, dum succedunt omnia pro sententia, & uidet sua uota in rebus malis. Defini, quid gaudium. Gaudemus, dum assequimur quod uolumus, et potimur optatis, fruimurq; rebus bonis. Et hic consolatorius locus est. Quod dominus à tentatione aliquando consolatur etiam in hac uita, & media sub cruce. Nec sinit suos, fidelis ille deus tentari, supra quàm sufferre possunt. Et nouit suos de tentatione eripere: Dominus deducit inferos & reducit. Poteris hunc locum amplificare & illustrare, sententijs, exemplis & historijs scripturarum, quàm diu libuerit.

In illa die.] Intelligas de Penthecostes, quando

dabatur spiritus qui suggerit omnia, & docet deum agnoscere. Non interrogabitis.] Quia spiritus ipse uos docebit omnia, eritis omnes theodidacti. Itē à tentatione semper datur maior dei cognitio, accedunt Angeli, Matth. 4. Tandem in resurrectione futura, ablatis omnibus tentationibus, abstersis omnibus lachrymis, cognoscemus omnia, uidebimus deum à facie ad faciem, & cognoscemus uti cogniti sumus, erimusq; ut ipse est. 1. Corinth. 13.

Epilogus repetit superiora, piorum scilicet exiguam tristitiam conuertendam esse in sempiternam letitiam. Contra impiorum breue gaudium commutandum esse in æternum & perpetuum cruciatum & horrorem. Consolatur præterea, & exhortatur pios, & commonet, præcauetq; impios.

EPISTOLA I. PETRI II.

De tolleranda Cruce.

Charissimi, adhortor uos tanquam aduenas et peregrinos, ut abstineatis à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam, conuersationem uestram inter gentes habentes bonam, ut obtrectantes uobis tanq; malefactoribus, cõuicti bonis operibus uestris glorificent deum in die uisitationis.

Sub-

Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter dominum : Siue regi tanquàm præcellenti, siue ducibus tanquàm ab eo missis, ad uindictam malefactorum, laudem uerò honorū. Quia sic est uoluntas Dei, ut beneficientes obmutescere faciatis imprudētium hominum ignorantiam, quasi liberi, & non uelamen habentes maliciæ libertatem, sed sicut serui dei. Omnes honorificate, fraternitatem diligite : deum time, regem honorate. Serui subditi estote in timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam iniquis. Hæc est enim gratia si propter dei conscientiam sustinet quis dolores, patiens iniuste. Quæ enim est gratia, si propter delicta colaphos sustinetis? Sed si beneficientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud deum.

DOMINICA IIII. POST PASCHA

Cantate Euangelium, Ioannis XVI.

Vado ad eum, qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me, quò uadis

uadis. Sed quia hæc loquutus sum uobis, tristitia impleuit cor uestrum: Sed ego ueritatem dico uobis, Expedit uobis, ut ego uadam. Si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos, Si autem abiero, mittam eum ad uos. Et cum uenerit ille, arguet mundum de peccato, & de iusticia & de iudicio. De peccato quidem quod non crediderunt in me: de iusticia uerò, quia ad patrem uado, & iam non uidebitis me: de iudicio autem, quod princeps huius mundi iudicatus est. Adhuc multa habeo, uobis dicere, sed non potestis portare modo, Cum autem uenerit ille, spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem, Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunq; audiet loquetur, & quæ uentura sunt annuntiabit uobis, ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis, Omnia quæcunq; habet pater, mea sunt: Propterea dixi quod de meo accipiet, & annuntiabit uobis.

Evangeliū est generis Didascalici, docet spiritū sanctū, & eius signa. Exordium semper sit breue & aptum. Propositio. Christus uadit ad patrem, & suo loco mittit spiritum paracletum à patre, eius externa signa, & officia, per quæ cognoscatur & discernatur ab erroneis spiritibus indicat.

Narratio, euangelij uerba declarat.

Vado ad eum.] Vadit ad patrem Christus, ut capescat suum regnum spirituale, & cœleste, ibiq; sit noster propiciator, intercessor & summus pontifex, simpliciter, ut sit noster rex & sacerdos. Et ut sua abitione nos consoletur, scilicet quò abierit, nos esse secuturos, sed eodem modo quo Christus, per crucem scilicet.

Nemo ex uobis.] Christus hic occasionem discipulis dedit, quærendi de eius regno spirituali, ne carnale expectarent: Sed eorum animus occupatus, & obrutus est tristitia ex mentione de cruce, propterea dicit. Sed quia hæc.] superiora scilicet.

Dixi uobis.] Tristitiæ causa crucis mentio est: nam caro abhorret crucem, & gloriam adfectat sine cruce. Sed ueritatem dico &c.] Veritate sua confirmat nobis expedire & utile esse, quod abeat Christus. Si non abiero.] Argumentum hypotheticum est, Ergo Christus nobis promeretur & mittit spiritum sanctum à patre, Spiritum sanctum, para-

racle

racletum, consolatorem et hortatorem appellat re-
 latione officij. Nam ablato Christo, tristamur, & ua-
 rijs molestijs & angustijs exponimur & obruimur.
 Propterea paraclito opus erit qui confirmet, conser-
 uet, consoletur & exhortetur nos, ne despondeamus
 animos ad oriente & infestante nos Sathana, mundo,
 & carne, suis in tentationibus. Non consolantur nisi
 tristes: Oportet igitur nos tristari, si cōsolatore opus
 erit. Ea est fortuna aduersa, & consolatio rursum o-
 mnium piorum in hoc mundo.

Si autem abiero.] Certificatio consternatorum
 discipulorum est. Quam certo abiero, tam certo mit-
 tam. Iam abiit, propterea misit. Veræ & certæ sunt
 promissiones dei.

À causa efficiente spiritus. Porrò cuiusmodi spi-
 ritus erit, aut unde? Quò abiit, inde mittet. Abiit ad
 patrem, ergo à patre mittet: Sequitur paternum esse
 spiritum ab effectu: Ergo erit mitis, benignus, placabi-
 lis, misericors, patiens, longanimis, cōniuens, man-
 suetus, suavis, lenis, exorabilis, plenus gratiarum, do-
 norum & uirtutum, consolatorius, exhilarans, hor-
 tatorius, benignè obiurgans, castigans & admonens
 peccatores ad pœnitentiam, & resipiscentiam, ut
 pater filios. Summa, erit planè paternus spiritus, eas
 circumstantias poteris ipse colligere & amplificare.
 Vnde perspicuè cernimus quam nobili & ingenti
 thesauro

thesauro nos donauerit Christus, & eum damnatum
sui carentiæ nobis recuperauit.

Et cum uenerit ille.] Describit spiritum, & ad-
dit eius iudicium (ne quosuis suscipiamus. i. Ioan. 4.)
À signis externis, scilicet quod arguat mundum dum
de peccato, iusticia & iudicio. Quod si arguet, ergo
mundus non rectè sentit de peccato, iusticia & iudi-
cio. Singula ipsemet exponit & declarat. Primum
defini quid sit mundus, & quis eius princeps.

De peccato.] Ergo incredulitas summum pecca-
tum, fons & origo peccati est. Contra, credulitas o-
perit & extinguit peccatum. Qui natus est ex deo,
hoc est, qui credit non peccat, non imputatur ei pec-
catum. Mundus autem effectum peccati, non causam
efficientem peccati iudicat peccatum: nam qui quid
ex fide non est, peccatum est, Roma. 4. Illud poteris
amplificare latissimè. Defini quid sit peccatum. Est
statutæ legis transgressio & delictum quod ponitur.

Porrò deus pater statuit, ut in Christum creden-
tes saluemur. Hæc est uolūtas patris, ut omnis qui ui-
det filiū, & credit in eū, habeat uitam æternā. Itē, Ut
credatis in eū quē ipse misit: Et qui credit in filium
habet uitā æternam, qui uerò incredulus est filio, nō
uidebit uitam, sed ira dei manet super eū. Causa est.
quia solus Christus peccatum tollit: Ergo qui nō cro-
dit in Christum, eius peccatū manet. Cætera autem
peccata

peccata quæ etiam credentes facimus hac uita ex carnis fragilitate, non imputantur nobis per Christum. Porro autem peccatum est ipsa innata malicia, & procliuitas ad peccandum ex Adam, originale & hæreditarium peccatum, & quidam hoc non imputatur, modo credas in semē illud promissum Adæ, Christum. Summa summarū, causa efficiēs peccati, pœnæ & damnationis incredulitas est. Iam obiter defini, quid sit fides, quæ causæ, qui effectus, quotuplex. Contra, quid incredulitas, quæ causæ & c.

De iusticia uerò.] Spiritus sanctus arguet mundum de iusticia. Est ergo, alia mundi alia dei & spiritus, iusticia. Defini quid sit iusticia, quæ causæ, qui effectus, quæ officia, quæ species, Quotuplex Ciuilis, Pharisæica & fidei. Singulæ quæ sint, declarā: Inde iustus est, qui fecit quod debet, qui facit cuiq; suum, qui nō damnatur à iudice. Porro ciuilis iusticia, qua legibus iuri & magistratui satisfacio, non saluat coram deo. sed habet hic sua terrena merita, Rom. 13. Benefac & habebis laudem. 1. Pet. 2. Gala. 3. Qui facit legem, uiuit per illam. Quamuis hæc iusticia ex deo est constituta, ad pacem & honestatem inter homines conseruandam, non tamen data est, quæ iustificet. Alioqui iusti essent incredulæ gentes, Plato, Socrates, Cicero & seuerissimi cultores iusticiæ Romanæ, & c.

Porro

Porro iusticia Pharisæica, est legis, seu operū iusticia, ex obseruatione mandatorum dei, secundum literam in Decalogo, ceremonijs & iudicijs, quæ etiam non iustificat, nec data est quæ posset iustificare, sed ut declarat homini peccatū, iram dei, & horrendum iudicium, & ita manu ducet ad Christum: de qua iusticia Paulus satis copiose scribit passim suis epistolis, maximè ad Ro. & ad Gala. cum inquit: Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non coram deo. Arbitramur hominem non iustificari ex operibus legis, sed ex fide in Iesum Christum. De hac legis & operum iusticia pendebant & intumescabant omnes Pharisæi, & nostri operum iusticiarij sub Papæ regno, totq; diuersas traditiones & obseruationes bonorum operum, quibus iustificarentur & demererentur uitam æternam excogitârunt. Ita caro & humana ratio æstimat deum secundum suam opinionem, putat, si coram mundo & suo iudicio iustè & inculpate uixerit externe, etiam iustam se esse coram deo, neglecto interim impio & timoris dei uacuo corde. Inde spiritus sanctus arguet & corriget mundum, iudicabit excellentiorem esse iusticiam quæ coram deo ualeat, ut inquit Christus: Nisi abundauerit iusticia uestra plus quam scribarum & phariseorum non intrabitis in regnū cœlorum. Nempè se esse ueram nostram iusticiam,

qui factus est nobis à deo sapientia, iusticia, sanctificatio, & redemptio: qui peccata nostra pertulit, & dolores nostros portauit, cuius liuore omnes sanati sumus: Nec est datum nomen sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri, quàm in nomine Iesu Christi: cuius testimonij plena sunt omnia & ueteris & noui Testamenti. Inde est quod dicit: Quia uado ad patrem, opere salutis expleto, ut ibi sim uester intercessor & propiciator apud patrem. Porrò eam iusticiam quæ est in Christo, non consequimur nisi per fidem in Christum, qua concipimus quicquid est & habet Christus, iusticiam, uitam æternam, & hereditatem regni cœlorum. Ita uerum est quod inquit Habacuc, & ex eo citat Paulus: Iustus ex fide sua uiuet. Est ergo nostra iusticia, fidei iusticia, & non ciuilis, nec pharisaica, seu legis aut operum iusticia.

De iudicio autem arguet spiritus mundū, quod non iudicat seu condemnat eum, qui iam iudicatus et damnatus est princeps mundi Satan, per Christi mortem. Vnde uidemus, quod mundi iudicium sit: nempe quod diabolica diuina æstimat: quoniam transfert se plerūq; Satan in angelū lucis. Ita planè excacatus est mundus, ut etiā uidemus in sapientissimis et probissimis phariseis. Dum aut Christū in Beelzebub principe demoniorū eijcere demonia, appellant Samaritanū, & demoniū habere. Satis conspicuus erit hic locus,

locus, modo cōsideremus nostri Papistici seculi statū,
 in quo præter iudiciū diabolica, diuina æstimauimus.
 Poteris hoc satis copiose amplificare. Hoc est erit
 spiritus sancti uerū iudiciū & signū externū, ut ubi=
 cunq; & in quibuscunq; Concionatoribus hoc offen=
 derimus, uerè sciamus ibi esse, loqui, arguere, & do=
 cere spiritū sanctū, ad differentiā & euitationē er=
 roneorū spiritū. Adhuc multa habeo.] Est præ=
 cisio narrationis, quæ cætera docenda relinquit spi=
 ritui uenturo: nam discipuli carnales adhuc, spiritua=
 lia non intelligunt. Spiritus, spiritualia docebit. Præ=
 occupabis, & refutabis traditiones Papisticas, & to=
 tū Monachatum, & falsas doctrinas, quas ex hoc loco
 cōfirmat. Nec poteris acrius & constantius refutare
 quàm ex sequētibus, ubi inquit Christus: Spiritus ille
 ueritatis docebit uos omnē ueritatē. Porrò, certū est
 Christū & uerbū dei esse ueritatē: Ergo solū Chri=
 stum & dei uerbū docebit, quæ uera sunt omnia: Nā
 ueritas est, quando res cū oratione cōsentit, aut quan=
 do res uerbis respondet. Quod cōperimus in Christo
 et in omni uerbo dei, in hominum traditionibus non
 item. Id poteris satis copiose explicare. Nō loquetur
 à semetipso. Nō cōfinget subinde noua, uentura præ=
 dicet. Ille me clarificabit.] Ab officio. Me solum
 prædicabit, docebit et præclarum faciet. Omnia hæc
 sunt argumēta ab Antithesi malorū spiritū q̄ loquū

tur à semetipsis, & falsa tamen. Non clarificant Christum, sed humanas inuentiones & merita.

Quæcunq; habet pater mea sunt.] Ergo & nostra in Christo: quoniam quæ Christus habet nostra sunt, & totus ille Christus noster est. Et hæc amplificabis. Piorū diuitiæ absconditæ in hoc mundo, Rom. 8. Epilogus repetit superiora, & exhortatur.

EPISTOLA IACOBI I.

Spiritum sanctum donum optimum & perfectum, coelitus à deo dari.

OMne donum bonū, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec conuersio obscurans. Voluntariè enim genuit nos uerbo ueritatis, ut simus primitiæ creaturæ suæ. Itaq; fratres mei dilectissimi, sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim uiri iusticiam dei non operatur. Ideò abijcientes omnem immundiciam & abundantiam maliciæ, in mansuetudine suscipite in uobis plantatum uerbum, quod potest saluare animas uestras.

DOMINICA QUINTA POST

*Pascha, Vocem iucunditatis Euan-
gelium, Ioannis XVI.*

A Men amen dico uobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis, Usque modo non petistis quicquam in nomine meo. Petite et accipietis, ut gaudium uestrum sit plenu. Hæc in prouerbijs locutus sum uobis. Venit hora cum iam non in prouerbijs loquar uobis, sed palam de patre meo annunciabo uobis. In illa die, in nomine meo petetis. Et nõ dico uobis quod ego rogabo patrẽ de uobis, Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis, & credidistis, quod à deo exiui.

E *Vangelium est generis Didascalici & Delibera-
tium. Euangelij recitatio præcedat omnia.*

Exordium est liberum, aut à piorum necessitatibus & earum remedijs, oratione scilicet. Propositio de oratione, & causa paterni amoris erga nos, scilicet de fide in Christum. Narratio ab uniuersali.

Quicquid petieritis patrem.] Est egregia dei promissio in omnibus necessitatibus. Præoccupat, quod uniuersale, non inconuenientia et impia oran-

da, comprehendit. Pij pia rogant. Peccatores deus nō exaudit. À definitione orationis. Est relatio necessitatis & boni adfectus erga deū. À causis, Materia & forma uaria est. Causa efficiens est necessitas, præceptum, promissio dei & fides. Illæq; sunt partes. Ab officio, constantia, perseuerantia & spes. Ab effectu.

Accipietis.] Dabitur gaudium perfectum. Certitudo & consequentia orationis. A potentia. Quiduis potest oratio, quod patecet in exemplis postea. A diffinitione. Tot sunt species & partes orationis, quod sunt necessitates & molestiæ. Ita poteris satis copiose distribuere & amplificare. Christus suā orationem in septem partes distribuit, quæ uniuersas nostras necessitates complectuntur, quas poteris obiter perstringere. Præoccupabis ambiguitatē, & indignitatem nostram, quod dominus præcepit orare, & Christus ipsam orationē præscribit, ut sciamus quid & quomodo oremus. A doctrina sequitur exhortatio. Ab honesto. Quia deū rogamus, & deus præcepit rogare. Itē & pia petimus. Ab utili. Quia accipimus & exaudimur. A necessitate, interna & externa, eaq; uaria. A iucundo. Quia cū deo patre loquimur. A facili. Tantum rem ipsam ex mero adfectu et fide exponere in quouis loco, sine respectu personæ, indignitatis, & peccatorum. Ab antiquitate. Omnes pij rogauerunt, & sunt exauditi. Confirmabis ab exemplis

exemplis. Nemo sperauit in deũ & derelictus est. Hic poteris satis copiosam, & quantamlibet congeriem orationũ recitare. Ab Abraham Gene. 18. Isaac Gene. 28. Passim de Mose in suis libris de aqua, pane, carnibus. De Samfone. Iudicum 15. de Anna 1. Reg. 1. et 2. De Dauid extat totus liber Psal-
morum suorum. De Salomone 3. & 8. De Helia 3. Re-
gum 18. De Elizeo 4. De Ezechia 4. Reg. 20. De Io-
saphat Para. 20. De Niniuitis, Tobia, Iudith. Item in nouo Testamento. De leprosis, hydropicis, parali-
ticis, demoniacis, cœcis, lunaticis, febricitantibus, de Centurione, Regulo, Iairo, Syrophenissa Cornelio &c. À parabolis, Luce. 11. & 18. Item, à Sententijs innumeris. Inuoca me in die tribulationis, & exaudi te &c. Propè est Dominus omnibus inuocanti-
bus eum &c. Desiderium pauperũ exaudiuit domi-
nus, præparationem cordis audiuit auris tua. Et erit antequàm clament, ego exaudiã. Iuxta est dominus his, qui tribulato sunt corde. Quicquid petieritis pa-
trem in nomine meo dabit uobis. Petite & accipie-
tis, Pulsate & aperietur uobis. Orate pro inuicem, ut saluamini. Multũ enim ualet deprecatio iusti assi-
duã, Iacob. 5. Ab exemplo Eliæ confirmat. Antithesis superiores locos inuertit et subministrat æque multa argumenta. Confutabis hypocriticam orationem, de qua Christus Mat. 6. Luce. 18. de Phariseo.

Genes. 18

25

Jud: 15

28

14

Iona. 3.

Hos locos poterit bonus Concionator obiter, breuiter, pro tempore, & necessitate perstringere, aut pauciores aut ampliores addere pro sua industria & ingenio. Nam ualde egregia & salutaris & necessaria concio est de oratione. Porro quæ restant Euangelij uerba poteris obiter percurrere, & pro superiorum confirmatione tractare.

Amen amen dico uobis.] Egregia promissio & certificatio est orationis, ne quid dubitemus. Ac si diceret: Non negabit uobis pater, quicquid ex nomine meo rogaueritis, tam charus sum patri, & uos chari estis patri, si mihi per fidem adhæseritis. Tam liberum accessum habemus ad deum quasi filij ad patrem, sed id per solum unigenitum filium patris Iesum Christum unicum mediatorem, intercessorem & propiciatorem nostrum, Rom. 3. Qui excludit alios omnes sanctos, patronos et aduocatos. Differētia est.

Si petieritis.] Ergo ex alio nomine petentes non exaudiet, nec dabit. Item, sunt duo correlatiua, petere & dare. Ab officio.

Non dabit.] Nisi petieritis. Oportet patrem te petere, deinde ipse dabit, Nec dabit, nisi petieritis per nomen Christi.

Haecenus non potestis.] Quia causa orationis, necessitas, & fides in Christum, defuit: Ergo nihil petimus præter nomen Christi.

Petite

Petite, accipietis.] Exhortatio est iam petite, de oratione recta edocti, iam exaudiet pater.

Vt gaudium uestrum.] Indicat quid sit petendū: nemp̄ ut per Christum ablato peccato, conscientia sit tranquillior & certior de uita æterna, quod gaudium est perfectum.

Hæc in prouerbijis. Vestra relatione, præter Christi cognitionem & reuelationem spiritus sancti omnia sunt prouerbia & obscura oracula.

Venit hora &c.] Cum dabitur spiritus sanctus: In illa die.] Pentecostes, de quo ante dixi cum dabitur spiritus sanctus. In nomine meo petetis, per spiritum sanctum uerè de me edocti.

In illa die &c.] Emphasis est. Tum primū uerè quis sim cognoscetis per spiritum, & tum primum uerè in nomine meo petetis, ut per uerum mediatorem & intercessorem: Ergo Christus non cognoscitur, nec uerè per Christum nisi per spiritum sanctū petitur: Nemo potest dicere Iesum Christum, nisi per spiritum sanctum.

Ille me clarificabit.] Vt dixit ante.

Et non dico.] Certitudo gratiæ patris erga nos.

Ipse enim pater amat uos.] Fecit nos dilectos in dilecto filio suo.

Quia uos me amastis.] Causa amoris patris erga nos. Dilectio & fides in Christum est. Hic obiter

dices de fide & dilectione Christi. Amat nos pater, si Christū amamus, hoc est, eius uerbum suscipimus, & credimus ipsum à patre exiuisse, hoc est, dei filium esse. Exiui à patre.] Est breuis narratio suæ diuinitatis, & humanitatis et sui negocij. Egressus eius à patre, Regressus eius ad patrem.

Ecce nunc palam loqueris.] Nam singula præoccupas antequàm interrogemus, Ex hoc signo credimus, quod deus es.

Modo creditis.] Eleuat eorum fidem infirmam et imperfectam: nam credunt dum nihil est periculi, dum non est offensio crucis.

Ecce uenit hora.] Hæc de sua passione & discipulorum offensione dicit.

Non sum solus.] Consolatoria correctio est. Et usui omnibus pijs à mundo, amicis, & omni humano præsidio destitutis.

Hæc locutus sum uobis.] Epilogus omnium est.

Vt in me pacem.] Causa est, ut nos confirmet in fide Christi, & munit aduersus omnes insultus & persecutiones mundi.

Confidite, ego uici.] Est egregia boni imperatoris exhortatio. Peroratio constat enumeratione & exhortatione.

EPISTOLA IACOBI I.

Vt non tantum auditores, sed & factores uerbi
simus

simus, ut perspiciamus in legem perfectam, quæ ex libro spiritu & fide erumpit in charitatis opera, quæ perfecta religio & dei cultus est.

Estote autem factores uerbi, & non auditores tantū, fallentes uosmet ipsos: Quia si quis auditor est uerbi, & non factor, hic comparabitur uiro consideranti uultum suum naturalem in speculo: Considerat enim se, & abit & statim obliuiscitur qualis fuerit. Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea non auditor obliuiosus existens, sed factor operis, hic beatus in opere suo erit. Si quis autem putat se religiosum esse, nō refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius uana est religio. Religio munda & immaculata apud deum & patrem: hæc est uisitare pupillos & uiduas in tribulatione earum, & immaculatum se custodire à mundo.

IN DIE ASCENSIONIS DOMINI

Euangelium, Marci XVI.

Novissime

NOuissimè autem, recumbentibus illis undecim apparuit, & exprobrauit incredulitatem illorum & duriciam cordis, quod his, qui uiderāt eum resurrexisse, non crediderant. Et dixit eis: Euntes in mundū uniuersum, prædicate euāgelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo, demonia eijcient: linguæ loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Et dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris dei. Illi autem profecti prædicauerunt ubiq; domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis.

E*uāgelium est generis Didascalici.*

Exordium est liberum cum suis locis: aut à tempore ascensionis, qui est fidei nostræ articulus:

aut

aut locus communis. Propositio de salutis ratione, quæ constat fide & baptismo.

Narratio. Recumbentibus illis undecim.] Omnia ferre in nobis potest dominus, præter incredulitatem post multam & longam doctrinam, post aperta argumenta et testimonia: Similes sunt loci. O stulti & tardi ad credendum. O stulti Galatæ, &c.

Euntes in mundum.] Prædicatorum descriptio est. Primum oportet eos esse uocatos & missos: deinde prædicare solum de Christo Euangelium, non humanas traditiones. Hactenus solum Iudæis, nunc omnibus gentibus liberum, iuxta uaticinia Prophetarum, Esa. 65. &c. Hactenus prohibuit in uias gentium ire, Matth. 10. quod solis Iudæis promissus erat Christus. Sed postquam ipsis satisfacit, & aspernati sunt eum, feceruntque se indignos regno dei, iubet eos conuerti ad gentes & mundum uniuersum, Actor. 13.

Qui crediderit.] Est sententia uniuersalis, & scopus & summa totius Christianismi & Euangelicæ doctrinæ, negocijque prædicatorum: nempe primam prædicare Euangelium ut credant, eamque fidem, mox confirmare baptismo. Defini fidem ab essentia, à causis, ab officijs & effectibus. Diuide fidem iustifican-tem ab historica & miraculorum, & in contractibus. Defini baptismum iisdem locis, maxime à partibus, à uerbo & aqua. Fides suscipit baptismum & facit

facit fructuosum. Hinc deducito argumenta. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Credit, qui in solum Christum suam iusticiam statuit. Baptismū testantur compadres, nos scilicet in numerum electorum esse receptos, & in librum uitæ inscriptos, dato nostro nomine. Ergo certò saluabimur, tam certi sumus nostræ salutis, quàm nostri nominis. Adeò nos uult esse certos nostræ salutis, ne quid dubitemus. Porro, hæc sunt subinde per auditum uerbum dei in animum reuocanda, ne relabamur. Ab Antithesi.

Qui non crediderit.] Ita sola fides in Christum saluat, & sola incredulitas damnat. Fides repetitur, non baptismus, quod baptismus tantum fidei nostræ confirmatio est, & pro nobis facit, nec impedit salutem, si denegaretur, modo fides sit firma. Refutabis obiter Anabaptistarum errorem, quod non opus est subinde rebaptizari: quoniam Paulus noluit rebaptizari, nisi eos, qui erant baptismo Ioannis baptizati, Acto. 19. Item, quod prius oportet credere eos, qui baptizantur. Refutabis quod fides, sit donū dei, & quod dominus fideles suos segregauit ad uitam æternam, antequàm iecerit fundamenta terræ. Porro autē nos facimus quod iubemur: nempe adferre paruulos Christo, Matthæi 18.

Signa autem eos qui.] Discernit, & dat inter iudicium credentium & non credentium, à signis subsequen-

sequentibus, quæ in omnibus credentibus uidemus fieri spiritualiter, & si res postulat corporaliter.

Nomine meo.] Per uirtutem uerbi Christi demonia eijciunt ex cordibus suis incredulis, & uim diaboli destruunt. Linguis loquentur nouis.] Qui ante diabolicas doctrinas docuerunt, nunc Christum confitentur: Adeò planè erunt noui, Ioannis 3.

Serpentes tollent.] Pestiferas doctrinas, hæreses, & sectas: Satanae morsus &c.

Et si mortiferum.] Non persuadebuntur falsis doctrinis. Super egros manus imponent &c.] Medebuntur sua doctrina ægris in fide, & melius habebunt. Et dominus Iesus.] Hæc est extrema & manet extrema Christi concio in terris.

Assumptus est in cælum.] Auspicatus est regnū suum spirituale ac cœleste, attrahitq; secum spes nostras in cælum, ut quò uidemus ipsum ascendere, nos esse secuturos.

Sedet ad dextram dei.] Tropus loquendi est: Est æqualis, & æquè potens deus cum patre. Confirma locis scripturæ. Ascendisti in altum, captiuam duxisti captiuitatem. Iam non est reliqua captiuitas nobis, Christus siquidem duxit captiuam.

Illi autem profecti.] Officium prædicatorū est, facere quod iubentur. Dominus aderit, adspirabit & firmabit. Epilogus repetit superiora et exhortatur,

Primum quidem sermonē feci de omnibus ò Theophile, quæ cœpit Iesus facere & docere usq; in diem, quò postquàm per spiritum sanctum, mandata dedit Apostolis quos elegerat, assumptus est. Quibus & præbuerat seipsum uiuum post passionē suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno dei. Et congregans eos, præcepit ne ab Hierosolymis discederent, sed expectarent promissionē patris, quam audistis (inquit) ex me: quia Ioannes quidem baptizauit aqua; uos autem baptizabimini spiritu sancto non post multos hos dies. Igitur qui conuenerant interrogabant eum, dicentes: Domine, num in tempore hoc restitues regnum Israël? Dixit autem eis: Non est uestrum nosse tempora uel momenta, quæ pater posuit in sua potestate, sed accipietis uirtutem superuenientis spiritus sancti in uos,

uos, & eritis mihi testes in Hierusalem
& in omni Iudæa & Samaria, & usque
ad extremum terræ. Et cum hæc dixisset,
uidentibus illis eleuatus est, & nubes
suscepit eum ab oculis eorum. Cumque
intuerentur in cœlum euntem illum:
ecce duo uiri astiterunt iuxta illos in ue-
stibus albis, qui & dixerunt: Viri Ga-
lilæi quid statis aspicientes in cœlum?
Hic Iesus qui assumptus est in cœlum,
sic ueniet quemadmodum uidistis eum
euntem in cœlum.

DOMINICA EXAVDI EVAN-
gelium, Ioannis XV. & XVI.

Cum autem uenerit paracletus, quem
ego mittam à patre, spiritum ueri-
tatis, qui à patre procedit ille testimo-
nium perhibebit de me. Et uos testimo-
nium perhibetis, quia ab initio mecum
estis. Hæc locutus sum uobis, ut non
scandalizemini. Absque synagogis faciēt
uos, sed ueniet hora, ut omnis, qui in-
terficit uos, arbitretur obsequiū se præ-
stare deo. Et hæc facient uobis, quia nō
t noue

nouerunt patrem, neq; me. Sed hæc locutus sum uobis, ut cum uenerit hora, eorum reminiscamini, quod ego dixerim uobis. Hæc autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram.

Evangeliū est generis Didactici. Exordiri poteris unde libet, à loco, tempore, & c. Propositio: De spiritu sancto, & fortuna piorum in hoc seculo.

Narratio. Cum uenerit paraclētus & c.] Est descriptio spiritus sancti ad differentiam erroneorum & falsorum spirituum. Erit paraclētus missus à patre, spiritus ueritatis, procedens à patre, testimoniū perhibebit de Christo. De his supra, Dominica quarta. Paraclētus erit relatione tristium piorum. À causa efficiente. Missus à patre per Christum.

Spiritus ueritatis.] Relatione doctrinæ.

Procedit à patre.] Ab essentia. Deus est spiritus, Testimoniū perhibebit de me.

Et uos testabimini de me.] Ab officio. Prædicatorum, solum Christum testari & docere.

Hæc locutus sum uobis & c.] Cautio superiorum est de scandalo crucis.

Absq; synagogis.] À fortuna. Ut hæreticos & malos doctores damnabunt uos. Id confirmare poteris in Paulo ex Actis, & alijs Apostolis, Martyribus,

¶ multis historijs. Sed uenit hora &c.] Auxesis est. Adeo erit mundus excæcatus, ut persecutionem piorum pro obsequio & cultu dei æstimet, tantum abest ut suscipiat eos. Ea est indoles mundi. Ita uerum est: Per multas tribulationes oportere nos intrare in regnum cælorum.

Hæc facient uobis.] Causa efficiens est, ignorantia & cæcitas iudeorum & totius mundi. Nam si cognouissent, haud quaquàm regem gloriæ crucifixissent, inquit Paulus. Christus, & cæcitas mundi, causa est persecutionis. Hæc poteris latissimè amplificare, scripturæ sententijs. Beati estis cum persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersus uos mentientes, propter me, &c. Item 1. Petri 4. Si exprobramini &c. Periculum igitur est grauissimum sub pietatis titulo tranquille, foeliciter & beatè uiuere:

Sed hæc locutus sum uobis.] Præmunit suos ab offensione, ne putent temerè quicquã accidere, atque ut sint uerbo confirmati.

Reminiscamini.] Summa piorum consolatio est & constantiæ sacra anchora, reuocare in memoriã, uerbum dei sub cruce: nempe sic esse decretum in consilio patris, & dominum sic uelle: alioqui caro & humana mens molestijs pressa, & iniurijs mudi obruta facile offenderetur & relabaretur: nempe dũ crucẽ,

iniuriam, persecutionem, uiolētiā, egestatem inimicitias, adeò & mortem ipsam per uaria tormentorum genera, pro præmio boni sui studij, & indefessi laboris, ab ingrato mundo refert. Hic maximè opus est consolatorio, & hortatorio spiritu, qui uerbo dei humanam mentem confirmet, et in officio retineat, ut usq; pergat & uiriliter agat: quem admodum bonus Imperator suos milites, ut sint fortes in bello, & uiriliter certent. Nam nemo coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Et qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre, Matth. 10.

Hæc ab initio non dixi uobis.] *Causa.* Quia eram uobiscum sponsus uester, non potuistis lugere, nec erat cum ab his rebus periculum. Epilogus repetit superiora, consolatur & exhortatur.

EPISTOLA I. PETRI IIII.

Vt simus spiritu unanimes, patientes, & sufferentes quasuis molestias summa constantia & perseuerantia, interriti ab hostium minis & iniurijs.

Estote itaq; modesti, & sobrii ut ore
tis inter uos. Ante omnia autē mu-
tuam charitatem uehementem habentes: quia charitas operit multitudinem
peccatorum. Hospitales inuicem sine
mur-

murmuratione. Ministrare inter uos unusquisq; pro suo dono sicut boni dispensatores multiformis gratiæ dei. Si quis loquitur, loquatur quasi sermones dei. Si quis ministrat ministret tanquã ex uirtute quam suppeditat deus, ut in omnibus glorificetur Deus per Iesum Christum, cui est gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

IN DIE PENTHECOSTES

Euangelium, Ioannis XIII.

SI quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem, quem audistis, non est meus, sed eius, qui misit me patris. Hæc locutus sum uobis, apud uos manens. Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia, quæcunq; dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meã do uobis. Non quo-

t 3 modo

modo mundus dat, ego do uobis. Non turbetur cor uestrum, neq; formidet. Audistis quod ego dixi uobis, uado & uenio ad uos. Si diligēritis me, gauderetis utiq;: quia dixi, uado ad patrē quia pater maior me est. Et nunc dixi uobis, priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Iam non multa loquor uobiscum: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus, quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio.

Evangeliū est generis Didascalici & Deliberatiui. Exordiri licet unde libet, maximè tamen à tempore & re ipsa, à uocis etymologia Penthecostes, repetita historia ex libris Mosi. Aut ab articulo fidei, quod credimus in spiritum sanctum. Propositio de dilectione Christi, et eius effectu seu fructu. De paraclete & eius officio. De Christi & mundi pace. Narratio, à definitione ueræ dilectionis Christi, quā ipse declarat perspicuo argumento ab antithesi: nempe, non in uerbis & externa hypocrisi, sed in seruatione mandatorum Christi constare. Mandatū Christi est, credere in ipsum & diligere nos mutuo. Illud iubet

iubet seruire & factis exprimere, nõ excuti animo. Ioannes in Epistolis, mendacem arguit eum qui dicit se deum diligere, & tamen mandata eius non custodit, nec diligit proximum. Effectus autem, seu fructus dilectionis Christi est, quod ipse & pater per spiritum sanctum ueniunt ad nos, & habitant nobiscum. Certè satis egregie repensator dilectio Christi, & seruatio mandatorum eius. Id poteris latius exponere, & morari diutius.

Qui non diligit me &c.] Conferes & amplificabis ab Antithesi.

Sermonem quem audistis &c.] Confirmatio est ab autoritate. Hæc semper locutus sum, dum eram uobiscum: nempe sermonem meum esse dei patris sermonem. Paracletus autem &c.] Definitio spiritus sancti est. Ab essentia. A causa. A efficiente, & officio. Docebit & suggeret omnia.] Remissio est, sed cum cautione, & differentia aliarum suggestionum præter dei uerbum. Interim iudicium spiritus est. Spiritus diiudicate, an ex deo sint.

Pacem meam.] Euangelica sententia est in omnibus angustijs, dũ Christi præsentia priuati sumus, & uersamur in quibusuis molestiarũ procellis, quod interim tamen pro summa consolatione Christi pacem habemus quæ nobis semper propiciũ deũ per Christũ proponit. Defini, & diuide Christi & mũdi pacem.

Non quomodo mundus dat.] Præoccupatio est, ne speret Christianus mundi pacem dum uiuit in hoc seculo, soleturq; se sua sorte, dum denegatur id quod cupit: nam multum iuuat animus in re mala bonus. Et si male nunc, nec olim sic erit. Resq; aduersa patienter ferendo sit facilior. Non est præsentior consolatio de omnibus molestijs, adeò de morte quoq; modo cogitemus ita esse in boni patris consilio, & fieri omnia ex certa dei uoluntate, de qua debemus animos nostros præmunire, & confirmare Euangelicis sententijs, ut est: In mundo pressuram, in me pacem habebitis. Non cadet capillus de capite, præter uoluntatem patris uestri. Cor quietum facile quasuis molestias perfert, quod hic pacem Christus uocat. Contra autem, cor inquietum nullis rebus ludicris, facetijs etc. afficitur & delectatur.

Non turbetur cor uestrum &c.] Idem subinde repetit, præ nimio consolandi & exhortandi studio. Nam cor pauidum non potest exaturari consolando & exhortando in rebus dubijs & periculosis. Caro semper sibi timet à cruce. Et terror plerunq; ipso periculo maior est. Omnia faciant ad præmunitionem offensionis. Vana iactantia est de constantia in persecutione eius, qui non est exercitatus. Expertus metuit ut Petrus.

Vado & uenio ad uos.] Consolationis confirmatio

tio est, quod quamuis Christus abeat, tamen est reuer-
surus. Nō permittet suos in tentatione. Hic est cursus
totius uitæ Christianæ. Abit Christus dum sinit nos
tentari: Redit cum nos consolatur, spiritu & uerbo
dei: Fidelis est non sinit suos &c.

Si diligeritis me] Inuersio est. Aegrè fertis quod
abeo, imò gauderetis quod præeo, & para uobis ui-
tam, & locum apud patrem. Quia pater maior me
est. Collatio est ab humanitate Christi ad diuinita-
tem patris, alioqui diuinitati est æqualis patri.

Et nunc dixi uobis.] Scilicet, quod abitio mea
uobis proderit. Epilogus superiorum est, Aut intel-
ligis de cautione crucis, qua præmunit eorū animos.
Nam iacula præuisa, minus feriunt.

Iam non multa loquar uobiscum.] Præcisio est,
quia indicat passionis & mortis tempus instare.

Venit princeps.] Causa efficiens est, cur porro
non multa cum ipsis loquetur. Princeps mundi Satan
est. Quid Satan, & quid mundus sit, declarabis &
amplificabis.

In me non habet quicquam.] Insultatio est. Non
uincet me. Quod querit non inueniet.

Sed ut cognoscat mundus.] Causa crucis Christi
dilectio et obedientia dei est. Propterea submitto me
cruci, & do male tractandum, quod ita uult pater,
ut hac ratione liberem genus humanum, Magna illa

t s dilectio,

dilectio, & obedientia adigit me ad crucem. Vt etiã mundus, & impij uideant me diligere deum, & mandatum eius obseruare: Ergo dilectio in opere consistit. Vnde dixit in principio Euangelij. Regnum dei non est in sermone, sed in uirtute.

Surgite eamus.] Ita urget sese Christus, quia tempus eadem, ut sese offerat, obsecundum & ultroneũ. Epilogus repetit superiora & exhortatur.

EPISTOLA ACTO. II.

De missione spiritus sancti. Vbi re ipsa confirmat Christus, quod toties promisit: Vt sciamus certas eius esse promissiones.

ET cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes unanimiter simul. Et factus est repente de cœlo sonus tanquã aduenientis spiritus uehementis, & repleuit totam domũ, ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis, seditq; supra singulos eorum. Et repleti sunt omnes spiritu sancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout spiritus sanctus dabat eis eloqui. Erant autem in Hierusalem habitantes Iudæi uiri religiosi ex omni natione quæ sub cœlo est.

est. Facta autē hac uoce conuenit multitudo & mente confusa est: quoniā audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autē omnes, & mirabantur, dicentes: Nōne ecce omnes isti qui loquūtur, Galilæi sunt? Et quomodo nos audiuimus unusquisque linguam nostrā in qua nati sumus? Parthi & Medi & Elamitæ, & qui habitāt Mesopotamiā, Iudæam & Cappadociam, Pontū et Asiam, Phrygiā et Pamphylia, Aegyptū et partes Lybię, quę est circa Cyrenen, & peregrini Romani, Iudei quoq; & profelyti, Cretes et Arabes, audiuimus eos loquētes nostris linguis magnifica dei. Stupebant autē omnes & mirabantur ad inuicē, dicentes: Quid nā uult hoc esse? alij autē irridentes dicebāt: quod musto pleni sunt isti.

DIE SECUNDA PENTECOSTES

Euangelium, Ioannis III.

Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitū daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat

habeat uitam æternam: Non enim misit deus filium suum in mundum ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum non iudicatur: Qui autem non credit iam iudicatus est, quia non credidit in nomine unigeniti filij dei. Hoc est autem iudicium, quod lux uenit in mundum & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem: Erant enim eorum mala opera. Omnis enim, qui malè agit, odit lucem & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifestentur opera eius. Quia in deo facta sunt.

Evangeliū est generis Didactici. Exordium com-
modius duces à superioribus, nam coherent.

Propositio, de dilectione dei erga nos. Item, de fide & diffidentia, carumq; effectibus. Narratio ab Epiphonemate & emphasi.

Sic deus dilexit mundum.] Prædicat excellentē dei dilectionem erga nos. Quid dilectio sit expone. Ab effectu boni fauoris. Dilectionis autem argumentum est ipsum opus, ut filium suum unigenitū daret: Vera dilectio nō cōsistit in blando sermone et gestu, sed

sed in ipso opere ubi res postulat. Iam declarabis nostram necessitatem, & dei beneficium, Rom. 5. Commendat suam charitatem deus in nobis, quod si cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, multo magis igitur iustificati nunc sanguine ipsius, salui erimus ab ira, per ipsum. A circumstantijs, Auget commendationem filius, isq; unigenitus, dilectus, & datus pro nobis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat uitam æternam, Ioan. 6. Causa finalis Christi est, ut credentes in ipsum, saluemur. Causa autem efficiens uitæ æternæ, est fides in Christum. Hæc pro tempore latius expones.

Omnis qui credit.] Sententia uniuersalis est, ad omnes homines spectans, ne quis putet se exemptum ut indignum &c. Non hic agitur de dignitate, aut in dignitate, sed de fide. Declarabis quid sit fides, ab essentia & relatione. Quæ causa efficiens: Auditus uerbi dei, & spiritus sanctus. Causa finalis Christus est, ut in ipsum credamus. Effectus fidei, est uita æterna &c. Ab Antithesi, diffidentia scilicet, eadem loca & argumenta ducuntur. Hinc sequitur, quod sola fides saluat, quæ per charitatem operatur. Et sola diffidentia damnat.

Non misit.] Præoccupatio & causa finalis Christi est, ut saluemur. Certificatio bonitatis dei est.

Qui credit.] Effectus fidei est, ut non iudicemur.

Contra,

Contra, incredulitas nos condemnat.

Hoc aut iudicium.] Nos sumus nobis ipsis damnationi, quod perspicuum dei uerbum non recipimus. A simili collatione, quid lux, quid tenebra.

Omnis qui male agit.] Fideles & infideles discernit argumentum, quibus internoscantur. Epilogus superiora repetit, & exhortatur.

EPISTOLA ACTO. X.

Petrus apud Cornelium Gentibus prædicat Iesum esse Christum: Quam prædicationem deus cõfirmat missione spiritus sancti super gentes.

ET præcepit nobis prædicare populo & testificari, quod ipse sit qui cõstitutus est à deo iudex uiuorũ & mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, quod remissionem peccatorum accipiant per nomen eius, omnes qui credunt in eum. Adhuc loquente Petro uerba hæc cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant uerbum, Et obstupuerunt ex circuncisione fideles qui uenerant cū Petro, quod in gentes donũ spiritus sancti effusum est: Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes deum. Tunc respondit

Spondit Petrus, num quis prohibere potest, ut non baptizentur hi aqua qui spiritum sanctum acceperunt sicut et nos? Et iussit eos baptizari in nomine domini. Tunc rogauerunt eum, ut maneret apud eos aliquot diebus.

DIE TERTIA PENTHECOSTES

Euangelium, Ioan. 10.

A Men amen dico uobis, qui nō intrat per ostiū in ouile ouium, sed alcēdit aliunde, ille fur est & latro. Qui aut intrat per ostium, pastor est ouium: Huic ostiarius aperit, & oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim & educit eas: Et cum proprias oues emisit, ante eas uadit, & oues illū sequuntur, quia agnoscant uocē eius. Alienū aut non sequuntur, sed effugiunt ab eo quia non nouerūt uocē alienorū. Hoc puerbiū dixit eis Iesus. Illi aut nō cognouerūt, quid esset quod loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amen dico uobis, quia ego sum ostiū ouium. Omnes quotquot ante
me

me uenerunt, fures sunt & latrones, & audierunt eos oues. Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, et pascua inueniet. Fur non uenit, nisi ut furetur, et mactet & perdat, Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeant.

Euangelium est generis Didascalici.

Qui non intrat per ostiū.] Est perpetua metaphora: postea Christus sese exponit, orditur ab Antithesi, ut est totum euangelium.

Propositio est de pastore, fure, latrone, ouibus, ouili, ostio, ostiario. Defini singula, Christus uerus pastor & ostium est, fures & latrones sunt falsi doctores. Oues pijs sunt, Ouile est ecclesia, Ostiarius est spiritus sanctus. Quid intrare per ostium. Quid ascendere aliunde.

Et proprias oues.] Quisq; pius suam habet uocationem, hoc est, uitæ genus secundum fidem & uerbum, Psal. 44.

Ante eas uadit.] Ab officio pastoris seu episcopi, qui debet se suæ doctrinæ conformem facere, & pro exemplari honestæ uitæ exponere, Tit. 2. & bonum testimonium habere, ab ijs etiam, qui foris sunt, 1. Timoth. 3.

Quia agnoscunt uocem eius.] Pij neminem,

nem, nisi uerbū dei docentem, pro pastore agnoscut.

Illi autem.] Caro non percipit ea, quæ sunt spiritus dei, contra liberum arbitrium.

Quotquot uenerunt ante me.] Differentia est doctrinæ Christianorū & hæreticorum. Ante Christum ueniunt, qui Christum non ferunt secum.

Ingrediatur & egrediatur.] Hoc est, quoquò se uerterit, quoquò flexerit oculos in literis sacris, inueniet quod populo ex usu sit, & doceat. Summa, deus sibi aderit, spiritus eius officio adspirabit, & suggeret docenda.

Fur non uenit nisi.] Causa finalis est malorū doctorum. Confirma singula scripturæ locis & dialecticiis argumentis, Iere. 23. Ezech. 34. Poteris excurrere in commendationem bonorum pastorum, & detestationem malorum pastorum.

EPISTOLA ACTO. VIII.

Mittuntur Petrus & Ioannes in Samariam, ubi post prædicationem & baptismum Christi, Samaritani acceperunt spiritum sanctum.

CUm autē audissent Apostoli qui erant Ierosolymis, quod recepisset Samaria uerbū dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cum descendissent, orauerunt pro ipsis ut acciperent

rent spiritum sanctum. Nondum enim in quenquam illorum uenerat, sed baptizati tantum erant in nomine domini Christi Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum.

DOMINICA TRINITATIS

Euangelium, Ioannis. III.

ERat autem homo ex Phariseis Nicodemus nomine, princeps Iudeorum. Hic uenit ad Iesum nocte, et dixit: Rabbi, scimus quod à deo ueneris magister: Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Respondit Iesus & dixit ei: Amen amē dico tibi, nisi quis natus fuerit denuo, non potest uidere regnum dei. Dixit ad eum Nicodæmus: Quomodo potest homo nasci, cū sit senex. Nunquid potest in uentrem matris suæ iterū introire & nasci? Respōdit Iesus: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum dei. Quod natum est ex carne,

ne,

ne, caro est, Et quod natū est ex spiritu, spiritus est. Non mireris, quod tibi dixi oportet uos nasci denuo. Spiritus ubi uult, spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, aut quò uadat. Sic est omnis, qui natus est ex spiritu. Respondit Nicodæmus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es magister in Israël, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi, quod scimus, loquimur, & quod uidimus, testamur, & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixero uobis, & nō creditis. Quomodo si dixero uobis cœlestia, credetis. Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui est in cœlo. Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto; ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipso, non pereat, sed habeat uitam æternam.

Evangeliū est generis Didascalici. Propositio est de renascentia ueteris Adæ, hoc est de iustificatiōne. Prima natiuitas male cessit nobis: quippè qua nati sumus filij iræ, ergo opus est renasci in filios gratiæ.

Hoc quomodo se habeat, Christus ipse exponit. Narrationis exordium est à descriptione Nicodæmi, hūc Phariseum & principem Iudæorū appellat non abs re, ut summæ sapientiæ & probitatis humanæ uirū, in spiritualibus rebus ineptum ostendat.

Venit nocte.] Relatio est timoris. Refert eos qui quidem fauent Euangelio, sed hominum et exaurationis metu, non audent palàm profiteri.

Rabbi, &c.] Salutatio seu captatio beneuolentiæ est. Scimus, quia à deo uenisti.] Tribuit ipsi singularem auctoritatem.

Nemo enim potest.] Collectio est à signis.

Nisi quis &c.] Propositio hypothetica est conditionalis. Nicodæmus respondet ab impossibili: quia de natiuitate ambiguitur, aliter accipit atq; Christus sentit. Hic Nicodæmus sapientissimus phariseus, ne tantillum intelligit de ijs quæ Christus proponit. Paradoxum existimat. Caro nō percipit ea quæ sunt spiritus dei. Hic primum define natiuitatem, & diuide spirituale à carnali, uti Christus discernit ipse.

Ex aqua & spiritu.] Definitio est ex partibus et causa efficiente. Spiritualem natiuitatē efficit aqua & spiritus, id est, baptismus, Aqua submergimur & mortificamur, spiritu uiuificamur, & renascimur.

Quod natum est ex carne.] Confirmat perspicuo argumēto: nempe, homo ex homine. Homo caro

est, ergo carnaliter nascitur corpore & anima. Contra, deus spiritus est, ergo ex deo spiritualiter nascimur. Porro, caro & sanguis regnum dei possidere non potest. Sequitur ergo ex Adam natos perditos esse. Iam si saluari uolumus, oportet nos renasci ex spiritu & aqua per Christum. Quid caro, quid spiritus. Huc refer locos scripturæ.

Ne mireris.] Præoccupatio est. Confirmat à simili, de spiritu seu uento.

Spiritus ubi uult spirat.] Auditur sed nescitur unde ueniat aut quò uadat, Sic spirituales pij, audiuntur quidem profiteretur Christum, sed externo habitu non possunt internosci, hoc est, pij occulti sunt. Ratio assequi nõ potest quomodo fiat Christianus, nec quò ueniat. Sapient. 5. Nos insensati uitam illorum estimabamus insaniam, ecce quomodo computati sunt inter filios dei.

Quomodo possunt hæc fieri?] Ratio occluditur & obruitur.

Tu es magister, &c.] Taxatio est ab officio & maiore. Amen amen.] Confirmatio est, ut fides sibi adhibeatur.

Si terrena.] Eleuatio rationis à minore ad maius. Hic obiter poteris excurrere ad trinam illam & diuinam unitatem, ex Symbolo Athanasij.

Primum à definitione essentiæ deitatis. Ex crea-

turis Deum cognoscimus, Roma. i. cum scimus omnia in cœlo, terra & mari esse creaturas, oporet ergo esse creatorem: porrò scimus creaturas esse finitas, necesse est creatorem esse infinitum, atq; ab hoc esse omnia, & posse omnia, quippè qui dat auditum, audire: uisum, uidere: loquelam, loqui: sapientiam, sapere: iusticiam, iustum esse, &c.

Nemo ascendit in cœlum.] Nemo igitur suis uiribus saluatur, & iustificatur nisi per Christum. Id confirmat simili, seu figura ueteris Testamenti. Vnus figurarum est, ut referamus ad Christum.

Vt omnis qui credit.] Causa finalis est, et summa Euangelij. Epilogus repetit breuiter superiora, & exhortatur.

EPISTOLA ROM. XI.

De alta profunda & inscrutabili diuinitate.

O Altitudo diuitiarum sapientiæ, et scientiæ dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uix eius. Quis enim cognouit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & tribuetur ei? Quoniam ex ipso & per ipsum et in ipso sunt omnia, ipsi honor & gloria in secula. Amen.

IN DIE CORPORIS CHRISTI

Euangelium, Ioannis VI.

CAro enim mea, uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. Sicut misit me uiuens pater, ita ego uiuo propter patrè, & qui manducat me, & ipse uiuet propter me. Hic est panis, qui de cœlo descendit. Non sicut manducauerunt patres uestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem uiuet in æternum.

EVangelium est generis Deliberatiui. Propositio. Hortatur nos Christus per totum usq; caput, manducare eius carnem, & bibere eius sanguinem, edere se, panem illum cœlestem. Confirmans ab honesto, utili, & necessario: nempe conferre uitam. Hic locus referendus est, non ad sacramentum Eucharistiæ, quia tunc temporis non erat institutum, sed ad fidem in Christum. Ita pij ueteris Testamenti eandem escam spiritualem, & eundem potum spiritualem biberunt. 1. Cor. 10. Defini quid caro, quid sanguis Christi, qd edere carnem, et bibere sanguinem Christi, est credere ipsum pro nobis incarnatum et passum esse, hoc qui credit,

uerè uiuit, & pascitur anima, manet in Christo, & ipse uicissim in eo, hoc est, conglutinantur inuicem. Emphasis est in uerbo manducare.

Sicut misit me.] A simili, Quemadmodum Christus causa patris uiuit, sic nos qui manducamus Christum eius causa uiuimus. Hoc est, sicut Christus non est sui iuris sed patris. Sic nos non nostri, sed Christi iuris sumus. 2. Corinth. 5. Quid propter Christum uiuere? Hic est panis.] Metaphora est, quemadmodum panis nutrit corpus. Ita Christus & eius uerbum pascit animam.

De cælo.] A causa efficiente, & ab honesto scilicet à deo. Non sicut.] Præoccupatio est de manna etiam de cælo delapso, quod non contulit uitam, quia lex saluare non potuit.

Qui manducat.] Collatio ista ab Antithesi. Obiter si uacat, excurre in collationem legis & Euangelij. Confirma scripture locis. Epilogus recitat superiora & exhortatur.

EPISTOLA I. CORIN. XI.

De Sacramento Eucharistie.

COnueniētibus ergo uobis in unū, iam non est dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum.

Et

Et alius quidē esurit, alius autē ebrius est. Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? Aut ecclesiam dei contemnitis & confunditis eos qui non habet? Quid dicam uobis? Laudem uos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino quod & tradidi uobis: quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, et gratias agens fregit & dixit: Accipite & manducate. Hoc est corpus meū, quod pro uobis frangitur. Hoc facite in mei commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnauit, dicens: Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite quotiescunq; biberitis in mei commemorationem. Quotiescunq; enim manducabitis panem hunc, & calicē bibetis, mortem domini annunciabitis donec uenerit. Itaq; quicumq; manducauerit panem hunc & biberit calicem domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo

5 edat,

edat, & de calice bibat. Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini.

DOMINICA PRIMA POST TRINITATIS
Euangelium, Lucae XVI.

HOMO quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat. Sed & canes ueniebant, & lingebant ulcera eius. Factum est autem, ut moreretur mendicus, portaretur ab angelis in sinum Abrahamæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos, & cum esset in tormentis, uidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret

ret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili recordare, quia recipisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala: Nunc autem hic consolatur, tu uerò cruciaris. Et super hæc omnia inter nos & uos chaos magnum firmatum est: ut hi, qui uolunt hinc transire ad uos nō possint, neq; inde huc transmeare. Et ait: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum tormentorum: Et ait illi Abraham: Habent Mosen & Prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos pœnitentiam agent. Ait autem illi: Si Mosen & prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Prima pars est generis Demonstratiui personarū,
altera Deliberatiui seu precatorij.

Propositio, Historica collatio est ab Antithesi diuitis & pauperis, hos defini & compara ad pium & impium:

impium: Pius in hac uita uarijs hulceribus & molestijs adficitur, iacet & negligitur: Impius autem ex uotis uiuit & floret. Hinc utriusq; successus in morte historia narrat. Pauperis nominis mentio fit: Diuitis non item: Quoniam illos scriptos habet deus in libro uitæ. Quid sinus Abrahæ. Quid ferri ab angelis? est in fide Abrahæ mori. Quid infernus. Quid sepiliri in inferno? est mori mala conscientia: Hæc contingunt in morte, quando agitamus animam. Præoccupatio, Lazarum non saluat paupertas, nec diuitem diuitiæ damnant, sed fides saluat, & operatur tollerantiam & spem. Contra autem infidelitas & negligentia proximi damnat.

Eleuans oculos.] In morte primum uidemus nostram impietatem & damnationem. Videmus piorum scælicitatem, hic est uermis ille qui non moritur, Esaiæ 66. cap. Tum primum uident fatuæ uirgines, sapientes habere oleum, Matt. 25. Tum redit in memoriam quibus bene & male fecimus. Ibi lex se aperit sublato Euangelio, tum primum, sed sero & frustra, quærimus gratiam, Prouerb. 1. cap.

Pater Abraham.] Captatio beneuolentiæ est.

Miserere mei.] Propositio est.

Mitte Lazarum, & c.] Narratio est.

Fili recordare.] Recusat gratiam cõtraria collatione, qua planè deijcit eius animum, & præcidit omnem

omnem spem recuperandæ salutis & gratiæ. Est sententia seueri iudicij dei, ut inquit Iacobus: Iudicium sine misericordia erit his, qui non exhibuerunt misericordiam, cap. 2. Huc refer scripturæ locos, Pro- uerbiorum 1. Vocauit & renuistis, ego quoq; in inte- ritu uestro ridebo uos, &c. Tunc inuocabunt me, & ego non exaudiam, Psal. 31. Pro hac orabit ad te om- nis sanctus in tempore oportuno: Veruntamen in di- luuio aquarum multarum, &c. Quærite dominum dum inueniri potest: Inuocate dum, &c. Christus Matth. 25. Esuriui & non dedistis mihi. Prouerb. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperum, clamabit ipse uicissim & non exaudietur.

Et in his omnibus.] Ab impossibili.

Rogo ergo.] Iam cum de se desperat, pro fratri- bus rogat, nihil consequitur tamen.

Habent Mosen & prophetas. Verbum dei docet nos, quomodo æternos cruciatus euitemus, quomodo saluemur quod si neglexerimus, non est quod speremus amplius.

Non pater Abraham.] Familiaris correctio est, ac si diceret: uerbum dei negligunt ex crebro usu, sed si ex mortuis aliquis reuixerit, quæ noua & stu- penda res fuerit, illi haberent fidem.

Si Mosen & c.] Diluit à maiore, planè reijcit quas- nis petitiones. Locus est contra errabundos spiritus, quibus

quibus adimit auctoritatem, Deut. 18. Non inuenietur in te, qui querat à mortuis ueritatē. Et Psal. 77. Spiritus uadit nec reuertitur. Tandem mens impia, ubi uidet nihil spei reliquum esse, desperabunda moritur. Epilogus superiora repetit, adhortatur & consolatur pios, terret & admonet impios: Omnium rerum uicissitudo est.

EPISTOLA I. IOAN. IIII.

De uera dilectione proximi, quod defuit, & damnatur in hoc diuite epulone.

PER hoc apparuit charitas dei, quod filium suum unigenitū misit Deus in mundum, ut uiuamus per eū. In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus deum, sed quod ipse dilexit nos, et misit filium suum propiciatorem pro peccatis nostris. Charissimi, si deus dilexit nos, debemus & nos alterutrum diligere. Deum nemo uidit unquam, si diligimus inuicem, deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. Per hoc cognoscimus quod in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu sancto suo dedit nobis. Et nos uidimus & testificamur, quod pater miserit

rit filium saluatorem mundi. Quisquis cōfessus fuerit, quod Iesus est filius dei, deus in eo manet, & ipse in deo: Et nos cognouimus, & credimus charitati quā habet deus erga nos. Deus charitas est, et qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. In hoc perfectā est charitas dei in nobis, ut fiduciam habeamus in die iudiciū, quia sic ille est, & nos sumus in hoc mundo. Timor non est in charitate, sed perfectā charitas foras mittit timorem: quoniam timor poenā habet. Qui autem timet non est perfectus in charitate. Nos ergo diligamus deum, quoniam deus prior dilexit nos. Si quis dixerit diligo deum et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim nō diligit fratrem suum quem uidet, deum quem non uidet quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus a deo, ut qui diligit deum, diligat et fratrem suum.

DOMINICA SECUNDA POST

Trinitatis Euangelium, Lucae XIII.

Homo

Homo quidam fecit cenā magnā,
& uocauit multos, & misit seruum
suum hora cenæ, ut diceret inuitatis:
uenite, quia iam parata sunt omnia. Et
coeperunt simul omnes excusare. Pri-
mus dixit ei: uillā emi, & necesse mihi
est exire & uidere illam. Rogo te, habe
me excusatum. Et alter dixit: Iuga bouū
emi quinque, & eo ad probandum illa:
Rogo te habe me excusatum. Et alius
dixit: Vxorem duxi, & ideo uenire nō
possum. Et reuersus seruus nunciauit
hæc domino suo. Tunc iratus paterfa-
miliās dixit seruo suo: Exi cito in pla-
teas & uicos ciuitatis, & pauperes ac
debiles, & cæcos, & claudos introduc
huc. Et ait seruus: domine factum est
ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait
dominus seruo: Exi in uias & sepes &
compelle intrare, ut impleatur domus
mea. Dico autem uobis, quod nemo ui-
rorum illorum qui uocati sunt, gusta-
bit cenam meam.

Exor.

EXordium, Christus uariè de regno suo, hoc est, euangelio, loquitur. Nunc per parabolam, nunc per simile, nunc alia & alia ratione. Propositio, Christus comparat euangelium suum cœnæ. Item de reiectione Iudæorum et uocatione Gentium. Captatio beneuolentiæ, Attentionis et Docilitatis. Narratio est parabolica, Illā simplicissimè expone. Desini cœnam. Est serotinum & breue conuiuium.

Homo quidam.] Homo est pater cœlestis, facit cœnam magnam, sinit prædicare euangelium suum, huc uocat multos ut credant & recipiant. Cœnam uocat relatione temporis, Galatas 4. Vbi uenit plenitudo temporis. Euāgelium in nouissimis temporibus prædicatur ad mundi finem usq; , & ubicunq; uenit breuissimè durat.

Et misit seruum suum.] Seruus est Ioannes Baptista, aut Christus ipse, Philip. 2. aut quouis euangelici præcones. Inuitati sunt Iudæi, per prophetas uocati. Parata sunt omnia.] Nihil est quod differatis, tantum uenite & recumbite, gratia gratis datur, Ephe. 2. Non faciunt nostra opera ad salutē, Ro. 3. 4.

Et cœperunt sinul.] Inuitati recusant uenire: Iudæi aspernantur euangelium. Aut ubicunq; prædicatur uerbum, alius recipit, alius renuit, non omnes obediunt euangelio, Roma. 10. Prætendunt suas possessiones, negotiationem & uxorem. Desini sin-

gula. Hæc sunt potissima, cur uulgo non audent recipere euangelium, uerentur ne his carendum sit, si susciperent & profiterentur euangelium: nanq; crucem habet comitem, Matth. 10. & 16. Qui non reliquerit etc. Amplifica scripturæ locis, à tentatione & persecutione, quæ caro horret. Non est flagitium si rectè sit, possidere diuitias, negociari, & ducere uxorem, sed propter hæc non uenire ad cœnam recipere uerbum, cõcitatur dei iram, excusant se quidem, sed frustra, Deus non suscipit excusationem.

Reuersus seruus nunciauit hæc domino suo.]

Quisq; prædicatur secum cogitat, prædico quidem, sed non suscipiunt.

Iratuſ paterfamiliãſ.] Ab adfectu, deus grauissimè fert uerbi sui contemptum. Hæc apud se sentiunt recusantes, malam habent conscientiam, uident iratum deum. Exi cito.] Introduc pauperes, debiles, meretrices, publicos peccatores, ex iudæis peccata sua agnoscentes, & præ cæteris contemptissimos.

Et adhuc locutus est.] Ex iudæis pij non poterãt cœlum implere, propterea accersuntur etiam gentes, & quia iudæi aspernabantur Euangelium, Acto. 13. Rom. 10. 11. Esa. 49. Pauperes, debiles, claudi, signant homines, humili, concussa, turbata & consternata conscientia, hi libenter ueniunt, suscipiunt, illis sapit Euangelium.

Compelle intrare.] Scilicet male uiuentes, per declarationem legis, detectionem peccati, æternæ damnationis, & iræ dei, argue, obsecra, increpa oportune, importune, 1. Timo. 5. Adeò etiam tradatur Satanz in interitû, ut spiritus saluus sit in die domini nostri Iesu Christi, 1. Corinth. 5. Compellit etiam dominus uarijs morbis, ægestate, periculis, damnis, quæ nos pusillanimes reddunt.

Dico autem uobis.] Emphaticum iuramentum.

Nemo iurorum.] Est extrema maledictio contemptus uerbi.

Non gustabit.] Id est, nihil planè de uerbo intelliget, non erit particeps regni dei, Contemnens contemnetur. Confirma locis scripturæ. Esa. 25. 65. Osee 2. Excurre obiter in cœnæ circumstantias & hac nostra tempora. Epilogus breuiter recitat superiora, & admonet, & hortatur.

EPISTOLA I. IOAN. III.

De dilectione dei erga nos, quæ sunt uerè illæ nuptiæ, nempe ex dilectione dei diligere proximum.

Nolite mirari fratres si odit uos mundus. Nos scimus quod translati sumus de morte ad uitã, quoniã diligimus fratres. Qui nõ diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum,

suum, homicida est. Et scitis quod omnis homicida nō habet uitam æternam in se manentem. Per hoc cognouimus charitatem, quod ille animā suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere, qui habuerit substantiam huius mundi, & uiderit fratrem suū egere, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus uerbo neq; in lingua, sed opere & ueritate.

DOMINICA TERTIA POST TRINITATIS Euangelium, *Luce XV.*

ERant autem appropinquantes ei publicani, et peccatores, ut audiret illum. Et murmurabant scribæ & pharisæi, dicentes: hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam, dicens: Quis est ex uobis homo, qui habet centum oues, & perdidit unam ex illis, nōne dimittit nonaginta nouem in deserto, & uadit ad illam, quæ perierat, donec inueniat eā? Et cum inuenerit eam, imponit in humeros

meros suos, gaudēs. Et ueniens domū, conuocat amicos, & uicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perierat. Dico autem uobis, quod ita gaudium erit in cœlo, super uno peccatore pœnitentiã agente, magis quàm super nonaginta nouē iustis, qui nō indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam unam, nōne accendit lucernam, & uerit domum, & quærit diligenter, donec inueniat? Et cum inuenerit, conuocat amicas & uicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram: Ita dico uobis, gaudium erit corā angelis dei super uno peccatore pœnitentiam agente.

Hoc Euangelium est cōfirmatio à parabola, seu simili ad eam sententiã. Propositio, Non ueni propter iustos, sed peccatores. Iustificandi ratio hic docetur. Quatenus conuersandum sit cum manifestis peccatoribus. Defini quid Phariseus aspernans Christum. Quid peccator appropinquans Christo. Quid

ouis errans, quid non errans. Quid iustus hic, scilicet
 qui sibi uidetur iustus, & non errare, cum tamen om-
 nium maximè errat, Esaia 53. Omnes quasi oues er-
 rauimus. Quis ex uobis homo.] Homo ille Chri-
 stus est, pascit oues, docet omnes homines in deserto
 mundo, ex his perit, & errat una, quæritur & inue-
 nitur, & cæteræ nõ errant: ergo nõ est opus ut quæ-
 rantur, & redimantur. Saluandorum paucissimus est
 numerus, quia cæteri sibi iusti uidentur ex operum
 suorum meritis. Errans ouis signat eos qui se cogno-
 scunt peccatores, hos quærit Christus, horum causa
 uenit, ut redimeret. Causa finalis, & usus Christi: Ve-
 nit filius hominis quærare & saluare quod perierat,
 Christus uenit in hunc mundum peccatores saluos fa-
 cere. Esa. 24. Calamum quassatum non conteret,
 Ezechia 34. Ego pascam gregem meum, Nolo mor-
 tem peccatoris. 33. Simile de filio prodigo & perdi-
 to. Huc refert scripturæ locos, Esa. 40. Sicut pastor
 gregem suum pascit, in brachio suo congregabit ag-
 nos &c. Verè languores nostros ipse tulit, &c. 53.
 Ezechia 34. 36. 1. Petri 2. Qui peccata nostra pertu-
 lit. Quid nonaginta nouè iusti. Quid iusticia, Quid
 iustus. Iusticia duplex. Ex fide, & ex operibus legis,
 quæ pharisaica dicitur. Nisi abundauerit iusticia ue-
 stra plusquàm Scribarum & phariseorum &c.
 Matth. 5. Vos estis qui iustificatis uos coram homi-
 nibus

nibus, deus autem nouit corda uestra, Lucæ. 16. Ab Antithesi. Iustus ex fide sua uiuet. Habacuc 2. Ro. 1. 3. 4. Iustificati ex fide, Rom. 5. Adfer similes locos. Contentio constat confirmatione & confutatione. De oue & dragma perdita, contra liberum.

Epilogus. Ouis errat in infinitum nisi redimatur. Cætera, quod imponit in humeros, gaudet & conuocat amicos & uicinos. Sunt circumstantiæ adfectus pastoris erga ouem, Christi erga nos. Ouis sinit se portare. Pij nihil addunt operibus Christi in salutis opere.

EPISTOLA I. PETRI V.

Vt humiliemus nos cum Publicano, & cauemus à leone, & lupo diabolo, querente nos perdere, si quidem erramus hic inter feras.

Humiliamini igitur sub potenti manu dei, ut nos exaltet in tempore uisitationis. Omnem sollicitudinem uestram proijcientes in eum, quoniam ipse est cura de uobis. Sobrii estote & uigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquã leo rugiens circumit quærēs quẽ deuoret, cui fortes resistite in fide, sciētes easdē afflictiones in mūdo accidere fratribus uestris. Deus autē

omnis gratiæ, qui uocauit uos in æternam suam gloriam per Christū Iesum, paululum passos uos ipse perficiet, confirmabit, corroborabit, & stabiliet. Ipse gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

DOMINICA QUARTA POST

Trinitatis Euangelium, Lucæ VI.

EStote ergo misericordes, sicut & pater uester misericors est. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, ne condemnabimini. Dimitte & dimittetur uobis. Date, & dabitur uobis. Mensuram bonam & confertam, & coagitatam, & super effluentem dabunt in sinum uestrum. Eadem quippè mensura, qua mensi fueritis, remetietur uobis. Dicebat autem illis similitudinem. Nunquid potest cæcus cæcum ducere? Nonne ambo in foveam cadunt? Non est discipulus super magistrum, perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius. Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem

trabem autem, quæ in oculo tuo est, nō consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo; frater, sine, eijciam festucā de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non uides? Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tūc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui.

Evangeliū est generis Didactici, & Deliberatiui. Exordium est liberum, & sit breue. Propositio, Christus Christianas leges præscribit, & pietatis officia, seu charitatis opera, fidei fructus, & iudicia docet. Narratio, à singularum uocū definitione. Quid misericordia, quomodo pater misericors sit. Ab exemplo. Quid iudicare, Quid condemnare, Quid dimittere, Quid dare, Singula sunt sub relatione qualitatis adfectus. Amplifica & distribue singula in suas species. Iudicare duplex est, publicè licet, priuatim non licet. Confirma singula scripturæ locis, Mat. 5. Beati misericordes &c. Ioan. 3. Si quis habuerit substantiam. Salomon. Fœnerat domino quisquis miseretur pauperis. Idem. Qui saginat, saginabitur. De iudicio. Iudicium sine misericordia. Iacob. 2. No lite ante tempus iudicare. 2. Corinth. 4. Mihi uindictam, & ego retribuam, Rom. 2. Math. 7. Rom. 14. Præoccupatio de iudicio publico, Rom. 13. 1. Pet. 2.

Dimitte.] Mat. 18. & 6. Dimitte nobis debita & c.

Date.] Matth. 5. 18. Gratis accepistis, Rom. Quid habes, Math. 16. Qui dederit poculū aquæ. Idem 25. Mihi fecistis. Deut. 15. Tobia 4. Psal. 111. Proverb. 3. Sed cū discrimine & ratione Eccle. 12. Psal. 126. Labores manūū tuarū manduca. In sudore uultus. Iob. Ut auis ad uolandū, sic homo natus est ad laborādū.

Qua mensura & c.] Sententia est de singulis superioribus. Nunquid potest cæcus & c.] Quid cæcus, & eius effectus. Quid discipulus, ab officio. Docet nos sua doctrina debere contentos esse, aliās erramus cæci. Cæcus est, qui nō habet sincerū uerbi dei intellectū, is si docuerit non benè docet, & ducit populum. Aiunt: Bonus dux bonum reddit comitem.

Quid uides festucam?] Simile addit q̄ surdū & præter decorū, impiū, hypocriticū, & præter charitatē sit de leuibus causis proximū iudicare, cū nos simus ipsi peiores. Admonet, ut faciliē feramus, dissimulemus, & benè interpretemur leuem fratris errorē & uitii: Vult ut prius descēdamus in nos ipsos, et uideamus q̄ curta sit nobis supellex, secundū illud.

Ut nemo in sese tentat descendere nemo.

Sed præcedenti spectatur mantica tergo, Carere debet omni uitio, qui in alium dicere paratus est. Item. Cōtra 8. præceptū. Non loqueris falsum testimoniū. Præoccupatio. Admonere fratrem erroris licet, iudicare

dicare

dicare ob hoc, aut coram aut retro non licet. Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, arguite huiusmodi in spiritu lenitatis, peccantes, coram omnibus argue, ut ceteri timorē habeant 1. Tim. 5. Argue, obsecra, increpa, oportune, importune, in omni patientia. Clama ne cesses, quasi tubā exalta uocē &c. Esa. 58. Nisi dixeris impio, impiē morte morieris. Ezech. 18. Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, uade &c. Iacob. 5. Si quis conuerti fecerit ab errore uiae suae &c. Nescio quomodo fit ut in alijs magis cernamus quā in nobismetipsis, si quid delinquitur. Apud Persas plectebatur, qui erranti uiam non monstraret: Oportet aliorū errorū meminisse et suorū non obliuisci. Epilogus & summa est, de charitate, 1. Corinth. 13. Singula repete & exhortare,

EPISTOLA ROMA. VIII.

Omnes creaturas, adeo & nos omnes esse uanitati & corruptioni obnoxios, propterea libenter debemus proximi imbecillitatem, errores, & fragilitatem sufferre, ut hoc docet Euangelium.

EXistimo enim quod non sunt condignę passionēs huius temporis ad futuram gloriā, quæ reuelabitur in nobis. Nā expectatio creaturæ, reuelationem filiorum dei expectat. Vanitati enim

enim creatura subiecta est, non uolens, sed propter eū qui subiecit eam in spe, quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. Scimus enim quot omnis creatura congemiscit & unà parturit usq; adhuc. Nō solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum dei expectantes, redemptionem corporis nostri.

DOMINICA QUINTA POST

Trinitatis Euangelium, Luca V.

FACTUM est autem cum turba irrueret ad eum, ut audiret uerbum dei. Et ipse stabat secus stagnum Genasareth. Et uidit duas naues stantes secus stagnum piscatores enim descēderant, & lauabant retia. Ascendens autem in unam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum ut à terra reduceret pusillum. Et sedens, docebat de nauicula turbas. Ut cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia uestra

stra in capturam. Et respondens Simō,
dixit illi: Præceptor, per totam noctem
laborantes, nihil cœpimus, in uerbo au-
tem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecis-
set, cōcluserunt piscium multitudinem
copiosam: Rumpebatur enim rete eo-
rum. Et annuerunt socijs, qui erant in
alia nauī, ut uenirent & adiuuarent se.
Et uenerunt, & impleuerunt ambas na-
uiculas ita ut mergerentur. Quod cum
uideret Simon Petrus, procidit ad ge-
nua Iesu, dicens: Exi à me domine, quia
homo peccator sum. Stupor enim cir-
cumdederat eum, & omnes qui cū illo
erant, in captura piscium quam cœpe-
rant. Similiter autem Iacobum & Ioan-
nem filios Zebedæi, qui erant socij Si-
monis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli
timere, post hac homines eris capiens.
Et subductis ad terram nauibus, reli-
ctis omnibus secuti sunt eum.

*Exordium cum suis locis est liberum. Propositio,
Christus docet hoc euangelio uirtutem & poten-
tiam uerbi sui, ut confirmet discipulorum suoruns
fidem:*

fidem: se scilicet esse uerum. Messiam, deum & hominem. Præterea curat pro uictu suorum, & cõmittit illis sua officia nihilq; benè succedere, & omnia esse frustra, nisi dominus adspiret & iubeat, ut Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. Et Psalm. 126. Nisi dominus ædificauerit domum &c.

Narratio. Piscatores, concionatores. Rete, uerbum dei. Pisces, homines: Mare, mundus est, Dux ille naues, iudeos & Gentes signant. In alteram ascendit Christus, hinc docuit. Inter iudeos nasci uoluit, ex his salus exorta est, Ioan. 4.

Duc in altum.] À doctrina producit Christus discipulos suos ad experientiam & exercitationem, ut est in Syrach 2. Fili, accedens ad seruitutem dei, sta in iusticia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Laxate retia.] Est causa finalis seu usus retium. Verbum dei debet prædicari, ut capiat & lucrifaciat homines deo.

Per totam noctem.] Nocte laborant, & omnem operam sumunt frustra qui præter Christum & legitimam uocationem docent, aut administrationem suscipiunt. In uerbo, & iussu, uocatione domini laborantibus feliciter & cum fructu succedit res. Debentq; tum cum omni fiducia & gnauiter suam prouinciam administrare. Rumpebatur rete.] Rete & bonos & malos pisces comprehendit, Matth. 13.

Mali

Mali homines rumpunt ecclesiæ unitatem, & deficiunt ad sectas & alios errores. In futuro autem seculo manebit perpetua unitas. Ideo non rumpebatur rete, Christo resuscitato, & transfigurato, Ioan. 20.

Annuerunt socijs.] Ab Iudæis ad gentes peruenit euangeliū, Replebuntur ambo. Non sunt loquelæ neq; sermones, quorum non audiantur uoces eorum in omnem terram exiuit sonus eorum.

Procidit.] Gestus est boni adfectus.

Exi à me Domine.] Exclamatio emphatica est, præ nimia rei admiratione et sui extenuatione quod se indignum æstimet, cui dominus tanta exhibeat beneficia. Sic admirantur omnes pij, per quos dominus mira agit, respicientes suam exiguitatem.

Posthac homines.] Tradit illi Euangelicam prouinciam, & applicat piscaturam ad Euangelij functionē. Epilogus enumerat superiora et exhortatur.

EPISTOLA I. PETRI III.

Vt simus in officio nostro diligentes.

IN summa, omnes unanimes, compatiētes, fraternā charitate præditi, misericordes, amabiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes, quia in hoc uocati estis, ut benedictionem

ctionem hæreditate accipiatis. Qui enim uult uitam diligere, & dies bonos uidere, coherceat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantur dolum: declinet autem à malo, & faciat bonū, inquiret pacem & persequatur eam. Quia oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorū: Vultus autem domini super facientes mala. Et quis est qui uobis noceat, si bonum imitati fueritis: sed & si quid patimini propter iusticia m, beati estis. Timorem autem eorum ne timueritis, neq; conturbemini. Dominum autem deum sanctificate in cordibus uestris.

DOMINICA SEXTA POST TRINITATIS
Euangelium, Matthæi V.

Nisi abūdauerit iusticia uestra plus quàm Scribarum & Phariseorū, non intrabitis in regnum cœlorum. Audistis, quia dictū est antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico uobis quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.

iudicio. Qui autem dixerit fratri suo: Racha, reus erit gehennæ ignis. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius recõciliare fratri tuo, & tunc ueniens offeras munus tuum. Esto consentiēs aduersario tuo cito, dum es in uia cum eo, ne forte tradat te aduersarius tuus iudici, & iudex tradat te ministro & in carcerem mittaris: Amen dico tibi non exhibis, donec reddas nouissimum quadrantem.

Euangelium est generis Didascalici. Exordium est liberum. Propositio. Christus corrigit Phariseorum & Scribarum falsam doctrinam de lege & eorum iusticiam planè reijcit, ut hypocriticam, Iob. 13. Non subsistit in conspectu eius omnis hypocrita: Et docet ueram iustitiam.

Argumentum euangelij. Qui uolunt saluari, oportet eos iustificari. Porro duplex est iustitia, Pharisæica & Christiana. Pharisæica repudiatur: Ergo Christiana seu fidei iustitia saluamur. Exponit legem secundum dei sententiam, qui etiam purissimos ad-

fectus requirit. Pharisei aut putabant satis factum esse legi, si eam opere externo utcumq; prestiterint. Christus plane animos deiicit legis expositione, id agnoscamus uirium nostrarum imbecillitatem, et discamus Christi usum qui uenit ad legis perfectionem, Roma. 8. *Defini iusticiam, Diuide iusticiam fidei, & legis seu operum & Pharisaeam. iusticia fidei puros adfectus requirit in deum, iustus ex fide uiuit. Iustificati, arbitramur, &c. Roma. iustitia pharisaica externè simulat opera legis, inde iusticiarij, & iusti. Non ueni propter iustos.*

Non occides.] Christus diuidit genus in species easq; aequè reas declarat. Quid irasci temerè et non temerè? Differentia iræ et zeli, Gal. 3. O stulti Galate, Luc. ult. O stulti, tardi. Mat. 5. & 23. Quid iracha? Est signum seu gestus irati, aut prouocantis.

Si offers.] Deo nulla bona opera placent, nisi aliamus concordiam cum proximo. Via qua itur ad iudicem est hæc uita ante iudicium extremum, nisi uelis secundum literam simplicissime interpretari. Qui offendit debet studere reconciliationi. Offensus non debet recusare gratiam, aliàs ex innocuo reus fiet. De concordia encomio confirma consuetudinem. & cætera.

Epilogus recitat superiora, & admonet.

EPISTOLA ROM. VI.

Doc et

Docet ut mortificato ueteri Adam, in noua uita ambulemus, & mortificati cum Christo, eius resurrectionis particeps simus: Idem est in euangelio de duplici iusticia.

A Nignoratis fratres, quod quicūque baptizati sumus in Christū Iesum, in mortem ipsius baptizati sumus? Cōsepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si enim complātati sumus similitudini mortis eius simul & resurrectionis erimus. Hoc scientes, quod uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruaturs corpus peccati, ut ultra nō seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus, quod simul etiā uiuemus cū illo. Sciētes quod Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est

7 2 peccato

peccato mortuus est semel, quod autem uiuít, uiuít deo. Ita uos existimate uos mortuos quidem esse peccato, uiuentcs autem deo per Christum Iesum Dominum nostrum.

DOMINICA SEPTIMA POST TRINITATIS Euangelium, Marci. 8.

IN diebus illis. Cum turba multa esset, nec haberent quod manducarēt conuocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent, quod manducent, & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in uia. Quidā enim ex eis de longe uenerant. Et responderūt ei discipuli sui: Vnde istos quis poterit hic satiare panibus in solitudine? Et interrogauit eos, quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes gratias agens, fregit, & apposuerunt turbæ. Et habebant pisciculos paucos, & ipsos, benedixit, & iussit apponi. Et manduca-

manducauerunt & saturati sunt, & sustulerunt, quod superauerat de fragmentis, septem sportas. Erant autem, qui manducauerant, quasi quatuor milia, & dimisit eos.

Evangeliū est generis Didascalici. Medetur sollicitudini de uictu. Simile est dominica Latere. Exordium est liberum cum suis locis. Propositio. Populus fidem, Christus charitatem declarat. Desini, diuide. Quid fides? Quid charitas seu beneficentia Christi? Turba obliuiscitur sui, præ desiderio uerbi. Christus pro ipsis curat, Effectus uerbi.

Misereor.] Est uerbū adfectus, et deo genuinū.

Triduo.] Indicat adfectum turbæ circa Christi uerbum. Vnde ab impossibili ex loci circumstantijs. Quid ratio possit in pietatis negotio, quid solitudo? à relatione loci, hic fide opus est, quod panes operatur deus per media.

Accipiens.] Panes augetur per manus domini, aliās non item, Domino cooperante, Virtus benedictionis domini est.

Gratias agens.] Est gratitudinis exemplum. Locus communis de gratitudine & ingratitude.

Fregit.] Quid frangere panem? Non manducat ipse solus, sed distribuit. Exemplum beneficentia est, & liberalitatis erga proximum. Confirma.

Causa efficiens. Dat discipulis, discipuli turbae, officium prædicantium.

Et manducauerunt.] Consequentia fidei est, et experientia misericordiae Dei. Spes non confundit.

Cõfirma scripturae locis de cura domini pro uictu:

Et sustulerunt.] De reliquijs conseruandis.

Quatuor milia.] Numerus apponitur propter miraculi magnitudinẽ. Simile quotannis operatur deus. Ab antithesi, de diffidentia, et singula superiora inuerte. Epilogus repetit breuiter et exhortatur.

EPISTOLA ROM. VI.

Vt posthabita priore mala uita, sequentes Christũ adspiremus ad meliorem & Christianam uitam.

Humanum dico propter infirmitatem carnis uestrae. Sicut enim exhibuistis membra uestra seruire imunditie et iniquitati ad iniquitatem, ita nũc exhibete membra uestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc ex illis, de quibus nũc erubescitis? Nam finis illorũ mors est. Nunc uerò liberati à peccato, serui autem facti deo, habetis fructum uestrũ in sanctifica-

ctificationem, finem uerò, uitam æternam. Stipēdiū enim peccati mors est, gratia autem dei, uita æterna per Christum Iesum dominum nostrum.

DOMINICA OCTAUA POST TRINITATIS *Euangelium, Matthæi 7.*

AT tēdite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus corū cognoscetis eos. Nunquid colligūt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit. Nō potest autem arbor mala bonos fructus facere, neq; arbor bona malos fructus facere, Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus corū cognoscetis eos. Non omnis qui dicit mihi: domine, domine intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit uoluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Multi dicent

mihî in illa die: Domine domine, nō-
ne in nomine tuo prophetauimus, &
in nomine tuo dæmonia eiecimus, &
in nomine tuo uirtutes multas feci-
mus? Et tunc cōfitebor illis quia nun-
quā noui uos. Discedite à me omnes
qui operamini iniquitatem.

Euangelium est Didascalicum et deliberatiuum,
ubi nos cauet Dominus à falsis doctoribus. Exor-
dium de re ipsa, quàm necessariū sit inter iudicare
spiritus. 1. Ioan. 4. & 1 Thes. 5. Omnia probate.

Propositio de falsis, & bonis prophetis. Narratio
à cautione: Attendite. Quid propheta, quid bonus,
quid malus. À causis 2. Ab effectu. Qui ueniunt ad
uos in uestitu ouium, &c. Est descriptio falsorum
Prophetarum. Veniunt non uocati, nec missi, Hie-
rem. 23. Quid uestitum ouium. Quid lupus.

À fructibus] Est inter iudicium à signis, Gal. 5.
Confirma Deu. 13. Hieremie 23. Galat. 1. Mat. 14.
25. 1. Ioan. 4. Acto. 20. Rom. 16. 1. Timot. 4. 2. Ti-
mothei. 3. Titum. 1. 2. Thessal. 2.

Semper Pseudopropheta fuerūt admixti bonis
prophetis. Confirma ab exemplis Elia, Esa. Hiere.
Apostolorū, Orthodoxorum & Hereticorum,

Nunquid colligunt] À similibus, impossilibus
contra naturam. Quid bona, Quid mala arbor.

Omnis arbor.] Argumentum à consequentijs.
Igitur est conclusio superioris.

Non omnis.] Est Antipophora.

Multi dicent mihi.] Argumentum à maiore,
quo reijcit etiam optima in speciem opera, quia arbor mala, ergo fructus mali. Quid uoluntas patris Ioan. 6. Arduus est hic locus. Reijcit Christus, qui etiam uerbum dei docuerunt, & in Christi nomine miracula fecerunt: sed quod sub prætextu pietatis erant impij, propterea damnantur. Epilogus recitat superiora, & admonet.

EPISTOLA ROM. VIII.

Nos iam non esse debitores carnis, sed spiritu liberos & filios dei esse

FRatres, debitores sumus, non carni, ut secundū carnem uiuamus. Si enim secundū carnē uixeritis, moriemini. Si autem spiritu, facta carnis, mortificaueritis, uiuetis. Quicumque enim spiritu dei aguntur, hi sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritū seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba pater: ipse enim spiritus testimoniū reddit spiritui no

stro,

stro, quod simus filij dei. Si autem filij dei, & hæredes, hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi, si tamē com patimur, ut & glorificemur.

DOMINICA NONA POST

Trinitatis Euangeliū, Lucae 16.

Dicebat autē & ad discipulos suos: Homo quidā erat diues, qui habebat dispensatorē, & hic diffamatus est apud illū, quasi dissipasset bona illius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem dispensationis tuę, ultra enim non poteris dispensare. Ait autem dispensator intra se: Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me dispensationem? Fodere non ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam, ut cū amotus fuero à dispēfatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantū debes domino meo? At ille dixit: Centum batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito,
scribe

scribe quinquaginta. Deinde alij dixit: tu uerò, quantum debes? Qui ait Centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionē tuā, & scribe octoginta. Et laudauit dominus dispensatorem iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatiōe sua sunt. Et ego dico uobis: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula.

Euangelium est Didascalicum, & deliberatiuū. Docet prudentiam in dispensatore. Exordiū est liberum. Capta beneuolentiam, attentionē, docilitatem. Propositio. Hæc parabola ab exemplo dispensatoris, prudentiā, liberalitatē, frugalitatē & fidelitatem, docet. Narratio, est historica facti cōmemoratio, de fraudulento dispensatore, eam nō est opere preciiu superstitione & allegorice interpretari, quamuis non absurdū fuerit breuiter perstringere diuitem illud significare deum, dispensatorē quemlibet hominē, cui concredidit dominus bona sua secundū diuersa dona spiritus 1. Cor. 3. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispēsatores mysteriorū Christi. Idē 9. Dispensatio mihi concredita est. Væ mihi si non euangelizem: Sic de alijs donis dispensandis

dispensandis. De dispensatoribus bonis & malis Lucæ 12. Dissipare, est abuti donis dei. Diffamari, est hinc malum sentire conscientiam, & iratum deum nec bonum habere testimonium ab hominibus & angelis dei. Sentimus dominum uelle à nobis sua dona auferre, aut ipsa morte, aut aliàs quod & plerunq; re ipsa facit, cū ab officio reijcit, et facit ex diuitibus inopes, ex sapientibus insipientes, Osee 4. Quia tu scientiã repulisti, repellã te, nec sacerdotio fungeris mihi, Mala. 2. etc. Diuites epulo damnatus est, quod non respexit Lazarū. Territi ex metu iudicij et ira domini, resipiscimus, et facimus fructus dignos poenitentiæ: Ex fide benefacimus proximo, ex bonis non nostris, sed domini. Epiphonema.

Et laudauit dominus.] Non ob fraudem, sed prudentiam, & addit rationem.

Quia filij huius seculi.] Quemadmodū uasfriciẽ et prudentiã furis, nō furtū laudamus: Sic hic prudentiam Oeconomi. Quid filij seculi. Quid filij lucis?

Et ego dico uobis.] Est similitudinis aptatio, ab exemplo. Facite.] Est pro suo more iusticiarij sibi sumunt ansam suæ iusticiæ, et positio, & scopus euangelij. Hinc meritorum ex operibus, cum satis ex ipsa textu liquet hæc ex diametro pugnare: Nam facite inquit discipulis, regenitis ex fide, filijs lucis. Non iubet defraudere, corradere diuitias per fas nefasq;

ne fisq; et postea facere eleemosynas et præbendas. Sed qui furabatur iam non amplius furetur, Eph. 4. Quia ego dominus diligēs iudiciū, et odio habēs rapinā in holocaustū, Es. 61. Docet usum diuitiarū, ut per has exerceamus opera charitatis et declaremus fidē, et nos esse regentos. Locus cōmunis de liberalitate seu beneficentia. De operibus misericordiæ & charitatis. Confirma scripturæ locis, Matth. 10 et 25. Prouer. 3. 14. 19. 21. Tob. 4. Deut. 15. Ab exemplis, de Zachæo Lucæ 19. Et si quid aliquem defraudau reddo quadruplū. Quid māmon: Vnde iniquum mammon? Recipient] Est consequentia beneficentiæ in proximum, Math. 10. Amen dico uobis non perdent mercedem suam. Item mihi fecistis. Epilogus singula breuiter recitat, exhortatur, minatur & admonet.

EPISTOLA I. COR. X.

Cautio & admonitio est ab exemplis & historijs, ne tentemus dominū, ne reijciamur quemadmodū hic malus dispensator reiectus est.

HAec autem figuræ nostri fuerūt, ut non simus cōcupiscentes maiorum, sicut et illi concupierunt. Neq; idololatræ efficiamini, sicut quidā ex ipsis, quemadmodū scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrex,

surrexerunt ludere. Neque fornicemur sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, et ceciderunt una die uiginti tria milia. Neque tentemus Christum sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab extinctore. Hæc autem omnia contingebant illis ut essent figuræ, scripta sunt autem ad admonitionem nostri in quos fines seculorum deuenerunt. Itaque qui se existimat stare, uideat ne cadat. Tentatio uos non apprehendit nisi humana: Fidelis autem Deus, qui non patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione euentum, ut possitis sustinere.

DOMINICA X. POST TRINITATIS,
Euangelium Luca XIX.

ET ut appropinquauit, uidens ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses, & tu. Et quidē in hac die tua quæ ad pacē tibi, nunc autē abscon-

abscondita sunt ab oculis tuis. Quia uenient dies in te, & circumdabunt te inimici tui uallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undiq;, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. Et non reliquent in te lapidem super lapidem, eò quod non cognoueris tempus uisitationis tuæ. Et ingressus in templum, cœpit eijcere uendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptum est, quia domus orationis est, uos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat docens quotidie in templo. Principes autem Sacerdotum & Scribæ & Principes plebis, quærebant illum perdere, & non inueniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens illum.

EXordiū. Captatio beneuolentiæ, Atten. Docili.
 Propositio de ultione contemptus uerbi Dei, & eiectione uendentium & ementium in templo. Docet præterea iram et seuerū iudicium dei eb exemplo maiore: Admonet nos timoris, & obseruationis, dissuadet securitatem. Christus item docet nos
 charitatem,

charitatem, qui defleuit inimicorum interitum.

Narratio, Ab effectu miserie & interitus Hierusalem: Est relatio adfectus.

Quasi cognouisses.] Spiritu Christi imbuti, prospiciunt futura. Impios autem excæcavit propria ipsorum malitia.

Et quidem.] Emphasis est.

In hac die tua.] Dies nostra est, cū nos nobis ca- vere & prospicere possumus de bonis nostris.

Quæ ad pacem tibi.] Apostopæsis est præ adfectu & fletu. Quid pax, & causa pacis: Quid bellum & eius causa.

Nunc autem abscondita sunt.] Quia non suscipis eius benignitatem, qua te ad pœnitentiam prouocat: Ergo non perspicias eius iram, propter contemptū sui, segura es. Quid cōtemptus & securitas?

Quia ueniet dies in te.] Est excidij narratio breuis & horrenda. Huc destructionis adfer historiam ex Iosepho, Et Lucæ 23. Filiæ Hierusalem, nolite flere super me, &c. Excurrite in uaticinia prophetarum de transmigratione & destructione terre Israël, Zach. 12. In die illa erit planctus magnus in Hierusalem &c. prænuñciauit semper dominus per prophetas: pœnas futuras. Amos 3. Non faciet dominus uerbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos Prophetas. Cōfirma per Noë diluuiū
per

per Prophetas, transmigrations Affyricas et Baby-
lonicas, per Lot Sodomæ, per Ionã Niniuæ, &c. &c.
prænuñciauit excidium.

Eò quod non cognoueris.] Causa efficiens est.
Huc refer causas belli, pestis, famis, &c. Quid uisi-
tare. Sapientia clamat in plateis: Quia uocaui uos
& renuistis, Prouerbiorũ 1. Esa. 19. Hiere. 7. Ecce
nunc tempus acceptabile 2. Corint. 6. Indigne fert
uerbi sui contemptum, Matthæi 11. Væ tibi Coro-
zaim: Væ tibi Betzaida, &c. Et tu Caper. Non præ-
termittit inultum uerbi neglectum, pro exemplo est
Iudæa toties uastata, Græcia, Italia. Huc refer histo-
rias: Ergo Germanos ulsciscetur contemptores.

À minore: Quod si pœnas sumpsit à Sodomis, tribu
Beniamin propter fornicationem: Tot regna gen-
tium transtulit et deuastauit, quarto magis suppli-
cium sumet à blasphemis et contemptoribus. Vnde
Turca est nobis iã domini cõminatio. Altera pars:
Christus abusum uerbi dei ferre non potest, ideo
festinat in templum.

A causa. Quid templũ Hierosolymæ, et uictimæ seu
holocausta? Et hodie Christus eijcit ex sua ecclesia,
ementes et uidentes spiritus sancti dona, gratiam,
& remissionem peccatorum. Zelus domini quid?
spelunca latronum? Collatio Christi & Pharisæo-
rum. Verbo dei eorum obstruit ora, ne quid respon-
derent, Esa. 56. His eiectus docet. Idẽ facit et hodie.

Querebant eū perdere.] Sors Christi est, suorumq; etiamnū prędicatorū. Epilogus recitat superiora, terret, admonet, hortatur & dehortatur.

EPISTOLA I. COR. XII.

De uno spiritu et uarijs suis donis, inter quę est prophetia & futurorum pręnunciatio, ut hic in Christo, qui prędixit Iudeorum excidium.

DE spiritualibus autem nolo uos ignorare fratres. Scitis autem quod gentes fuistis, ad simulachra muta, prout ducebamini euntes. Ideo notum uobis facio, quod nemo in spiritu dei loquens dicit anathema Iesum. Et nemo potest dicere dominū Iesum nisi per spiritum sanctum. Diuisiones uero donorum sunt, idem autem spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt idē uerò dominus: et diuisiones operationum, idem uerò dominus: & diuisiones operationū, idē uerò est deus qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientię, Alij autem

tem sermo scientiæ secundū eundem spiritum. Alteri fides in eodem spiritu. Alteri donū sanationū in eodē spiritu. Alij operatio uirtutū, alij propheta, alij discretio spiritū. Alij genera linguarū. Alij interpretatio sermonū. Hęc aut omnia operatur unus aq; idē spiritus, diuidens singulis pro ut uult.

DOMINICA VNDECIMA POST TRINITATIS, *Euangelium Luca XVIII.*

Dixit autem et ad quosdam qui in dñe confidebant, tanquā iusti, & aspernabantur ceteros, parabolam istam dicens: Duo homines ascenderunt in templum ut orarēt: unus pharisæus & alter publicanus. Pharisæus stans hæc apud se orabat: deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiā hic publicanus. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Et publicanus à longe stans, nolebat nec oculos ad cœlū leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus,

~ ~ propicius

propicius esto mihi peccatori. Amen dico uobis, descendit hic iustificatus in domū suam præ illo. Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

Exordium est liberum à loco, tempore, personis, & rebus, cum suis locis. Propositio. Euangeliū hoc, est præoccupatio superioris loci, de oratione. Nam ante dixit de efficacia orationis, nunc de discrimine orantium inquit. quorum oratio suscipitur, & quorum repudiatur. Proponit ergo duo hominum genera: Phariseum & publicanum. Phariseum, ut probissimum coram mundo sine fide: Publicanum, ut perditissimum, cum fide. Qua parabola dei cicit iusticiarios operum & erigit desperabundos peccatores. Porro ex utriusq; gestu & uerbis Christus pronunciat iudiciū, quoniam ex abundantia cordis os loquitur. Et, ex uerbis tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis. Item, quæ sit iusticia legalis seu Pharisæica. Et quæ sit iusticia fidei, eodem hoc loco docemur. Narratio.

Dixit Iesus ad quosdam, qui in se confidebant.]
 Euangelista ipsa præfatione aperit parabolaesensum: nempe ea est in doles, uis & effectus Pharisæicæ iusticiæ, ut sui confidentes, & philautos faciat, alios præ se contemnat, & inferiores iudicat, suam iusticiam

iusticiam mordicus teneat, summa ui defendat.

Duo homines ascendebant.] Vtraq; honesta sunt, locus & opus, seu intentio aut causa finalis.

Vnus Phariseus.] Descriptio est personarum. Quid Phariseus. Quid Publicanus, Et qui utriusq; sunt gestus & uerba.

Deus, gratias ago tibi.] Relatio est ad deum, Bene facit quod suam probitatem deo refert acceptam, nempe ab ipso datam. Sed est fucata & hypocritica gratiarum actio, quia externam suam apparentiam uite respicit, & cor incredulum & malis adfectibus plenum, ac sui amore tumidum non animaduertit, atq; hoc nascitur ex falso intellectu legis quod eius causam, effectum, finem, & officium non consideramus, & sic dei sententiam secundum nostram aestimamus. Nam deo gratum esse pro suis donis. Item, Non latronem, iniustum, adulterum, & publicanum esse ualde bonum est: nam deus precipit in catalogo legis, & aliàs inquit: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum dominus deus uester. Sed hac ratione nõ satis factum est deo, & legi: nam lex spiritalis est, & purissimos adfectus cordis requirit, & cum hæc omnia perfecimus, tamen inutiles serui sumus. Habet quidẽ externa illa iusticia legis, gloriam, sed non coram deo, ut Paulus inquit Rom. 4. de Abraham: Quoniã qui facit legem uiuet in ea

Galat. 3. Item, Paul. Gal. 1. de se prædicat, quod profecerit in Iudaismo, super multos coetaneos suos, uehementior emulatores existens paternam traditionum, adeo ut alibi se nullius conscium sciat: attamen propterea non iustificatum esse. Imò iustitiam istam suam pharisaicam stercori comparat. Ita oportet illos montes humiliari, et ualles sublimari, Luc. 3. Transitio. Iam illa iustitia legis non facit nos iustos coram deo, quoniam non data est lex, quæ possit iustificare, quærenda est ergo alia iustitia, quæ est in Christo Iesu, qui solus iustus est, et legem impleuit, eam iusticiam non consequimur nisi per fidem. Quoniam iustus ex fide uiuit, quam uerè cernimus in hoc publicano fuisse, respectu uerborum suorum, et gestus, cum à longe steterit, non ausus oculos in cælum leuare, sed percussisset pectus suum, inquiens:

Domine.] Breui oratione ueram pietatis et iustificationis rationem declarat, cum deo propiciationem, et sibi peccatum tribuit. Cum deum propitium appellat, credit se consequuturum remissionem peccatorum. Quoniam sunt duo correlatiua, propiciatio et remissio. Iam cum fides ex auditu est, oportet eum aliquas sententias audisse, ut: Misericordia eius super omnia opera eius. Copiosa apud deum misericordia, Psal. 130. Hinc nascitur doctrina ueræ iusticiæ, quæ est in sola fide in Iesum Christum, ita
tamen

tamen ut legem Decalogi faciamus, non ad finem iustitiæ, sed obedientiæ uoluntatis dei, & ad exerciti-um bonorū operum, quia fides non est ociosa. Item, poteris obiter dicere. Quid lex? Quæ causæ? Qui effectus & officia, & cætera.

Descendit hic iustificatus.] Epilogus est, & iudiciū Christi de utriusq;, quod confirmat clausula.

Quoniam qui se exaltat humiliabitur, & c.] Item Dominus humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Psalm. 137.

EPISTOLA I COR. XV.

Est interpretatio Euangelij ubi Paulus se minimū Apostolorum appellat, & c.

NOtū autē uobis facio fratres euan-gelium, quod prædicauī uobis, quod & accepistis, in quo statis, per quod & saluamini, qua ratione prædicauerim uobis si retinetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim uobis in primis quod accepi, quod Christus mortuus sit pro peccatis nostris secundū scripturas, et quod sepultus sit, et quod resurrexerit tertiā die secundum scripturas, et quod uisus sit Cephe et post hoc undecim. Deinde uisus est plus
 2 7 quā

quã quingentis fratribus simul, ex quibus plures manēt usq; adhuc, quidam autē obdormierunt. Deinde uisus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus. Nouissime autem tanquàm abortiuo uisus est, & mihi. Ego enim sum minimus Apostolorū, qui nō sum dignus uocari Apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam dei. Gratia autē dei sum id quod sum, & gratia eius in me uacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Non ego autem, sed gratia dei quæ mecum est.

DOMINICA DVODECIMA POST
Trinitatis, Euangelium Marci VII.

De surdo & muto.

ET iterum exiens de finibus Tyri uenit per Sydonem ad mare Galileæ inter medios fines decapoleos, Et adducunt ei surdum & mutum. Et deprecabantur eum ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius

eius, et suspiciens in cœlum, ingemuit & ait illi: hepheta, quod est, adaperire. Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est uinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Et præcepit illis, ne cui dicerent. Quanto autem magis eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant & eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire & mutos loqui.

Evangeliū est generis Didascalici. Exordium cum suis locis est liberum. Propositio, De fide, et charitate historialiter circa surdum & mutū. Allegorice de lege & euangelio circa omnes homines.

Narratio à definitione essentiali fidei & charitatis. À causis, ab adfectibus seu officijs. Aptatio ad eos qui deserunt surdum & mutum.

Adducunt & deprecantur.] Sunt actiones relationis fidei erga Christum, & charitatis erga surdum & mutum. Iam oportuit uerbum præcessisse fidem illorum: quia fides, ex auditu uerbi, & opera charitatis sunt ex fide: Ergo qui uerbum non habet errat in utrisq; scilicet fide & operibus. Habuerūt ergo uerbum, famam, & bonum nuncium de Christo in ea regione per Syrophenissam, et dæmoniacū

curatum, unde concipiebant fiduciam de Christo, adhuc surdum & mutum curandum, ea fiducia facit opera, ut efferant et deprecentur.

Vt imponat illi manum.] Est Periphrasis curationis & argumentum fidei de Christi potentia, scilicet si modo imponat manum, ipsum melius habiturum & curatum iri. Quid imponere manum? Quid manus Christi.

Et cum apprehendisset.] Consequentia est, & effectus alienæ fidei. Quid aliena fides efficiat, & signat Christum promptum esse ad nostras preces. Confirma locis: Propè est dominus omnibus inuocantibus, &c. Psalm. 120.

De turba seorsum.] Est curationis narratio, dominus quos curat, à turba impiorum segregat, & digito, id est, spiritu sancto tangit & soluit aures & linguam.

Suspiciens in cœlum ingemuit.] Ab effectu miserationis scilicet, tam nobilem & benè conditam creaturam Dei, tam turpiter à Satana deprauatum esse.

Hepheta. Et statim apertæ sunt.] Vis & consequentia uerbi. Dixit & facta sunt: Signat se uerum Deum & Messiam esse.

Præcepit ne cui dicerent.] Modestia est, & prohibitio inanis laudis sine uero intellectu dei: Præterea docet

rea docet nos nostrum officium facere ex corde sincero, sine spe gloriæ.

Sed quanto, &c.] Verum bonum opus ultro sequitur suum præconium. Iam post doctrinā sequitur exhortatio ab hoc exemplo, de fide & charitate. Is est usus euangelij, Allegorice si uacet. Surdi et muti sumus relatione priuationis, deus creauit nos rectos & integros, sed ex lapsu Adæ deprauata est nostra natura peccato, ut iam de deo nec audire, nec loqui possimus, & planè non agnoscere. Iam si sanari uolumus, Christo opus est: Is per legem quasi digito commonstrat fragilitatem nostram (nam et lex digito ex spiritu dei scriptura est) & tamen non habemus inde melius: Nam lex non est data, quæ posset iustificare, nisi cum Euangelij uerbum Hepheta exprimat, quod est uirtus dei ad salutem omni credenti, quod uerbum facit nos nouos homines, & laudis dei plenos.

EPSTOLA II. COR. III.

Respondet euangelio huius Dominicæ.

Fiduciam autē talem habemus per Christum ad deum, nō quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Qui idoneos nos fecit ministros noui Testamenti, non literæ, sed

ræ, sed spiritus. Litera enim occidit, spiritus autem uiuificat. Quod si ministratio mortis, literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere filij Israël in faciẽ Mofi propter gloriam uultus eius, quæ euacuatur, quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis gloria est, multo magis abundat ministerium iusticię in gloria. Nam nec glorificatum est, quod clariuit in hac parte propter excellentem gloriam. Si enim quod euacuatur, per gloriam est, multo magis quod manet, in gloria est.

DOMINICA XIII. POST TRINITATIS, *Euangelium Lucae X.*

ET cõuersus Iesus ad discipulos suos dixit: Beati oculi qui uident quæ uos uidetis. Dico enim uobis, quod multi prophetæ & reges uoluerunt uidere, quæ uos uidetis, & non uiderunt & audire, quæ uos auditis, & non audierunt. Et ecce quidam legisperitus
surrexit

surrexit tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo uitam æternam possidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est, Quomodo legis? Ille respondens, dixit: Diliges dominum Deum tuum, toto corde tuo, & tota anima tua, et omnibus uiribus tuis, & tota mente tua, & proximum tuum sicut te ipsum. Dixitq; illi: Rectè respondisti, hoc fac & uiues. Ille autem uolens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Suspiciens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum, & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto. Accidit autem, ut sacerdos quidam descenderet eadē uia, & uiso illo præteriiuit. Similiter & Leuita cum esset secus locum & uideret eum, pertransiuit. Samaritanus autem quidam iter faciens, uenit secus eū, & uidens eum misericordia motus est: Et appropiās, alligauit

alligauit uulnera eius, infundens oleum & uinum, & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulū, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe, & quodcunq; super erogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Quis horū triū uidetur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit. Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus. *Vade & tu fac similiter.*

Euangelium est generis Didascalici, de lege & *Euangelio*. Exordium à gratulatione foelicitatis Apostolorum, aptatio ad nostram huius temporis foelicitatem 1. Petri 1. De uera beatitudine, Matthæi 16. Apostoli uiderunt Christum corpore & fide, Iudæi non item: Sic hodie aliter uident Christum pij, aliter impij, Multi reges, Moses, David, Esaias, Symeon, & cætera.

Ecce] Ab euentu.

Legisperitus.] A persona, ex hoc censebis probissimos secundum rationem, & opera homines.

Tentans.] Causa finalis est, ut aliquam gloriam populo presente consequeretur, Hypocrisis est

Et tales homines et iusticiarii omnes sunt: Sed quo modo accedit, ita dimittitur: nam non uenit ut disceret, sed ut tentaret.

Magister.] Captatio beneuolentiæ est.

Quid faciendo.] Propositio, et quæstio est humane rationis, de operibus, de faciendo.

In lege quid scriptum est?] Refutat ipsum sua ipsius persona. Quid legis peritus? Scrutamini scripturas, et c. Si uis uitam ingredi et c. ac si diceret: lex et scriptura te docet, cuius es peritus, unde nomen habes: Narrat ipse sibi. Diliges et c. Quid diligere dominum deum ex tota anima, corde, uiribus, mente seu opinione? Quid diligere proximum sicut teipsum? Quid diligere? Quid proximus? Quid tu ipse? Potes hæc latissime amplificare. Cautio addita est, sicut teipsum. Collatio, quid lex exigit, et quid nostre uires possint.

Hoc fac et uiues.] Arguit ipsum nihil horum adhuc fecisse. Respondisset, hoc facere non possum, ergo non uiuam: Maledicti qui declinant, et c. Omnes declinauerunt, Psalmo.

Quis proximus?] Propositio alia: De proximo querit, non de deo.

Homo quidam.] Narratio est parabolica de lege et euangelio de perditione et saluatione. Homo Adã lapsus in latrones, Satanae ius et legis uim, ab his uulneratur

uulneratur conscientia, iudicio dei per peccata, spoliatur integritate naturæ et cæteris ornamentis, Satan seuit in naturam hominis & potenter regnat. Semimortuus relinquitur priuatus cognitione Dei (siquidem uita æterna est, cognoscere deũ, Ioã. 16.) Fiducia timore, & c. coniectus in uitia, uexatus mala conscientia, actus ad desperationem, Sacerdos et Leuita, Patriarcha & Prophetæ, optimi patres & sancti legalis iusticiæ, prædicatores legis nihil faciunt ad salutem, quanto minus traditiones humane. Samaritanus ille abiectissimus & contemptissimus. Iesus Christus per eandem uiam in carnem uenit, misericordia motus, declarat suum erga nos adfectum, obligat uulnera conscientia, consolatione euangelij, erigit, imponit iumento: Verè langores nostros ipse tulit, & c. Esaia 1. Petri 2. Qui peccata nostra pertulit in corpore super lignum, infundit oleum & uinum, Euangelium sequitur crux, his medetur nobis.

Diuersorium ecclesia est, ubi eius curam agit prædicatione gratiæ, postero die à resurrectione ascensurus, depromit duos denarios legem & Euangelium, dat ecclesiæ præfectis concionatoribus ad confirmandas conscientias.

Quodcunq; superogaueris.] Consulendo ut Paulus 1. Corinth. 7. Hinc nascitur præoccupatio refutatoria

refutatoria aduersus obiectiones cauillatorias, quas pro suis traditionibus confirmandis, hinc sumunt Bapiste, uolunt superogare cum nondum erogauerunt. Quis ergo?] Epilogus est.

Qui exercuit misericordiam.] Collectio est. Samaritanus exercuit misericordiam: Ergo proximus est, Ergo Samaritanus præstat Sacerdote, & Leuita, probissimis & sanctissimis secundum humanum iudicium hominibus. Summa, nihil profunt etiam sanctissima opera, si negligis charitatem in proximum. 1. Cor. 13.

Et tu fac similiter.] Ab exemplo Samaritani Christi, Diligite uos inuicem, sicut ego dilexi uos. Ioan. 17. Summa, Homo ille uulneratus sese iuuare nõ potest, nec addit quicquã operibus Samaritani: Sic pij nihil addunt operibus Christi, in salutis ratione.

EPISTOLA GAL. III.

De Lege et Euangelio, seu promissione, & cet.
& respondet Euangelio.

FRatres, secundum hominẽ dico, tamen hominis confirmatum testamentum nemo rescindit autẽ superordinat. Abrahę dictæ sunt promissiones & semini eius. Non dicit et seminibus, quasi in multis, sed quasi in

A UNO

uno, Et semini tuo, qui est Christus: Hoc autem dico, testamentum confirmatum à deo in Christū, lex post quadringentos & triginta annos facta nō irritum facit ad euacuandam promissionem. Nam si ex lege hæreditas, iam non ex promissione. Abrahæ autem per promissionē donauit Deus. Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est donec ueniret semē cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Mediator autem unus nō est, deus autē unus est. Lex ergo aduersus promissā dei? Absit. Si enim data esset lex quæ posset uiuificare, uerè ex lege esset iusticia. Sed cōclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi, daretur credētibus.

DOMINICA XIII. POST TRINITATIS euangelium, *Luca 17.*

ET factum est, dum iret in Hierusalem, transibat per mediā Samariam & Galilæam. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem

ei decem uiri leprosi. Qui steterunt à longe, et leuauerunt uocem, dicentes: Iesu præceptor miserere nostri. Quos ut uidit, dixit: Ite, ostendite uos sacerdotibus. Et factum est, dum irēt: munda-
dati sunt. Vnus autem ex illis ut uidit quod mundatus est, regressus est cum magna uoce, glorificās deū. Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agēs. Et hic erat Samaritanus. Respōdens autē Iesus, dixit: Nōne decem munda-
ti sunt? Et nouem ubi sunt? Non est in uentus, qui rediret, et daret gloriā deo nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge uade, quia fides tua te saluum fecit.

Evangeliū est generis Didascalici. Exordium est in concionatoris arbitrio, de loco, tempore, personis, &c. Propositio, Leprosi fidem, Christus charitatem docet. Narratio est historica de itinere Christi. Præmittes doctrinam de fide & charitate. Quid fides? Quæ causa? Qui effectus 1. Corinth. 13. & in epistola Ioan. Diuisio fidei historice & iustificantis. Quid charitatis? Quæ causæ? Qui effectus? Aptabis & declarabis fidem in leprosis, charitatem in Christo.

Leuauerunt uocem.] Opera effectus & uerba fidei sunt.

Ite, ostendite uos sacerdotibus.] Charitatis effectus est, & exauditionis promptitudo. Hinc Baptiste sumunt auricularis confessionis confirmationē satis absurde, quamuis improbanda non est, si recte fiat. Ab officio sacerdotum in lege ueteri, de iudicio lepræ. Leuitici 13.

Dum irent mundati sunt.] Consequentia fidei, & uis uerbi dei est.

Vnus autem ex illis.] Arguit paucitatem gratias agentium & agnoscentium dei beneficia. Non abs re addit Euangelista Samaritanum, ab alijs Iudeis spretum & abiectum. Qui homines grati, qui ingrati sunt deo.

Nōne decem mundati sunt: et nouē ubi sunt?] Taxat ingratitudinem. Locus de ingratitudine.

Fides tua te saluum fecit. Declarat causam efficientem. Epilogus repetit superiora de fide & charitate.

EPISTOLA GALAT. V.

De lepra animæ et mundicia.

DIco autem: Spiritu ambulate, & desideria carnis nō perficite. Caro enim concupiscit aduersus spiritū. Spiritus

Spiritus autem aduersus carnem. Hęc enim sibi inuicem aduersantur, ut nō quęcunq; uultis, illa faciatis. Quod si spiritu ducimini, nō estis sub lege. Manifesta sunt autem opera carnis, quę sunt: adulterium, fornicatio, immundicia, lasciuia, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitia, contentio, æmulationes, irę, rixę, dissensiones, sectę, inuidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia: quę prædico uobis sicut & prædixi, quod qui talia agunt, regnum dei nō consequentur. Fructus autē spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia. Aduersus talia nō est lex. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum adfectibus & concupiscentijs. Si spiritu uiuimus, spiritu & ambulemus. Non simus inanis glorię cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

DO

DOMINICA XV. POST TRINITA-
tis Euangelium, Matthæi VI.

Nemo potest duobus dominis seruire. Aut enim unū odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterū contemnet. Non potestis Deo seruire & Mammonæ. Ideò dico uobis, ne solliciti sitis animæ uestræ quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini. Nōne anima plus est, quàm esca, & corpus plus quàm uestimentum. Respiciite uolatilia cœli, quæ non serunt, neq; metunt, neq; congregant in horrea, & pater uester cœlestis pascit illa. Nōne uos magis pluris estis illis? Quis autē uestrum cogitans potest adiungere ad staturam suam cubitum unum? Et de uestimentis quid solliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescūt. Non laborant, neq; nent. Dico autem uobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unū ex istis. Si autem fœnū agri, quod hodie est,

est, & cras in clibanum mittitur, deus sic uestit, quanto magis uos modicæ fidei dei? Nolite ergo solliciti esse, dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater uester, quia his omnibus indigetis. Querite ergo primū regnū dei, et iusticiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinū: crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malicia sua.

Evangeliū est generis Deliberatiui. Dissuadet à uentris sollicitudine. Exordiū est liberū, aut de prauitate humani studij ad cogendas opes, et diffidētia erga deū. Propositio est hic uice narrationis.

Nemo potest duobus.] Christus orditur à proverbiali sententia uniuersali et impossibili seu negatiua: siquidē contraria non possunt simul esse in eodem subiecto, Id probat ætiologia. Hic locus planē est enthymema, cuius integer syllogismus est: Nemo potest duobus dominis seruire, deus et Māmon, duo diuersi sunt domini: ergo nō potestis deo seruire et Māmoni. Quid deus & ipsi seruire? Quid Māmon & ipsi seruire? Quæ cause? Qui effectus? &c.

Confirmatio, quàm honestum, utile, iucundum, facile, antiquum, necessarium sit deo seruire. Confutatio ab Antithesi, quàm inhonestum, inutile, absurdum, difficile sit Mammoni seruire. Præoccupatio aliud est seruire, aliud est habere Mammon. Confirmatio ab exemplis, Abraham, Loth, Iob, Dauid, Salomon, Hester &c. Quis usus, quis abusus Mammonis? Alia præoccupatio. Aliud est sollicitum esse, aliud est in fide laborare. In sudore uultus, Gen. 3. Labores manuum tuarum manducabis, Psal. 128. Hinc infert & sumit propositionē contra sollicitudinē.

Ideo dico uobis.] Mimesis hominum est. Id refutat argumento à maiori. Est ne anima plusquàm esca, &c. ac si diceret: Qui dedit uitam, dabit certè cibum, qui dedit maius, dabit certè minus. Confirmat ab exemplis à minore, à uolatilibus uictum, à lilijs uestitum.

Non serunt.] Circumstantiæ sunt et opera querendi uictum.

Pater uester.] Ergo multo magis nos pascet. Collatio: Quid distet inter nos et uolatilia, et foenū. À circumstantijs.

Quis autem uestrum cogitans.] Est ironica permissio & cōfutatoria, nostra sollicitudine nihil posse proficere. Ab impossibili & absurdo.

Et de uestimentis &c.] Alia pars propositionis est, de uestitu. Consi-

Considerate lilia agri.] *Confutatio ab exemplo minori.*

Quoniam nec Salomon.] *Exempli magna collatio est.*

Si autem scenum, etc.] *Circumstantiæ minoris.*

Modicæ fidei.] *Taxatio est diffidentiae nostræ.*

Nolite ergo solliciti esse.] *Conclusio est superiorum. Gentes sunt solliciti: ergo Christianos & pios non decet esse sollicitos, sed fidere, & pro sua uocatione laborare. Aliud est pro uentre, aliud est in sua uocatione sollicitum esse, Rom. 12.*

Scit pater.] *Patris cura de nobis suis filiis.*

Primum querite regnum Dei.] *Christianas leges præscribit, ut sit prima et summa nobis cura de querendo regno & eius iusticia. Quid regnum dei & eius iusticia? Regnum dei, uerbum dei, & euangelium Christi est: eius iusticia & fides per charitatem operans.*

Et hæc omnia adijcientur uobis.] *Consequentiæ fidei est, & promissio dei. Locus communis de uictu, Psalmista 54. Iacta super Dominum curam tuam, &c. Iunior fui, etenim senui, &c. Psalm. 36. Ab exemplis, Dominus pascit filios Israël in deserto, Heliam, & uiduam Sareptanam. Dominus pascit nos quotidie miraculose, et præter opinionem. Contra auariciam. Qui uolunt diuites fieri incident*

in tentationes multas, & laqueum diaboli.

Epilogus repetit breuiter singula, hortatur ad fidem, & ad suæ uocationis honestum laborem, dehortatur à sollicitudine.

EPSTOLA GALAT. VI.

*Vt multitudo suos pastores liberaliter nutriat,
ne sint solliciti de uictu.*

SI spiritu uiuimus, spiritu & ambulamus. Nō simus inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, talem instauratione mansueto spiritu, cōsiderans teipsum ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic perficietis legem Christi. Nam si quis existimat se aliquid esse cum nihil sit, ipse se decipit. Opus autem suum probet unusquisq; & sic in semetipso tantum gloriationem habebit, & non aduersus alterū. Vnusquisque enim onus suum portabit. Communicet autem doctori in omnibus bonis, is qui docetur uerbum. Nolite errare, Deus non irridetur: quæ

quæ enim seminauerit homo, hæc & metet: quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet uitam æternam. Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus operemur bonum erga omnes, maximè autem erga domesticos fidei.

DOMINICA XVI. POST TRINITATIS, *Eu. angelium Lucæ VII.*

ET factum est deinceps, ibat Iesus in ciuitatem, quæ uocauit Naim & ibat cū eo discipuli eius & turba copiosa. Cū autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius unicus matris suæ. Et hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cum uidisset dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere. Et accessit, & tetigit loculum. Hi autem, qui portabant, steterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico surge. Et resedit
qui

qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit autem omnes timor, & glorificabant deum, dicētes: Propheta magnus surrexit in nobis, & deus uisitauit plebē suam. Et exijt hic sermo in uniuersam Iudæam de eo, & omnem finitimam regionē.

Euangelium est generis Didascalici, docet fiduciam in bonitatem Christi, designat item legem & euangelium & rationem iustificationis. Exordium à re ipsa. Singule euangelicæ historiæ, in quibus Christus resuscitat mortuos & curat infirmos: sunt exempla bonitatis & auxiliij Christi, quæ nos fidem docent, scilicet, Christum esse dominum mortis & omnium infirmitatum, autorem uitæ salutis, & omnis consolationis. Propositio: Est historia de bonitate Christi, quod iuuat adflictos, etiam præter opinionem. Exemplum consolationis est omnibus adflictis conscientijs, Psal. 33. Iuxta dominus his qui tribulato sunt corde, Psalm. Adiutor in oportunitate, in tribulatione. Fidelis est deus, qui non finit suos tentari supra quàm ferre possunt. Item, locus est de resurrectione. Narratio. Historiam textus breuiter perstringe per circumstātiās à relatione. Quid uidua? Quid filius unicus, idem mortuus? dolens

lorem dolori addit dominus, calicem mœroris replet, abyssus abyssum inuocat. Non satis fuit uiduam esse, uirum esse ablatum, quin oportuit reliquã spem & consolationem, filium, eumq; unicum mori. Quid mori? Astantium nemo iuuare & saluti cõsulere potest, quicquid pro uita datur, plus facit ad mortem, nihil præter mœrorem, planctum, lamentationem & sepulchrum ipsum superest. Beneficia dei tum primũ cognoscimus, cum sunt ablata. Christus permittit omnia ad extrema usq; desperationẽ peruenire, tandem præter opinionem & meritum ex sola misericordia motus uenit, & iuuat. Ab exemplis: Illud exercet in suis omnibus, diuersa ratione & modo, ut in Lazaro filia sacerdotis layri: De inde & nobis omnibus hoc euangelico tempore, Christus docet nos, desperatis omnibus non debere de ipso, & eius bonitate desperare. Ex hac narratione nascitur propositio legis & euangelij. Allegoria. Quid lex? Quæ causæ? Qui effectus, ex Paulo ferẽ omnia. Non enim est data lex ut iustificaret, sed lex subintrauit ut abundaret delictum, & iram dei operaretur. Per legem cognitio peccati: Premium autem peccati mors est. Iam mors in omnes peruasit, quia omnes peccauerunt. Effectus legis, fletus est relatione ad defectus. Ad defectus carnales, ad mortem, sepulchrumq; & extremam desperationẽ perferunt.

Hic

Hic uires humanae, & liberum arbitrium nihil ualent. Hæc omnia in mortuo adolescente uidua designantur. Christus autem dominus mortis, & auctor uitæ obambulat, ut suam gratiam impartiat & uiuet præter opinionem meritum, adeò et fidem ex sola misericordia cum suo euangelio accedit, consolatur uiduam, tangit loculum, cessant adfectus & impetus carnales.

Noli flere.] Euangelica uox est. Quid euangelium? Quæ causæ? Qui effectus? Fides uiduæ suscipit euangelium. Confirma locis communibus. Ego sum resurrectio et uita, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet: & omnis qui uiuit, & credit in me, non morietur.

Adolescens dico tibi surge.] Ad uocem & uirtutem uerbi Dei reuiuiscimus. Venit hora, ut qui in monumentis sunt, audient uocem filij Dei, & qui audierint uiuent.

Locutus est.] Sunt uera signa & fructus uiui hominis. Eadem anima reuertitur: ergo animæ post mortem uiuunt: Et est specimen futuræ resurrectionis. Corde creditur ad iusticiam, ore confessio fit ad salutem.

Dedit matri.] Perfecta consolatio est.

Admiratæ sunt turbæ, & magnificabant dominum] Mirabilia opera dei, & gloriosa. Magnum
illum

illum prophetam æstimant, de quo Moses Deut. 18.
Ergo Meßiam esse credunt.

Epilogus, Legem sequitur fletus, euangeliũ sequitur lætitia: Admiratio et magnificentia dei, Matthæi 5. Beati qui lugent, quia ipsi consolabuntur.

Expende lætũ uiduæ animũ. Causa miraculi est ut ostenderet rationẽ nostræ damnationis et salutis, ut confirmaret animas esse immortales, et dormire in sinu dei. Iustorũ animæ in manu dei sunt. Item futuræ resurrectionis specimen, ut speremus per ipsum corpora nostra reuictura, utq; doctrinã suam confirmaret, ut quæ est planè diuina & diuinæ potentia. Sunt qui uiduã ecclesiam, filium peccatorẽ non absurdè exponunt. Obiter excurre in mortis cõsolationem, atq; ut suscipiamus uiduas.

EPISTOLA EPHE. III.

Respondet euãgelio. De potentia, altitudine, latitudine, & profunditate Christi, hoc est esse, ubiq; & in omnibus potentem.

Q Vapropter peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro uobis quæ est gloria uestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrẽ dominĩ nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis secundum diuitias gloriæ

glorię suę, uirtute corroborari per spiritum suum in interiorem hominem, ut Christus habitet per fidem in cordibus uestris, ut in charitate radicati & fundati sitis, ut possitis comprehendere cū omnibus sanctis, quę sit latitudo & longitudo & sublimitas & profunditas, & cognoscere charitatem Christi, quę superat captum nostrum, ut compleamini in omnem plenitudinē dei. Ei autem qui potens est cumulate omnia facere abundantius, quā petimus aut intelligimus, secundū uirtutem quę est efficax in nobis ipsi gloria in ecclesia per Christum Iesum in omnes ætates seculi seculorum, Amen.

DOMINICA XVII. POST TRINITATIS euangelium, Lucę 14. De hydropico.

ET factum est cum introisset Iesus in domum cuiusdam principis. Phariseorum sabbato ad manducandum panem, & ipsi obseruabāt eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illū. Et respondens Iesus, dixit ad legis

ad legis peritos & Pharifæos, dicens: Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipse uerò apprehensum, sanauit eum ac dimisit. Et respondens dixit: Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat autem et ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & ueniens is, qui te & illū uocauit, dicat tibi: Da huic locum, & tunc incipias cū rubore nouissimum locum habere: Sed cū uocatus fueris, uade recūbe in nouissimo loco, ut cū uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

Evangelium est generis Iudicialis, status legitimi. Alera pars est generis Deliberatiui. Exordium est liberum cum suis locis. Propositio. Quid lex, & quatenus seruanda: Et ut nos modeste geramus, humiliterque sentiamus. Item in hydropico fides, in Christo charitas declaratur. Narratio. Orditur à loco & personis.

Obseruabant eum.] Arguit eorum captabundum & maleuolum animum.

Ecce hydropicus.] Ab euentu.

An licet Sabbato curare?] Quæstio, seu propositio est. A definitione. Quid sabbatū? Quotuplex? Quid curare? Cautio. Maledictus omnis qui opus fecerit in die sabbati, curare opus est, ergo maledictū. Item, est inter decem præcepta uetitum.

Illi tacuerunt.] Quia obseruabant, & captabant si quoquò modo posset labi. Item, noluerunt cum ipso argumentari: quia sciebant ipsum esse argutiorē, cognita habebant & loca scripturæ pro & contra se, quare sabbatum seruare oportet, & tamen transgredi licet, ut postea ipse exponit.

Apprehensum sanauit.] Christus ubi habet benefaciendi occasionem non prætermittit, etiam si lex obstet. Exemplum nobis imitandum: Apprehensu nos sanat, potentia manus Christi est. Hic oritur quæstio, iure ne Christus sanat? quia lex prohibet
sabbato

sabbato opus facere. Curare uerbum actiuū est, opus ergo est, quamuis Christus etiam plerunque uerbo sanat. Respondet, charitas excusat, ab exemplis: Nam Moses quadraginta annis nullum circumcidit, Dauid contra legem comedit panes propositionis, 1. Regum 21. Aliās summum ius, esset summa iniuria: ut, mergere infantulum hyeme in baptismo &c. Respondet, concedo charitatē, posset utiq; distulisse crastinum, ne esset offendiculo. Respondet, Salomon inquit, ne dicas cras redi, cum statim possis benefacere. Cōclusio, Ergo lex cedit charitati: Nam lex est pro charitate, ergo lex contra charitatē, non est lex. Nec legem transgredi licet nisi excuset charitas, et urgeat necessitas. Aliās sub maledictione uetitū est. Alia questio. An simus ab obseruatione sabbati liberi? Respondet, quatenus ab alijs Decalogi praeceptis. Quamuis translātū est non tamen ablatum est. Hic confer legē & charitatē. Confirma à similibus, Iephthae, de Ionatha. 1. Reg. 14. 2. Reg. 14. Herodis &c. qui ob iuramentū occidit Ioannē, qui legem charitati prætulerunt, & peccarunt. Dauid iurauit occidere Nabal & eius domū euertere, Correxerit tamen iuramentum. 1. Reg. 25.

Cuius uestrum asinus.] Argumentum à minori
 SVADET altera pars euangelij modestiam seruandam in omnibus, maxime in pietatis negotio.

Et quanto sublimiores sumus, tanto nos submissius geramus. Quid modestia, seu humilitas? Ab Antithesi. Quid superbia & arrogantia? Confirma & amplifica sententijs, locis & hystorijs scripturæ.

Quia omnis qui se exaltat.] Clausula est & Epilogus, constat enumeratione & exhortatione.

EPISTOLA EPHE. IIII.

De unitate fidei, ne sit inter credentes dissensio.

Obfecro ita uos ego uinctus in domino, ut digne ambuletis uocatione qua uocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem per charitatem. Solliciti seruare unitatē spiritus per uinculum pacis. Vnum corpus et unus spiritus, sicut uocati estis in una spe uocationis uestre. Vnus dominus, una fides, unū baptisma, unus deus & pater omniū, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus uobis est.

DOMINICA XVIII. POST TRINITATIS, Euangelium Matth. XXII.

De mandato magno.

Pharisæi autem audientes, quod silentium imposuisset Saducæis, cōuenerunt

uenerunt in unum. Et interrogauit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum: Magister, quod est mandatum magnū in lege? Ait illi Iesus: Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo, & tota anima tua, & tota mente tua. Hoc est maximū & primum mandatū. Secundum autem simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Congregatis autē pharisæis interrogauit eos Iesus, dicēs: Quid uobis uidetur de Christo: cuius filius est? Dicunt ei: Dauid, ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu uocat eū dominum, dicens: Dixit dominus domino meo, sede ad dextris meis, donec ponā inimicos tuos scabellū pedum tuorū? Si ergo Dauid uocat eum Dominum quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere uerbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

PRior pars Euangelij est generis Didascalici. Altera est generis Iudicialis, status legitimi. Propositio. Duo docet hic locus: Legem & Christum seu euangelium, atq; hæ sunt principales partes pietatis. Narrationis exordium hic est. Transitiō rhetorica à personis Phariseorum, & animi adfectu seu habitu: quippe Christum coram uulgo pudefacere, & sibi hinc gloriam parare.

Legis doctor.] À personæ circumstantia.

Tentans.] Ab animi cōditione omniū impiorū.

Magister.] Subdola et ironica captatio beneuolentiæ. Quod est mandatum magnum.] Propositio seu quæstio est & magistralis quidem.

Magnum.] Phrasis hebræa est, nos maximum dicimus, scilicet quo cætera omnia mandata complectuntur.

Diliges dominum deum.] Narratio est. Definī quid diligere dominum ex toto corde, id est, serio, ex intimis adfectibus. Ex tota anima, id est, uita & opere. Ex tota mente, id est, opinione, æstimatione, & iudicio, Ioan. Qui habet mandata mea, et seruat ea, ille est qui diligit me.

Si quis diligit, &c.] Singula per distributionem amplificabis.

Hoc est maximum.] Transitiō est. Quid diligere? Quid proximus? Quid sicut teipsum? Foteris latissime amplificare

In his duobus.] Epilogus est propositionis et prioris partis Euangelij. Hoc est, in uniuersum lex & propheta hunc scopum urgent, huc referuntur omnia. His addit dominus conditionaliter benedictione, si seruentur. maledictionem, si transgrediantur. iam conferenda est natura hominis.

ALTERA PARS EVANGELII.

Iam cognita lege, quæ terret et peccatum ostendit & iusticiã præscribit, quã nostris uiribus assequi non possumus, quamuis secundũ literam seruata, iustos facit coram mundo, sed non corã deo, ut inquit Paulus. Qui facit legem, uiuet per eam, Gal. 3. Nam oderunt peccare mali formidine pœnæ. Quomodo aut coram deo iusti simus, necessaria est, et Christi cognitio qui legem impleuit, per cuius gratiã, remissionem peccatorum uitam eternã, gratiam patris, spiritũ bonum accipimus, incipimus deum diligere per Christũ. Et dilectio est perfectio: Ergo solũ Christiani dilectione implent legem.

Interrogauit eos.] Hanc propositionem propterea adducit Christus, ut taxet & confundat superborũ scribarum et phariseorum ignorantiam scripturæ de Christo, ad quid ipse datus sit.

Quid uobis uidetur de Christo?] Propositio seu quæstio est. Respondet ex scriptura Dauid.

Quomodo ergo?] Refutat seu diluit autoritate scri

ptura, Psal. 110. Et argumento à pugnantibus: Nā relatione patris non facile possunt simul esse in eodem subiecto filius & dominus. Dominus significat apud Hæbreos diuinā potentiā. Litē soluiſſet definitio Christi seu Meſſiæ, & etymologia uocis Emanuël si recordati fuiſſent ex Esa. 7. Reſpondiſſent ſimpliciter. Meſſias deus & homo eſt: Ergo ſecundum diuinitatem dominus & deus eſt, ſecundum carnē filius Dauid eſt, ſecundum diuinitatem dei, ſecundū carnem Dauidis filius eſt. Adeò & Chriſtus ſtatim in principio reſutationis dat huius ſolutionis cauſam, cum inquit: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu? Reſpondiſſent, in ſpiritu uocat eum dominum, in carne filium. Signat acutiſſimam rationē, nō poſſe deum cognoſcere etiam ſi ſacram ſcripturam ad unguē teneamus, niſi reuelet ſpiritus. Filium nemo nouit niſi pater, & patrem nemo nouit niſi filius, et cui uoluerit filius reuelare. Et ut inquit Chriſtus Petro: Caro & ſanguis non reuelauit tibi, &c. Uſus huius loci eſt & fructus, ut cognoſcamus Chriſtum dominum, & filium Dauidis, deum & hominem, Et mediatorem inter deum & hominem eſſe. Amplifica quid ſua diuinitate nobis conferat.

Epilogus repetit ſuperiora.

EPISTOLA I. COR. I.

De uera cognitione pietatis gratulatio.

Gratis.

Gratias ago de meo semper pro uobis, de gratia dei, quæ est data uobis in Christo Iesu, quod in omnibus diuites facti estis per illū, in omni uerbo, & in omni scientia (sicut testimoniū Christi cōfirmatū est in uobis) ita ut nihil uobis desit in ullo dono expectantibus reuelationē Domini nostri Iesu Christi, qui & cōfirmabit uos usq; in finē sine crimine in die aduentus Domini nostri Iesu Christi.

DOMINICA XIX. POST TRINITATIS, *Euangelium Mat. 9. De Paralytico.*

ET ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit, & uenit in ciuitatē suam. Et ecce offerebant ei paralyticū iacentem in lecto. Et uidens Iesus fidē illorum, dixit paralytico: Confide fili remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur. Et cum uidisset Iesus cogitationes eorum dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus uestris. Quid est facilius dicere dimittuntur tibi pec-

cata, an dicere : surge & ambula? **V**t autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata in terra, tunc ait paralytico : Surge tolle lectum tuum, & uade in domum tuā. Et surrexit & abiit in domum suam. Videntes autem turbæ timuerunt & glorificauerunt deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

Evangelium est generis didascalici de fide et charitate. Item de ratione iustificationis. Exordium est ab itinere Christi. Narratio est historica textus recitatio. Propositio nascitur ex narratione, de fide paralytici, & portantium, et charitate Christi. Item, de remissione peccatorum, qui est articulus fidei. Quid fides? Quæ causæ? Qui effectus? Quotuplex? eam confirmationis loco ab exemplo, demonstrabis in paralytico & portatibus, per singulas circumstantias ex Mar. 2. Quid charitas? Quæ eius causæ? Quæ species? Qui effectus? 1. Corin. 13. Eam comonstrabis in Christo, & portantibus. Fides & oratio quid possit aliena. Vt alterius sapientia non sapimus, sed consequimur sapientiam. Sic aliena fide non saluamur, sed consequimur fidem. Alterius oratione non consequimur iustificationem. Sic infan-

tem offerimus Christo in baptismo per fidem et orationē, ut consequatur fidem & iustificationem.

Confide fili.] Euangelica & gratia uox est, ab effectu bonitatis & facilitatis Christi erga nos.

Remittuntur tibi peccata.] Maiora dat Christus quàm rogatur, Diues in omnes qui inuocant illum, non tantum uult sanare corpus, sed & saluare animam: Non tantum tollere morbū, sed & peccatum morbi causam.

Hic blasphematur.] Adfectus impiorum circa dei opera. Quid blasphemare?

Vt quid cogitatis?] Benigna refutatio est.

Quid est facilius dicere.] Vtrunq; solius dei opus est, remittere peccata, & uerbo sanare. ac si diceret: ut est Ioan. 10. Si mihi creditis, utiq; factis credite, ut cognoscatis quia pater in me est, & ego Deus sum. Atque ut sciatis, & confirmem re ipsa me esse Deum.

Ait paralytico: surge. &c. Et surrexit.] Virtus & potentia uerbi est, & fidei fructus, Quid Paralyticus?

Videntes turba.] Nostrū officium est glorificare deū in mirabilibus suis. Eadē est ratio iustificationis Omnes ex Adā deprauati, paralytici sumus, et ad omne opus bonum reprobī. Christus ex sola gratia & misericordia uenit; cuius bonitatis Euangelica
fama

fama mihi narratur: hinc fides datur quæ me ad Christum ducit, hunc in integrum restitutor. Desperata res fuisset cū paralytico nisi istac iuisset Christus ita nobiscum: Vt paralyticus ad suam sanitatem, præter fidem nihil adidit Christi operibus: sic nos quoq; in salutis ratione. Hunc paralyticum pro exemplo habeant omnes adflictæ conscientiæ, & ægri ualitudinarij etc. Ab Antithesi. Quid diffidentia? Quæ causæ? Qui effectus? Quæ species? Quid contemptus proximi? Quæ causæ? Qui effectus? Allegorice, Paralytica anima inermis & ægra decumbit in lecto deprauatæ carnis. Per euangelium Christi, restituta salutis, rursum carnem in sua iura redigit. Epilogus constat enumeratione, adfectu & exhortatione.

EPISTOLA EPHE: IIII.

De uera sanatione et renouatione. De exuitione ueteris Adæ, & induitione noui Adæ, secundum exemplum curati Paralytici.

DEponite uos secundū pristinam conuersationē ueterē hominem qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis uestræ, & induite nouum hominem qui secundū deum creatus est in iustitia

in iusticia & sanctitate uera. Propter quod deponentes mendacium, loqui mini ueritatē unusquisq; cum proximo suo, quoniam sumus inuicē membra. Irascimini & nolite peccare. Sol nō occidat super iracundiam uestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur iam non furetur. Magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.

DOMINICA XX POST TRINITATIS, *Euangelium Matthæi XXII.*

De nuptijs.

Simile factū est regnū cælorū homi ni regi, qui fecit nuptias filio suo, & misit seruos suos, ut uocarent inuitatos ad nuptias, & nolebant uenire. Iterū misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis. Ecce prandiū meum parauitauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata uenite ad nuptias. Illi autē neglexerunt & abierunt, alius in uillā suā, alius uerò ad negociationē suā, re
liqui

liqui uerò tenuerunt seruos eius, et cō-
tumelijs adfectos occiderunt. Rex autē
cum audisset iratus est, & missis exer-
citibus suis perdidit homicidas illos,
& ciuitatē illorum succendit. Tūc ait
seruis suis: Nuptiæ quidē paratæ sunt,
sed qui inuitati erant, non fuerunt di-
gni. Ite ergo ad exitus uiarū, & quos-
cunq; inueneritis uocate ad nuptias.
Et egressi serui eius in uias, congrega-
uerunt omnes quos inuenerūt, malos
& bonos, & impletæ sunt nuptiæ di-
scūbentibus. Intrauit autē rex, ut uide-
ret discūbentes: Et uidit hominē non
uestitū nuptiali ueste, & ait illi: amice,
quomodo huc intraisti non habens ue-
stem nuptialē? At ille obmutuit. Tunc
dixit rex ministris: Ligatis pedibus,
& manibus eius mittite eum in tene-
bras exteriores, ibi erit fletus & stri-
dor dentium: Multi enim sunt uoca-
ti, pauci uerò electi.

Evangeliū est generis didascalici. Argumentū &
simili: Vt se habēt nuptiæ, ita prædicatio gratiæ.

Exordium

Exordium est in concionatoris arbitrio, habet captationem benevolentiae, attentionis et docilitatis. Propositio de euangelio gratis euulgato: primum parabolam prosequere, de contemptu Iudeorum et susceptione gentium. Deinde ad euangelium applica. Simile est supra dominica secunda, Luc. 14. Narratio à finitione. Quid nuptiae? etc. À causis, officijs effectibus et circumstantijs nuptiarum. Hic excurre obiter in commendationem matrimonij in genere demonstratiuo rei. Quid matrimonium? Quae cause? Qui effectus? Quae partes? Quae officia partium? Ephes. 5. 6. Ab accidentibus. Ab omni conditione. À consequentijs. À signis. À circumstantijs. Confirmatio ab honesto, utili, necessario, facili, iucundo, antiquo, à similibus, exemplis, à sententijs scripturae. Abusus matrimonij, si ob diuitias, uoluptatem, luxuriam, &c. contrahitur. A correctione. Ab Antithesi. Fornicatio. Quae cause? Qui effectus seu euentus? & cōsequentiae? Iam hanc parabolam adapta ad euangelij praedicationem seu iustificationis rationem. Regnum caelorum est ubi praedicatur euangelium, suscipitur & uires capit, aut ipsa salutis ratio. Euangelium comparat Christus nō uulgaribus sed regalibus nuptijs. Homo ille diues est pater caelestis, causa efficiens, hic fecit nuptias filio suo Christo, ubi carnem induit & duxit uxorem.

Ecclesiam

Ecclesiam, per fidem & externa sacramenta, bap-
tismum scilicet & Eucharistiam, iunxit sibi annuli
uice. Quid nuptiæ? est matrimonij confirmatio. A
causa finali ut simus unum corpus cum Christo &
suorum bonorum particeps, Genes. 3. Rom. 8. Ab
officijs. Non ad ferre nostra, sed grato suscipere ani-
mo, edere, bibere, & letari. Ab effectu. Nuptiæ red-
dunt homines letiores: sic prædicatio Euangelij
gratiæ dei, adfert spiritum letiorem, conscientiam
reddit tranquillã, psallimus, canimus & exultamus
domino, Ephe. 5. qui locus est huius euangelij episto-
la interpretatoria. Serui sunt Euangelici prædica-
tores primum prophetae, deinde Apostoli. Inuitati
sunt Iudei per prophetas.

Nolebant uenire.] Iudei contempserunt euan-
gelium, adfectus mundi erga dei uerbum. Tauri &
altitia sunt Christus ipse, Patriarchæ, Prophetae &
Apostoli, hos signat sua cognitione dominus, & tan-
dem ad suas nuptias mactat ut inde edâtes letemur.
Quæcunq; scripta sunt ad nostram doctrinam, &c.
Ro. 15. Omnia parata sunt contra humana merita.

Venite ad nuptias.] Euangelica prædicatio
gratiæ, adflctis conscientijs consolatoria est. Quid
uenire? Nemo uenit nisi inuitatus.

Illi neglexerunt.] Præ uoluptatibus, diuitijs, ho-
noribus, negociationibus huius uite contempserunt.

Atq;

Atq; id peccatum quidem non est, sed propterea nō uenire ad nuptias peccatum est, & dei contemptus.

Alij contumelijs adfectos, occiderunt.] Sors prædicantium est.

Rex autem cum audisset iratus est.] Non fert Deus uerbi sui contemptum, nec relinquit inultum, pro exemplo est Iudæa & tota Turcia, Munsterū. Non fuerunt digni, Iudæis gratiam aspernantibus, uocantur gentes, Actorum 13. Oportuit uobis primum prædicare &c. Ite in mundum uniuersum. Boni et mali sunt in ecclesia Christiana, adeò mali iustitiarij, Antichristus cum suis socijs primas partes occupant sub prætextu pietatis, usq; dum rex ueniat uisurus conuiuas, reperiâtq; non uestitos ueste nuptiali, id est fide, & proijciat in tenebras exteriores, eternam damnationem.

Multi sunt uocati.] Claudis sententiam. Quid uocatus? Quid electus.

Epilogus constat enumeratione & exhortatione.

EPISTOLA EPHE. V.

De spiritali leticia nuptiali

Videte itaq; fratres quomodo caute ambuletis, nō quasi insipiētes sed ut sapientes, redimētes tēpus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite

C fieri

feri imprudentes, sed intelligētes que sit uoluntas dei, & nolite inebriari uino in quo est luxus, sed impleamini spiritu sancto, loquentes uosmetipsis in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus, cantantes & psallētes in cordibus uestris domino, gratias agētes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi deo & patri. Subiecti inuicem in timore Christi.

DOMINICA XXI. POST TRINITATIS, *Euangelium Ioan. 3. De Regulo.*

ET erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaū. Hic cū audisset quod Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eū, et rogabat eum, ut descenderet, & sanaret filiū eius, incipiebat enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis. Dixit ad eum Regulus: Domine descende priusquā moriatur filius meus. Dixit ei Iesus: Vade, filius tuus uiuit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei Iesus, & ibat.

ibat. Iam autē eo descēdente, serui occurrerūt ei, & nunciauerūt, dicentes: quod filius eius uiueret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerat: Et dixerunt ei, heri hora septima reliquit eū febris. Cognouit ergo pater, quod in illa hora erat, in qua dixit Iesus: filius tuus uiuit. Et credidit ipse & domus eius tota. Hoc iterū secundū signū fecit Iesus cum uenisset à Iudæa in Galilæam.

Euangelium est generis didascalici. Exordiū cum suis locis. Propositio de fide Reguli, et charitate Christi. Narratio, à finitione. Quid fides? Qui effectus seu officia? Quotuplex? Obiter insinuabis & tolles tēdium idem audiendi. Confirmationis loco ab exemplo est hoc euangelium, cuius circunstātiās diligenter expende, & quasi in domum Reguli ingredi, hic uides omnem familiam esse turbatam pro filio, nullā spem uitæ esse reliquam, mortē esse in foribus. Ab euentu. Regulus audit Christū uenisse in Galilæam, concipit sibi de Christi bonitate fiduciā, quæ sibi ex fama denunciabatur, ut qui nullum reijcit, nec inauditum relinquit.

Abijt, rogabat.] Sunt effectus & opera fidei.

Vt descenderet.] Est propositio negocij, qua quidem fidem sed imperfectam ostendit ad collationem fidei Centurionis: Domine auge nobis fidē.

Nisi signa.] Est familiaris taxatio diffidentiae. A simili discipulorum, ut non tam signis, quam suo uerbo credamus. Obiter de signis extremis adsparges. Sic nunquam accedimus ad Christum quin reuertimur doctiores & meliores, ita erudit & ducit fidem nostrā à uisibilibus ad inuisibilia, à corporalibus ad spiritualia, à rationalibus ad supra rationem, à lactea & infirma fide ad solidiorem, omnia per tentationem. Ita mala nostra cedunt nobis ad optima, etiam cum putamus deum nobis durum, ut in puero robur, ita fides crescit.

Domine descende] Constantia etiā mediocris fidei, impetrat, mediocris fides est utiq; fides est.

Vade filius tuus uiuit] Promissio & uerbū dei maiore dat fidē. Causa fidei ex auditu uerbi, Rom. 10. fides & promissio sunt correlatiua.

Credidit] Fides suscipit uerbum dei, idq; facit nos uoti compotes, In eius uerbi meditatione, et fiducia abit, interim in uia eius fides diuersa agitur opinione. Tandem ne suos tenet plus quam ferre possunt.

Serui occurrunt.] Qui facillansem fidem certificarent, & uerbi dei efficaciam testarentur.

Interroga=

Interrogabat horã] A ratiocinatione, dominũ exaudisse quã primũ petimus, etiam si aliquandiu differt & diuersa appareant, ea fiunt omnia ad fidem confirmandam. Ergo uult nos soli suo uerbo fidere & facere quod præcipit: cetera suæ uoluntati committenda. Sequi quò duxerit, ire quò iusserit & ferre quicquid imposuerit. Ita fiet ut uideamus mirifica domini. Ab exemplo Abraham, Mose, & cetera.

Credidit ipse & domus eius tota.] Fuit felix filij sui infirmitatis: Diligētibus deũ omnia cooperãtur in bonũ, Ro. 8. Fit suæ domus ecclesiastes, prædicat mirabilia domini ab officio patris familiã. Fructus et usus huius euangelij, Sic in omnibus aduersis, internis & externis, ubi nulla spes reliqua est, ad Christum cõfugere debemus, quẽ audimus propter nostrã salutem in carnẽ uenisse, credamus, accedamus, rogemus, impetrabimus, quãuis aliquãdiu dominus promissa protrahit. Aliud, in quibusuis necessitatibus ad uerbi præcones aut aliquẽ aliũ pium fratrem quasi ad Christum accede, tuam necessitatem expone. Ibi quicquid promissionis, et consolationis tibi ab ipso ex dei uerbo dicitur, quasi à Christo ipso dictũ puta, crede, & uidebis tua uota.

De charitate. Christus habet uirtutẽ et potestatem iuuandi, eam libenter quibusuis impartit, &

presenti auxilio adest, ita quisq; Christianus libenter sua dona proximo impartiat. Epilogus constat enumeratione superiorum & adfectu.

EPISTOLA EPHE. VI.

De armatura & constantia fidei in omnibus tentationibus & aduersis.

CAeterum fratres mei cōfortamini in domino et in potētia uirtutis eius: Induite uos armaturam dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli: quoniā non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarū harū, cōtra spiritalia nequitias in cælestibus: Propterea accipite armaturam dei, ut possitis resistere in die malo, & omnino parati stare. State ergo cincti lūbīs uestris ueritate, et induti lorica iusticię & calciati pedes preparatione euāgelij pacis. In omnibus sumentes scutū fidei, quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeā salutis assume, & gladiū spiritus quod est uerbum dei.

D O

DOMINICA XXII. POST TRINI-
tatis, Euangelium Mat. 18. De debitore.

IDeo assimilatum est regnum celo-
rum homini regi, qui uoluit ratio-
nem ponere cum seruis suis. Et cum cepisset
rationem ponere, oblatus est ei unus
qui debebat decem milia talentorum.
Cum autem non haberet unde redde-
ret, iussit eum dominus eius uenunda-
re, & uxorem eius, & filios & omnia
quae habebat, & reddi. Procidens autem
seruus ille, rogabat eum, dicens: Patien-
tiam habe in me, et omnia reddam tibi.
Misertus autem dominus serui illius,
dimisit eum, et debitum dimisit ei. Egres-
sus autem seruus ille, inuenit unum de
conseruis suis, qui debebat ei centum de-
narios. Et tenens eum suffocabat eum
dicens: Redde quod debes. Et proci-
dens conseruus eius, rogat eum dicens:
Patientiam habe in me, & omnia red-
dam tibi. Ille autem noluit, sed abiit et
misit eum in carcerem, donec redderet
debitum. Videntes autem conserui eius,
c. 4 quae

quæ fiebant contristati sunt ualde, & uenerunt, et narrauerunt domino suo omnia, quæ facta fuerant. Tunc uocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me; nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego misertus tui sum? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus quoad usque redderet uniuersum debitum. Sic & pater meus coelestis faciet uobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus uestris.

0 Et Rosi: 28
Evangeliū est generis Deliberatiui seu hortato
 rij ad agnoscentiam. Exordium est in potestate
 concionatoris, aut ducitur à superioribus. Proposi
 tio est de ignoscentia, ubi Christus Petrum erudit
 interrogantem de ignoscentia. Item quomodo res
 nostra cum domino se habet. Item de lege & euange
 lio. Oportet præfari de duplici regno Ciuili et Chri
 stiano. In ciuili licet suum reposcere, defendere, suū
 ius persequi, uim ui repellere, de suo dare nec ne,
 etc. Christianū aut regnū, est regnū gratiæ, clemen
 tiæ, misericordiæ, ignoscentiæ, de suo iure concede
 re, benefacere malefacientibus, bene uelle inimicis,
 etc.

&c. Ea duo regna conferes et discernes ne commi-
 niscentur. Ciuile regnum ius et tranquillitatem cō-
 seruat, uiolentiam et iniuriam prohibet. Christi re-
 gnum supra ius ignoscentiam & misericordiam ex-
 ercet. Et inde elicies quæ sit ciuilis iusticia, & quæ
 Christiana, quæ coram deo ualeat. Ciuilis iusticia se-
 cundum legem et peccatū nos damnat. Christiana
 iusticia nos declarat iustos ex misericordia per
 Christum. Nar ratio parabolam perstringit, domi-
 nus exigit è nobis rationem, quum lex reuelat legē,
 quæ ostendit debitum 10000. talentorū. Per legem
 cognitio peccati. Videmus nos non esse soluendo,
 etiamsi uxorem, liberos, & omnē substantiam uen-
 damus, hoc est, quicquid omnino nostrum est et pos-
 sumus, & anima et corpore. Rogamus tollerantiā
 dum soluamus, promittimus meliora. Ea est falsa et
 uana intentio humanæ rationis, ubi sentimus iram
 dei, lex iram operatur et reuelat, dominus misertus
 uidens uirium nostrarum, et liberi arbitrij imbecil-
 litatem præter spem, & supra quàm rogare aude-
 mus, totū debitū dimittit gratuito. Ita intus agimus
 cum deo, foras autem ingressi ad proximum naturæ
 prauitatem, & ingratitude egregiè declaran-
 tes, beneficentiæ immemores: ut adulterini Christia-
 ni, fratri ne centum quidem denarios, leue delictū,
 remittere uolumus, tractamus inhumaniter, suffo-

camus & deijcinus in carcerem. Confer millenarium ad centarium numerum. Talenta ad denarios per auxesim & extenuationem. Id conserui, angeli cōcionatores, & pij, uidentes homines iam esse ingratos et immemores beneficiorum dei, tanquam nullos se cōformes facere doctrinæ Christianæ, præ rei indignitate contristati, narrant & quærentur domino. Is accito seruo ingratitude & beneficii obliuionem, exprobrat, exposulat, & iure contendit sui exemplo. Occupatio. Posseserui dixisset: Tamen iure licet suum reposcere, id ego feci, quare ergo damnor? Respondisset Dominus. Tuis ipse te uerbis conuincio, Si licet iure suum reposcere, & meum abste iure reposco: Ergo redde. Ad hæc seruus mutescit, scit se conuictum. Non possumus domino respondere unum pro mille. Job. 9. Conuictus & male meritis, traditur tortoribus male conscientie qui demum in carcerem deijciunt ad inferos usq; donec, id est, nunquam reddit debitum? Ea est consequentia falsorum Christianorum. Tantū differt Christiana à ciuili iustitia.

Sic & pater uester] Epilogus hypoteticus est. Adapta hæc ad nostra præfracta tempora 2. Pet. 3.

EPISTOLA PHIL. I.

Confidit Paulus dominum confirmaturū eam gratiam quam cœpit in nobis per Christū, quæ est remissio

remissio peccatorum, & donatio gratiæ, ut est in hoc euangelio. Meminit quoq; uinculorum suorū, quæ docent nos libenter pati carceres, propter fratres, tanto minus alios in carceres conijcere, ut hic conseruus conseruum.

GRatias ago deo meo in omni memoria uestri, semper in cunctis orationibus meis pro omnibus uobis, cū gaudio deprecationē faciens, quod cōmunicatis Euangelio à prima die usq; nunc. Et cōfido hoc ipsum, quod qui cœpit in uobis opus bonum, perficiet usq; ad diem Christi Iesu, sicut est mihi iustum hoc sentire pro omnibus uobis, eò quod habeam uos in corde, et in uinculis meis, & in defensione et cōfirmatione Euangelij, uos inquam omnes socios gratiæ. Testis enim mihi Deus est, quod cupiã omnes uos esse in uisceribus Iesu Christi. Et hoc oro, ut charitas uestra magis ac magis abundet in agnitione, & in omni sensu, ut probetis potiora, ut sitis sinceri & sine offensa in diem Christi, repleti fructu

ctus iusticiæ, qui est per Iesum Christum
ad gloriam & laudem Dei.

DOMINICA XXIII. POST TRI
nitatis, *Euangelium Matth. 22.*

TVnc abeuntes Pharisei, consiliū
inierūt ut caperēt eū in sermone.
Et mittūt ei discipulos suos cū Hero-
dianis, dicētes: Magister, scimus s, quia
uerax es, & uiam dei in ueritate doces
& non est tibi cura de aliquo. Non e-
nim respicis personā hominum. Dic
ergo nobis, quid tibi uidetur: Licet
censum dare Cæsari, an non? Cogni-
ta autē Iesus nequitia eorū ait: Quid
me tentatis hypocritæ? Ostēdite mihi
numisma census. At illi obtulerunt ei
denarium: Et ait illis Iesus: Cuius est
imago hæc & superscriptio? Dicunt
ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite er-
go quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ
sunt dei, deo. Et audientes mirati sunt
& relicto eo abierunt.

E*uangelium est generis deliberatiui consultorij.*
*Exordiū cum suis locis est in concionatoris arbi-
trio.*

trio. Propositio de censu soluendo. Item, locus est de magistratu. Præfatio euangelistæ aperit Pharisæorum subdolum & uasfrū consilium: cuius scopus erat ut caperēt Iesum in sermone, ut quoquo modo posset labi & peccare in magistratū, ut tolleretur de medio, aut certè apud populum diffamaretur et exautoraretur. Ita adornata interrogatione & captatione ut quomodo cunq; responderet, aut in magistratum, aut populum peccaret. Iam expone circumstantias magistratus Romani & Iudæorum, qui libertatem adfécabant. Non eunt ipsi, ne suspicarentur fallaciæ, neue confunderentur, mittunt discipulos simplicitatis specie, quosq; non multum refert, cõfundi, adiunctis Herodianis qui redderēt testimonium læsæ maiestatis. Tanta est prauitas rationis et humani cordis, adeò omnia hominis, sensus & cogitatio prona sunt ad malū, statim ab ipsa adolescētia

Magister scimus quia uerax es.] Ordiūtur aut adoriūtur potius à captatione beneuolentiæ ex subdolo corde. Egregia prædicant ut alliciant ad se et captent. Præter uoluntatē uera prædicant de Christo, & uelint nolint impij, testimonium reddunt ueritati. Eximios titulos præmittunt, præter sententiam, & rectè quidem.

Verax es & uiam dei in ueritate doces.] A doctrina. Non est tibi cura de aliquo.] Ab animi qualitate & decoro doctoris. Non

Non respicis personam.] Ergo nec hic metues Cæsarem propter ueritatem. Ab officio, & autoritate Doctoris.

Dic ergo, licet ne censum dare Cæsari an non?] Vafra, subdola, fallax & captatoria propositio seu quæstio est, ad quam quomodo cunq; respondemus, fallimur: consultius ergo est, aut penitus silentio præterire, aut fallaciam fallacia trudere. Collige circumstantias census, Cæsaris, & Iudeorum. Iam captant responsum. Sic ait: peccabit in populum, exautorabitur & profligabitur ut Samaritanus & falsus doctor: Si negat, peccabit in Cæsarem, cuius hic adstant ministri, qui defenderent, accusabant, & morte damnabunt.

Cognita nequitia.] Ipse est scrutator cordium & renum. Ipsi omne cor patet, & omnis uoluntas loquitur. Omnia sunt reueta & aperta oculis eius. Non est consilium, prudentia aut sapientia contra Dominum.

Quid me tentatis hypocritæ?] Acris increpatio est: Non assumit magnificos illos titulos, etiam si uera prædicent. Docet nos, blandos semper habendos esse suspectos. Vos hypocritæ] Taxat eorum fraudem, arguit mentem mali consciam, facitq; perterritos. Quid hypocrita?

Ostendite.] Vt sumeret commodā respondendi occasionem

occasione et suis ipsorum argumentis eos convinceret
 Numisma arguit Cæsare esse ipsorum magistratum
 & terræ, dominum. Qui publice monetam cudit
 & eius moneta suscipitur terræ dominus est. Iam
 cū Cæsar cudit eiusq; monetā patimini: Ergo Cæsar
 terræ dominus imperator & magistratus est.

Reddite ergo, Cæsari, quæ sunt Cæsaris] Cui
 tributū, tributum, cui uectigal, uectigal, cui hono=
 rem, honorē & c. Ro. 13. Non abrogat quæ sunt ma=
 gistratus. Cogitaretis potius, quare uos non cuditis
 monetā, unde peregrinum & non propriū regem
 habetis, quare amisistis uestrū: Locus communis de
 magistratu. Defini quid magistratus? Quæ causæ?
 Qui effectus? seu officia magistratus & populi etc.
 Ro. 13. 1. Petri 2. Sapientia 5. Quotuplex? Diuide
 in species. Ab Antithesi tyranni, is totidem habet
 Hunc locum poteris amplificare.

Et quæ dei sunt, deo reddite.] Occupatio est
 est, qua indicat nos duplicem habere magistratum,
 spirituales & ciuilem. Confer utrunq; et discerne.
 Deus summus magistratus est, eiq; magis obediens
 dum, Acto. 5. Debemus timorem, amorem, fidem et
 obedientiam. Magistratui debemus obedientiam,
 quatenus non imperat contra dei uerbum. Poteris
 adaptare ad nostros magistratus.

Audiētes mirati sunt, & abierūt] Nihil potest
 humana

humana sapientia ad diuinam. Gratulatio est nostre in Christo sapientiæ, ad mundi sapientiã, quod nostra longè præstantior est & superior. Epilogus repetit superiora, & hortatur.

E P S T O L A PHILIP. III.

Cautio est à falsis, prauis, & maledoctis hominibus quales sunt hic Pharisei.

Imitatores mei estote fratres, et obseruate eos qui sic ambulant, sicut habetis formam nostrã. Multi enim ambulant quos sæpe dicebã uobis, nunc aut & flens dico, inimici crucis Christi, quorũ finis interitus, quorũ deus uenter est, & gloria in cõfusione ipsorum qui terrena sapiũt, nostra aut cõuersatio in cœlis est. Vnde etiã saluatorẽ expectamus dominũ nostrũ Iesum Christũ, qui reformabit corpus humile nostrũ, configuratum corpi suo glorioso, secundũ efficaciam qua potest ipse subijcere sibi omnia. Itaq; fratres mei charissimi et desideratissimi gaudium meum et corona mea, sic stete in domino charissimi, Euodiam adhortor & Syntichen

Syntichen adhortor ut sint cōcordes in domino. Etiam rogo & te compar syncere adiuuā illas quæ mecum laborauerunt in euangelio, cum Clemente & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro uitæ.

DOMINICA XXIII. POST TRINITATIS, *Euangelium, Matth. 9.*

HAec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit & adorabat eū dicēs: Domine, filia mea modo defuncta est, sed ueni, impone manū tuam super eam, & uiuet. Et surgens Iesus sequebatur eum et discipuli eius. Et ecce mulier quæ sanguinis fluxū patiebatur duodecim annis, accessit retro et tetigit fimbriā uestimēti eius: dicebat enim intra se: Si tetigero tantū uestimentum eius, salua ero. At Iesus conuersus & uidens eam, dixit: Confide filia, Fides tua saluam te fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora. Et cum uenisset Iesus in domū principis & uidisset tibicines & turbam tumultuantem,

tē, dicebat: Recedite, nō est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, introiuit, & tenuit manum eius, & dixit: Puella surge. Et surrexit puella, & exiit hæc fama in uniuersam terram illam.

Euangelium est didascalicum. Exordiū cum suis locis est in cōcionatoris arbitrio, aut à superioribus. Propositio de efficacia fidei in Iayro & muliere, de charitate Christi. Imperfecta fides, in Iayro iudæo & principe Synagoga. Perfecta fides in muliere gentili. Item, de oratione. Narratio à definitione fidei. *Quæ causa? Qui effectus? Quod correlatiuū. A diuisione. Quotuplex fides? Quæ partes?* Ita definites charitatem & orationem. Confirmatiōis loco est hoc euangelium ab exemplo Iayri & mulierculæ. Iayrus urgente necessitate & morte filie, tentatis & desperatis omnibus, bonā spem & fiduciā concipit de Christo, de eius bonitate et beneficijs, ubiq; quibusuis collatis audierat, sperat se quoque nō passurū repulsam. Non est ociosus, eius fides non est segnis, habet sua opera, abit, accedit, adorat rogat, necessitatem suam exponit.

Domine, filia mea modo defuncta est] Filia causa efficiens est orationis. Agitat animam, rei necessitas & negocium est. Veni

Veni ut imponas manum.] *Causa finalis orationis est. Abeunte patre, filia tantum agebat animā, sed sua ratiocinatione iam erat mortua. Quod rogat uenire & imponere manum imperfecta, & infirma fides est, ad fidem Centurionis gentilis collata. Hinc confer perfectam & imperfectam fidem.*

Imperfecta fides, utique fides est, & impetrat. Quem admodum infans etiam in utero matris paruus homo est, utiq; tamen homo est.

Surgens Iesus sequebatur eum.] Christus exprimit charitatis exemplum: quippe qui habet sanandi, iuuandi, medendi, & uiuificandi uirtutem, eam libenter alijs communicat, surgit, abiit, sanat & uiuificat.

Ecce mulier.] Ab euentu. Mulier tentatis & desperatis omnibus medicis, & præsidio humano, iam omnibus uiribus corporis exhaustis, à morbo concipit fiduciam in Christum de bono eius nuncio & fama, accedit, tangit, & sanatur.

Accessit retro.] Ut ita suffuraretur Christo eius gratiā et suam sanitatē, incognita sua immundicia.

Si tetigero fimbriam.] Maior firmior fides est hæc quàm Iayri. Non patefecit Christo suam necessitatem, nec rogat imponere manum: sed firmiter credit tantam esse sanandi uirtutem in Christo, ut si modo tam propè accedat ut posset tangere non

modo corpus aut uestem, sed solum fimbriam uestimenti eius, sanaretur. Occupatio. Non quod tactus fimbriæ seu uestimēti, adeo et totius corporis Christi sanat, sed illa fiducia, quæ credebat singularē esse in Christo uirtutē. Ita omnia quæ Christi sunt, diuina & energitica sunt: tangas eum quocunq; tangas, modo tangas fide, sanaris, & accipis tua uota. Porrò eam fidem non patitur Christus latere, iussa est prodere in conspectū, & palam profiteri rem, & suæ fidei habere præconium.

Confide filia.] Admodum consolatoria, euangelica et exhilarans uox est de diuturnis angustijs.

Fides tua.] Causa efficiens est. Hunc locum si uacat & libet, poteris amplificare sententijs & exemplis scripture.

Vade in pace.] Ultra non molestabit te morbus tuus. Salua sis à plaga et flagello tuo: ergo quæque infirmitas est flagellum dei quo inobedientes, et & male meritos filios corripit, 1. Corinth. 11. Dum iudicamur, à domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Ea est summa consolatio in omnibus aduersis. Hoc exemplo princeps Synagogæ cōfirmatus certior est de salute filie suæ. Interim tamen eius fides nō manet impugnata: nā serui occurrunt, nunciāt filiā esse mortuā, ne longius sollicitet magistrum, actum siquidē, et conclamatū est, desperata res est.

res est. Hic concidit fides Iayri. Christus autē continuo erigit & reddit animū. Noli timere, crede tantum, & salua erit. Tanta res est constans fides.

Vbi uentū est ad aedes, inuenit tybicine plangētes mortuam puellā.] Superstitiosus, & adscititus mos Iudaeorum erat, à gentibus imitatus.

Nolite flere] Consolatoria et euāgelica uox est.

Non est mortua puella, sed dormit.] Relatione sui: nam Christo omnes dormiunt. Locus est de futura resurrectione.

Deridebant eū.] Indoles mundi et rationis est.

Eiecta turba introiuit] Noluit intrare nisi prius eiecta turba. Mundus deridet Christū in suis mysterijs, propterea etiā ut indignus eijcitur ne uideat miracula dei: Nolite sanctū dare canibus etc. Qui nō receperint uos, exite etc. Ita et hodie uidemus eijci ad ignorantiā, derisores uerbi dei. Hæc poteris amplificare. Ingressus tantū admittit parentes, & tres discipulos qui testentur, & agnoscant singulare dei opus. Docet, non esse dei opera, dona, & mirabilia indignis, & irrisoribus prostituenda, nec in his populari aures, & fauorem esse quærendum.

Tenuit manum puellæ, & inquit, Puella surge] Apprehensu, & uoce Christi reuiuiscimus. Vis & efficacia uerbi dei. Amē dico, quia hora est, quia mortui in monumentis audient uocem dei, & qui

audierint, uiuent. Qui credit in me etiam si mortuus fuerit uiuet. Hic fides & oratio aliena, restituant uitam puellæ.

Inſit dare cibum.] Ad argumentum uiui hominis, ne putarent eſſe phantaſmaticū corpus. Eadē anima quæ fuit ante, reuertitur ad puellā, ergo anima uiuūt: Et hoc eſt ſpecimē futuræ reſurrectionis.

Præcepit ne cui dicerent.] Prohibet opus dei rapere in abuſum, & uanam iactantiã. Eſt & moeſtia Chriſti, quæ docet, ne in dei opere noſtram gloriam quæramus, aut ne cum deus quicquam boni & egregij per nos operatur inde ſuperbiamus, & nobis, noſtræ uirtuti, ſcientiæ, prudentiæ & operibus adſcribamus.

Et exijt hæc fama in uniuerſam terram illam.] Dominus facit ſuum opus in te perſpicuum etiam te inuito, atq; hoc optimum eſt. Non carebit benefactum gloria. Neſciat ſiniſtra, quid faciat dextera tua &c. Cum feceris eleemoſynam, noli tuba canere. Uſus Euangelij eſt, poſt hiftoriam ſequi doctrinam & exhortationem. Ut ſimili ratione in quibusuis neceſſitatibus conſtituti, ad Chriſtū aut quemuis qui Chriſti uice fungitur, per fidē, uerbo dei dicti, accedamus, noſtram neceſſitatem exponamus, petamus auxilia, audiamus conſolationē, concipiamus morbi noſtri medelā, & credamus nos ſuo tempore

pore accepturos & exaudiendos esse. Itē, cum uult dominus in nobis fidē exercere, facile inuenit materiam, tentat nos plerunq; in charissimis, arduissimis, et cū periculo cōiunctis rebus, ut hic Iayro et muliere perspicuē cernere est. Hęc filia erat unica, annos nata duodecim, iam ferē matura et nubilis, unde pater nepotes speraret: hanc parat dominus per mortē auferre, & omnem eius spem, præcidere. Ita mulier menstruo laborat per annos usq; duodecim, qui fluxus uniuersas uires corporis planē exhaurit, expēdit uniuersam suā substantiā in medicos, pro nobili sanitatis thesauro, nihil sentit remedij, imò deterius habet, adeò accedit infortuniū ad infortuniū, et abyssus abyssū inuocat, ad languorem, et aegritudinē etiā accedit paupertas, duo calamitose res, & maxima mala. Adeò nihil est reliquum quàm perpetua paupertas et corporis infirmitas perpetua calamitas, et tandē ipsa mors. Tum primū sentimus nostra bona, cum quæ in potestate nostra habuimus, amissimus. Porro solus Christus restat sacra anchora et ultimū remediū ad eum adcurrūt utriq; & cōsequuntur quod uolūt. Ita domini est salus. Occupatio. Nō hoc loco postponuntur, et exautorantur medici quasi inefficaces, et inutiles ut in hac muliere. Sed causa est, quod dominus aliquando infirmitates sibi reseruat medendas ad nominis & uerbi sui gloriam.

ut Ioan. 5. et 9. Est ergo imitanda hæc mulier omni-
 bus ægrotis. Primum ut reconciliato deo, per pœ-
 nitentiam & orationem, consulant medicos, quasi
 dei ministros ad sanitatem, qui si non sufficerint, ad
 dominum uerum medicum, & medicorum princi-
 pem accurrendum est, fide et oratione. Poteris hic
 excurrere in medicinæ commendationē. Quid me-
 dicina? Quæ causæ? Qui effectus? Quæ officia medi-
 corū. Quatenus illis utendū est, Eccle. 38. Ab hone-
 sto, quia deus creauit medicū. Ab utili et necessario
 &c. Allegorice interpretantur, dū Christus abit re-
 suscitatum Synagogam. Gentes eam præuertisse.
 Aliās legem in principe Synagogæ, mortua filia, &
 muliere menstruosa, Euangelium in Christo descri-
 bunt. Lex consternatum reddit animum, peccato,
 & morti obnoxium, quem si expendas, optime cer-
 nis in Iayro, et muliere. Euangelium autem ut Chri-
 stus, omnibus medetur. Puellam animam peccatri-
 cem, & morte oppressam: Tibicines falsos doctores
 & consolatores exponunt. Epilogus constat enu-
 meratione superiorum, et exhortatione, ut in qua-
 uis necessitate tentato, & desperato omni humano
 præsidio accedamus ad Christum, hunc conemur
 per fidem cum muliere apprehendere, ut inquit
 Paulus: Sic curro ut apprehendam.

EPISTOLA COLOS. I.

De Salvatore Christo qui nos transtulit à mortalitate ad immortalitatem, à languore ad sanitatē, à morte & uitam, & regnum æternum.

IDeò & nos ex qua die audiuimus, non cessamus pro uobis orantes & postulantes, ut impleamini agnitione uoluntatis eius, in omni sapientia & intellectu spirituali, ut ambulemus digne, domino per omnia placentes, in omni opere bono, fructificantes et crescentes in agnitionem Dei, omni uirtute confortati iuxta potentiam gloriæ eius, ad tollerantiam, & patientiam cum gaudio gratias agentes patri, qui idoneos nos fecit ad partem sortis sanctorū in lumine. Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, per quem habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum.

Porro pro anni circulo plures aut minores Dominicæ supersunt, & alij alia Dominicarum Evangelia

gelia statuunt. Visum est historiam, quæ aliis rara, & non in Dominicarum serie est, de transfiguratione proxime apponere. Et extremæ dominicæ Euangelium de fine mundi assignare.

DOMINICA XXV. POST

Trinitatis Euangeliū, Mat. XVII.

De transfiguratione Christi.

ET post dies sex, assumit Iesus Petrū et Iacobum et Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsum, et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol, uestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix, & ecce, apparuit illis Moses et Elias cum eo loquentes: Respondens autem Petrus dixit ad Iesum: Domine, bonum est, nos hic esse. Si uis, faciamus hic tria tabernacula: tibi unum, Mosi unum, & Elię unum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce uox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt ualde. Et accessit Iesus, et tetigit eos dixitque

que eis: Surgite, et nolite timere. Leuantes autē oculos suos neminē uiderunt, nisi solū Iesum. Et descendenti- bus illis de monte, præcepit Iesus, di- cens: Nemini dixeritis uisionē, donec filius hominis à mortuis resurgat.

EXORDIUM est liberū cum suis locis. Propositio: Te dicturū quomodo Christus clarificatus sit, et quod Moses, & Elias cum ipso locuti sunt. Item, & pater ipse de cœlo testimonium reddit de filio suo Christo, quē statuit nobis doctorē. Narratio à tem- pore, & sumitur eius exordium cōmodius à supe- rioribus. Tres tantū assumpsit secum, qui testaren- tur factum, ne à multis uisum, nimis diuulgaretur, & raperetur in abusum, impedireturq; nostræ sa- lutis negocium: passio scilicet & mors Christi. Facit prudenter ut bonus doctor, qui non temerē, & sine discrimine omnia mysteria pariter effundit, et prostituit, sed delectu seruat.

Et ducit illos.] Vult alta docere, et tamen se or- sum, ne à multitudine obruatur.

Vt oraret.] Addit Lucas capite. 9. Relatione humanitatis Christus orat, secundum diuinita- tem non opus habebat oratione. Signat hic se ue- rum pontificem maximum, & intercessorem no- strum, datque nobis exemplum cræbræ orationis:
disci-

discipuli interim dormierunt. Significat carnis grauedinem, & securitatem ab oratione in rebus secundis.

Dum oraret.] Hoc est specimen claritatis Christi, & nostræ in Christo, in uita futura. Sic & nos aliquando accipimus spiritus sancti illustrationem, & mentis exultationem, dum sumus hac carne nostra grauati, ut erigamus animos ad futuram, meliorem, & planè diuinam uitam.

Et resplenduit facies.] Est narratio transfigurationis. Et magna consolatio nobis in medijs erumnis: nempe in nobis esse futurum, quod iam in Christo cernimus.

Apparuit illis Moses & Helias.] Lex & propheta testimonium reddunt de Christo, hunc scilicet esse què uaticinati sunt, & ut iam cessent in eo.

Loquentes de excessu.] De eius morte, scilicet Christum clarificandum esse cruce & morte. Aut de scopo prophetiarum loquuntur cū Christo: nempe ipsum crucifigendum esse, & excessum nostri patris Adæ completurum esse Hierosolymæ.

Et euigilantes.] Discipuli è somno experrecti ab inopinato & insueto uidentes clarificatum Christum, animo concussi, exterrentur.

Bonum est nos hic esse.] Ita illecebris & alliciens res est æterna beatitudo. Petrus hic sentit in
Christo

Christo gustum æternæ fœlicitatis: propterea obli-
tis alijs rebus omnibus, & uxore, liberis, & tota co-
gnatione optat hic manere.

Nesciebat.] Retam subita & mira raptus: Ne-
scit, priusquàm ueniamus ad gloriam, nos esse mori-
endos, & crucifigendos cum Christo. Caro liben-
ter uult præter crucem glorificari, sed ita non
procedit.

Ecce nubes lucida.] Deus pater huius clarita-
tis causa efficiens & autor, per nubem descendit, et
umbrat se: quoniam non potest homo deum uidere
& uiuere

Hic filius meus.] Alterum testimonium patris
de Christo. primū in eius baptismo, alterū in trans-
figuratione. Ita & nos per baptismum, & transfi-
gurationem reddimur filij Dei.

Dilectus.] Nos sumus dilecti in dilecto.

Ipsam audite.] Constituit eum nobis doctore.]
Quid ipsum audire? Poteris hoc satis copiose etiā
per Antithesim declarare, ut inquit ille. Quod si
Christus audiendus est, ergo non sunt audiendi qui
aliud docēt. Ioëlis, Filij Sion exultate in domino deo
uestro, quia dedit uobis doctorem iusticiæ &c. O-
portuit Christum clarificari: Nam Mosi facies re-
splenduit. Collatio à minori. Nā si ministratio dam-
nationis in gloria est, multo magis abundat ministe-

rium iusticie in gloria, 2. Corin. 3. Item Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre &c. Et. 2. Petri. 1. Non enim indoctis fabulas secuti &c.

Epilogus repetit superiora, & exhortatur, nos Christi exemplo clarificandos esse. Et Ioannes inquit: Nondum apparuit quod sumus &c.

DOMINICA II. PETRI. I.

De Christi clarificatione.

Q Vapropter fratres magis studeate, ut certam uestram uocationem & electionem faciatis: Hæc enim facientes, non labemini. Sice enim abundanter præstabitur uobis introitus in æternum regnum domini, et saluatoris nostri Iesu Christi. Idcirco non cessabo uos semper commone-
nere de his, quamquam scientes & cõfirmatos in præsentii ueritate. Iustum autem arbitror, quàm diu sum in hoc tabernaculo, excitare uos commonefaciendo, cum sciam quod breui depositurus sim hoc tabernaculum meum, secundum quod & dominus noster Iesus Christus significauit mihi. Da-
bo

bo autem operam ut horū meminisse semper possitis post obitū meum. Non enim arte compositas fabulas secuti, notam fecimus uobis domini nostri Iesu Christi uirtutem & præsentiam, sed spectatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à deo patre honorem & gloriam, uoce delapsa ad eum huiusmodi à magnifica gloria: Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacitum est, ipsum audite. Et hanc uocem nos audiuius de cœlo delatam, cum essemus cum ipso in monte sancto.

DOMINICA XXVI. POST TRINITATIS *Euangelium, Matth. XXIII.*

Cū ergo uideritis abominationē desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat. Tūc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, & qui in templo, non descendant ut tollant aliquid de domo sua. Et qui in agro, nō reuertantur ut tollant uestes suas. Væ autē prægnan

prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga uestra hyeme, uel sabbato: Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, usque modo, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua ulla caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit: Ecce hic Christus aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia, ita, ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi: Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & apparet usque ad Occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. Vbicunque autem fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ.

Exordium sumas unde libet, commodius tamen à superioribus. Propositio, de perpetua deuastatione Iudeorum ad mundi finem usque; Postea de fine mundi, & iudicio extremo. Et quam periculo-

sa interim erunt tempora de falsa doctrina fidei in Christum. Narratio.

Cum ergo.] Christus declarat deuastationem Hierusalem, & totius regni Iudaici ex testimonio prophetae Danielis nono, ubi angelus docet tempus Messiae ab illo tempore 70. hebdomadas esse, usque ad Christum, quas si in dies multiples, et dies in annos uertes, inuenies annos 490. à Daniele usque ad Christi mortem, ad quam supputationem historiarum & chronicorum iuuabunt libri, maxime chronica Caronis. Vnde liquet et cōuincuntur Iudaei Christum iam diu uenisse. Porrò inquit angelus, ciuitatem & sanctuarium deuastatū iri à duce & populo uenturo: à Romanis scilicet, eamque desolationē perpetuam fore ad finem mundi usque. Cœpit autē post Christi mortem regnum Iudæorum detrimentū pati, & torpescere, hominesque in tantam securitatem, prauitatem, & cultus timorisque dei cōtemptum degenerare, ita ut rex Iudæorum usque peior & deterior fieret, adeò ut etiam Idola et hominum statuas ut erat Claudij, Neronis Cæsaris statua, adorarent, quod Christus ex Daniele abominationē desolationis appellat, uerissimum eius desolationis signum.

Tunc.] Aggrauat, et exaggerat Christus eā de uastationē, et desolationē, scilicet magnam & horrendam fore, adeò ut nisi abbreviarentur illi dies

E propter

propter electos, non fieret salua omnis caro.

Tunc.] Porrò cauet suos Christus per discipulos, & prædicat ante finem, mundi multas, et uarias esse sectas et hereses, maxime de doctrina fidei in Christum, hoc est, de remissione peccatorum, de reconciliatione irati dei, de salute animæ, & uita æterna consequenda, quæ omnia in solum Christum competunt, ea diuersis traditionibus & obseruationibus adscribent: quorum Papatus & Monachatus hætenus refertissimus fuit, quæ omnia arguunt et declarant apertis testimonijs finem mundi, & diem iudicij instare, et in foribus esse. Poteris hunc locum satis copiose declarare, et in eo hæerere quam diu uisum fuerit, et nostra hætenus tempora multitudini ob oculos ponere, ut tandem uideant ex quantis periculis exemerit nos, dominus, ut admoneatur gratiarum actionis & timoris domini, uitæque melioris, postquam in eius sumus temporis momento, in quo indies nobis expectandus erit dies ille domini magnus & horribilis, etc. qui nos ut fulgur ab inopinato et in ictu oculi obruet, ut promptum cum sapientibus uirginibus habeamus oleum, et ardentibus lampadibus obuiam eamus cum ipso ad perpetuas nuptias.

Vbicunq; autem fuerit cadauer.] Metaphora est. Paul. 1. Tess. 4. interpretatur, obuiam rapiemur Christo in aëra, & sic cum domino erimus.

Epilogus

Epilogus repetit superiora admonet et exhortatur

EPISTOLA I. THESS. IIIII.

De resurrectione nostra, & iudicio extremo.

Nolumus autem ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut et cæteri qui spem nō habent. Si enim credimus quod Iesus mortuus est & resurrexit, ita & deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo. Hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, quod nos qui uiuimus, qui residui sumus in aduentu domini non præueniemus eos qui dormierunt: quoniam ipse dominus cum classico, et uoce archangeli, & tuba dei descendet de cælo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui uiuimus, qui relictī sumus, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cū domino erimus

Itaq; cōsolamini uos inuicem per hæc uerba.

CONCIO DE DIVA

VIRGINE MARIA, QVAE COM

petit in omnia eius Festa.

ST generis demonstratiui persone, quo pietatē, fidē, et Christianā uitam laudamus, et proponimus imitandū. Exordiū est liberū, maxime tamē à tempore aut ab historijs tractandis.. Captatio beneuolentiæ, attentionis et docilitatis. Propositio de diua uirgine Maria.

Insinuatio, qua admones auditores differentie, Mariæ & Christi.

Tractandarum historiarum fidem faciet confirmatio ab honesto, utili, necessario, iucūdo, antiquo, &c. Ab exemplis, Eccle. 44. Debr. e. 11. À similibus, À minoribus exemplis gentilium.

Narratio. À natalibus. Ex tribu Dauid. Mar. 1. De parentibus certo non constat, certè ex humilibus nata, aiunt ex Ioachimo & Anna.

A Natione. Iudææ Galilea.

A patria. Nazareth, Lucæ 1.

Pueritia et educatio incognita est. Præsentationem tamen huc adfinxerunt, quod sit in templo ab efformatoribus in lege domini edocta, & educata, non est absurdum tamen. Adolescent

Adolescentia. Nupsit Ioseph, fide concepit, gestauit ad Elizabet, peperit, obtulit, circumcidit, et educauit Christũ. Hæc poteris per Euangelicas historias amplificare.

Iuuentus. A rebus gestis, de cruce, de fuga in Aegyptum, Matth. 2. Vbi perdit Christum, Luc. 2.

De eius doloribus in passione filij Christi sub cruce.

Quod relicta sit in mundo post Christi ascensionem, ubi Christus secundum carnem penitus oblatus est perpeffa, est hæreticorum & impiorum indignas obtrecciones.

De moribus et animi conditione. Huc refer uirtutum species. Honestatem, pietatem, religionem, fortitudinem, constantiam, temperantiam, familiaritatem, modestiam, &c.

A Corporis habitu, cultu, gestu adeò modesto, honesto & uerecundo, ut nihil supra: ubi cum Angelo & Elizabet loquitur.

A fortuna. Humilitatem. Qui respexit humil. Luc. 1. Senectus. Expleuit iustam ætatem.

Mors. Eleuatio, Lõgobardicæ historiæ de eius morte. Exclamatio tanta, tam castæ, puræ, & fidei plenæ uirginis. Pro exemplo omnibus pijs exponenda, maximè uirginibus.

Epilogus recitat superiora, hortatur ad imitationẽ in genere quosuis homines, in specie uirgines.

Locum autem qui competit in illud quod celebratur Festum poteris exponere latius, et in illo habere dicitur ut de Annunciatione, Purificatione, Visitatione, &c. Ceteros autem perstringere tantum.

CONCIO DE S. IOANNE QVAE

competit in cuncta eius Festa.

PRænarretur eius festi euangelium, Quod est generis Demonstratiui personæ, quo laudamus eius pietatem, fidem, & uitam Christianam, quam pro imitatione proponimus.

Exordium est liberum cum suis locis.

Propositio. Declaraturus Ioannem ut uerum præconem Christi.

Narratio à definitione. Ioannes à gratia nomē habet, ab officio præcursor, angelus Messie, uox clamantis in deserto.

A natalibus. De tribu Abia.

A parentibus. Zacharia, & Elizabet.

A conceptione. Per angelum nunciatus est, plenus erat spiritu adhuc in utero matris, Christum præsentem in utero agnouit.

A natiuitate. Pater mutus loquitur.

Ab infantia & educatione non discrepat à cæteris pueris, sed certè pie educatus.

A uitæ genere. In desertis uixit, comedit mel syluestre, uinum & syceram non bibit.

A corporis

A corporis habitu . Indutus erat pilis camelorum, & zona pellicea succinctus. Refutatio imitationis habitus sanctorum.

Ab animi conditione . Habuit spiritum & uirtutem Elie.

A etate et tēpore . A prima etate in desertis uixit ad triginta annos usq; , dū erat producēdus Israëlī.

A iuuentute & rebus gestis . A trigesimo anno prædicauit, baptizauit, assignauit Messiam, et præstruxit illi uia prædicatione, et baptismo pœnitentiæ, dedit scientiam salutis populo, Ioan. 12. 3. Lu. 1.

A moribus . Carpebat cuiusq; uitā, & rectam uitæ rationem dedit, Lucæ 3.

A morte . Arguebat Herodem Ioannes propter adulteriū, quod cōmisit cū fratris Philippi uxore. Herodes sententiā mutare noluit, tenuit et uinxit in carcere. Hinc misit Ioannes discipulos suos ad Christum. Tandem adornans Herodes natalem suū diem per fallacias decollauit, Mat. 14. 6. Lucæ 9.

Exclamationes à circumstantijs insignis præconis Christi . Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. Ab exemplo, omnibus præconibus Christi.

Epilogus enumerat, & exhortatur . Moraberis & interpretaberis latius locum qui competit in eius Festi Euangelium, ut de natiuitate, decollatione, &c.

CONCIO DE APOSTOLIS, IN

quorum Euangelijs plerunq; scopus
est, Vocatio seu missio.

EST generis didascalici. Exordium liberū est,
aut à persona, loco, tempore, &c. Cum suis lo-
cis. Captatione beneuolentiæ, attentionis et docilita-
tis. Propositio de uocatione.

Narratio à definitione. Quid uocatio?

A causa efficiente. Deus, aut qui dei uice fungitur.

A causa finali. Vt dei negocium exequatur.

Ab officio id solum curare, quod postulat uocatio.

Ab effectu. Dominus adspirat & operatur in
uocatione.

A qualitate animi, seu adfectus uocatorū, Esa. 52
Ro. 10. Quam speciosi pedes euangelizantiū pacē,
predicantium bona, Esa. 6. Ecce ego mitto, &c.

A diuisione. Duplex est uocatio: Generalis &
specialis. Generaliter omnes per prædicationē E-
uangelij uocamur ad fidem, uerbum et regnū dei, ut
est Mat. Vocauit multos. Item, Multi sunt uocati. 1.
Cor. 1. Videte fratres uocationem uestram.

Specialis uocatio est singulare cuiusq; uitæ genus
secundum fidem & uerbum dei, in quo, deo & pro-
ximo seruimus. Eius tot sunt partes, quot sunt uitæ
genera. Vocat eos nominatim, Ioan. 10. Circumda-
mista uarietatibus, Psal. 44. Hoc poteris per distri-
butionem

butionem amplificare, ut sunt Concionatores, Episcopi, Doctores, Ecclesie ministri, Ludi, magistri, Magistratus, Cæsar, Rex, Princeps, Prætor, Consul Senator, Iudex, Pater familias, Opifices, Reipublice ministri. Summa, nemo caret uocatione, adeò ne puer quidem, nec seruus, nec ancilla. Hinc obiter nascitur præoccupatio, qua refutatur Monachatus & tota Papalis uita, Sectarij, qui non sunt in uocatione Domini.

À cautione. Vnusq; in ea uocatione, qua uocauit eum Dominus maneat, donec aliam det uocationem, 1. Cor. 7. Seruus uocatus es, non sit tibi cura, sed si poteris liber fieri, magis utere. Vocationem locus nõ mutat, modo maneat in eadem uocatione.

Partes uocationis duæ: Deus et homines. Quos deus uocat, uario & miro modo facit, ut etiam ab hominibus uocentur, ut Saul, David. Prophetæ autem et Apostoli à Domino non ab hominibus uocabantur, sed dabatur interiudicium quos susciperent, quos reijcerent, Deu. 13 & 18. Et Ioan. 10. Qui intrat per ostium hic pastor est ouium. Ratio eligendi seu uocandi uaria est, Actorũ 1. de Matthia. Item ut legimus in primitiua Ecclesia de diuo Nicolao, plerisq; alijs Episcopis factum. Item in ordinatione Lubecensi, imitata à diuo Paulo per manuum impositionem, Vnde admonent 1. Timo. 3. Manus ne

cito cui imponas. Adeò Christus per totam noctem orauit antequàm uocauit & emisit Apostolos, Luce. 6.

Confirmatio ab exemplis & scripturæ locis, Gen. 9. Dominus uocauit Abraham de Hur Chaldeorum. Vocauit Mose de medio Rubi, Exod. 3. Samuelem, Dauidem, Eliam, Eliseum. Factum est uerbum domini ad Prophetas omnes. Vocauit Apostolos, Math. 4. 9. 10. 25. 28. Luce 6. 10. 19. Mar. ult. Rom. 10. Item, Paulus toties testatur suam uocationem in Actis, & singulis Epistolis.

Vocationum collatio: Vni decem, alijs. 5. alteri. 2. talenta tradit Dominus, Matth. 23. Luce 19. Ceterũ non est personarum respectus apud Deum. Dona spiritus uaria sunt, unus aut̃ spiritus diuidēs singulis ut uult. 1. Corinth. 12. per totũ caput. À similitudine stellarũ, ubi alia aliam claritate superat, attamen in eodẽ firmamento constitute. À diuersis membris corporis, non eundem actũ habentibus, attamen in eodẽ corpore, cõpositis. Vocationum diuersitas: Aliter uocatus est Petrus, aliter Iannes. Ioan. ult. Paulus se segregatũ dicit ad Euangeliũ Dei. Hieremias, inquit: Ab utero uocauit me seruum sibi Dominus. Vocationem suam testatur spiritus, & conscientia, propterea uerè uocati, mēte sunt quietiores: Non uocati, inquietiores.

Confirmationum loci sunt. Ab honesto, quia à Deo & pijs hominibus. Ab utili, quia in Dei honorem & commodum proximi.

À necessario. Quia respublica frugi hominibus carere non potest.

A iucundo. Quia est ibi bona conscientia, & qui det bonos sue uocationis fructus, & foelices successus, benedictionem Domini.

A facili. Quia Dominus adspirat & adiuuat. Ego tecum ero, Hierem. 1. Ero uobiscum, Matth. ultimo. Non uos estis qui loquimini. Non erit impossibile apud Deum omne uerbum, Luca 1.

Ab antiquo. Quia honesta uitæ genera à ferè condito mundo fuerunt & perdurant.

CONTENTIO AB ANTITHESI.

Ab inhonesto. Non à Deo, nec ab hominibus uocatus, sed sese ingessit.

Ab inutili. Quia cædit in damnum reipub. nec cædit in Dei honorem.

A non necessario. Quia respub. non opus habet, & facile carere potest.

Ab iniucundo. Quia sequitur mala conscientia, & mali euentus.

A difficili. Quia Dominus non adspirat & cooperatur.

A nouo. Quia uerbum Dei est antiquissimum,
ergo

ergo hereses nouæ & malæ sunt. Generalia officia quibus sustentatur respublica, sunt antiquissima, Ergo nouæ artes sunt imposturæ hominum.

À scripturæ sententijs. Hebr. 5. Nemo sumat sibi honorem nisi uocatus à Deo tanquàm Aaron. Si quidem citra uocationem nihil bene cædit, nec habet scælices successus, ut bona est intentio.

Ab exemplis. Oza attigit arcã Domini & perijt 2. Regum 6. Filij Aaron, Nadab & Abihu, præter iussum uolebant sacrificare & igni perierunt. Leuit. 10. Dathan, Chore & Abiron, terra absorpsit, quod Mose officium sibi arrogabant. Absalon male perijt, quod patris regnum adfectauit, omnes hæretici. Sectarij, Suuermeri, ius docendi sibi arrogantes, male perierunt: Siquidem currebant, et nõ misi eos, Hier. 23. Expecta uocationẽ, Inueniet te Dominus, & ij, qui ius uocandi habent, etiam si fueris in pistrino.

Ab exẽplis. Tulit Dauid ab ouibus, Mose à gregibus, Amos ab armentis, Elizeum ab aratro, Apostolos à retibus, Samuelem è somno, &c.

Vocatus, urge tuam uocationem, & uiriliter age in Domino, administra prouinciam tuam prouiribus.

Præsumptio à fanaticis spiritibus, quos (ut aiunt) spiritus urget ad docendum, ut sunt nostri Suuermeri,

meri, omnes. hi iuxta consilium Ioannis, probandi sunt, an ex Deo sint, & secum ferant sanam doctrinam. Quoniam qui non uocatus, ultro uolebat sequi Christum non admittitur, Matth. 8.

Vocatio seria res est, & propter hanc quiduis relinquendum. Apostoli uocati reliquerunt retia, nauem, & patrem ipsum, Matth. 4. Item, Qui non reliquerit patrem, & matrem, uxorem, filios, domum, agros: tandem, & abnegauerit seipsum, propter me, non est me dignus.

Vasthi regina Assueri uocata, uoluit uenire, propterea repudiata est, Hester 1. cap.

Jonas uenit in summum uitæ discrimen, quod non obsequitur, Ionæ. 1.

Vocationi non obtemperant, qui propter iuga bouum uillam & uxorem, non possunt uenire, Matth. 22.

Qui uocationem negligunt, bis peccant. Sunt Deo inobedientes, & fidem perdunt. Væ mihi, si non euangelizauero, 1 Corinth. 9.

Vocationem nihil debet impedire, Per uiam neminem salutaueris, Matth. 10. Si occurrerit tibi homo non salutes eum. Si salutauerit, non respondes illi. 4. Reg. 4. Primæ uocationi obsequendum est, altera est tentatio, ut Gen. 22. Tentauit Deus Abraham. Tenta te, quicquid te retrahit, ut prophetam

phetã. 3. Reg. 13. qui propterea à leone dilaniatus est. Qui uocationis suæ laborem expendunt, non peccant, si grauiter suscipiunt ut Moses. Hieremias, Ionas, Ananias. Peccant utiq; si plane recusent. Atque peccat, qui citra uocationem currit, et qui uocatus recusat, sequi: Nemo uenit ad nuptias, ad cœnam, nisi uocatus. Non laboramus in uinea domini, nisi conducti. Epilogus superiora breuiter repetit, exhortatur, & admonet.

F I N I S.

